

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

ANA BİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

SELANİK'TE YAŞAYAN
TÜRKLERİN DİL DURUMU

DEVİRİM DİVRİK

TÜRKÇE EĞİTİMİ

BİLİM DALI

Antalya, 2019

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SELANİK'TE YAŞAYAN TÜRKLERİN DİL DURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Devrim DİVRİK

Antalya, 2019

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SELANİK'TE YAŞAYAN TÜRKLERİN DİL DURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Devrim DİVRİK

Danışman

Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

Antalya, 2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűőecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitű tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tűm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Devrim DİVRİK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Devrim Divrik'in bu çalışması 09/07/2019 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir

İMZA

Başkan : Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK
Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Berker KURT
Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Mehmet CANBULAT
Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: SELANİK'TE YAŞAYAN TÜRKLERİN DİL DURUMU

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Akademik kariyer hedefimin bir başlangıcı ve ilerleyen yıllarımda bana büyük getirileri olacağına inandığım bu çalışmamda bilgi birikimi ve hayat tecrübesiyle hep yanımda hissettiğim değerli tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet CANBULAT'a, engin bilgilerinden, tecrübelerinden yararlandığım Doç. Dr. Bekir BİREKCI'ye yardımlarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimin boyunca bana çok şey katan hocalarım Prof. Dr. Yusuf TEPELİ ve Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN'e teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer alan ve yaptığı yapıcı eleştiriler ile tezimi daha değerli bir hale dönüŐtüren Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK ve Dr. Öğr. Üyesi Berker KURT'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmalarımnda bana akademik anlamda her konuda destek sağlayan, bilgisini, hoşgörüsünü ve güler yüzünü hiç eksik etmeyen Arş. Gör. Betül KOPARAN ve Özhan GÜVEN ile M. Çağrı ÇAĞLAR'a tüm destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak bugünlere gelmemde en büyük emeği olan, hayatım boyunca aldığım tüm kararlarda her zaman yanımda olan annem Aynur DİVRİK ve babam Özcan DİVRİK'e sonsuz teşekkürler.

Devrim DİVRİK

ÖZET

SELANİK'TE YAŞAYAN TÜRKLERİN DİL DURUMU

Divrik, Devrim

Akdeniz Üniversitesi

Yüksek Lisans

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Canbulat

Temmuz 2019, 151 Sayfa

Bu çalışmada Selanik'te yaşayan Türklerin dil kullanımları, kişisel ve duygusal etkinliklerindeki dil seçimleri, Türkçe ve Yunancaya yönelik dilsel tutumlarıyla cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve kimlik algısı değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Farklı ülkelerde ve kentlerde ana dili Türkçe olan topluluklarla dil durum çalışmaları yapılmış olmasına rağmen tarihi ve siyasi açıdan bizim için çok değerli olan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün kenti Selanik'in bu çalışmalardan yoksun kaldığı görülmüştür. Ayrıca yapılan çalışmalar genellikle Türklerin yoğun olarak bir arada yaşadığı bölgelerde yapılmıştır. Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran özellik tarihten bu yana kozmopolit yapısıyla adeta bir kültür mozaği olan Selanik'te günümüzde az sayıda Türk'ün yaşaması ve bu kişilerin sosyal yaşamlarını birbirinden kopuk bir biçimde sürdürmesidir. Bu yönden kişilerin bu çok kültürlü kentteki dilsel durumları, dil sürdürümleri ve kültürel yönelimleri merak konusu olmuştur.

Çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden olan tarama (survey) tekniğine dayalı betimsel bir araştırmadır. Tarama araştırmalarında ölçülen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilirken bunun yanında evrenin özellikleri ile değişkenler arasındaki ilişkilerin betimlenmesi de yapılabilir. Bu çalışmada da ilişkilerin incelenmesinde ki kare testlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın katılımcılarını Yunanistan'ın Selanik kentinde yaşayan farklı yaş, cinsiyet ve meslek gruplarından toplam 64 kişi oluşturmuştur. Veriler, Yağmur tarafından geliştirilen ve farklı dönemlerde farklı coğrafyalarda Türk azınlığın dil tutumu, dil seçimi, dil değiştirimi ve dil sürdürümünü ölçen bir sormacadan yararlanılarak toplanılmıştır. Sormaca, katılımcıların kişisel özelliklerini, Türkçe ve diğer dilde öz yeterliliklerini, kişisel ve duygusal

etkinliklerde ve toplumsal ağlarda hangi dili kullanmayı tercih ettiklerini, Türkçe ve diğer dile ilişkin tutumlarını sorgulamaktadır.

Sormacada yer alan sorular katılımcı gruba yöneltildikten sonra elde edilen veriler SPSS 21.0 istatistik programından yararlanılarak, uygulanan istatistik işlemleriyle bilgisayar ortamında çözümlenmiştir.

Araştırma bulguları Türkçenin Selanik'te %64 oranında bir dilsel sürdürümü olduğunu, bu da Türkçenin sürdürümünü devam ettirirsen de özellikle genç kuşak için bir tehdit içerdiğini bizlere anlatmaktadır. Aile içinde Türkçenin en etkili iletişim dili olduğu ve katılımcıların genelinde Türkçeye karşı olumlu tutum içinde olduğu gözlemlenmiştir. Ancak genel anlamdaki bu olumlu tutumun genç Türk nüfusunda düşüş yaşadığı saptanmıştır. Özellikle sosyal ortamlarda büyük oranda Yunancanın tercih edildiği görülmüştür. Genel anlamda Türkçe ve Türk kimliği adına olumlu bir tablo görülsede Türkçenin Balkanlardaki geleceği için özellikle genç kuşaklarımızı içeren çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Selanik, Türk dili, dil durumu, dil tutumu, dil sürdürümü, dil seçimi*

ABSTRACT

THE LANGUAGE SITUATION OF TURKS IN THESSALONIKI

Divrik, Devrim

Akdeniz University

Department of Turkish and Social Sciences Education

Master Program of Turkish Teaching

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mehmet Canbulat

July 2019, 151 Pages

In this study, language usage of Turks who living in Thessaloniki, personal and emotional language choices, linguistic attitudes towards Turkish and Greek language were examined with the relationship between gender, age, educational background and identity perception variables. Although the language case studies have been conducted with the native speakers of Turkish in different countries and cities, it was seen that Thessaloniki, the city of Mustafa Kemal Atatürk, which is very valuable for us in terms of history and politics, is deprived of these studies. In addition, the studies are generally carried out in regions where the Turks live intensely together. What distinguishes this work from others is the fact that in Thessaloniki which is a cultural mosaic with its cosmopolitan structure since history who is a small number of Turks live and these people continue their social lives in a disconnected way. In this respect, the linguistic situations, language maintenance and cultural orientations of the people in this multicultural city have been the subject of interest.

This study is a descriptive research based on survey technique which is one of the quantitative research methods. While the relationships between the measured variables can be examined in the survey studies, the characteristics of the universe and the relations between the variables can also be described. In this study, chi-square tests were used to examine the relationships of variables.

The participants of the study consisted of 64 people from different age, gender and profession groups living in Thessaloniki, Greece.

The data were collected by using a questionnaire developed by Yağmur which measures the language attitude, language choice, language change and language maintenance

of the Turkish minority in different periods and in different geographies. The survey questions the personal characteristics of the participants, self-efficacy in Turkish and other languages, which language they prefer to use in personal and emotional activities and social networks, and their attitudes towards Turkish and other language. After the questions in the survey were directed to the participant group, the data obtained were analyzed by SPSS 21.0 statistical program and the computerized statistical procedures were applied.

The findings of the study indicated that Turkish had a 64% linguistic continuity in Thessaloniki this tells us that even though Turkish continues its maintenance, it poses a threat especially for the younger generation. It was observed that Turkish was the most effective language of communication in the family and the general attitude of the participants was positive towards Turkish. However, it was found that this positive attitude in general decreased in the young Turkish population. Especially in social environments, it is seen that Greek is preferred. Although a positive table can be seen on behalf of Turkish and Turkish identity in general terms, studies should be conducted especially for our young generations for the future of Turkish in the Balkans.

Key Words: *Thessaloniki, Turkish language, language situation, language attitude, language maintenance, language selection*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1 Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4 Sınırlılıklar	4
1.5 Varsayımlar	4
1.6 Tanımlar	4

BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Tarihsel Süreç İçerisinde Selanik	5
2.1.1 Selanik Adının Kökeni	6
2.1.2 Selanik'in Coğrafi Konumu	8
2.1.3 Kozmopolit Kentin Demografisi	10
2.1.4 Kent Ekonomisi	19
2.1.5 Selanik'te Eğitim	26
2.1.5.1 Yahudi Cemaatinde Eğitim	26
2.1.5.2 Hristiyan Cemaatinde Eğitim	30
2.1.5.2.1 Rumlarda Eğitim	30

2.1.5.2.2 Bulgarlarda Eğitim	32
2.1.5.2.3 Sırlarda Eğitim	34
2.1.5.2.4 Ermenilerde Eğitim	35
2.1.5.2.5 Diğer Hristiyan Topluluklarda Eğitim	35
2.1.5.3 Dışlanmış Bir Toplum Olan Çingenerde Eğitim	37
2.1.5.4 Müslümanlarda Eğitim	38
2.1.5.4.1 Özel İslam Dönme Okulları	40
2.1.5.4.2 Türk Müslüman Okulları	43
2.1.5.4.3 Müslüman Kadınların Eğitimi	46
2.1.6 Selanik'te Türk Edebiyatı ve Yayın Hayatı	49
2.2 Dil, Toplum ve Kültür	54
2.2.1 Dil	54
2.2.1.1 Ana Dil ve Ana Dili	55
2.2.1.2 İki Dillilik	56
2.2.1.3 Dil Kullanımı	63
2.2.1.4 Dilsel Tutum	64
2.2.1.5 Dil Seçimi	65
2.2.1.6 Dilsel Kayma	66
2.2.1.7 Dil Sürdürümü	66
2.2.1.8 Dil Ölümü	68
2.3 İlgili Araştırmalar	69

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli	75
3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu	75
3.3 Veri Toplama Araçları	76
3.4 Verileri Toplama Süreci	76
3.5 Verilerin Analizi	77

BÖLÜM IV BULGULAR

4.1 Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular	78
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	82
4.2 Katılımcıların Toplumsal Ağlarda Kullandıkları İletişim Diline İlişkin Bulgular.....	93
4.2.1. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	93
4.2.2. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	97
4.3 Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tercihi, Tutumu ve Seçimine İlişkin Bulgular...	101
4.3.1 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	101
4.3.2 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	109
4.3.3 Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	113

BÖLÜM V SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Katılımcıların Kimlik ve Anadil Tanımlamalarına Ait Sonuç ve Tartışma	122
5.2 Katılımcıların Toplumsal Ağlarda Kullandıkları İletişim Diline İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	124
5.2.1 Farklı Kişilerle Dil Kullanımına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	125
5.2.2 Farklı Kişilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	126
5.3 Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tercihi, Tutumu ve Seçimine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	126
5.3.1. Dil Tercihlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	126
5.3.1.1. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	127
5.3.1.2. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	127
5.3.2. Dil Seçimlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	128
5.3.3. Dil Tutumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma	129
5.3.3.1. Dile Ait Önem Tutumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma	129
5.3.3.2. Dile Ait His Tutumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma	130
5.4 Öneriler	130

KAYNAKÇA	132
EKLER	144
Ek- 1 Akdeniz Üniversitesi Etik Kurul Onayı	144
Ek- 2 Ölçek İzni.....	145
Ek- 3 Kişisel Bilgi Formu	146
Ek- 4 Dil Kullanım Ölçeği	147
ÖZGEÇMİŞ	150
İNTİHAL RAPORU	151

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. 1890 Selanik Nüfusu	15
Tablo 2.2. 1905-1906 Salnamesine Göre Selanik Nüfusu	16
Tablo 2.3. 1906 Nüfus Sayımına Göre Selanik Vilayet Nüfusu	17
Tablo 2.4. 1904-1916 Arası Makedonya ve Selanik için Yunanların Nüfus Sayımı Sonuçları	17
Tablo 2.5. 2014 Yılına Ait Yunanistan'ın En Büyük 10 Kentinde İkamet Eden Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı	18
Tablo 2.6. Selanik Vilayetinin 2002-2018 Yılları Arasındaki Nüfusu	18
Tablo 2.7. 1905-1906 Salnamesine Göre Selanik Nüfusu	44
Tablo 2.8. Selanik'teki Türk Okulları	45
Tablo 2.9. Resmi Dil Yunanca Dışında Konuşulan Diller ve Konuşur Sayıları	61
Tablo 2.10. Ülkedeki Etnik Azınlık Grupları ve Ülke Nüfusuna Oranları	62
Tablo 4.1. Katılımcıların Kişisel Özellikleri	78
Tablo 4.2. Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına Göre Kimlik Algısı	82
Tablo 4.3. Yaşlara Göre Kimlik Algısı	83
Tablo 4.4. Erkeklerin Türk Kültürüne Yönelim Sebepleri	84
Tablo 4.5. Kadınların Türk Kültürüne Yönelim Sebepleri	86
Tablo 4.6. Erkeklerin Yunan Kültürüne Yönelim Sebepleri	88
Tablo 4.7. Kadınların Yunan Kültürüne Yönelim Sebepleri	89
Tablo 4.8. Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına Göre Katılımcıların Belirttikleri Anadillleri	90
Tablo 4.9. Yaş Aralıklarına Göre Katılımcıların Belirttikleri Anadillleri	91
Tablo 4.10. Potansiyel ve Belirtilen Anadili Arasındaki Fark	92
Tablo 4.11. Farklı Kişilerle Dil Kullanımına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları	94
Tablo 4.12. Farklı Kişilerle Dil Kullanımında Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları.....	95
Tablo 4.13. Farklı Kişilerle Dil Kullanımında Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları.....	96
Tablo 4.14. Farklı Kişilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları.....	98
Tablo 4.15. Farklı Kişilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarında Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları.....	99

Tablo 4.16. Farklı Kişilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarında Eğitim ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları.....	100
Tablo 4.17. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları.....	102
Tablo 4.18. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları	103
Tablo 4.19. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları	104
Tablo 4.20. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihine İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları	106
Tablo 4.21. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihine İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları	107
Tablo 4.22. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihine İlişkin Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları	108
Tablo 4.23. Türkçe ve Yunanca Dil Seçimine İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları	109
Tablo 4.24. Türkçe ve Yunanca Dil Seçimine İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları	110
Tablo 4.25. Türkçe ve Yunanca Dil Seçimine İlişkin Eğitim ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları	112
Tablo 4.26. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tutumlarına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları	113
Tablo 4.27. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tutumlarına İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları	114
Tablo 4.28. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tutumlarına İlişkin Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları	116
Tablo 4.29. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları	118
Tablo 4.30. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları	119
Tablo 4.31. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Eğitim ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları	120

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1. Katılımcıların Türkçe-Yunanca Dilsel Yeterlilik Düzeyleri	80
Grafik 4.2. Katılımcıların Türkçe-Yunanca Algısal Dil Becerilerindeki Yeterlilik Düzeyleri.....	81
Grafik 4.3. Katılımcıların Türkçe-Yunanca Anlatımsal Dil Becerilerindeki Yeterlilik Düzeyleri.....	81

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
Akt.	: Aktaran
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
HSA.	: Hellenic Statistical Authority
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OTAM	: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
p.	: Page (Sayfa)
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, varsayımlarına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Türk coğrafyası, Türklerin eskiden beri yaşadığı ve hala yaşamakta olduğu bölgelerin tümünü ifade eder. Türk milletinin yurdu sadece Anadolu değildir. Günümüzde Türklerin kontrolünde olmayan çok geniş bir Türk coğrafyası bulunmaktadır; Orta Asya, Kuzey Afrika, Yemen, Bağdat, Şam, Kerkük, Ortadoğu, Karadeniz'in Kuzeyi, Sivastopol, Tuna boyları, Kosova, Üsküp, Selanik diye uzayıp gider. Yayılma sahası Kuzey Buz Denizi'nden Hindistan'ın kuzey ucuna, Çin Halk Cumhuriyeti'nin içlerinden başlayıp Avrupa'nın en uç noktasına kadar giden yaklaşık 12 milyon kilometrekarelik bu coğrafyanın en geçerli dili yaklaşık 250 milyonla, Moğol ve Mançu-Tunguz dillerinin de bulunduğu Altay dil ailesinin en çok konuşuru bulunan Türkçedir.

19'uncu yüzyılın ünlü Türkoloğu Vambery yaptığı gezide Türk dilinin yayılma alanının genişliğini fark etmiştir. Bu konu hakkında Balkanlardan Mançurya'ya kadar yola çıkacak birisi eğer Türk dilini biliyorsa bu yolculukta dil konusunda hiçbir sıkıntı çekmeyeceğini söylemiştir. Bu coğrafya gün geçtikçe daha da genişlemektedir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra Avrupa kentlerine çalışmak ve eğitim almak amacıyla yoğun Türk göçünün yaşanması sonucu Türk dilinin yayılması Balkan topraklarını aşarak Atlas Okyanusu kıyılarına kadar ulaşmıştır. Ayrıca büyük bir bölümü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve Avrupa Birliği ülkelerine göç eden 6 milyona yakın Türk bulunmaktadır. Tüm Avrupa kıtasındaki Türk sayısının 7 milyonu aştığı düşünülmektedir. Bu 7 milyon insanın tamamının dili Türkiye Türkçesidir (Akalın, 2004: 196-198).

Tarihte Balkan Yarımadasının Türk hakimiyetine girmesiyle Türkçe bu bölgede resmi bir dil haline gelmiştir. Bu durumu Balkan topraklarına yerleşmiş Türk halkı da çok güçlendirmiştir. Zamanla bu Türk halkı iki dilli ögelerle bölgede yaşamaya devam etmiştir

(Hazai, 1960 :209). Ancak Yunanistan'ın da içinde bulunduğu Batı Avrupa'da ne toplumlar ne de hükümetler farklı kültür ve dillere olumlu bakmazken, eğitim sistemlerinde de bu tutum görülmektedir. Özellikle azınlık dillerin eritilmesi amaçlanmıştır. Gün geçtikçe artan göçmen ve yabancı karşıtı söylemlerinde etkisiyle Avrupa'da yaşayan Türkler okullarda Türkçe dersi alma haklarını tek tek kaybetmektedirler (Yağmur, 2006: 31-32).

Yunanistan'ın Selanik kentinde yaşayan Türklerde bu durumda olup kendi kültürlerini, dillerini koruma ve sürdürme çabasıdadır. Yunan hakimiyetinden ve mübadele dönemlerinden bu yana bu çok kültürlü kentte az sayıda da olsa yurttaşlarımız yaşamlarını sürdürmektedir. Selanik'teki maddi ve manevi mirasımızın temsilcileri olan oradaki yurttaşlarımızın dil durumları ve kültürel yönelimleri Selanik'teki Türklerin ve Türkçenin geleceği hakkında ipuçları sunacaktır. Bir toplumun yapıtaşının ve nesillere aktarım aracının dil olduğu düşünülürse Yunanistan'ın Selanik kentinde yaşayan Türklerin Türkçe ile olan ilişkisini betimlemek oldukça önemlidir. Bu çalışmada Selanik'te yaşayan Türklerin dil kullanımları, dil sürdürümleri, kişisel ve duygusal etkinliklerindeki dil seçimleri ile Türkçe ve Yunancaya ilişkin dilsel tutumları incelenecektir. Unutulmamalıdır ki tıpkı canlılar gibi kentlerinde hafızaları vardır ve zaman geçtikçe bu hafızalar silinebilir. Bu durum art niyetli politik yaklaşımlarla desteklenirse daha da şiddetli olacaktır.

Tüm bu nedenlerle yurt dışında yaşayan Türklere, Türk kültürüne ve Türkçeye sahip çıkmak hepimizin görevidir. Akalın (2002: 13)'ın dediği gibi "Unutulmamalıdır ki Balkanlarda Türkçe atamızın yadigarıdır. Onu yaşatmak hepimizin görevidir". Bu bağlamda; araştırma konusu olarak seçilen "Selanik'te Yaşayan Türklerin Dil Durumu" çalışmasının temel problem cümlesi:

"Selanik'te yaşayan Türk nüfusun, Türkçe ve Yunancaya ilişkin dilsel tutumlarının, toplumsal ağlardaki dil seçimlerinin ve dil kullanımlarının yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve kültürel yönelimlerine göre görünümünü belirlemektir". Bu problem cümlesinden hareketle şu alt problemlere cevaplar aranmaktadır:

1. Selanik'te yaşayan Türklerin kimlik ve anadil tanımları ne yöndedir?
2. Farklı kişilerle dil kullanımı ile katılımcıların cinsiyet, yaş, kültürel yönelimleri ve eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Farklı kişilerin kullandığı dil ile katılımcıların cinsiyet, yaş, kültürel yönelimleri ve eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Türkçe ve Yunancaya ilişkin dil tercihleri ile katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve kültürel yönelimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Türkçe ve Yunanca dil seçimleri ile katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kültürel yönelimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Türkçe ve Yunanca dil tutumları ile katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kültürel yönelimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, günümüzde yaklaşık 250 milyon konuşuru bulunan, Moğol ve Mançu-Tunguz dillerinin de yer aldığı Altay dil ailesinin en fazla konuşura sahip kolu olan Türk dilinin Balkan coğrafyasının önemli kenti Selanik'teki konuşurları tarafından Türkçe ve Yunancaya ilişkin dilsel tutumlarının, toplumsal ağlardaki dil seçimlerinin ve dil kullanımlarının yaş, cinsiyet, eğitim durumları ve kültürel yönelimlerine göre görünümünü belirlemeyi amaçlamıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Farklı ülkelerde ve kentlerde ana dili Türkçe olan topluluklarla dil durum çalışmaları yapılmış olmasına rağmen tarihi ve siyasi açıdan bizim için çok değerli olan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün kenti Selanik'in bu çalışmalardan yoksun kaldığı görülmüştür. Ayrıca yapılan çalışmalar genellikle Türklerin yoğun olarak bir arada yaşadığı bölgelerde yapılmıştır. Dar bir alanda ve sınırlı sayıda kişi ile gerçekleştirilen bu çalışmayı diğer benzer çalışmalardan (Yalınkılıç 2013, Bolver 2014 vs.) ayıran özellik tarihten bu yana kozmopolit yapısıyla adeta bir kültür mozaigi olan Selanik'te günümüzde az sayıda Türk'ün yaşaması ve bu kişilerin sosyal yaşamlarını birbirinden kopuk bir biçimde sürdürmesidir. Bu yönden kişilerin bu çok kültürlü kentteki dilsel durumları, dil sürdürümleri ve kültürel yönelimleri merak konusu olmuştur. Çalışmanın yurt dışında yaşayan Türklerin dil durumları konusundaki alanyazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu çalışmayla Balkan coğrafyasında yaşayan Türkler hakkındaki çalışmalara Selanik'te eklenmiş olacaktır. Bu çalışmada elde edilecek bulguların farklı dünya kentlerinde yaşayan Türkler hakkında

karşılaştırmalı yeni araştırmaların yapılmasına zemin hazırlayacağı ve alanyazına bu yönüyle bir kez daha katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

Selanik'te yaşayan Türkler arasında çalışmaya katılmaya gönüllü olan kişilerden seçilen örneklem, Selanik'te az sayıda Türk'ün yaşamasından dolayı 64 kişiyle sınırlıdır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları ise kişisel bilgi formu ve de likert tipi ölçekle sınırlıdır. Ayrıca çalışmada kullanılan veri toplama araçlarına verilen yanıtların doğru ve samimi olduğu varsayılmıştır.

1.5 Varsayımlar

Çalışmada kullanılan veri toplama araçlarına verilen yanıtların doğru ve samimi olduğu varsayılmıştır.

1.6 Tanımlar

Ana Dil: Kendisinden başka diller veya lehçeler türemiş olan dil (TDK, 2018).

Ana Dili: Kişinin doğduğu yerde, özel alanda edindiği ana/anne dili (langue maternelle) (Öztürk, 2010: 747).

İki Dillilik: Bir ülkede, bir toplumsal kümede iki dilin aynı akıcılık ve yeterlikle okunup yazılması ya da bir kişinin, iki dili aynı anda öğrenip kullanmasıdır (Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü).

Dil Sürdürümü: Başka dillerin konuşulduğu ülkelerde yaşasalar da bireylerin anadillerini kullanmayı sürdürmeleri durumu (İmer, Kocaman, Özsoy 2011: 89).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Tarihsel Süreç İçerisinde Selanik

Her Türk çocuğu Selanik ismini ilkökul çağından itibaren “Mustafa Kemal 1881 yılında Selanik’te doğdu” cümlesiyle duymaya başlar. Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün kenti Selanik bundan yaklaşık yüzyıl önce Osmanlı sınırları içerisindeydi. Osmanlı’nın en önde gelen yerleşim yerlerinden olan Selanik; Osmanlı’nın Batı’ya açılan kapısı, bazı açılardan İstanbul’dan bile modern, Avrupalı tarzda okulların, kulüplerin yer aldığı, limanı ve tarıma müsait topraklarıyla Osmanlı’nın en büyük gelir ve ticaret merkezlerinden, Yahudi nüfusunun çoğu zaman Türk nüfusundan fazla olduğu, Sabetayistlerin (Dönmeler, Avdetiler), mason locaların ve gizli örgütlenmelerin merkezlerinden, Jön Türklerin kadrolaştığı, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kuruluşuna ev sahipliği yapan ve onlar tarafından “Mehdi Hürriyet, Kabe-i Hürriyet” diye kutsanan, II. Meşrutiyet’in ilan edildiği, Osmanlı’da sosyalist hareketlerin kıvılcım aldığı, Genç Kalemler/Yeni Lisan ve de Yeni Hayat akımının doğup geliştiği, 31 Mart Olayında Hareket Ordusu’nun toplandığı, İttihat ve Terakkicilerin zıtlaştığı Osmanlı padişahı II. Abdülhamid’in sürgün edildiği, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere bir çok kadronun yetiştiği kenttir.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere hiçte sıradan olmayan bu kent tarih boyunca Rum, Yahudi, Türk, Dönme, Sırp, Bulgar, Ermeni, Arnavut, Çingene gibi çok çeşitli etnik yapı ve dinlere de ev sahipliği yapmış bir kültür mozaiğidir (Anastassiadou, 2001: 42). Kozmopolit yapısını gün geçtikçe katlayan kentin sakinleri de bu yapıya çok iyi ayak uydurmuştur. Selaniklilerde anlayış, hoşgörü, farklılıklara saygı kültürü gelişmiştir. Bu bakımdan kent Osmanlı sınırlarındaki tüm yerleşim yerlerinden daha serbest bir ortama sahiptir. Bu ortamda Jön Türkler kendini göstermiştir. II. Abdülhamid’i çok özgür biçimde eleştirmiş ve karşıt pozisyonda durmuşlardır. Bunun sonucunda İttihat ve Terakki Cemiyetini kurmuş ardından 1908 Devrimi’ni ilan etmişlerdir. Bu ortam da avrupa tarzında otellere, kafelere, gazinolara, eğlence mekanlarına, lokantalara; kültür, sanat, spor, müzik, kulüplerine ev sahipliği yapmıştır. Bunun yanında bu avrupai ortamda yetişen kişilere özgü bir terim bile gelişmiştir.

“Selanikli” terimi sadece orada doğmuş olmayı değil aynı zamanda özgür, serbest hareket eden kişi anlamına da gelmiştir. Örneğin İstanbul’da baskı rejimi yüzünden söylenemeyenler bir Selaniklinin ağzından çok rahat bir şekilde dökülebilmüş veya bir İstanbullunun dini veya kültürel açıdan yadırgayacağı bir durumu Selanikli oldukça normal ve hoşgörülü bir biçimde karşılamıştır (Aksu, 2018: 3).

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında Balkanlardaki çatışmalar ve bölge hakimiyet mücadeleleri Selanik’i de çok derinden etkilemiştir. Yunanlar Selanik’i işgal ettiği anda Bulgarlarda Selanik’i almak için çoktan yola koyulmuştur. Ancak Bulgarlardan önce davranan Yunanlar olmuştur. Yine de Selanik’ten vazgeçmeyen Bulgarlar Yunan askerleriyle çatışmada üstünlük kuramamıştır ve kent günümüze kadar Yunanların hakimiyetinde kalmıştır.

2.1.1 Selanik Adının Kökeni

Yapılan arkeolojik kazılardan edinilen bilgilere göre Selanik kentinin geçmişi M.Ö. 3000’lere dayanmaktadır ve de kentin çevresinde Neolitik Çağ’dan kalma yerleşim yerlerinin olduğu bilinmektedir (Moutsopoulos, 2002: 37). Bilinen en eski anlatıya göre ise Makedonya kralı Kassander’in M.Ö. 315 yılında eskiden Therma kasabasının bulunduğu bölgede kurduğu kent adını kral Kassander’in karısı ve Büyük İskender’in kız kardeşi olan Tsalonika’dan alır (Anastassiadou, 2001: 42).

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde kentin adı Zekeriyya Peygamber döneminde yaşamış olan Feylekos Hakim’in icraatlarından gelir denmektedir.. Zekeriyya Peygamber’e iman etmiş olan Feylekos Hakim, Hazreti Süleyman’ın oğlu olan Melik Racim döneminde ortaya çıkmıştır. Sonrasında Rum diyarına padişah olan Feylekos Hakim, Selanik’te Hazreti Süleyman tarafından yaptırılan büyük köşkün yerine Hz. Muhammed’in doğuşundan 898 yıl önce Selanik Kalesi’ni yaptırır ve oğlu Selenik’e yönetimini bırakır. Yani Selanik adı Feylekos Hakim’in oğlu Selenik’ten gelmektedir (Kahraman, 2011: 139-140).

Selanik tarihsel süreçte birçok istilaya maruz kalmış ve birçok milletin eline geçmiştir. Bunun sonucunda kozmopolit yapıya kavuşan kent aynı zamanda çeşitli söylenişlere tanık olmuştur (Mazower, 2007: 31).Tarih boyunca birçok adla anılan kente Türkler Selanik, sınır komşusu Makedon ve Bulgarlar Solun veya Solon, İspanyol kökenli Yahudiler Seloniko veya Saloniko demiştir. Evliya Çelebi’ye göre ise Yahudiler kente Şelenik demiştir (Kahraman,

2011: 139-140). Gökbilgin (1996: 337)'e göre Araplar kentin adını Salunik şeklinde söylerken Ulahlar ise Sourona demiştir. Tüm bu çeşitli söylenişler Selanik'e yerleşen her milletin kenti memleket olarak görüp sahiplendiğinin, benimsediğinin kanıtıdır. Bu sebeple Selanik'te yaşamış ve bağı olan her millet kenti kendine göre adlandırmış ve o adı kullanmakta ısrar etmiştir.

Ayrıca kentin adı İngilizcede Salonica, Fransızcada Salonique, İtalyancada Salonicco olarak geçmektedir. 1912 yılından günümüze Yunanların Thessaloniki olarak adını koydukları kenti Yunan halk Saloniki olarak söylemektedir. Kentin adının Thessaloniki mi yoksa Salonica mı olduğu hala yabancı kaynaklarda tartışmalıdır (Türker, 2012: 15-16; Theologou ve Michaelides, 2010: 310).

Kentin adının tartışmalı olduğunu vurgulayan bir diğer kişi olan Mazower (2007: 31-32 de şöyle belirtmektedir;

Salonicco mu, Selanik mi, Solun mu? Salonica mı, yoksa Salonique mi? Bu kentin isminin orta çağda bile en az on üç söylenişi vardı; kent, bir dizincinin kabusu, bir dilbilimcinin ise rüyasıdır. 1914'de eski bir İngiliz ordu mensubu, "Selanik'in gerçekten doğru bir telaffuzu var mıdır acaba?" diye yazmıştır. "Her halükarda, artık hepimiz onu "k" ile yazıyoruz." Bu küstahlığı bir arı kovanını çomakladı. Totteridge'den Bay Pole diye biri, "Son savaşta herkes onu Salonika diye bilirken, neden Saloneeka olsun ki?" diye karşı çıktı. Middlesex, Edgware'den Yüzbaşı Vance, "Ben W. Pole'un görüşüne katılmıyorum," diye yazdı. "Son savaşta herkes onun Salonika olduğunu bilmiyordu." Newburyli Bay Wilks, 1937'de Yunan kraliyet fermanıyla, Salonika'nın Thessaloniki'ye dönüştürüldüğüne işaret ederek gerginliği hafifletmeye çalıştı. Gerçekten de bu kentin, Osmanlıların 1912'deki yenilgisinden beri Yunanlar tarafından resmen kabul edilen adıydı. Ama Yunan etimolojisi çok açıktır; yerel bir hükümdar olan Makedonyalı Philip'in kızının adı Thessaloniki idi ve kente onun adı verilmişti.

Salonik adı zaman geçtikçe değişikliğe uğramış, kentin hakimiyetinin Osmanlı'ya geçmesinden sonra da Selanik halini almıştır. Michaelides ve Theologou (2010: 310)'ya göre de "Selanik" Balkan savaşlarından sonra yeniden adlandırıldı: Thessaloniki.

14 Kasım 1913'te Yunanistan Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan Atina Antlaşmasıyla beraber kentin Yunan hakimiyetine girdiği resmen kabul edilir. Kentin hakimiyetini tekrar alan Yunanların yaptığı ilk iş kentin adını tekrar Thessaloniki'ye çevirmek

olur ve o tarihten günümüze kadar resmi olarak Selanik isminden söz edilmez (Türker, 2012: 31).

Kentin adının çeşitli şekillerde söylenmesinin yanında kent, farklılık gösteren özellikleri nedeniyle bazı lakaplarla da anılmıştır. 140 yıldan fazla bir süre Selanik'e hakim olan Yahudilerden dolayı Rum tarihçiler bu bölgeye "Yahudi Diyarı" veya "Dar-ı Yahud" demiştir (Kahraman, 2011: 139-140). Bu tarihten sonra eskisi kadar olmasada Yahudiler kentteki varlıklarını devam ettirmiştir. Bu Yahudiler tarafından da kent "yarı kutsal" olarak görülmüştür. Bu sebeple de Selanik "Balkanların Jariusalem'i" veya "Balkanların Kudüs'ü" dür (Balci, 2010: 9). Selanik'in bir başka lakabıda "Evlad-ı Fatihan" diyarıdır. Çünkü Selanik o dönemde Rumeli'de yörüklerin en yoğun olarak yaşadığı yerd. Hatta yörük beylerinden İstanbul yörük beyleri İstanbul'da yaşarken, Rumeli yörük beyleri "Evlad-ı Fatihan" da yaşamıştır (Gökbilgin, 1996: 344). Özgürlük ruhuyla bilinen kent, İttihat ve Terakki'nin merkezi ve ayrıca 1908 Devriminin alevlendiği yer olması sebebiyle "Mehd-i Hürriyet" veya "Kabe-i Hürriyet" olarak da adlandırılmıştır (Alkan, 2003: 36).

2.1.2 Selanik'in Coğrafi Konumu

Bir kentin önemini ve dünyanın diğer kentleri arasındaki yerini belirlemede en etkili unsur coğrafi konumudur. Eğer ki coğrafi konumun bir kente sağladığı en önemli üstünlük ulaşım kolaylığıysa hem deniz hem de kara ulaşımına sahip bir kent için iki kat üstünlük var demektir. Bu sebeptendir ki tarihsel süreç boyunca liman kentleri kültürlerin ve medeniyetlerin buluşma noktası olmuştur. Tarihçiler, coğrafyacılar sık sık kapitalizmin dünyaya nasıl yayıldığı konusunda liman kentlerinin işlevlerinden bahsetmişlerdir. Aynı zamanda liman kentleri kapitalizmin yol açtığı toplumsal değişimlerin gözlenebileceği bir insan laboratuvarıdır (Keyder vd., 1994: 121-122).

Tarihin ilk zamanlarından beri Trakya bölgesi çok önemli ticaret yollarına sahip olmuş bir kavşak konumundadır. Bölge kıtaları birbirine bağlayan yollara sahiptir. Coğrafi şartlarıyla da liman kentlerinin gelişimine katkıda bulunmuştur (Wiener, 1990:18). Bu bölgenin en gözde kenti olan İstanbul'un haçlı seferleri sonucunda Latinlerin hakimiyetine geçmesiyle beraber ticari ağırlık Selanik'e kaymıştı. Böylelikle İstanbul'daki Latin üstünlüğü devam ettiği sürece de Selanik kenti ününe ün katmıştı (Wiener, 1990:18).

Evliya Çelebi'ye göre bu bölge ilk kez Belkıs Ananın dikkatini çekmiştir (Kahraman, 2011: 139).

Süleyman Nebi emriyle rüzgar Hz. Süleyman'ın tahtını havada götürürken Belkıs Ana bu Selanik şehrinin zemininden de hoşlanıp Selanik zemininin Yedikule adında hala çınarlık olan yerde yine bir İrem köşkü yaptırır. Nice zaman Hazret-i Süleyman Selanik zemininde bütün insanlar, cinler, vahşi hayvanlar, kuşlar, peri ve devlerle sakin olurlar.

Osmanlı kentleri arasında Selanik, en az Beyrut, İzmir hatta İstanbul kadar öne çıkmış ve diğer liman kentleri gibi ayrıcalıklı bir konuma sahipti. Bu ayrıcalığının kaynağı hem ticaretin merkezinde olması hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı ve Doğuyla olan ticari ve siyasi bağlantısının vazgeçilmezi olmasıydı (Bayram, 2009: 2).

Selanik, Thermaikos (Therme) Körfezi'nin kuzey kısmında, Vardar Nehri ağzının 16 km. doğusunda, Chortiats (Hortaç) Dağı'nın eteklerindeki ovada kurulmuştur (Kiel, 2009: 352). 40-38 derece kuzey enlemiyle 22-58 derece doğu boylamında yer alan kent çok zengin tarım olanaklarına sahiptir. Balkanların bu kentinde hava yaz aylarında çok sıcakken, kış aylarında soğuk olur (Castellan, 1995: 18). Kente Akdeniz iklimi hakimdir. Temmuz ve Ağustos aylarında sıcaklık 31° C ye ulaşırken kış aylarında 1°C civarında seyreder. Yıllık ortalama sıcaklığıysa 20°C civarındadır (Sarı, 2017: 62).

Aynaroz Yarımadası'ndan batıya doğru gidildikçe sırayla Longoz ve Kassandra Yarımadaarı ardından Kassandra Körfeziyle karşılaşılır. Üç tane parmağa benzeyen söz konusu yarımadaar, Khalkidiki Yarımadası'na bağlıdır. Khalkidiki Yarımadası'nın kuzeybatısı, Selanik Körfezi'nin doğu bölümüne denk gelmektedir (Ünal, 2015: 150).

Makedonya bölgesinde bir kıyı kenti olan Selanik, Doğu Akdeniz, Güneydoğu Avrupa ve Balkan Yarımadası'nın bir uzantısıdır. Terme Körfez bölgesinde, Vardar Nehri'nin yakınında Olympos Dağı'na bakan kent, çok önemli bir ticaret kavşağıdır (Özdemir, 1999: 572). Axios nehrinin oluşturduğu vadi Selanik ile Orta Avrupa'yı birbirine bağlayan yolları oluşturur (Moutsopoulos, 2002: 36). Bu yollardan birisi Vardar Vadisini takip ederek Macaristan Ovası'na (Orta Tuna Ovaları) gider. Diğer yolsa Adriyatik Denizi kıyısında, Makedonya Gölleri havzasından Selanik'e gelir ve oradan da doğuya doğru yönelerek, boğazlar bölgesine ulaşır (Gökbilgin, 1996: 337).

Kentin coğrafi konumu Selanik'e birçok kente göre avantajlar sağlamıştır. Rumeli bölgesinin İstanbul'dan sonraki en önemli ticaret merkezlerinden birisi olduğundan söz etmiştik. Ayrıca TDV İslam Ansiklopedisi'ne göre kentte üç şimendifer hattının bulunması ticarete bu kadar ön plana çıkmasının sebeplerindedir. 19. Yüzyılın ikinci yarısında kentte hızlı nüfus artışı, yoğun ticaret ve tren yollarının gelişmesiyle bağlantılıdır. Selanik 1871 yılında Üsküp'e, 1888'de Belgrad'a, 1894'de Manastır'a ve 1986'da Dedeağaç'a kadar ulaşan tren hattına sahiptir (Kiel, 2009: 356).

Günümüzdeyse Orta Makedonya bölgesinde bulunan kent, Atina'nın liman bölgesi olan Pire'den sonra Yunanistan'ın en önemli liman kentidir (Sarı, 2017: 62).

2.1.3 Kozmopolit Kentin Demografisi

Selanik'in kuruluşundan itibaren en büyük gelişim sebebi limanı ve ticareti olmuştur. Bu sebeple de kentin nüfusu kozmopolit yapı içindedir. Bu bakımdan kent adeta bir kültür mozaığıdır. Ortodoks Rumlar, Müslüman Türkler, Dönmeler, Sırp, Bulgarlar, Gregoryen Ermeniler, Arnavutlar, Çingenerler gibi çok çeşitli dini ve etnik yapıyı içinde barındıran kent daha çok İspanyol Yahudilerinin ikamet ettiği bir yerdi (Anastassiadou, 2001: 42).

1430'da kenti ele geçiren Osmanlı devleti azalan nüfusun artması için faaliyetlerde bulunmuştur. İlk iş olarak Venedikliler döneminde kentten kaçanlara Osmanlı padişahı II. Murad geri dönmeleri için çağrı yapmıştır. Çağrıya uyup Selanik'e geri dönenlere önceden edindikleri mal ve mülklerini iade etmiştir. Bunun yanında Selanik'in 60km batısındaki bir Osmanlı yerleşmesi olan Yenicevardar'dan yaklaşık 1000 Türk'ü Selanik'e yerleştirmiştir (Kiel, 2009: 353).

1478 yılında yapılan nüfus sayımına göre Selanik'te 862 Türk ve 1.275 Rum hane olmak üzere toplam 2.137 hane mevcuttu (Ünal, 2015: 180). Yine aynı yıla ait kayıtlardan bahseden Kiel (2009: 353)'e göre ise, kentte 864 Müslüman ve 994 Hristiyan hanesi olmak üzere toplam 1858 hane bulunmaktadır. Kiel'in hesaplamasına göre; her hane içindeki kişi sayısı ortalama olarak alınırsa, kentte yaklaşık 4300 Müslüman ve 5000 Hristiyan'ın yaşadığını ve kent nüfusunun aşağı yukarı 10.000 olduğunu belirtir. Bu durumda, Müslümanların sayısı kent nüfusunun neredeyse yarısıdır. Nüfusla ilgili varsayım yapılmasına olanak veren bu kayıtlar, Selanik'in Osmanlı döneminin başından itibaren kozmopolit ve

dönemine göre yüksek nüfuslu bir yapıda olduğunu gösterir. Kentteki kozmopolit yapı II. Bayezid zamanında Orta Avrupa ülkelerinden ve İber Yarımadası'ndan göçe zorlanan Yahudilerin Selanik'e yerleşmesiyle daha da genişlemiştir. Selanik'in nüfusu artarken nüfus oranı değişmiştir. Batı ve Orta Avrupa'daki Katolik kilisesinin Engizisyonu tarafından dini baskı gören Yahudilerin asıl göçleri ise 15.yy.'ın sonlarında gerçekleşmiştir. Bunun yanında ilginç bir nokta şu ki Kiel (2009: 353)'in aktardığına göre 1429'da Anagnostis kentte Bizanslı Yahudilerin olduğunu söyler ancak buna rağmen 1478 tahrir defteri kayıtlarında kentteki Yahudi sayısından bahsedilmez. Bunun sebebi büyük bir ihtimalle Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u ele geçirmesiyle buradaki Yahudileri İstanbul'a yerleştirmesidir (Aksu: 2018: 26). Yıl 1492'yi gösterdiğinde ise İspanya'dan ve 1496'da Portekiz'den sürülen Yahudiler topluca Osmanlı İmparatorluğunun topraklarına sığınmıştır ve yaklaşık olarak 20.000 Yahudi Selanik'e yerleşmiştir (Alkan, 2003: 29).

16. yüzyılda İstanbul, Selanik ve Safed kentleri Osmanlı Yahudilerinin önemli ekonomik ve ruhani merkezleri haline gelmiştir (Goffman, 1995: 71). Bu yüzyılda kent nüfusu büyük değişiklikler yaşadı ve bir önceki yüzyılın neredeyse iki katına ulaştı. 1502 tarihindeki Osmanlı kayıtlarına göre Selanik kentinde 37 Müslüman Mahallesinde toplam 1680 hane, 10 Hıristiyan Mahallesinde toplam 1237 hane bulunduğu ve Yahudilerin ise, "Batı'dan gelen Musevi Cemaati" adıyla toplam 754 hanesinin olduğu belirtilmiştir (Kiel, 2009: 354). 1478'de ki hane sayısı 864 Müslüman ve 994 Hıristiyan hanesi olmak üzere toplam 1858 iken 1502 yılına gelindiğinde hane sayısı 1680 Müslüman, 1237 Hıristiyan ve 754 Yahudi olmak üzere toplam 3671'e, yani 1478 yılının iki katına çıkmıştır. 1519 yılında ise, kentte 1374 Müslüman, 1387 Hıristiyan ve 3143 Yahudi hane olmak üzere toplam 5904 hane bulunmaktaydı (Faroqhi, 1997: 123). Yine bu kayıtlardaki hane sayılarına bakıldığında da nüfusun 1502 yılının iki katına çıktığı ve Yahudilerin nüfus bakımından kentteki baskın taraf olduğunu anlayabiliriz. 1530 tarihli tahrir defterinde toplam 4587 hane kayıtlıdır (Kiel, 2009: 354). Yahudiler genellikle şehir merkezinde yaşardı ve kent demografisinin ana unsurunu oluşturlardı. Bu tarihte kentteki Yahudi aile sayısı 2.509 idi. Müslüman nüfus ise 1530-1560 yılları arasında %17'lere kadar geriledi. Hristiyanlar 1519 yılındaki sayılarına yani 1387'ye tekrar kavuştu. 1568 ile 1569 yıllarında Hristiyanların nüfusunun yaklaşık olarak yarısını kaybederlerken, Müslüman nüfusun 746 hane olduğu ve Yahudi nüfusunun ise göz ardı edilemeyecek şekilde arttığı görülmektedir. Selanik'te 1571 yılında gayrimüslim nüfusu 3.860 Yahudi ve 6.862 Hristiyan hane oluşturmaktadır (Yörük, 2007: 646). 16. yüzyıl

ortalarında Selanik'te ki Yahudilerin dinini özgür bir biçimde yaşadıklarını seyyah Nicolas de Nicolay'ın Selanik'te 80 tane sinagogun olduğunu belirtmesinden çıkarabiliriz. Kenti ziyaret eden Evliya Çelebi'de kentin kozmopolit yapısını “Nice çeşit millet varsa burada mevcut olduğundan Selanik şehri sanki küçük bir İstanbul'dur” diyerek İstanbul ile kıyaslayarak anlatır (Zillioğlu, 1985: 89-90).

17. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı yönetiminin ilk 200 yılı barışçıl bir ortamda düzen içerisinde geçti. Bu durumu sonlandıran ve toplumu tedirgin eden gelişme ise 1645-1669 Girit savaşları oldu (Kiel, 2009: 355). 1613 yılında kentte 20.000'e yakın Yahudi varken bu sayının 1664 yılında 40.000'e yaklaştığı kaydedilmektedir. Kentteki Yahudi nüfusu 50 yıl gibi kısa bir zamanda; 1715 yılında 30.000'e ve 1734 yılında 20.000'e gerilemiştir. Kentteki bu Yahudi nüfusun düşmesinin en büyük sebebi 17.yüzyılın ortalarında Selanik Yahudi cemaatinin, Sabatay Sevi'nin mezhebi yüzünden büyük bir krize girmesidir. Yahudilerin büyük çoğunluğu Sabatay Sevi'yi geleceği vaat edilen yeni Mesih diye kabul etmiş ve bu hareket tüm Avrupa'ya hızla yayılmıştı (Stoianovich: 1960, 246-247). Genç haham Sabatay Sevi, küçük başarılar elde ettiği Selanik ve İzmir'den sonra Mısır ve Kudüs'e sığınır. Buralarda taraftar kitlesini arttıran Sevi, çeşitli maceralar yaşadktan sonra canını kurtarmak için Müslüman olmak zorunda kalır ve Müslüman olduktan sonra ünsüz bir şekilde ölür. Bu olaydan sonra Yahudiler bölünür. Sevi taraftarlarının çoğu Müslüman olurken bu Yahudiler “Dönme” olarak adlandırıldı. Türklerin “Dönme” dediği bu kişilere Yunanlar “Dönmedes” ve Yahudiler de Minim (imansızlar) dedi. Yahudiler dönmelere minim (imansızlar) derken kendilerini de Maaminim (imanlılar) olarak adlandırdı (Georgeon, 1992: 105-118). Bu olaylar sırasında İstanbul ve Selanik'teki Yahudiler Kudüs'e göçmüştü. (Levy, 1994: 724) Diğer yandan padişahın verdiği emirle, İstanbul'a gelmiş olan mülteciler Selanik ve çevresine yerleştirildi (Vacalopoulos, 1963: 98).

18. yüzyılda Selanik nüfusu 40.000'i Yahudi, 25.000'i Rum ve 15.000'i Türk olmak üzere 80.000 olmuştu (Stoianovich, 1960: 251). Selanik sadece Osmanlı İmparatorluğunun Müslüman sayısı en az olan büyük kenti değil, en az Türk olanıydı da. Ancak Türk nüfus, 18. yüzyılın ikinci yarısında Balkanlar'dan gelen göçlerle artmıştı (Veinstein, 1999: 117-118). Balkanlardan gelen Türk göçünün büyük bölümünü yeniçeriler oluşturuyordu (Stoianovich, 1960: 251). Ayrıca Bosnalı Müslümanlardan ve Bulgar Türklerinden oluşan bu göç dalgasına Çerkezler de eklenmiş ve bunun dışında, diğer milletlerde görülen Yeni Dünya (Amerika)'ya

göçün sebep olduğu nüfus kaybını Türkler yaşamamıştı. Ancak bu yıllarda özellikle salgın hastalıklardan dolayı ölümler artmıştı (Veinstein, 1999: 117-118). Ölümlere rağmen Selanik hep kozmopolit yapısını sürdürdü. 1726'da kenti ziyaret eden Ukraynalı keşiş Vasili Grigorevic Barski kentin nüfus kalabalığına ve kozmopolit yapısına dikkat çekmiştir. Barski'nin anlattığına göre kent çeşitli insanlarla doludur ve çok farklı diller konuşulur. Bu diller arasında; İtalyanca, Fransızca, İspanyolca, Eflakça, Rusça, Ladino (Yahudi İspanyolcası), Türkçe, Arapça, Arnavutça, Bulgarca vb. bulunmaktadır. Bunun yanında Eflak, Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan, Almanya, Ukrayna ve Dalmaçya'dan tüccarlar ticaret amaçlı kente gelmiş ve bu tüccarların hemen hemen tamamı Yahudi ve oldukça zengindir (Kiel, 2009: 355). Bu kozmopolit yapıyı biraz daha fazla çeşitlendiren unsur kente çeşitli amaçlar için gelmiş ve yerleşmiş yabancılarıdır. Bahsedilen yabancılar 1831 nüfus sayımına göre erkek nüfusun %22,7'sini oluşturur ki bu rakam Osmanlı'nın diğer kentlerine göre oldukça fazladır (Anastassiadou, 2001: 55). Bu da kentin iş amaçlı erkek göçü aldığını göstererek ekonomik açıdan ne kadar cazibe merkezi olduğunu kanıtlar.

18. yüzyılın ikinci yarısında kentteki çoğunluğu Müslümanların oluşturduğu ve Rum-Ortodoks nüfusunun da arttığı görülür. Rum-Ortodoksların artmasının sebebiyle özellikle 1790'dan sonra Ali Paşa'nın baskılarıyla artan göçler olmuştur. Bu göçlerle birlikte kentin nüfus dağılımı %55 Müslüman, %25 Rum-Ortodoks ve %20 Yahudi olarak değişmiştir (Stoianovich, 1960: 251). Bahsettiğimiz Balkanlardan gelen bu göç dalgası sonrası Selanik "Evlad-ı Fatihan" diyarı olarak adlandırılır. Artık kent Rumeli'de Yörüklerin en yoğun bulunduğu bölgedir. Hatta İstanbul'da oturan Anadolu Yörükleri beyi, Selanik Evlad-ı Fatihan adını aldıktan sonra bu kente taşınmıştır (Gökbilgin, 1996: 343).

Bu kozmopolit kenti 19. Yüzyılda Türkler, Rumlar, Yahudiler, Bulgarlar çoğunluğu oluştururken, Frenkler, Çingeneler gibi küçük gruplarda vardı ve ortak noktaları Türkçe konuşmalarıydı (Kiel, 2009: 356). 19. yüzyılın başında Selanik kozmopolit yapısıyla bir kez daha dikkat çekiyordu. Birçok gezgin ve önemli kişiler Selanik nüfusu hakkında bilgiler vermiştir. 1800'lerde Selanik Fransa konsolosu Felix Beaujour, Kentte 27.000 Yahudi olduğunu ve Rumlar'ın sadece 8.000 kişi olduğunu, 35.000 kişilik nüfusla Türklerin kent halkının çoğunluğunu oluşturduğunu söyler (Kiel, 2009: 356). Fransa konsolosu Felix Beaujour'u, Britanyalı gezgin Henry Holland'ın 1812'de verdiği bilgiler doğrudur. Holland, Selanik nüfusunun 70.000 den fazla olduğunu, hatta 90.000 olabileceğini, ancak bunun

abartılı olduğunu, yine de kısmen ticarete, kısmen de devamlı göçe bağlı olarak şehir nüfusunun son yıllarda arttığını, Türklerin nüfusun yarıya yakınına oluşturduğunu, Selanik'teki Rum nüfusunun yaklaşık 8.000, Yahudi nüfusununsa 12.000 ile 16.000 arasında tahmin edildiğini belirtir (Kiel, 2009: 356).

Belediyeciliğin çok geç geliştiği Selanik, hem ihmalkarlıktan hem de alt yapı yetersizliklerinden dolayı birçok felaket yaşamıştır. Bu felaketlerin başında, Selanik'te çok sık görülen yangınlar yer almaktadır. Maddi ve manevi hasarlara yol açan yangınlar o kadar çok sık görülüyordu ki artık Selanik halkı bu duruma alışmıştı (Anastassiadou, 2001: 74). 1854 yılında Ami Boue, "Fransız konsolosu bize, sayfiyeye gitmeden önce, yangın korkusuyla en değerli evrakını muhafaza altına almak zorunda kaldığını söyledi" diye yazmıştı. Bir Amerikalı bilim adamınınınsa Yahudi kültürüne ilişkin hazırladığı koleksiyonunu geliştirmek amacıyla, kentte yaptığı kitap arayışları sırasında bir sahaftan şu cevabı aldığı söyleniyordu: "Kitaplarımız vardı, ama hepsi yandı" (Mazower, 2007: 330).

Kente belediyeciliğin çok geç gelişi ve alt yapı yetersizlikleri yüzünden Selanik halkının karşılaştığı diğer bir sıkıntı da su kıtlığıdır. Mahalle başına bir çeşme bile düşmüyordu. Bu sorunun çözülememiş olması beraberinde birçok salgın hastalık getirmiştir. 1814 yılındaki veba salgınında neredeyse 15.000 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir (Anastassiadou, 2001: 77-79). 1840'ta Fallmerayer, Selanik merkez nüfusunun 70.000 olduğunu belirtir. 30.000 ile 36.000 arasında Yahudi'nin kentin yukarı taraflarında yaşadığını, Türk nüfusunun 25.000'den fazla olduğunu belirtir. Rum sayısı 3.000 civarındadır (Kiel, 2009: 356). Ancak 1848 yılındaki salgınla beraber 3.000 kişi daha hayatını kaybetmiştir (Anastassiadou, 2001: 77-79).

Veinstein (1999: 27-28)'in Selanik hakkında yazdığı kitabında Mary Adelaide Walker'a ayırdığı bölümde Mary Adelaide Walker Selanik'in kozmopolitliği için şöyle diyor:

Doğu kentlerinin büyük çoğunluğundaki gibi uluslar ve diller mozaiki olan Selanik nüfusu, esas olarak Türklerden, Yahudilerden ve Yunanlardan olduğu kadar, komşu ülkelerin öteki birçok uyruğundan oluşur: Arnavutlar, Bulgarlar, Ulahlar, İyonyalılar, Epir'den Pindus dağlıları ve komşu takımadaların adalıları, birkaç Avrupalı (bu terim İngiliz, Fransız, Alman cemaatlerini ve öteki 'Frenk ulusları' ifade eder) ve göçmen olmayan ve kentin kendilerine gösterilen mahallesinde yerleşen hatırı sayılır sayıda çingene. Bu sonuncular esasen hurdacılık ve kalaycılık yaparlar. İstanbul'da, Bursa'da ve genellikle Doğu'nun dört bir yanında bulunan

o garip Ermeni halkına gelince, şimdiye kadar buraya kitle halinde göçmüş olduklarını sanmıyorum.

Yine Veinstein (1999: 28)'in aynı kitabında Nicolas Th. Schinas gezi notlarında Balkan halklarının küçük bir koloni gibi olduğunu anlatır. “Ülkedeki Türkler ya da Türklerle karışanlar iyice silahlıdırlar, tıpkı Bulgaristan’dan gelen çok sayıdaki göçmen gibi”

Selanik’in kültürel ve toplumsal çeşitliliğini Türkçe, Bulgarca, İbranice, Fransızca, Rumca dilleriyle basılan birçok gazetede, dergi ve kitaplarda görmek mümkündür (TDV, 2009: 356). Selanik vilayeti İmparatorluktaki kültürel, etnik ve dini çeşitliliğin en fazla olduğu yerlerdendir. Bu dönemde vilayette yaşayan yerli nüfusun %45’i Müslüman, %27’si Patrikhaneye mensup Ortodoks, %20’si Eksarhaneye mensup Ortodoks, %1’i Patrikhaneye mensup Ulah, %4’ü Yahudi, %3’ü diğer milletlerden oluşmaktaydı. Ayrıca kent, 1877–1878 Rus-Osmanlı savaşı sonrası Makedon muhacirlerine de ev sahipliği yaptı (Gounaris, 1994: 104).

1885 yılında Selanik Vilayeti Serez, Drama, Taşoz sancaklarla birlikte sayılmıştı. Bu sayıma göre Selanik’in genel nüfusu neredeyse bir milyondur. Kent nüfusunun 494.656’sı Müslüman, 243.991’i Rum, 222.316’sı Bulgar ve 37.174’ü Yahudi idi. Türkler toplam nüfusun %51’ini oluşturuyordu ve en yoğun olarak yaşadıkları yerler Drama ve Siroz sancaklarıydı (Gökbilgin, 1996).

Tablo 2.1. 1890 Selanik Nüfusu (Anastassiadou, 2001: 89)

Etnik Gruplar	Yerliler		Yabancılar	
	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar
Yabancı Uyruklular	2	3	101	51
Çingeneler	66	58	35	21
Yahudiler	23.215	23.583	275	249
Protestan Bulgarlar	7	6	22	6
Protestanlar	2	1	7	2
Katolik Bulgarlar	13	11	24	13
Katolikler	12	16	74	6
Katolik Ermeniler	7	9	19	15

Ermeniler	72	66	171	75
Bulgar Milli Kilisesi	752	700	1.669	576
Eflaklar	40	32	75	24
Rumlar	5.300	5.313	2.931	1.468
Türkler	11.677	12.452	2.919	2.655
Suriyeliler	3	-	3	-
Protestan Ermeniler	4	-	2	-
Katolik Rumlar	1	-	1	-
Latinler	10	5	4	7
Toplam	41.183	42.255	10.332	5.168

Selanik’i de içine alan, Osmanlı Devleti’nde yapılan en kapsamlı nüfus sayımı 1905-1906 yılında gerçekleşmiştir. Bu sayımın bu kadar ciddiye alınmasının sebebiyse Makedonya ve Trakya’da yaşayan Ulahlar ile Sırlar, Rumlar ve Bulgarlar arasında yaşanan milliyetçilik sorunudur (Karpat, 2010: 286-287). Bu dönemde milliyetçilik yoğun şekilde yaşandığı için nüfus çok önemliydi. Osmanlı Devleti de nüfus konusunda çok titiz davranmış, sayımın özenle ve çok kısa sürede gerçekleştirilmesi için önlemler almıştır (Öztürk, 2018: 25).

Tablo 2.2. 1905-1906 Salnamesine Göre Selanik Nüfusu (Anastassiadou, 2001: 89)

Dini Cemaatler	Erkekler	Kadınlar
Müslümanlar	11.749	12.950
Rumlar	4.951	5.643
Ermeniler	33	43
Bulgarlar (Ortodoks)	124	109
Katolikler	27	21
Yahudiler	23.510	20.821
Ecnebler	149	169
Toplam= 79.999	40.543	39.456

Tablo 2.3. 1906 Nüfus Sayımına Göre Selanik Vilayet Nüfusu (Karpas, 2010: 346)

Selanik	Kadın	Erkek
Müslüman	218.429	201.175
Kazaklar	-	-
Rumlar	136.138	127.743
Ermeniler	423	214
Bulgarlar	83.510	72.200
Ulahlar	10.883	9.603
Rum Katolikler	1604	1.089
Ermeni Katolikler	34	24
Protestanlar	178	151
Latinler	18	13
Süryaniler	-	4
Yahudiler	26.183	26.212
Çingeneler	2.455	2.281
Yabancı Uyruklular	439	356
Toplam= 921.359	480.298	441.061

Yunan kaynaklarına göre Selanik kentinin ve Makedonya bölgesinin 20. yüzyıl başındaki nüfusunu gösteren tablodaki rakamlar da bizim rakamlarımıza yakındır. Tabi ki her milletin kendi nüfusunu olduğundan fazla gösterme çabası da göz ardı edilmemelidir.

Tablo 2.4. 1904-1916 Arası Makedonya ve Selanik için Yunanların Nüfus Sayımı Sonuçları (HSA, 2014: 2)

	Makedonya		Selanik	
	1904	1910	1913	1916
Yahudi	53.147	88.000	64.439	64.400
Müslüman	634.017	621.000	45.889	30.000
Yunan	652.795	660.000	39.956	68.205
Diğer	384.859	336.000	10.605	6.100
Toplam	1.724.818	1.705.000	157.889	165.705

Hatırlarsanız 1831 nüfus sayımından elde ettiğimiz rakamlar sonucu kentin iş amaçlı erkek göçünü çok fazla aldığından bahsetmiştik. Ancak 19. yüzyıldan 21. yüzyıla gelindiğindeyse bunun farklılaştığı görülmektedir. 19. yüzyılın aksine 21. yüzyıl Selanik'i %54,3 ile tüm Yunan kentleri arasında en fazla kadın payına sahip olan kenttir. Toplam kent

nüfusuydu 2011 nüfus sayımı verilerine göre 148,470 erkek ve 176,712 kadın olmak üzere toplam 325,182'dir.

Tablo 2.5. 2014 Yılına Ait Yunanistan'ın En Büyük 10 Kentinde İkamet Eden Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (HSA, 2014: 2)

Kent	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	%	
				Erkek	Kadın
Atina	664.046	315.210	348.836	47,5	52,5
Selanik	325.182	148.470	176.712	45,7	54,3
Patras	213.984	104.307	109.677	48,7	51,3
Kandiye	173.993	85.133	88.860	48,9	51,1
Pire	163.688	78.200	85.488	47,8	52,2
Larissa	162.591	79.762	82.829	49,1	50,9
Volos	144.449	70.185	74.264	48,6	51,4
Peristeri	139.981	68.563	71.418	49,0	51,0
Rodos	115.490	57.879	57.611	50,1	49,9
Yanya	112.486	53.975	58.511	48,0	52,0

Ayrıca yıllar geçtikçe artan Selanik ili genel(merkez ve ilçeleri dahil) nüfusu 2011 yılından itibaren düşüş göstermektedir.

Tablo 2.6. Selanik Vilayetine 2002-2018 Yılları Arasındaki Nüfusu (HSA, 2018: 4)

	Kadın	Erkek	Toplam
2002	566.440	520.889	1.087.329
2006	584.232	534.648	1.118.880
2011	594.772	544.875	1.139.647
2014	590.175	533.501	1.123.676
2018	581.729	523.934	1.105.663

2002'de 566.440, 2006'da 584.232 ve 2011'de 594.772' ye yükselen kadın nüfusu bu tarihten itibaren düşüş göstermiştir. 2014'te 590.175'e gerileyen kadın nüfusu 2018 verilerine göre 581.729'a kadar gerilemiştir. Durum erkeklerde de farklı değildir. 2002'de 520.889, 2006'da 534.648 ve 2011'de 544.875'e yükselen erkek nüfusu tıpkı kadınlar gibi bu tarihten itibaren düşüş göstermiştir. 2014'te 533.501'e gerileyen erkek nüfusu 2018 verilerine göre 523.934'e kadar düşmüştür. Genel olarak il nüfusu da 2002'de toplam 1.087.329, 2006'da

1.118.80 ve 2011'de 1.139.647'iken 2014'te 1.123.676'ya ve 2018'de 1.105.663'e kadar düşmüştür.

Bu da gösteriyor ki Selanik eski yıllarındaki görkemli günlerini arıyor. Eskiden ekonomik açıdan cazibe merkezi olarak göç alan kent için rüzgar tersine esmeye başlamış ve kent artık göç veren bir hale bürünmüştür. Ancak bu durum bile kentin genlerinden gelen kozmopolit yapıyı değiştirememiştir.

2.1.4 Kent Ekonomisi

Trakya bölgesi, tarih boyunca en önemli ticaret yollarının kavşağında yer almıştır (Tabakoğlu 2005: 286).Trakya bölgesinin hemen batısında bulunan Selanik, bölge kentlerinden farklı olarak limana sahip olması yönünden ayrı bir önem taşır. Bir ticaret merkezi olarak kurulan Selanik'teki liman Roma İmparatoru Konstantin tarafından kentin güneybatı ucunda M.S.323-324 yıllarında inşa ettirilmiştir. Günümüze kadar ulaşamayan Konstantin Limanı zamanla gemilerin boşaltma ve yükleme yaptığı ve ticari dükkanların olduğu bir alana dönüşmüştür. Ticaretin yoğun olarak yaşandığı kent Osmanlı döneminde daha da önem kazanmıştır (Öztürk, 2018: 55).

Selanik coğrafi konumu, Akdeniz'e çıkış yolunu elinde bulundurması ve demiryolu hattıyla Avrupa'ya bağlanması sebebiyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli dış ticaret limanlarından. Ayrıca kent ticaret açısından önemini, bir taraftan İstanbul'a diğer taraftan da Manastır üzerinden Adriyatik Denizi'ne demiryoluyla bağlanmasıyla arttırmıştır (Quataert ve İnalçık, 2004: 860; Alkan, 2003: 32).

16. yüzyıl ünlü Osmanlı haritacısı Piri Reis'e göre, kentte bulunan liman en az 300 geminin sığabileceği büyüklükteydi. Karadeniz'den, Akdeniz'den, Basra Körfezinden, Suriye, Mısır, Süveyş, Cezayir, Trablusgarp, Portekiz, Fransa, Cenova, Hollanda, İngiltere ve Danimarka'yla ticaret yapılırken büyük bir kültürel etkileşim yaşanıyordu. Liman tüccarları ve dükkan sahipleri arasında birçok farklı dil duyuluyordu; Rumca ve Türkçenin yanında Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça, Latince, Ulahça, Bulgarca, Arnavutça, Arapça. Bunlar kentin ticaret motorunun gürül gürül çalıştığını gösteren ipuçlarıydı (Iliadou, 1961: 294-295). Hem ithalat hem de ihracat bakımından Balkanların en önemli liman kenti olan

Selanik'i 1726 yılında ziyaret eden Rus Rahip Valisi G. Barskii, Vacalopoulos (1973: 254-255)'un eserinde gözlemlerini şöyle aktarıyordu:

Şehrin şöhreti bence güzelliğinden ve kalelerinin kuvvetinden değil gerek karadan ve gerekse denizden bütün ülkelere olan bağlantısından ileri geliyor. Bilhassa limanda Venedikli, Fransız, İngiliz, Romen ve Alman tüccar gemileriyle karşılaştım. Hatta Ukrayna'dan gelen her türlü ve her çeşit tüccar mallarını Selanik'e getirip, ister perakende isterse toptan satış yapıyor. Çevre yörelerden her nevi gıda maddesi, bilhassa buğday getiriliyordu. Sebzelerinin ve ekmeğinin çeşit ve lezzeti, pek memnun edici. Limana gelen tüccar gemileri mal getirdikleri gibi bilhassa buğday yüklüyorlar.

İstanbul'un donanmaya gönderdiği ürünler ve cephane Selanik'e Kavala limanı yoluyla gelmekteydi. Şehrin önemli ihraç ürünleri arasında; zahire, ham ipek, pamuk, yün, afyon ve tütün vardı (Vacalopoulos, 1963: 98; Yıldız, 2012: 35). Kente Ege adalarından zeytinyağı, limon, şarap, sünger, sabun; İzmir'den de yine sabun, karabiber, odun, tuzlu balık ve arsenik getirtilirken İstanbul'dan da çeşitli ürünler gelirdi. İstanbul'a ham ipek ve tahıl, Girit'e kereste ve soda ihraç edilirdi. Özellikle Mısır ile ticaret ilişkileri çok hareketliydi. Mısır'dan kahve, şeker, sakız, pirinç, tütüsü, yün, keten ve amonyak; Şam ve daha doğu kentlerinden baharat ve bıçak, Berberi kıyısından serpuş, kahve ve köle getirtilirken Suriye'ye kırmızı böceği ve yünlü palto gönderilirdi. İç ticaret ise pazar ile panayırlarda yapılırdı. Kent içinde panayırlar kurulmaktaydı (Vacalopoulos, 1973: 301-302; Yıldız, 2012: 35).

Yahudiler kentin ekonomik olarak kalkınmasına yardım etmiş, dokuma sanayinin önderi olmuşlardır. Dokuma ve deri sanayinin yanında tuzun da kentin ciddi gelir kaynaklarından olduğu görülmektedir. Ayrıca kentin meslekler listesinin zengin olması kentte ekonomik çeşitliliğinin göstergesidir (Pala, 1991: 62).

17. yüzyılda kente gelen Evliya Çelebi bölgede Mısır Çarşısı olarak bilinen yerde 500 dükkanın olduğunu, bu bölgede pirinç, keten, şeker, kahve ve bu tür malların satıldığını, ayrıca 300 pazarcı mahzeni, 50 kereste dükkanı, 100 terzi, ve 1 adet mescit bulunduğunu belirtmiştir (Dağlı vd, 2003: 66). Yine bu yüzyılda ticaret amacıyla Hollandalılar ve Fransızlar da kente yerleşmeye başlarlar (Vlami, 2009: 135) ve yüzyılın sonlarına doğru kentteki ticarete söz sahibi olmaya başlayan Rumlar, Balkan ve İtalya kentleriyle ticaret faaliyetleri yürütürler (Vacalopoulos, 1963: 90), ki bu durum da kentin Akdeniz ticaret pazarında öneminin daha da artmaya başladığının bir göstergesidir.

Selanik Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki en önemli ticaret limanı olma yolunda ilerledikçe Suriye, Mısır, Peloponez ve Mora'da üretilen tüm ürünler de buraya gelmeye başlar (Grigoriou ve Hekimoglou, 2008: 76). Kentin ticaret ağı genişledikçe kentteki yabancıların ve Avrupa devletlerinin konsolosluk sayıları da artmaktadır. Osmanlı Bankası'nın ilk şubelerinden birisi de Selanik'te açılmıştır (Karal, 1956: 98).

Vacalopoulos'un (1963: 91-92) aktardığına göre, Selanik'teki Fransız Konsolosu Gleize 1686 yılında şöyle yazmıştır:

(Selanik'teki) Bütün ticaret Rumlar ve birkaç Yahudi tarafından yapılmaktadır. Rumların Ragusa (Dubrovnik), Ancona ve Venedik ile ticari ilişkileri var, bu kentlerde irtibat kurdukları kişiler vardır. Selanik'ten yün, koyun derisi, balmumu, ipek ve Sofya civarından hayvan derisi alırlar. Aldıkları ürünlerin çoğunu Ancona'ya, kalanını Venedik'e gemiyle gönderirler. Dönüş yolunda Venedik'te üretilen mamulleri alıp (Selanik'e) getirirler”.

1698 tarihli Fransız konsolosunun konuyla ilgili raporu, hem Yahudilerin ticari başarılarını hem de onlar için Selanik'in değerini anlatmaktadır.

Güney ile birlikte doğu ve batı arasındaki ilişkinin Selanik camiası vasıtasıyla kuruluyor olmasından dolayı Venedik Selanik'in en önemli bağlantı noktası olduğunu düşünür. Dünyanın iki kısmındaki Venedik'in sorumluluk alanı ile Kuzey ülkelerini idari eden Amsterdam için Selanik yönetim merkezidir. Bu ise ticaret hakkında dünya üzerindeki tüm bilgi ve haberleri almak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Cumartesi ve Pazar Hıristiyanlar dini ibadetleriyle meşgulken, Yahudiler cemaatleri içinde her hafta sistemlerini inşa etmektedir. Bu sistemde hafta boyunca alınmış küçük ayrıntıları da içeren bilgiler cemaat başları ve hahamlar tarafından dikkatle ayıklandıktan sonra Pazar öğleden sonra Yahudi ajan ve simsarlarına aktarılırdı. Bunlar büyük akıllarıyla aralarında önceden kararlaştırılmış bir plandan sonra ertesi gün manipülasyona başlamak için hazırlardı. Bu plan pazartesi sabahı bireysel yatkinliğe göre ya satış ya alış ya da değiş tokuşta paylaşılır. Yahudiler daima ticari mallarına büyük bir kısmını stokta tuttukları için menkul kıymetlerin düşüş veya yüksek ya da bazen ikisinden de yararlanmakta ve her zaman en uygun anlara hükmedebilirlerdi (Ünal, 2015: 216-217).

Savaşlar ise, ekonomik büyümeyi engellemiş, bu yüzden Selanik gibi Avrupayla devamlı ticaret ilişkileri olan liman kentlerinde ticaret durma noktasına gelmiştir. Ayrıca, bu

dönemde Selanik “Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa topraklarındaki tek limanı” statüsü ticaretin diğer kentlerde de gelişmeye başlamasıyla değişmeye başlamıştır. Özellikle Mora Yarımadası’nın 1770’ten sonra yeniden canlanmaya başlaması, Selanik’in ticaretinin yara almasına sebep olur (Vacalopoulos, 1963: 97).

Ticarette konusunda yara alınmış bu dönemlerde kentin değerli ve verimli arazileriyle tarımsal üretimi ön plana çıktı. Kentte tütün, pamuk, mercimek, pirinç, buğday, mısır, sarımsak, soğan, lahana ve havuç gibi birçok ürün yetiştiriliyor ve Selanik genelinde 46.000 bağ bulunuyordu (Kahraman, 2011: 75). Çeşitli ürünlerin yetiştiği kentte özellikle kiraz ön plana çıkarken 18. Yüzyılda yaygınlaşan pamuk ayrı bir değere sahipti (Vacalopoulos, 1973: 255). Pamuk ekimi 18. yüzyılın sonlarında Doğu Makedonya bölgesindeki Serez’de başladı ve Selanik’e kadar yayıldı. Tek çeşit ürün yetiştirmenin avantajlı olduğunu anlayan bölgedeki arazi sahipleri pamuk yetiştirmeye büyük önem verdi ve 2.2 milyon olan okka pamuk imalatı 1740-1790 yıllarında 7 milyon okkaya kadar çıktı (Ünal, 2015: 195-195).

Bununla birlikte, 18. yüzyıl boyunca, İran’la yapılan savaşlar Anadolu ticaretini olumsuz biçimde etkiledikçe ve Avrupa’nın yeni refahı ticari anlamda Rumeli’yi daha önemli kıldıkça ekonomi dengesi değişmeye başladı. Balkanlar’ın ana limanı olan Selanik bu durumu fırsata çevirmeye hazırды. İzmir Selanik’e göre daha işlekti ancak Selanik’in ticaret yönü daha çok batıya ve kuzeye dönüktü; ayrıca Avrupa’yla giderek artan ticaretten doğan artı değer, Ortadoğu ve Asya’yla ticaret açığını kapatmaktan çok daha öteye gidiyordu. Bunun en büyük kanıtı 1776-1781 yılları arasında Osmanlı Devleti’nin Fransa ile yaptığı ticarete Selanik’in lider olmasıydı. İstanbul %44,1, İzmir %49,9 ve Selanik %59,4’lük dilimlere sahipti (Ünal, 2015: 223).

Selanik’in 18. yüzyıl boyunca devam eden ticari temelli gelişim rüzgarı Osmanlı’nın Batı’daki makineleşme sürecinde yer alamaması nedeniyle bir anda ters yönde esmeye başlamıştır. Avrupa ile rekabet edemez hale gelen Osmanlı ekonomisi, ihracattaki etkili konumunu da kaybetmeye başlamıştı. Hem Osmanlı İmparatorluğu’nun geçirdiği değişim, hem de Akdeniz coğrafyasını olumsuz yönde etkileyen 1821-1828 Yunanistan Bağımsızlık Savaşı gibi siyasal karmaşalar Selanik kentinin ekonomisini derinden etkilemiştir. Bir taraftan bağımsızlık mücadelelerinin zayıflatıcı etkisi, diğer taraftan yanlış devlet politikaları bu süre zarfında daha da hızlanmıştı. Tüm bu olumsuzluklara rağmen 19. yüzyılda Edirne, Batı Anadolu, Lübnan ve Selanik gibi bölgelerde fabrikaların açılması ve bu fabrikaların dış

ticarete yaptığı olumlu etkiyle başta İstanbul ve Selanik olmak üzere deniz ticaretine uygun şehirler, modern bir ticaret anlayışına ön ayak olduğu kadar şehirleşmeye katkı sağlamışlardır (Quataert, 2002: 201). Ancak 1826 Vaka-i Hayriyyeyle Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması, kentin en önemli geçim kaynaklarından olan dokumacılığa da darbe vurmuştur. Çünkü kentin önemli üretim kollarından biri yeniçerilerin yazlık ve kışlık kıyafetleridir. Bunun yanında Yahudi üreticiler de bu dönemde olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Sebebiyse hükümet artık piyasadan mal almak yerine kendi fabrikalarında ürettiği malları tercih etmeye başlamıştır (Gökaçtı, 2001: 339). Tüm bu gelişmelerden sonra Selanik Tanzimat Fermanıyla beraber farklı gelişmelere ev sahipliği yapacaktır (Balcı, 2010: 10). Kent toplumsal yapısı, değişen kültürü, modernleşme süreci ve ticarete ciddi gelişmelerin yaşandığı bir merkez olmuştur. Tanzimat'tan önce de Akdeniz'in en önemli ticaret merkezlerinden olan Selanik, Tanzimat'tan sonraki dönemde derin bir değişime tanık olacaktır (Alkan, 2003: 28-30).

1841 yılından sonra Selanik'in dış ticaret hacminde oluşan düzenli artışın, 1838 yılındaki Balta Limanı Anlaşması ve Tanzimat Fermanı'nın gayrimüslim tüccarlara getirdiği avantajlar sonucu meydana geldiği söylenebilir. Çünkü bu anlaşmalar Sanayi Devriminden sonra Osmanlı hammaddelerinin ve pazarlarının Avrupa sanayi ve ticaret sermayesinin çıkarları yönünde dış ticarete açılması için gereken hukuki düzenlemeleri sağlamıştı. Bu anlaşmayla birlikte devletin ek gümrük vergileri koyma yetkisi kaldırılmış, ihracata özel sınırlamalar getirme gücü elinden alınmış ve dış ticaretteki tekel düzeni kaldırılmıştır (Quataert ve İnalçık, 2004: 1008). Tüm bunların yanında 1815'de İmparatorluğun en önemli şehirlerinde 412 Gayrimüslim tüccarın kayıtlı olduğu görülürken bu sayının sadece 30 yıl sonra 1845'te üç katına, 1300'e yükseldiği görülüyor (Quataert ve İnalçık, 2004: 944).

1869 yılından sonra Tanzimat'ın asıl etkileri hissedilmiştir (Yerolympos, 2000: 148). Quataert 'in söylediği üzere 1869 yılında kurulan belediyeyle birlikte değişen anlayış kenti yeni bir görünüme kavuşturmuştur (akt. Bayram, 2009: 33). Bundan sonra yüzünü tamamen Batı'ya döndüren Selanik, becerikli yöneticilerin önderliğinde adeta yeniden yükselmiştir. Bu yükseliş kentin 19. Yüzyılın ortalarında turizmle tanışmasıyla katlanmıştır. Böylelikle ortaya yeni bir kent (Batılı imgelemin kenti) çıktı (Mazower, 2007: 199). Yine de, Yunanistan, Mısır ve Kutsal topraklara yönelik turizmin artışından sonra bile, Selanik ve Balkan hinterlandı çok kullanılan güzergahların dışında kaldı. Bir Güneyli güzel, 1839'da kız kardeşine gururla,

"Selanik'e gelmiş ilk Amerikalı kadın benim," diye yazmıştı. Otuz yılı aşkın bir süre sonra, kentte gezginler hala ender görülen acayipliklerden sayılıyordu. (Anonim, 1839: 129-130)

Kentin 19. yüzyılın ortalarına doğru başlayan ekonomik gelişimi hükümetin iflası, mali buhran, 1875 Bosna krizi, 1877- 1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Balkanlarda yaşanan milliyetçi hareketler, 1897 Osmanlı- Yunan Savaşı ve 1912 Balkan Savaşı gibi çeşitli sebeplerle yavaşladı ve Selanik ekonomisi olumsuz etkilendi (Quataert, 2002: 947).

Tüm bunlar yaşanırken bir liman kenti olmaya yönelik çalışmalarda yoğun bir şekilde devam etmekteydi. Surların yıkılmasıyla kent dışı doğru büyümeye başladı. 1880'li yıllarda kente yerleşen zengin Yahudi ve Rumlar kente yatırımlar yaptı. Bunun yanında Selanik alt yapı çalışmalarına da hız verdi. 1890'da Belçikalı bir şirkete verilen ihale ile kentin alt ve üst yapılarında yenileme ve genişletme çalışmaları başlatıldı (Gounaris, 1994: 104)

20. yüzyılın başlarında Selanik tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer liman kentleri gibi fiziksel ve kültürel açıdan çok büyük değişim göstermiştir. 19. Yüzyılın son çeyreği için Sultan Abdülmecid Selanik'i kastederek "Bu kent oldukça gelişecek" sözü gerçek olmuş ve kent 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin özellikle de Rumeli'nin parlayan yıldızı halini almıştır (Çakılcı, 2017: 87). Kentte yerel ve merkezi kuzeybatı Avrupa olan uluslararası dünya ticaretiyle olan bağlantıları sebebiyle yeni iletişim yöntemleri (telgraf, tramvay, demir yolları, buharlı gemiler) bu büyük değişimi ortaya çıkarmıştır (Baer, 2011: 92). Uluslararası dünya ticaretinde Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Avusturya, Rusya, Belçika ve Sırbistan ile etkileşimde bulunmuş ve 1906'da ki toplam dış ticaret hacmi 8.5 milyon Osmanlı Lirasını bulmuştur. Bu dış ticaretin yarısından çoğu Selanik limanından yapılmıştır (Dağlı vd, 2003: 618-619).

Gün geçtikçe ticari önemini bir kez daha kanıtlayan Selanik "İmparatorluğun en Avrupalılaştırmış kenti" sıfatıyla 20. yüzyıla girmesine rağmen modernleşmesini tamamlayamamış; Balkan topraklarında devamlı yaşanan kırılğan jeopolitik dengelerden etkilenmeye devam etmiştir (Veinstein, 1999: 176-177).

Selanik, Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarının ödenmesinde en büyük katkı sağlayan kentlerin başında gelmişti. Ama bu koca borcu tek başına kaldıramayacağı aşikardı. Bu sebeple kentin gümrüklerinden alınan ağnam vergisi tıpkı diğer yerlerdeki gibi Duyunu

Umumiye İdaresi'ne devredilmiş Osmanlı saf dışı bırakılmıştı. Selanik gibi ekonomide büyük pay sahibi bir kentten alınan vergileri kesilmesi Osmanlı'da büyük yara açmıştır. Bu yara siyasetçi ve aydınlarda da görülmüştür. Bayram (2009: 19-20)'ın aktardığına göre Namık Kemal diğer tüm ticaret gelirleriyle birlikte Selanik Liman gelirlerinin de yabancıların kontrolüne geçmesini Hürriyet gazetesinde "Yeni İstikraz" adlı yazısında Osmanlı için iflasın kaçınılmaz bir son olduğu şeklinde yorumlayacaktır (Hürriyet Gazetesi, 38: 1-2)

(...) Bu derece karşuluk deyû gösterilen vâridât-ı mülkiyemizin idaresini bile ecnebiler ellerine vermek kapusu açıldığından bu sene Tuna ve Edirne ve Selanik aşarı ve Anadolu'nun ağnam Rûsûmatı elimizden gittiği gibi gelecek senelerde muhtaç olacağımız istikrazlarda dahî sair vâridatımız takım takım verileceği ve böylelikle eğerçi Bâb-ı âli'nin meşagil-i mülkiyesi azalub işi gücü beher sene istikraz yapmak ve kurtulan vâridatı yeni bir borca takmak külfetinden ibaret kalacağından birçok memuriyetlerin tenkîhiyle masrafça tasarruf edileceği derkâr ise de işin hülâsasında şark ahâlisi Avrupa sermayedarınının sağlamlı hükmüne girip, bizim kazandığımız onlara yarayacağı ve Devlet-i âliyye ise zillet ve zaruret içinde bir müddet-i cüziye yaşayub âkibet iflasa çıkacağı meydandadır.

Selanik'in Avrupa'ya, başkente ve artalanına bağlayan demiryolu ağına, iş adamlarının devamlı gidip gelmesine, modern iletişim tesislerine, okulların çoğalmasına kentin tıpkı kendisi gibi çevresinin de geleneksel özelliklerini korumasına rağmen evrimsel bir sürecin ana hatlarını gösterir. Ama bu süreç Balkan Savaşları ve Makedonya çatışmasıyla birlikte kesintiye uğrar. Bunların yanında Selanik'in 1912 yılında Modern Yunan Devletiyle bütünleşmesi, 1917 yangınında tarihi çekirdeğinin yok olması ve 1922 yılında Yunanistan'la Türkiye arasında yaşanan nüfus mübadelesinden sonra yaşanan etnik dengedeki değişiklik kenti eski benliğinden uzaklaştırmıştır (Veinstein, 1999: 176-177).

Günümüzdeyse Orta Makedonya bölgesinde bulunan kent, Atina'nın liman bölgesi olan Pire'den sonra Yunanistan'ın en önemli liman kentidir (Sarı, 2017: 62). Tarihten bu yana liman kent özelliğini taşıyan Selanik ekonomisine 19. Yüzyılın ortalarında tanıştığı turizmde katkısı devam etmektedir. Kentte turistleri çeken yerler arasında Aristotelous Meydanı, Beyaz Kule, Agia Sofia Kilisesi ve Atatürk Evi bulunmaktadır. Özellikle Türkiye'den her sene çok sayıda insan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün doğduğu evi görmek için Selanik'e turistik ziyarette bulunmaktadır. En son restorasyonundan sonra 16 Ağustos 2013'te tekrar ziyaretçilere açılan ev yoğun ilgi

görmektedir. Hürriyet Gazetesi'nin "Atatürk Evi rekor kırıyor: 370 bin ziyaretçi" haberinde Atatürk Evinin kent ekonomisine büyük katkı yaptığını Selanik yerel yetkililerinin ve turizmcilerin her fırsatta dile getirildiği aktarılmaktadır (Yorgo, 2017).

2.1.5 Selanik'te Eğitim

Eğitim, insanlığın varoluşundan bu yana her dönemde gelişimin, yükselişin en önemli belirtisi olmuştur. Bir ülkenin gelişmişliğinin, kültür seviyesinin ne düzeyde olduğunu eğitim seviyesinden anlayabiliriz.

Osmanlı Devleti'nde de bu durum böyleydi. İstanbul Osmanlı'nın idari başkenti olduğu gibi eğitim ve kültür alanında da başkentiydi. İstanbul'un yanında Osmanlı; İzmir, İskenderiye, Beyrut ve Selanik gibi eğitim ve kültür yönünden güçlü kentlere sahipti. Hele ki 19. Yüzyıla 20. Yüzyıla bağlayan yıllarda Osmanlı'nın yüzünü batıya dönmesiyle özellikle Selanik bu diğer kentlerden bir adım öne çıkmıştı. Bunun en büyük sebeplerinden birisi de kentin batıya daha yakın olmasıydı. Hatta Selanik zaman zaman İstanbul'la yarışır duruma bile gelmişti. Kentte modernleşmenin temsilcisi olan eğitim kurumları temel bir değişimin ögesini oluşturuyordu. Bu kozmopolit kentin eğitiminde cemaatlerin etkisi de oldukça fazlaydı (Aksu, 2018: 105).

20. yüzyılın hemen başlarında Selanik'te ki okul sayısı gerçekten fazlaydı. Kentin coğrafyasında yaşanan rekabet ve çatışma ortamı eğitim alanına da yansımış ve kent cemaatleri arasında bir eğitim yarışı başlamıştı. 1908 yılında kentte 48 Musevi, 32 Türk, 20 Ortodoks Yunan, 7 Fransız okulunun yanında bunlara ek olarak Bulgar, Romen, Sırp ve İtalyan okulu da bulunuyordu. Bu okulların çoğunda Fransızca eğitimi de veriliyordu. Sırpların, Eflaklıların, Romenlerin, Bulgarların ve Rumların okullarında tek amaç eğitim vermek değil aynı zamanda bölgedeki varlıklarını kanıtlamaktı (Anastassiadou, 2001: 172).

2.1.5.1 Yahudi Cemaatinde Eğitim

Büyük göçler sonrası Selanik'in çoğunluğunu oluşturan Yahudiler ticaretle olduğu kadar eğitimde de başarılıydılar. Yahudi cemaatin eğitimi dini temel alıyordu. Günümüzün anaokulu karşılığı olan "maestra" larla okula başlayan çocuklara maestralarda dua ve şarkılar öğretiliyordu. 7 yaşına gelen erkekler ilkokulun karşılığı olan "meldar" larla eğitimine devam ediyordu. Kızlar ise "meldar"lara gitmiyordu. Meldarlardan mezun olanlar eğitimin bir üst

seviyesi olan “Talmud Torah” lara devam edebiliyordu. Tüm Talmud Torah’lar arasında en ünlüsü Selanik’tekiydi. Selanik’teki Talmud Torah çok zengin kütüphaneleriyle 17. Yüzyıl hahamlık eğitiminde uluslararası bir merkezdi. Ancak 19. Yüzyılda önemini yitirmiş olsa bile 1850’de 1.000’e yakın öğrenciye sahipti. Melder ve Talmuh Tora’nın dışında Yesiva’lar vardı. Buralar bilgilenmek isteyen herkesin gidebileceği merkezlerdi. 19. yüzyıldan sonra, Yahudi eğitim sistemi maddi sıkıntılardan dolayı çöküntüye girmişti. Bu tarihten sonra Osmanlı sınırlarında modern okulların kurulduğu görülmüştü (Rodrigue, 1997: 58-59).

İmparatorluk sınırları içinde ilk modern Yahudi okullarının açılma girişimleri Franco yani Frenk denilen İtalyan pasaportlu ve Selanik, İzmir, İstanbul liman kentlerinde uzun yıllardır yaşayıp uluslararası ticarete yer alan Yahudi bir kesim tarafından başlatıldı (Rodrigue, 1997: 63). 1856’da modern okulların kurucusu Strasburglu haham Lipmann’dı. Bu modern okullarda genç Yahudiler ilk kez okulda yabancı dil öğrenme imkanına kavuştular: Fransızca... Birde o zamana kadar öğretmenlerin küçümsedikleri bir dil olan Türkçe. Lipmann’ın modern okulunda eğitim tıpkı Talmud Torahlarda olduğu gibi dini temelliydi. Bu okul 1861 yılında eğitime son verdi ve artık sadece Selanik Yahudilerinin dini okulu olacaktı (Anastassiadou, 2001: 58-59).

Adolphe Cremieux öncülüğünde Fransız Yahudiler tarafından Paris’te 1860 yılında kurulan ve kısaca Alyans olarak adlandırılan Alliance Israélite Universelle’nin amacı tüm Yahudilerin haklarının korunmasıyken asıl hizmeti eğitim ve öğretim alanında olur. Alyans örgütünün eğitimdeki çabaları Ortadoğu’daki Yahudiler tarafından “uygarlaştırıcı misyon” olarak benimsendi ve bunun sonucunda Fransız kültürü ve dili Museviler arasında egemen olmaya başladı. Fransa’daki eğitilmiş Yahudiler Fransız Devrimi ideallerini ve aydınlanma düşüncesinin laik yaklaşımını evrensel ilkeleri olarak kabul edip bu ilkelerin aktarılmasında Fransız dilinin öğretilmesinin zorunlu bir kültürel araç olarak kabul etmiştiler (Şar, 2010:161).

Alyans örgütü 1863’te başlamak üzere en başta İstanbul olarak imparatorluğun çeşitli merkezlerinde komiteler oluşturmuştur. Bu komitelerin üyeleri genellikle ya yabancı Yahudiler ya da Francolardır. Komitelerin amacı Museviler arasında ileri gelenler, sözü geçenlerle iletişime geçip okul açma konusunda onların desteklerini almaktır. Ancak bu şartlar sağlanır ve sağlam bir fon oluşturulabilirse yeni açılacak olan okula öğretmen, personel ve müdür göndermeye razı oluyordu (Rodrigue, 1997:76-77). Dolayısıyla Alyans okullarının

kurulum aşamasında çok defa Museviler arasında sözü geçen, ileri gelenlerin desteği görülmüştür. Alyans okulları Selanik'te kurulmadan önce kentte 1864-65 yılına ait Selanik Vilayet Salnamesine göre Yahudilere ait 13 okul bulunmaktaydı. Bunların 10'u Selanik kent merkezinde bulunuyordu (Aksu, 2018: 152). Alyans okulları kurulurken sözü geçen kişilerin desteğinin görüldüğünden bahsetmiştik. Bu örnek 1873 yılında Selanik'te kurulan Alyans okulunun arkasında Francolardan Dr. Moise Allatini'nin olmasıyla kendisini bir kez daha kanıtlamıştır (Rodrigue, 1997:64). Selanik'te kurulan Alyans okulu kuruluşundan birinci dünya savaşına kadar kentte 10.000'e yakın öğrenciye eğitim vermiştir. İlk zamanlarda yerli cemaatin tepkisini çekse de zamanla kabul görmüştür (Rodrigue ve Benbassa, 2003: 210-211).

Yahudi okullarında yabancı dil eğitiminde; Türkçe, Almanca, İtalyanca, Fransızca, İbraniceye yer veriliyordu. Dönemin ünlü yazarlarından Ahmet Rasim Bey, Yahudi okullarında Türkçe hocalığı yapanlardandı. Rum ve Ermeni okullarına nazaran Türkçeye ayrı bir önem veren Yahudi okulları Türklüğe daha çok yakınlık ve ilgi duymuşlardır. Ancak Yahudiler 19. yüzyılın ortalarına doğru, yabancı bir dil öğrenmeyi tıpkı din değiştirme gibi görüyorlardı. 1854 yılında ilk Musevi Asri Mektebi açılmış ve okulda Türkçe, İbranice ve Fransızca öğretildiğinde hahamlar bu durumu günah diye nitelendirmiş ve bu okuldan sorumlu Yahudi zengini Camondo'yu aforoz etmişlerdir. Bu gibi tepkilerden çekinen Alyans örgütü 1875'ten itibaren açtığı okullarda dini eğitim ve ibadete imkan vermiştir (Taşdemirci, 2001: 23-24).

Alyans okulları kızların eğitimine de büyük önem verdi. Çünkü onlara göre kızlar geleceğin anneleriydi; diğer bir deyişle hayat boyu eğitimcilerdi. İlk defa kız meslek okulunu 1887'de Alyans açtı ve ilk yıl 368 öğrencisi vardı (Molho, 2005: 137-139). Ayrıca Selanik'te yaşayan Yahudi kadınlar diğer yerlerde yaşayanlardan farklıydılar. Çünkü onlar Kuzey Afrika ya da Ortadoğu ülkelerindeki Yahudi kadınları gibi köle statüsünde değildiler. Hatta Yahudi kadınların sosyal statüsünün Arap kadınlarından daha üstün olduğunu gösteren Judeo-Arap (Yahudi Arapçası) atasözleri bile vardır.

“El consenjo de la mujer es flaco, ma el que no lo toma es loko”; Kadın öğüdünün değeri azdır ama bunu dinlemeyen sadece delilerdir.

“Al marido como lo ambezades; al fijo como lo criates”; Eşini eğitebilirsin ama çocuğunu şekillendirirsin.

Alyans okullarından önce Selanik’te Yahudi kızlar eğitimlerini Yunan okullarından alıyorlardı. 1845’te Selanik’te ilk Yunan kız okulu açıldı. Bir başka Yunan kız okulu olan “Sister of St. Vincent” 1857’de kuruldu. Alyans örgütü Selanik’te ilk okulunu 1873’te kurdu. Bu okul modern bir erkek (Boys School) okuluydu. 1874’te de modern bir kız okulu (Girls School) kuruldu. 1874’te kurulan kız okulunun 105 öğrencisi vardı. İkinci yılında 204’e çıkan sayı 1897 yılında da 200’lerde seyretti. 1898 yılında ise 300’leri aştı. 1912’ye gelindiğinde 630 öğrenciye sahip olan Selanik Kız Okulu doğu Yahudileri arasında ilk dördüydü. (İstanbul [853 öğrenci], Edirne [790 öğrenci], Bağdat [785 öğrenci]), Selanik [630 öğrenci] (Molho, 2005: 145-146).

Abdülhamid döneminde Alyans okullarına kuşkuyla bakıldı ve düzenli olarak teftiş edildi ayrıca gayrimüslim okullarında Osmanlı Türkçesi öğretilmesi istendi. 1894’ten itibaren Alyans okullarına maaşları Maarif Nezareti tarafından ödenen Osmanlı Türkçesi öğretmenleri atandı. 1897’den itibaren de Alyans okullarının müfredatında olan Türkçe dersinin saatleri arttırıldı. Ayrıca Müslüman çocuklarının gayrimüslim okullarında eğitim görmeleri yasaklanmıştır. Bu kararın aksine Alliance okullarının misyonunda Yahudi olmayan çocuklarında eğitim görmesi vardı. Bu sayede Yahudi ve Yahudi olmayan çocuklar beraber eğitim alıp birbirlerini daha yakından tanıyacaktı (Rodrigue, 1997:241).

Osmanlı’nın Selanik’e hakim olduğu yıllardan 1907’de ki Yahudi cemaatine ait okulları toparlayacak olursak; Alyans İsrailit Zükür Mektebi (400 Öğrenci), Alyans Pupuler Mektebi Rüştüyesi (292 Öğrenci), Alyans İsrailit İnas Kısmı (440 Öğrenci), Kalamarya İsrailit Azil Zükür ve İnas SıbyanMektebi (400 Öğrenci), Alyans İnas Şubesi (400 Öğrenci), Vardar Cihetinde Alyans ibtidai Vardar Şubesi (110 Öğrenci), Kalamarya Cihetinde Alyans İbtidai İnas Mektebi (122 Öğrenci). 571 Alyans İsrailit okullarının yanısıra Musevi Cemaatlerinin kontrolü altında olan okullar da vardır: 1300 fakir ve yetim öğrencinin ücretsiz şekilde eğitim gördüğü Talmud Torah Ağadal. 250 fakir ve yetim öğrencinin ücretsiz şekilde eğitim gördüğü Talmud Tora, bir kısmı Musevi cemaat tarafından ücretsiz şekilde okutulan öğrencilerin gittiği Alyans Zükür ve İnas Mektebi, 300 fakir ve yetim öğrencinin eğitim gördüğü Pupular Mektebi (Aksu, 2018: 157).

Osmanlı'nın Selanik'i Yunan hakimiyetine bıraktıktan sonra Yunan hükümetinin politikaları sonucu gün geçtikçe eski gücünden uzaklaşan Yahudi cemaati verdiği göçlerle hem nüfus kaybı hem de güç kaybı yaşamıştır. Bu güç kaybı her alanda olduğu gibi eğitim alanında da görülmüştür.

2.1.5.2 Hristiyan Cemaatinde Eğitim

Selanik'te Hristiyan cemaat, Yahudilerle nüfus bakımından karşılaştırıldığında daha az sayıda olmalarına rağmen kentte önemli bir güce sahiptiler. Hristiyanların büyük çoğunluğu Rum Ortodoks kilisesine bağlı olmasının yanında Katolik mezhebinden Hristiyanlar da vardı (Doğan, 2015: 58). Rum Ortodoks cemaatinin mali ve hukuki işlerinin başında bulunan Rum Patriği yani dini liderleriydi. Bu Rum Patriği aynı zamanda eğitim sistemiyle de ilgileniyordu. Bu olay birebir aynı şekilde Yahudi cemaatinde de geçerliydi (Doğan, 2015: 65).

Hristiyan Cemaatinde eğitimin detaylarına inmeden önce bir hatırlatma yapmak doğru olacaktır; Bazı kaynaklarda Ortodoksların hepsi Rum olarak adlandırılıyor; cemaat içinde Rumca konuşan kesim dışında Bulgarlar, Arnavutlar, Sırlar ve hatta Karamanlılar bile Rum olarak gözükmekteydi. Bu sebeple kullandığımız Rum Ortodoks sözcüğü yalnızca Selanik'te yaşayan Yunanlıları mı yoksa Rum milleti başlığı altında farklı toplulukları da mı kapsadığı belirtilmediğinden ve kaynaklarda Rum diye geçtiğinden bu çalışmada da bu kişiler Rum olarak adlandırılmıştır.

1864-65 yılına ait Selanik Vilayet Salnamesine göre Selanik sancağında 17 Hristiyan okulu vardı. Bu okullardan 7'si Selanik kent merkezindeydi. 1907 yılına gelindiğinde 13 adet lise görülmektedir. Bu okulların 1'i resmi ve yatılı olup, 2'si Bulgar, 2'si Rum, 1'i İtalyan, 1'i Fransız, 1'i Sırp milletlerine aittir. Siroz'da resmi olmak üzere Rumlara ait 1 lise, Vodine'de yine Rumlara ait 1 lise ve Drama'da da 1 lise bulunmaktadır. Selanik kent merkezinde bir de resmi askeri lise bulunmaktadır. Yabancıların kurduğu 4 ibtidai, 4 rüşti, ve 2 lisenin hepsi kent merkezindedir (Aksu, 2018: 152)

2.1.5.2.1 Rumlarda Eğitim

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra tüm Ortodokslar üzerinde Rumlardan başında bulunan Ekümenik Patrikhanesi kurulmuştur. Bu patrikhaneye bağlı okulların çoğunda modern, deneysel bilimlerden yani skolastik düşünceye bağlı bir eğitim

vardı (Ergin, 1977: 738-740). Ekümenik Patrikhanesine bağlı okulların haricinde Osmanlı Devleti vilayetlerinde yeni okullar kurulmuştur. Açılan bu yeni okulların giderleri Rum tüccarlar tarafından karşılanmaya çalışıldı. Rum tüccarların desteğinin arkasındaki ana sebep skolastik yaklaşımın Ortodoks maneviyatına tehdit oluşturduğu düşüncesiydi (Somel, 2013:40).

Selanik'te 19. Yüzyıla kadar lise düzeyinde sistemli olarak eğitim veren bir okul yoktu. 1870'ten sonra Rum eğitimi oldukça gelişti. Lise ve ticaret lisesi düzeyinde okulların yanı sıra biri kız diğeri erkek öğretmen okulu olmak üzere öğretmen okulları kuruldu. Okulların programlarında radikal değişikliklere gidildi. Bu yıllarda anaokullarına da önem verildi. Özellikle dil eğitiminde ön plana çıkan anaokullarının sayısı giderek çoğaldı. 1870'li yıllarda Rum kızlar için ilk ve ortaokul düzeyinde okullar açılmaya başlandı (Doğan, 2015: 69). Rumlarda kızların eğitiminin hız kazanmasının nedeni 19. Yüzyılda Avrupa ve Osmanlı'da görülen toplumsal değişimle birlikte kadının toplumdaki görünürlüğüne yükselişiydi (Macar, 2010: 786). Bir başka neden ise kadının toplumu değiştirebilme yeteneğidir. Kadın yeni neslin hem üretiminde hem de yetiştirilmesinde başroldür. Bu nedenle kadın modern kültürün aktarıcısıdır. Ancak kadının kendi önemini bilincinde olması için tek şart eğitim almasıydı. Bu nedenle Rumlar kız çocukların eğitiminde önemli adımlar attılar (Macar, 2010: 788). Bu bağlamda Ortodoks Rum cemaatinde kızlarının eğitime büyük önem verilmesinin ana sebebi onlara bir meslek kazandırmak değil, daha çok Ortodoks Rumların kültürlerini pekiştirme ve güçlendirme amacı görülmektedir. Kızların yapabileceği meslek öğretmenlikle sınırlı kalmış, iyi bir eş, iyi bir anne olarak kendi kültürlerine bağlı yeni nesilleri yetiştirmesi düşünülmüştür. Bu sebeple kız okullarında ders programları da kadının rol modeline göre şekillendirildi. Ev idaresi, bebek bakımı, sağlık, teknik, pedagoji gibi dersler ortaokul ve lise ders programlarına konuldu. Hatta bazı okullarda ev kadını yetiştirme bölümleri bile açılmıştı(Macar, 2010: 789).

Selanik'te 19. Yüzyılın hemen başında tek bir Rum okulu olduğu söylenir. Sadece erkek öğrencileri olan bu okul, devrim zamanında eğitime ara verse de 1828'de yeniden açılmıştır (Anastassiadou, 2001: 62). 1828 - 1912 yılları arasında kentte, 8 anaokulu, 5 kamu okulu, 3 özel okul, 2 kız okulu, 1 lise, 1 ilkokul, 1 akşam okulu, , 1 teknik okul ve 2 adet Makedonya'daki Yunan okullarındaki öğretmenlerin yetiştirilmesine yönelik okul kuruldu. 1874'de 1003 öğrenci, 1882 yılında 2200 öğrenci ve 44 ilkokul öğretmeni, 1908'de 5

ilkokulda ve 2 lisede toplam 3600 öğrenci eğitim görmekteydi. Başka bir anlatımla Rum okullarının 3600 öğrencisi 18 bini aşmayan bir nüfusa karşılık gelmekteydi. Ancak bu rakam Selanik salnamelerinde geçen rakamlarla uyuşmamaktadır. Salnamelerde 5921 Rum Ortodoks öğrenciden bahseder. 1910’da ise kentte 3898 öğrenci ve 127 ilkokul öğretmeni vardı (Veinstein, 1999: 134-135).

19. yüzyılın ortalarından sonraki dönemde okulların ihtiyaçları için kilise ve zengin Rumlar devreye girdi. Gelirlerin artmasıyla birçok okul kuruldu. Örneğin 1854 yılında yoksul ve kimsesiz kız çocukları için “School for Destitute Girls” adında yeni bir okul açıldı (Ziogou- Karastergiou, 1997: 243). Balkanlarda patlak veren bağımsızlık mücadelesiyle birlikte, imparatorluk sınırlarındaki denetimler ve uygulamalar Sultan Abdülhamid döneminde daha da katılaştı. “Selanik vilayetinin Karacaabad ve Vodina kazalarındaki Rum okullarında izinsiz yayınların okutulmaması ve öğrencilere zararlı fikirlerin aşılandığı kitapların toplatılması gibi denetimlerin uygulandığı görülmektedir (Doğan, 2015: 66).

Sene 1903’ü gösterdiğinde Selanik’te “Gece Okulu” kurulmuştu. Böylelikle 1911-1912 yıllarında kentte Rumlara ait; 11 umumi okulda 3275 öğrenci, öğretmen yetiştirme okulunda 65 öğrenci, özel Rum okullarında 475 öğrenciye eğitim verilmiştir (Karastergiou, 1997: 245-246).

2.1.5.2.2 Bulgarlarda Eğitim

Selanik’te yaşayan Rumlar ve Bulgarlar arasında asla ayırım yapılmaz ve bu iki toplulukta aynı etnik grup altında belirtilmiş, Rum olarak adlandırılmıştır. Bulgarlar Selanik’te hiçbir zaman yoğun değillerdi ancak Bulgar cemaati kentin sosyo-ekonomik gelişimiyle birlikte hızlı bir büyüme yaşadı (Anastassiadou, 2001: 352).

Özcan (2013: 378)’a göre Bulgarlar Patrikhanenin Bulgar okulları üzerinde baskı kurması sebebiyle Rum Ortodoks kilisesinden ayrılmış ve kendi kiliselerini kurmuşlardır. Böylelikle eğitim konusunda özgür olacak, kendi dillerinde eğitim alıp kültürlerini rahatlıkla yaşayacaklardı. İlk Bulgar kilisesi 1849’da kurulup 1860 yılında resmen ayrılığını ilan etti. Ancak bu ayrılığı Osmanlı Devleti 10 yıl sonra 1870’te kabul etti.

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine göre (Akt. Doğan, 2015: 75) “Bulgarların 12 tane okulu bulunmaktadır. Bu okullarda 345’i kız 558’i erkek olmak üzere toplam 903 öğrenci

bulunmaktadır. Öğretmenlerde ise 11'i kadın, 32'si erkek toplam sayı 43'tür. Başbakanlık Osmanlı Arşiv rakamları böyleyken Michailidis (2008: 173)'in Aristotle Üniversitesi'nde yaptığı bir araştırmaya göre 20. yüzyılın başında Selanik'te toplam 6 okul ve 698 öğrenci bulunuyordu.

Veinstein (1999: 143)'a göre 1880 yılında Selanik'te Bulgar Lisesi yatılı okulunda bölgenin en başarılı öğrencileri kalıyordu. Bu okulda Yunanca, Latince, Türkçe ve Fransızcanın yanında kimya, fizik ve matematik öğretiliyordu. Okul o dönem şartlarına göre oldukça iyi donatılmış bir laboratuvara, biyoloji odasına ve meteoroloji istasyonuna sahipti. Veinstein (1999: 143) okulu şöyle anlatır; "Osmanlı Sultanisi ile Yunan lisesi ile ya da Avrupa okulları ile kıyaslandığında, lisenin yüzünü kızartacak bir şey yoktu."

20. yüzyılın Selanik cemaatlerinin kendilerini ifade edebildikleri en önemli araçları okullarıydı. Selanik'in tüm toplulukları içerisinde okullarına en çok güvenenler Bulgar milletiydi. Bulgarların da kentte 450 öğrencili 3 ilkokulu, 135 öğrencili bir kız lisesi ve 235 öğrencili bir erkek lisesi vardı. 1885 yılına gelindiğinde yaklaşık 3000 Rum öğrenci, 1890'a doğru da 829 Bulgar öğrenci vardı (Anastassiadou, 2001: 368).

Tüm bunlar bir yana Selanik'te yaşayan Bulgarlar ve Rumlar arasında gerginlik vardı. 1908'in 22 Şubat gününde Selanik konsolosu Theodoros Askitis kentin en yoğun caddelerinden birindeyken bir Bulgar tarafından öldürülür. Bu cinayet sonrası Bulgar ve Rumlar arasındaki gerginlik tırmanır. Konsolos Theodoros Askitis'in ölümüyle şoke olan Rumlar karşı atağa geçerek 1 Bulgar'ı yaralayıp, 3 Bulgar'ı da öldürürler (Michailidis, 2008: 173). Bu yaşanan kötü olay Bulgar ve Rumlar arasındaki gerginliklerden sadece birisiydi. Bu gibi olaylar sonucu Bulgarlar ve Rumlar arasındaki ilişkiler artık Balkan Harbi'nde kopma noktasına geldi ve bu savaşta düşman cephelerdeydiler. Hatta ve hatta bu gerginlik 1. Dünya Savaşı cephelerine de yansdı ve orada da karşı safhalardaydılar. Bu gergin olaylar Selanik'te ki Bulgar nüfusunu da tabi ki olumsuz yönde etkiledi ve kent göçler verdi. 1916 yılında yapılan nüfus sayımında 165.704 toplam nüfusun sadece 1.800'ü Bulgar idi (Michailidis, 2008: 177). Görüldüğü üzere 10 yıllık gibi kısa bir zamanda kentteki Bulgar nüfusu oldukça azalmıştı. Aynı zamanda kentte eğitim veren Bulgar okulları kapatılmış ve binaları birkaç yıl sonra yakılmıştı (Doğan, 2018: 78).

2.1.5.2.3. Sırlarda Eğitim

Sırbistan'ın domuz ihracatıyla Selanik'e Sırlar yeni bir etken olarak, 1906 yılından itibaren girmiştir. Böylece, kentteki Bulgar-Yunan çekişmesine yeni bir rakip çıkmıştı; Sırlar (Veinstein, 1999: 146-147).

Sırlar tarafından 1886 yılında "Sveti Sava" adında kurulan örgütleriyle Makedonya bölgesinde hareketlenen Sırlar, 1887 yılında eğitim bakanlığına bağlı biçimde bir yönetim kuruyorlar. Bu yönetim "Sırbistan Dışındaki Sırp Okulları ve Kiliseler İdaresi" adını alıyor ve kurumun amacı bölgede Sırp propagandası yapmak oluyor. Özellikle 1891-1912 yılları arasında Manastır, Üsküp ve Selanik'teki Sırp konsolosların yardımıyla kentlerde okullar kurulması yönünde harekete geçiyorlar. Bunun yanında düzenli ödenen öğretmen maaşları, öğrenciler için ücretsiz kitaplar gibi konulara dikkat ediyorlardı (Özcan, 2013: 394) .

Selanik'te az sayıda Sırp olsa da cemaatleri okullara sahipti. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine göre (akt. Doğan, 2015: 79) Sırların toplam 4 okulu bulunmaktadır. 78'i kız 166'sı erkek olmak üzere toplam 244 öğrenci ve 8'i kadın, 18'i erkek olmak üzere toplam 26 da öğretmen olduğu görülmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşiv rakamlarını Michailidis (2008: 173)'in Aristotle Üniversitesi'nde yaptığı araştırma da desteklemektedir. Buna göre 20. yüzyılın başında Selanik'te Sırlara ait toplam 4 okul ve 240 öğrenci bulunuyordu. Selanik Vilayet Salnamesi ise Sırlara ait sadece iki okulun varlığından söz eder. Bunlardan biri Sırp Mektebi Rüşdiyesi diğeryse Sırp Mektebi İbtidaisidir (Akt. Keçeci Kurt, 2013: 190)

Bu az sayıdaki topluluk 1900 yılında, Osmanlı Rumeli'sinin 3 vilayetinde yaklaşık 225 adet Sırp okuluna sahipti. Aradan geçen 4 yılda okul sayısında %30'dan daha fazla bir artış görülmektedir. Bu büyük yükselişte bir zorlama olduğu aşıkardır. Bunun altında Sırların Osmanlı hükümetinden sürekli olarak okul açmak için ruhsat talepleri yatmaktadır. Bölgedeki Bulgar yükselişini durdurmak isteyen Osmanlı'da Sırların bu isteklerini geri çevirmemiş, Sırlara okul açma haklarını cömert bir şekilde vermiştir. Böylelikle hem Bulgar yükselişini yavaşlatacak hem de diğer Hristiyan inançların gelişimini engelleyecektir (Anastassiadou, 2001: 173).

2.1.5.2.4. Ermenilerde Eğitim

Ermenilerin Antikçağ'dan XVI. yüzyıla kadar geçen dönemde Selanik'te yaşadıkları belirtilir. Bazı kaynaklardaysa Ermenilerin, Selanik'teki varlıklarının Bizans zamanlarına dayandığı söylenilir ancak gerçek şu ki Selanik'te yaşayan Ermenilerin izlerine 18. yüzyılın öncesinde rastlanılmamaktadır. Ermenilerin kente kalıcı biçimde yerleştikleri tarih 1881 yılının Mart ayı olarak geçmektedir (Hassiotis, 1997: 296-297).

İlk Ermeni Okuluysa 1888 yılında papazın kontrolü altında açılır. Günümüzde üst düzey Ermeni papazlarına hizmet veren okulun binası kilisenin hemen yakınına kurulur. Kız ve erkek olmak üzere karışık eğitim veren okulda yaklaşık 50 öğrenci vardı. Ermeni okulları eğitim binası olmasının yanında yoksul ve öksüz çocuklara barınak görevi de görüyordu (Hassiotis, 1997: 297).

Makedonya arşivinden alınan kaynaklardan oluşan bir çalışmaya (akt. Doğan, 2015:83) göre ise kayıtlarda Ermenilere ait 1908 yılında kurulmuş bir okulun olduğu ve sadece 18 öğrencisi olduğu söylenmektedir.

Ayrıca kentte o tarihlerde yaklaşık 25 Ermeni isimli aile bulunmaktadır ve toplamda 80 kişi civarındadırlar. Aradan geçen 15- 20 yıl içerisinde bu rakam iki katını geçti. 1896 yılındaysa bu rakam toplamda 324 kişiye ulaştı ama en büyük artış 1923'te oldu ve toplam nüfus 10.000'lere ulaştı. Bu tarihten sonra Ermenilerin Kentteki varlığı gittikçe azaldı. 1940'lı yıllarda nüfusun yarısı kenti terk etti ve sayısı da günden güne azaldı (Hassiotis, 1997: 296-297).

2.1.5.2.5. Diğer Hristiyan Topluluklarda Eğitim

Selanik'te Ortodoksların yanında diğer bir Hristiyan grup Katoliklerdi. Batılılar olarak adlandırılan bu topluluk Fransız, İtalyan, Alman, Britanyalı, Avusturyalı, Belçikalı ve Amerikalılardan oluşuyordu (Doğan, 2015: 84).

Selanik'te yaşayan batılıların önemli kozlarından birisi de eğitimdi. Okulları büyük başarılar elde etti. Hızlı bir şekilde Batılılaşan kentteki yerel burjuvazi, ekonomik ve toplumsal anlamda başarılı olmanın anahtarının Avrupa dillerini öğrenmek olduğunu bilmekteydi. Bu nedenle dil öğretimi yapan okullara çocuklarını istekli bir şekilde göndermişlerdi (Veinstein, 1999: 162). Batılı okulların başarısı bu dönemde devlet okullarını

da olumlu etkiledi. Özellikle mevcut okulların kalitesinin yükseltilmesine hız kazandırdı. Ancak batılı okulların kalitesinin yüksekliği ve özellikle yabancı dillerin öğretilmesi, gayrimüslimleri okula çektiği kadar yerel Müslüman çocuklarını da bu okullara yöneltiyordu. Bu gelişmelerden rahatsızlık duyan Abdülhamid Selanik'te okul sayısının artırılmasına hız verirdi (Somel, 2010:254-256).

Abdülhamid döneminde okul sayısının artırılmasının yanında eğitim faaliyetleri de daha planlı ve sistemli bir şekilde yürütüldü. Kurulan bu okulların amacı yönetimin gereksinim duyduğu memurları, yöneticileri yetiştirmek ve aynı zamanda orta sınıf halkın isteklerini karşılamaktı. Hem de yabancılar ve gayri Müslimler tarafından açılan okullara karşı bir önlem olarak "Sadık Osmanlılar" ve "İyi Müslümanlar" yetiştirmektir (Ulusoy, 2012: 134).

1880'li yıllarda toplam batılı sayısı yaklaşık 6000 idi ve en kalabalık topluluğu 1284 kişiyle İtalyanlar oluşturuyordu. Avusturyalı ve Alman aile sayısı 155, 112 Fransız, 408 İspanyol, 180 Britanyalı, 123 Romen, 27 Rus, 12 Amerikalı, 4 Belçikalı vardı (Veinstein, 1999: 153-154).

Kentte yerli Ortodoksların hızlı bir şekilde okullaşması batılıları da harekete geçirdi. Nüfuz bölgeleri sağlamak amacıyla çok sayıda okul açıldılar. Batılılardan özellikle İtalyan ve Fransızlar okulları propaganda aracı olarak kullandılar (Anastassiadou, 2001: 173).

- ✓ Selanik'te açılan Fransız okulları; Lycee Francais (erkek lisesi), 410 öğrencisiyle Kız Öğretmen Okulu, Ticaret Koleji, 240 öğrencisiyle Ecole Des Freres Vincent de Paul (ilkokul ve ticaret okulu), 106 öğrencisiyle Ecole Des Soeurs (kız okulu), 56 öğrencisiyle Ecole Des Lazaristes (yetim Bulgar çocukları için), 70 öğrencisiyle Ecole Paroissiale.
- ✓ İtalyan okulları; 102 öğrencisiyle Umberto I Ticaret Koleji, 281 öğrencisiyle Erkek Kraliyet Okulu, 280 öğrencisiyle Kız Kraliyet Okulu, 100 öğrencisiyle Kız Okulu, 73 öğrencisiyle Prenses Yolanda Kız İlkokulu, 40 öğrencisiyle Draughting Okulu.
- ✓ Alman okulları; 164 öğrencisiyle Deutsche Okulu, 30 öğrencisiyle Deutche Hühere Okulu.
- ✓ İngiliz okulları; 50 öğrencisiyle İngiliz Kız Lisesi, Grosber Okulu.

- ✓ Amerikan okulları; 18 öğrencisiyle Amerikan Çiftlik Okulu (Ziogou- Karastergiou, 1997: 223-224).

2.1.5.3. Dışlanmış Bir Toplum Olan Çingenerde Eğitim

En baştan beri söylediğimiz gibi Selanik çok kültürlü kozmopolit bir kentti. Başta Müslüman Türkler, Ortodoks Yunanlılar, Yahudiler, Bulgarlar, Ermeniler ve Franklar gibi bir çok çeşitli milletlerden bir araya gelmiş bir kültür mozaığıydı. Bu mozaığın belki de en renkli parçası Çingenerdi. Ne Müslüman ne de Gayrimüslim sınıfına sokabileceğimiz Çingenerlere bu şekilde yer vermek istedik.

“Ehli Fesad” olarak yaftalanan bu topluluk her kesim tarafından hor görülmüştür. Bunun en güzel örneğini Ulusoy (2012: 126) vermiştir. Yazar 20. Yüzyılın son demlerinde Çingenerlere Osmanlı İmparatorluğu’nda uygulanan cizye adaletsizliğini şöyle anlatmaktadır;

“Siz Müslüman dahi olsanız değişemezsiniz ve Çingene kalırsınız ve daima cizye ödemekle yükümlüsünüz”.

Cizye ödemekle yükümlü olmaları konusu Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde de geçer. Evliya Çelebi’nin anlattığına göre Çingenerden cizye alınmasının sebebi bellidir. Çünkü Çingenerin hangi dinden oldukları belli değildir ki onlar Müslümanlarla beraber Kurban Bayramını, Hristiyanlarla beraber Paskalya Bayramını ve Yahudilerle beraber de Kamış (Hamursuz) Bayramını kutlarlar (Kahraman, 2011: 140). Evliya Çelebi’nin bu söylemleri Voyvoda Dimitri Kantemir tarafından da doğrulanmıştır. Kantemir’in dediğine göre Çingenerden alınan cizye vergisinin kökeni Kanuni Sultan Süleyman’a kadar gitmektedir. Kanuni Sultan Süleyman’ın emrine göre tıpkı diğer cemaatler gibi Romanlar da Müslüman ve Gayrimüslim olarak ayrılmalı ve dinlerinin gereklerini yapmalıdırlar. Din seçmede özgür olduklarını belirten Kanuni Sultan Süleyman eğer gayrimüslimliği seçerlerse tıpkı diğer gayrimüslimler gibi cizye ödemek zorunda olduklarını söyler. Bu ferman sonrası daha önceden kendini gayrimüslim olarak adlandıran Çingenerler bile gayrimüslimliği kabul etmez. Bunun üzerine Kanuni Sultan Süleyman’da din farkı olmadan tüm Çingenerden cizyenin toplanmasını emreder (Ulusoy, 2012: 127).

Selanik’te yaşayan Çingene nüfusu hakkında rakam vermek çok zor. Çünkü 1831 yılına kadar göçebe kabileler ve Çingenerler Müslüman veya Gayrimüslim kategorisinde

sayılmıyordu. Müslümanız diyen Çingelerin 18. yüzyıl sicillerinde Müslüman olarak değil de, “Müslüman namında olanlar” diye kayıt edildikleri görülmektedir (Ulusoy, 2012: 129). Osmanlı imparatorluğunda 1881-1882 yıllarından itibaren nüfus sayımları cinsiyet etkeni de göz önüne alarak yapılmaya başlandı. Böylelikle ilk kez 1881-1882 nüfus sayımında erkek nüfusuyla beraber kadın nüfusu da sayılmıştır. Bu sayıma göre kentteki Çingene sayısı 294 erkek ve 275 kadın olmak üzere toplam 524 kişidir (Şaşmaz, 1994: 358). Fransız elçisinin kayıtlarına göre ise kentteki Çingene nüfusu 19. Yüzyılın başlarında yaklaşık 2.000 civarındadır. Vergi ödeyenlere göre bakıldığında yaklaşık 1.000 kayıtlı kişi vardır. Bu 1.000 kişinin 500’ü Müslüman, 424’ü gayrimüslim Çingenedir (Ginio, 2004: 122). Verilen bu rakamların birbirlerinden farklı olduğundan yola çıkılarak Çingene nüfusu hakkında net bir yargıda bulunulmasa da kentteki Çingelerin azınlıkta olduğu açıktır.

Bu azınlık ve hor görülmüş topluluğa bakış açısı iyi Müslümanlar ve sadık Osmanlılar yetiştirmek amacıyla değişiklik göstermeye başlar. Çingelerin eğitilmesi ve Osmanlı için faydalı bireyler haline gelmeleri için 12 Ocak 1891 yılında Siroz mektebi idadi mülkiyesi lisansı Osmanlı ve Farsî muallimi Saadi’nin verdiği tasarı metninde o dönemde izlenen bu eğitim politikası net bir biçimde verilmiştir. Zaptiye Nezaretine Siroz İdadisi Osmanlı Türkçesi ve Farsça öğretmenin verdiği 7 sayfalık metinde Çingelerin toplum gözündeki kötü konumdan söz etmiş. Bu kötü konumun, önyargının bu toplumu suça yönelttiğini söylemiş. Ayrıca onların suç işlemesinin başka bir nedeni de fakirliktir. Bu durumu bitirmek için Saadi şöyle der: “Sefalet bir ağaçtır ve meyvesi cinayettir. Bu ağacı kökünden kesmek lazımdır.” Çingelerin eğitimi için Abdülhamid devreye girer ve eğitilmelerini ister. Bu eğitim politikasının altında yatan nedense bu toplulukların Müslümanlaştırılmasıdır. Verilecek eğitimle bu topluluk Müslümanlaşacak ve bölgedeki İslamiyet varlığı genişleyecekti (Deringil, 2002: 114). Çingene çocukları için 1891’de Kosova’da, 1893’te Tekirdağ’da ve 1900’lerin başında Arnavutluk’un Dıraç kentinde olmak üzere toplam üç okul kurulur (akt. Ulusoy, 2012: 134-135). Böylece Osmanlı imparatorluğu ve İslamiyet daha da güçlenecekti ancak bölge hakimiyetinin Yunanlara kaptırılmasıyla tüm planlar suya düşmüş oldu.

2.1.5.4 Müslümanlarda Eğitim

Batılılaşma sürecine giren Osmanlı’da Gayr-i Müslimler özellikle Tanzimat ve Islahat Fermanının ilanından sonra hızla okullar açmaya başlamıştır. Selanik’te bu okulların yoğun

şekilde yer bulduğu bir bölgedir. Bunu gören Selanik'te yaşayan Müslümanlar da özel okul açmaya hız vermiştir. Açılan okulların genel amacı yabancı ve azınlık okullarına giden veya gidecek olan Müslüman çocuklarını gitmesini engellemek, onlara daha iyi eğitim vermek, onları asimilasyon ve kimlik kaybından korumak ve Osmanlı topluluğunu bir arada tutmaktır. Ayrıca okullar hem Fransızca gibi dönemin önemli yabancı dillerini hem de İslami bilimleri çok iyi düzeyde öğretmekteydiler. Özellikle II. Abdülhamid ve İttihat ve Terakki döneminde çalışmalarını yürüten bu okullar Osmanlı'nın eğitim alanında gelişmesini ve Osmanlı öğelerini bir arada, içi içe tutmayı hedeflemiştir. Dönemin en önemli katkılarından birisi de Darüşşafaka gibi çok önemli bir eğitim kurumunu yaratmasıdır. Bu kurumun asıl amacı öksüz ve fakir öğrencilerin eğitimlerine yardımcı olmaktır. Darüşşafaka'nın göstermiş olduğu büyük faydalar bazı Müslüman girişimcileri etkilemiş ve onları bu konuya özendirmiştir (Keçeci Kurt, 2013: 188).

Eğitim alanındaki tüm bu hızlı gelişimler bir karmaşıklık yaratmıştır. Bunun giderilmesi amacıyla 1 Eylül 1869'da Maarifi Umumiyye Nizamnamesi yayımlanmıştır. Fransız eğitim sistemi örnek alınarak hazırlanan bu nizamname eğitimi bir bütün altına almayı amaçlamıştır. 198 maddeden oluşan nizamname Osmanlı'nın yıkılışına kadar işlemiştir. Ayrıca özel okul açmak için Maarifi Umumiyye Nizamnamesi'nin koşulları yerine getirilmelidir. Bu koşulları Keçeci Kurt (2013: 189-190) şu şekilde aktarmıştır:

- ✓ Dersaadet mekâtib-i husûsiyyesinde yürürlükte olan resmî mekâtib-i ibtidâiye ve rüşdiyede tedris olunan kitap ve risaleleri okutturmalı,
- ✓ Mektebin bütün muamelelerini gösteren talimâtname-i dâhilileri ahkâmı tatbik edilmeli,
- ✓ Fransızca okutturulması arzu edildiği hâlde mekâtib-i idâdiye için seçilen Fransızca kitaplar okutulmalı,
- ✓ Muallimlerin seçimi ve yerleştirilmesinde maârif idâresine mürâcaat edilerek memuriyetleri tasdik ettirilmeli,
- ✓ Mektep, dâimâ mahalli maârif müdürünün teftişinde bulundurulmalı ve mekteb ittihâz olunacak hâne geniş olmalı,

- ✓ Taksitli olmak üzere talebeden derece-i iktidârlarına göre aylık beş kuruştan kırk kuruşa kadar öğretim ücreti alınıp fakir çocuklardan da yüzde yirmi mikdârı parasız kabûl olunmalı,
- ✓ Me'mûrîn ve muallimlerin hüsn-i ahlâk erbabından olmalarına dikkat edilmeli,
- ✓ İleride inâs kısmı te'sîs edilmek istenildiğinde zükûr kısmından büsbütün ayrı dâirede ve bir müdüre veya bir muallime-i ûlâ idâresinde bulunmak üzere bunun için de ayrıca arzuhal ile mürâcaat olunduktan sonra ruhsat verilmesi şart koşulmuştur Ruhsatnâme verilmesi için Maârif Müdüriyetlerine başvurulması gerektiği belirtilmiştir.

2.1.5.4.1. Özel İslam Dönme Okulları

Batılılaşma sürecine giren Osmanlı'da gayrimüslimlerden sonra özellikle Tanzimat ve Islahat Fermanın ilanıyla beraber Müslümanlar da hızla özel okullar açmaya başlamıştı. Selanik'te açılan bu okulların asıl amaçları gayrimüslim okullarına gitmek zorunda kalan çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek, kendi örf ve adetleri içinde onları eğitmek olmuştu.

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine göre (akt. Keçeci Kurt, 2013: 190) kentin genel eğitim verileri şöyledir;

Mekatib-i İbtidaiye-i İslamiye 1134 adet olup bunun 412'sinde usul-i cedide (yeni usul), 725'inde usul-i atika (eski usul) üzere tedrisat takip edilmektedir. Bu mekteplerde okuyan öğrencilerin sayısı 99.691'dir. Bunun 66.608'i erkek, 33.183'ü kızdır. Mektebi idadiyede 2.609, rüşdiyelerde 8.397 öğrenci mevcuttur. Muallimlerin sayısı 2.322, muallimelerin sayısı ise 341'dir. İdadilerden biri resmi ve yatılıdır. Diğerleri Rum, Bulgar, Sırp cemaatler ile Fransız ve İtalyanlara aittir. Vilayet dahilinde yalnız 18 İslam köyünde 254 muhtelif mektep mevcuttur. Devlet, özel okulların açılmasını her zaman desteklemiş ve buna yönelik bir karar almıştır. Selanik'teki Müslümanlara ait ibtidai ve Özel İslam Mekteplerinin, gayrimüslim mektepleri gibi ilerleyememiş olduğu, düşük seviyede olduklarından bunların seviyelerinin yükseltilebilmesi için gerekli paranın mal sandıklarından veya akarattan tedariki için Maârif Nezareti gerekli emri vermiştir.

Selanik'teki Müslüman nüfusun eğitime yönelik ilgisizliği başlangıçta eleştiri konusu olmuştur. Örnek vermek gerekirse 1876 yılında 20.000'e yakın Müslüman nüfusu varken eğitime devam edenlerin sayısı sadece 1.600 civarındadır. 1883 yılından itibaren ise Osmanlı Devletinin çok çeşitli kentlerinde açılan liseler arasında Selanik de önemli bir yer tutmaktadır.

Selanik, Özel İslam Mektepleri düşünüldüğünde dönemin en zengin eğitim kurumlarına sahiptir. Kentte ibtidai düzeyde açılan ilk okul Şemsi Efendinin açtığı okuldur. Şemsi Efendi mektebinin eğitim hayatı çok uzun olmasa da daha sonra Terakki ve Fevziye Mekteplerinin de kuruluşuna yol açacaktır. Ve bu mektep sadece Selanik'in değil aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğunun da ilk özel İslam mektebidir. Şemsi Efendi Mektebi ezberci eğitim yerine eleştirel düşünmeyi öne koyan bir anlayış benimsemiştir. Yeni bir karatahta modeliyle ünlenmiştir (Baer, 2011: 72-73). Ayrıca Şemsi Efendi Mustafa Kemal Atatürk'ün de hocası olması yönünden değerlidir.

Bazı metinlerde Mustafa Kemal Atatürk'ün Terakki Mektebi'nde eğitim gördüğü ifade edilmiştir. Atatürk'ün bu okulda okuduğundan ilk bahseden kişilerden birisi de okulun kurucularından Selanikli Mecdi Derviş'tir. Mustafa Kemal Atatürk, anılarında ilkokula başlama olayının ailede bir tartışma konusu olduğunu, kendisini babası Ali Rıza Efendinin daha modern bir okul olan Şemsi Efendi Mektebi'ne annesi Zübeyde Hanımınsa mahalle mektebine göndermek istediğini belirtir. Mustafa Kemal Atatürk bu olayı o dönem Vakit gazetesinin başyazarı olan Ahmet Emin [Yalman] Bey'e 1922 yılında şöyle naklede (Akyüz, 1989):

Çocukluğumla ilgili ilk hatırladığım olay okula başlama meselesine aittir. Bu meseleden dolayı babam ve annem arasında şiddetli bir mücadele vardı. Annem Zübeyde Hanım mahalle mektebine gitmemi ve ilahilerle eğitim almamı istiyordu. Rüşumat'ta memur olan babam Ali Rıza Efendiyse, o dönemde yeni açılan Şemsi Efendinin okuluna gitmemi ve yeni usul üzerine okumamı istiyordu. En sonunda babam işi mahirane surette halletti: İlk önce merasim-i mutade ile mahalle mektebine gittim. Böylelikle annemin gönlü yapılmış oldu. Birkaç gün sonra da mahalle mektebinden çıktım ve Şemsi Efendinin mektebine kaydedildim...

Ancak Şemsi Efendi Mektebi bir çok baskı ve en sonunda saldırıya maruz kalınca öğrenci sayısında büyük düşüş yaşanmıştır. 1891'e gelindiğinde kapanmış ancak bu okul daha sonra açılacak olan Terakki ve Fevziye mekteplerine rol model olacaktır (Baer, 2011: 72-73).

1893 yılına gelindiğindeyse imparatorluk genelinde 18 yatılı lise vardır ve bunlardan birisi de Selanik'tedir.

Selanik vilayetinde açılan Özel İslam Mektepleri içinde en önemlilerini Selanik dönmelerinin kurdukları Terakkî ve Feyziye mektepleridir (Doğan, 2015: 98-99). Selanik Vilayet Salnamesine (Akt. Keçeci Kurt, 2013: 196) göre açılan Terakki Mektebin asıl isminin yanına yadigar sıfatının eklenmesinin sebebi II. Abdülhamid'e olan bağlılığın gösterilmek istenmesidir. Mektebin adı 25. yılında Yadigar-ı Terakkiye olmuştur. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine (Akt. Doğan, 2015: 105) göre özel dönme/İslam okulları, Padişah II. Abdülhamid döneminde Selanik vilayetinde kurulan devlet okullarından daha önce kurulmuşlardı. Aynı zamanda devlet okullarından daha da gelişmişlerdi. Hükümetin Selanik Maarif Müdürlüğüne gönderdiği yazıda Yadigar-ı Terakki ve Feyziye mekteplerine yeni sınıfların eklenmesi ve yeni bir ticaret mektebi açılması istenirken tüm masraflarının karşılanacağı bildiriliyordu. Terakki Mektepleri, bu kentten Yunanlar ve daha sonra I. Dünya Savaşında İtilaf Devletlerinin işgal etmesi ve de İstanbul'a başlayan göçlerden dolayı kapanmak zorunda kalmıştır (Doğan, 2015: 100).

Kapancıların Terakki mekteplerinden sonra Karakaşlar 1883-1884'te Feyz-i Sıbyan Mektebini kurdular. Feyz-i Sıbyan gençlerin mükemmelliği demektir. Daha sonra okulun adı mükemmellik anlamındaki Feyziye olarak değişmiştir. Bu yeni okullarda, tıpkı öğrenciler gibi öğretmenler de modern bireyler olmak üzere eğitiliyordu. Feyziye Mektebinin asıl amacı dini ve ahlaki açıdan kusursuz insanlar yetiştirmekti. Bu okullardaki öğrenciler oldukça kaliteli dil eğitimi alıyorlardı. Düşüncelerini Türkçe, Osmanlıca ve en önemli Avrupa dili ve ticaretin dili sayılan Fransızca olarak etkili ve akıcı bir şekilde ifade edebiliyorlardı (Baer, 2011: 75-76).

Yakubi dönmelerinden olan belediye başkanı Hamdi Bey de eğitime çok önem vermiş. Modern kamu binaları yaptırmış ve dönme gençliğini eğitmek için Selimiye Okulunu açsa da uzun soluklu olmamıştır (Baer, 2011: 71).

Selanik Vilayet Salnamesine göre Selanik'te Müslümanların açtığı başka bir özel okulda Ticaret Mektebidir. Padişahın onayıyla açılan okulda sanayiye atılacak ve ticaret yapacak öğrencilerin daha mükemmel gelişimi için çaba harcanmıştır (Akt. Keçeci Kurt, 2013: 198-202).

1904- 1905 yıllarında Selanik'te bulunan Selimiye Zükûr ve İnâs Mektebi, öğretimde yeni yöntemler uygulayan, resmi mektep programlarına uygun olarak kurulmuş özel okullardan biridir. Özel İslam İbtidaisi olan bu okul modern yöntemlerle eğitim- öğretim yapmaktadır. Fransızca dilinin öğretilmesine büyük önem veren okulun (S.V. Selanik, H. 1325)'e göre 400 öğrencisi bulunmaktadır. 1882'de kentte açılan bir diğer özel okulsu Mekteb-i Osmani'dir. Mektebi Osmani kurulan ikinci özel okuldur. Bu özel okulun 230 öğrencisi vardır. Rehber-i Terakkî, Ravza-yı Talim de diğer özel okullardır. 1905-1906 yılında Hadîka-yı İrfan adıyla bir başka okul daha kurulmuştur. Kentte açılan bir başka özel İslam okullarından biri de Leyli ve Nehari Ticaret Mektebi'dir. Bu okulun hedefi ticaret yapabilecek insanlar yanında kaliteli okullara geçebilecek kişileri yetiştirmektir. Asıl önem ticaret derslerine verilir. Özellikle yabancı işletmeleri işletecek kadar akıcı yabancı dil öğretilmesi hedeflenir. Öğretilen yabancı diller arasında Fransızca ve Almanca bulunur. Okulun 40'ı yatılı ve 50'si gündüz olmak üzere toplam 90 öğrencisi vardır.

Günümüzde bildiğimiz anlamdaki özel okullar Türk eğitim tarihinde Osmanlı'nın son zamanlarında görülmektedir. Açılış hikayeleri altında azınlık ve gayrimüslimlerle eğitim yarışına girmek yatmaktadır. Özellikle Selanik'teki okullar hem eğitim hem de imkanları bakımından Osmanlı'nın en önemli özel okullarıdır. Selanik'in coğrafik konumu, ekonomisi, çok kültürlü sosyal hayat ve çok dillilik bunda önemli bir etkidir. Balkanların Osmanlı'dan kopmasından sonra bu bölgelerden İstanbul'a büyük göçler yaşanmıştır. Özellikle Selanik'ten İstanbul'a yaşanan göçler İstanbul eğitim hayatına da katkı sağlamıştır. Selanik'ten İstanbul'a gelen Selanikliler İstanbul'da hala varlığını sürdüren Şişli Terakki Lisesi ve Işık Lisesi'ni kurmuşlardır (Keçeci Kurt, 2013: 203).

2.1.5.4.2. Türk Müslüman Okulları

17. yüzyıl yazarlarından Evliya Çelebi'nin eserlerinde geçen kentte bulunan Osmanlı Medreselerinin başlıcaları; Yakup Paşa Medresesi, Balaban Oğlu Ahmed Ağa Medresesi, Kağan Musa Baba Medresesi, Koca Mustafa Paşa Medresesi, Topal Mehmet Ağa Medresesiydi (Ziogou- Karastergiou, 1997: 240). Görüldüğü gibi Selanik'te Türk eğitim- öğretim çalışmaları değerli bilim adamları ve öğretmenlerle 17. Yüzyılda devam etmekteydi (Doğan, 2015: 108). Bu medreselerin yanı sıra Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umummiyyeye (akt. Doğan, 2015: 112) göre İshak Paşa Medresesi, Selim Paşa Medresesi, Yusuf Paşa Medresesi, Numan Paşa Medresesi, H. Mehmed Çavuş Medresesi, Abdurrahman Bey Medresesi, Yakup Paşa Medresesi ve Molla Bey Medresesi bulunmaktaydı.

Tablo 2.7. 1905-1906 Salnamesine Göre Selanik Nüfusu

Medrese İsmi	Mahalli	Müdrerris	Talebe Sayısı
İshak Paşa	Camii Şerif Kurbunda	Abdullah Efendi	17
Selim Paşa	Camii Şerif	Ali Efendi	24
Yusuf Paşa	Camii Şerif	Hacı Efendi	29
Numan Paşa	Sarı Atik Mahallesi	Yakup Efendi	33
Süleyman Bey	Sarı Atik Mahallesi	Abdullah Efendi	29
Mehmed Çavuş	Kasım Paşa Mahallesi	Şaban Efendi	47
Abdurrahman Bey	Mustafa Paşa Mahallesi	İbrahim Efendi	41
Yakup Paşa	Yakup Paşa Mahallesi	Ali Efendi	25
Molla Bey	Çınarlı Mahallesi	Hikmet Efendi	16

Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye göre (Akt. Doğan, 2015: 112) yukarıdaki tablo haricinde toplam 253 öğrencisi olan Selanik Mektebi Rüşdiye-i Askeriye okulu vardır. Selanik Vilayet Salnamesine göre ise (akt. Doğan, 2015: 113-114) İdadi Mülki Mektebi, Mülkiye Mektebi, Kale Hamamı Mektebi, Çınarlı Mektebi, Zihni Paşa Mektebi, Akçe Mescid Mektebi, Yedi Kalede Popare Cami Mektebi, Ahmet Subaşı Mektebi tablo dışında kalan diğer okullardır.

19. yüzyılda da kozmopolit özelliğiyle dikkat çeken kentte 14 Türk mektebi ve birçok medresesi bulunurken aynı zamanda maddi sıkıntıdan kapanan birçok medresede olmuştu (Anastassiadou, 2001: 67-68).

1908 eğitim verilerine göre hazırlanan aşağıdaki tablodan anlaşıldığı üzere kentte anaokulundan üniversite düzeyine kadar her çeşit okul bulunmaktaydı. Bu okulların yanı sıra mesleki eğitim veren okullarda kentte yer alıyordu. Özellikle kızların eğitimlerine bu okullarda büyük önem verilmiştir.

Tablo 2.8. *Selanik'teki Türk Okulları*

Okul Adı	Seviyesi&Türü	Öğrenci Sayısı
İdadi Okulu	Sivil yetiştirmek	530
Rüşdiye	Lise	93
Ticaret Mektebi	-	124
Darü'l Muallimin	Öğretmen koleji	55
Selanik Hamidiye Sanayi Mektebi	Öksüzler için mesleki okul	155
Selimiye	Selimiye cami ilkokulu	100
Hamidiye İnas Mektebi	Kızlar için okul	100
İnas Rüşdiye Mektebi	Kızlar için okul	176
Ali Paşa Okulu	Karma & ilkokul	288
Mustafa Paşa Okulu	Karma & ilkokul	159
Ravza Sıbyan Okulu	Karma & ilkokul	226
Yadigar-ı Hamidiye	Karma & ilkokul	259
Zihni Paşa	Karma & ilkokul	220
Osmaniye Mektebi	Karma & ilkokul	214
Hasan Fehmi Paşa	Kız ilkokulu	160
Hadika-i İrfan	Anaokul	68
Zınarlı İktiadi Mektebi	Anaokul	132
Kale-i Bala	Anaokul	105
Hukuk Okulu	Üniversite	365
Polis Akademisi	Polis koleji	65
Hamidiye	Zirai koleji 3 yıllık	80
Ziraat&Ameliyat Mektebi	-	-
Jandarma Mektebi	6 aylık akademi	140

Zigiou- Karastergiou (1997: 251)'ya göre Selanik'te Türkler öğrenci ve okul sayısı bakımından ilk sıradayken (toplam 5.510 öğrenci), Türklerden sonra Rumlar (3.857 öğrenci) ve üçüncü sıradaysa Avrupalıların ve Yahudilerin açtığı okullar gelmekteydi.

Somel (2005: 118-120) Radovişli Mustafa Bey'in raporlarını incelediği bir makalesinde, Radovişli Mustafa Bey'in yerel Müslüman ahalinin Türkçe bilmemesinden bahsettiğini ve bunun İslami devlet siyasetine uygun olmadığını ayrıca bölge halkının İslami inanç bilgilerini de unutmış olduğunu belirtmektedir. Buna karşın buralarda okullar açıldığı, çocukların eğitim süreleri boyunca devam zorunluluğuna tabi tutulduğu vurgulanmaktadır.

Buradan anlaşılacağı gibi Müslüman çocuklara Türkçe ve İslam'ı öğretmek için devletin harekete geçtiği ve işi sıkıya aldığı görülmektedir.

Somel (2005: 129) bu hususta şu yorumda bulunmuştur;

Bir yandan Bulgarca, Ulahça ve Rumca gibi dillerin ağırlıklı olarak Hristiyanlar tarafından kullanılmasının uzun vadede bu dilleri konuşan Müslümanlar açısından devlete bağlılık hislerini zayıflatma potansiyelini kendi içinde barındırdığı ve bu nedenle de bölge Müslümanlarının devletin dili olan Türkçe dilini öğrenmelerine önem verilmesi yorumu ileri sürülebilir. Diğer taraftan ise Maarif Müdürü Mustafa Bey'in İslamiyet'ten kastettiği hususun aslında "Türklük" olduğu da rahatlıkla ileri sürülebilir. Zira bu belgede İslami bir çerçeve dahilinde Müslümanlık ile Türkçe konuşmak neredeyse eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

Ayrıca Doğan (2015: 116)'ın aktardığına göre dönemin gazetelerine de haber olan eğitim konusu hakkında Müslüman topluluk fikirlerini Rumeli gazetesinde şöyle belirtmiştir;

Rumlardan, Bulgarlardan, Yahudilerden ibret almalıyız. Koca Bulgaristan'da ahali-i İslamiyet'in haysiyeti ve terakkiyat-ı asra şayan bir tane bile mektebi yoktur. Buna sebep ne? Acaba hükümet-i mahalliye mi mani olur? Hayır. Müslümanlar mekteb yapmak, insan olmak isterlerse hükümet-i mahalliye muavenet bile eyler. El verir ki biz ilim ve marifete, edebe, fazilete rağbet edelim. Umid-i istikbal tecelli etsin

Rumeli gazetesinin başka bir basımındaysa Müslüman aleminin tek silahının okumak olduğu belirtilirken "makam-ı hilafetin lisan ve resmîyesi olan Türkçeyi andan sonra elsine-i ecnebiyeyi ihtimamla temsil ediniz. Yoksa zulmet-i cehl içinde kalan milletler gibi daima belalara mahkûm olursunuz" denmiştir.

Ancak tüm bu olumlu gelişmelerin yanında 1896: 2 Yeni Asır Gazetesi haberine göre bazı kesimler Müslüman çocuklarına yönelik kurulan bu modern okullara "gavur adeti" diyerek rıza göstermemiş ve tepki koymuştur. Kendi çocuklarının imamlardan eğitim almalarını isteyen bu kesim gelen öğretmenlere karşı çıkmıştır (akt. Doğan, 2015: 116-117)

2.1.5.4.3. Müslüman Kadınların Eğitimi

Geleneksel olarak bakıldığında İslamiyet, kadınların eğitim alması hakkında kısıtlamalar getirmemiştir. Hatta İslamiyet tarihine bakıldığında yüksek düzeyde eğitim almış kadınları görebiliriz (Somel, 2000: 223-224).

Bunlardan birisi 13. Yüzyılda yaşamış olan İltutmuş'un kızı Sultan Raziye'dir. İltutmuş kızının oğlundan daha zeki ve yetenekli olduğunu bildiğinden kızının eğitime büyük önem vermişti. Hatta kızı Raziye'yi diğer oğulları varken kendinden sonraki veliahdı ilan etmiştir. Bu olay başta oğulları ve devlet yöneticileri tarafından hoş karşılanmamış ve memnuniyetsizliklerini Sultan İltutmuş'a iletmişlerdir. Bunun üzerine İltutmuş şu yanıtı vermiştir (Şahin; 2018: 369);

Benim oğullarım işret ve gençlik zevkleriyle meşguldür. Hiç birisinde memleket idare edecek kabiliyet yoktur. Dolayısıyla ülkedeki düzeni muhafaza edemezler. Biliniz ki, benim ölümünden sonra veliahtlığa hiç birisi Raziye'den daha lâıyk değildir. Zira, Raziye her yönden erkek kardeşlerinden üstündür. Gerçi şeklen kadındır ama zekâ ve basireti erkekten farksızdır.

Bir dönem Hindistan Delhi İmparatorluğunun Sultanı olan Raziye "bilginleri seven kadın" lakabıyla tanınmaktaydı. 14. yüzyılda İbn-i Battuta Özbek Krallığı ziyareti sırasında ikinci eşi olacak olan eğitilmiş Kabak Hanımla tanıştı. İkinci eşi Kabak Hanımın emirin kızı ve eğitilmiş olması önemlidir. Bir başka örnekte ardında Moğol tarihi için önemli olan Hümayyunnâme adlı eseri bırakan Babür hükümdarının zeki ve eğitilmiş kızı Gülbâdan Begüm Hanımdır (Davis, 1986: 46). Bu kadınların hepsi Müslüman tarihi açısından önemli eğitilmiş kişilerdi.

Tarihten bu yana gelen kadının eğitime verilen önem Tanzimat reformlarının temel hedefleriyle uyum içerisindeydi. Tanzimat'ın temel hedefleri arasında eğitimi modernleştirme vardı. Bu modern sistemde sadece dini bilgiler değil matematik, kimya, fizik, biyoloji gibi derslerin verilmesi amaçlanıyordu. Eğitimde geri kalınmasının sonucu olarak Batının gerisinde kaldığı düşünülüyordu. Bu sorunlar Abdülhamid döneminde ciddi biçimde ele alınmaya başlandı. Sadece kent merkezlerine değil en ücra köşelere kadar ulaşılmaya çalışıldı. 1908'de ki Meşrutiyetle birlikte köklü değişiklikler oldu ve reform çabaları büyük bir ivme kazandı. Bu modernleşme sürecinde kadınların eğitimi göz ardı edilmedi.

Tanzimat'tan önceki dönemde en önemli eğitim kurumlarının Enderun ve Sıbyan mektepleriyle birlikte Medreseler olduğunu ve Müslüman kadınların sadece Sıbyan mekteplerine gidebildiğini söylemiştik. Sıbyan mekteplerinden sonra eğitime devam etmek

isteyen kızlar genellikle zengin aile kızlarıydı. Çünkü bu düzeyden sonra sadece evde özel ders olarak eğitime devam etme şansları vardı.

O dönemde kadınlar eğitim almaya başlamış olsa bile toplumsal ve kamusal yaşama henüz dahil olamamışlardı. Kadınların bu kamusal yaşama dahil edilmesine yönelik en eski eğitimsel adım muhtemelen 1842’de “Tıbhanei Amire” yani “Ebe Okulu”nun açılması olmuştur. Bu ebe okulunda iki Avrupalı ebe görev yapıyordu (Somel, 2000: 225).

Kızlara ortaöğretim eğitim hakkı ilk defa Tanzimat’la birlikte verilmiş ve bilinen ilk kız Rüşdiyesi 1858 yılında İstanbul’da açılmıştır (Doğan, 2015: 119). Ayrıca ilk kurulan kız rüştiyelerinden birisi de Selanik’te açılmıştır. Bu rüştiye, II. Abdülhamit dönemi boyunca öğrenime devam etmiştir (Alkan, 2003: 44). Zigiou- Karastergiou (1997: 250)’nun verilerine göre bu tarihteki kız okullarında toplam 130 öğrenci ve 4 öğretmen bulunmaktaydı.

Kızlara gelen bu eğitim hakkı modernliği ve kozmopolitliğiyle ön plana çıkan Selanik’te gazetelere yansımıştır. Bunun konuda 1869 yılında Selanik Gazetesi’ne yansıyan bir yazı; “Herkes evlad ve itfalini mekteplere devam ettirmeğe icbâr (zorlama) ve bu babda muhalefeti görülenler derecesine ve hareketlerinin tekrarına nisbetiyle 5 guruştan 100 guruşa kadar ceza-i nakdi ahzıyla mücazata (cezalandırma) edilir.” der (Doğan, 2015: 119). Yayınlanan bu metinden de kentte kızların eğitimi üzerine nasıl düşüldüğü anlaşılmaktadır.

Günümüzde Yunan hakimiyetinde olan kentte eğitimi de Yunan hükümeti şekillendirmektedir. Yabancı özel okullar bulunmasına rağmen tamamı Yunan eğitim sistemine uygun bir biçimde eğitim vermektedir. Tamamen Türkçe eğitim veren kurum olmamakla birlikte Türkçenin öğretildiği kurumlar bulunmaktadır. Yunanistan genelinde Türkçe çeşitli üniversite bölümlerinde ders olarak sunulmaktadır. Bunlar; Democritus University of Thrace in Komotini (Trakya Demokritus Üniversitesi), University of Aegean in Rhodes (Ege Üniversitesi), Ionian University in Corfu (İyon Üniversitesi) ve University of Crete in Rethimno (Girit Üniversitesi)’dir. Bunların dışında Selanik merkezinde Türkçe dersi veren iki üniversite bulunmaktadır. Bu üniversiteler; University of Macedonia (Makedonya Üniversitesi) ve Aristotle University of Thessaloniki (Aristoteles Üniversitesi)’dir (Mercator-Education, 2003: 6). Bunlara ek olarak Thessaloniki Babylonia Cultural Center (Selanik Babylonia Kültür Merkezi), Institute for Balkan Studies – IMXA (Balkan Öğrenciler

Enstitüsü) ve Trendy Learning (Yabancı Diller Öğrenme Merkezi) Türkçe eğitim kursları vermektedir.

2.1.6 Selanik'te Türk Edebiyatı ve Yayın Hayatı

Selanik Türk siyasi, edebi, kültürel ve sosyal hayatında tarihten bu yana önemli bir yer tutmaktadır. Uzun bir dönem boyunca Osmanlı kontrolünde olan Selanik; Mustafa Kemal Atatürk, Nazım Hikmet, Aka Gündüz, Cahit Uçuk, Zekeriya Sertel ve Sabiha Sertel gibi Türk büyüklerinin doğduğu bir kenttir. Ayrıca özgür düşünce rüzgarının estiği Selanik; Milli Edebiyat düşüncesinin şekil aldığı, Genç Kalemler Dergisi'nin yayımlandığı, İttihat ve Terakki'nin hayat bulup yayıldığı bir kenttir. Tüm bunların yanı sıra Selanik Türk edebiyatı eserlerinde özellikle şiir, roman ve anılara konu olmuş duygusu yoğun bir kenttir.

Türk edebiyat tarihi açısından birçok önemli kişinin bu kentte yetişmesinin en önemli etkenleri arasında şüphesiz Osmanlı'nın en seçkin kültür merkezlerinden olması, batıya yakınlığı ve çok kültürlülüğüdür. Selanik; Ömer Seyfettin, Yahya Kemal ve Cahit Uçuk'un anılarında yer alırken bazı Türk romanlarına da konu olmuştur. Tuna Kiremitçi'nin Selanik'te Sonbahar, Yılmaz Gürbüz'ün Selanik'ten İzmir'e ve Balkan Acısı, Güngör Mazlum'un Suskun Güvercin, Sergun Açar'ın Aşkın Samatya'sı Selanik'te Kaldı adlı romanlarına sosyal, kültürel, ticari ve siyasi tarafıyla konu olmuştur. Selanikli Fazlı Necip'in ise hem anılarında hem de romanlarında Selanik ile ilgili geniş betimlemeleri ve anlatımları görmek mümkündür. Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Ali Canip, Cenap Şahabettin ve Rıza Tevfik'in şiirlerindeyse bazen yalnızca ad olarak geçerken, bazen ise yazarların duygularını ateşleyen bir öge olur Selanik. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün Selanikli olması Balkan Türkleri için özel bir övünç meselesidir. Bu sebeple Mustafa Kemal Atatürk'e adanmış bir çok şiir soydaş şairlerden çıkmıştır. Osmanlı coğrafyasında şair yetiştiren bölgeleri sıralayan İsen (2009: 44) Selanik'in bu sıralamada en ön sıralarda olduğunu belirtir.

Selanik Osmanlı'nın diğer kentlerine göre basın yayın hareketlerine daha erken başlamıştır. Devletin batıya açılan kapısı ve özgürlük kenti olan Selanik'te II. Meşrutiyet'in ilanından önce daha az sayıda olan yayınlar II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle beraber artmıştır. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında Genç Kalemler, Yeni Asır, Trakya, Nefir, Yeni Yol, Yeni Ziya, Yeni Adım, İtila, Şeytan, Balkan, Ülkü, Müdafa-yı İslam, Milliyet ve Cumhuriyet yayınları en başı çekmektedir (İsen, 2009: 27).

Selanik'te yayımlanan ilk gazete "Selanik" adlı, devletin yayımladığı resmi gazetedir. Bu gazetenin yayımlanmasına Selanik vilayetlerinin ihtiyacı üzerine karar verilmiş ve 21 Şubat 1869'da yayım hayatına başlamıştır. 1873 yılına gelindiğinde kentin ilk özel gazetesi olan "Rumeli" yayım hayatına başlamıştır. Daha sonra "Zaman" adını alan gazete kadın ve çocuklara yönelik bir ek çıkarmıştır. Toplumun modernleşmesiyle kadınların da eğitime dahil olması gerektiği ve bunun önemi anlaşılınca bu konuya kadın dergilerinde geniş yer verilmiştir. Zaman gazetesinin kadın ve çocukların eğitimine yönelik çıkardığı ve adı "Ayine" olan bu ek 14 Kasım 1875'te yayımlanmıştır. Ayine'nin ilk sayısında Osmanlı'da eğitimin yeterince gelişmediğinden, kız ve erkek çocukların okula giderek eğitim alması gerektiğinden ve eğitimsizliğin insanlık için büyük bir eksiklik olduğundan bahsedilmektedir. Ancak son zamanlarda kızların eğitimi için açılmış olan okulların bu konuda bir çaba gösterildiğine kanıt olduğu belirtilmektedir (Doğan, 2015: 133).

Bu ilk yayınların ardından 1883 yılında sırasıyla "Mezraa-i Maarif" ve "Gonca-i Edeb" dergileri yayımlanmıştır. Bir eğitim dergisi olan "Mecelle-i Muallimin" 1886 yılında yayım hayatına başlamıştır. 1896'ya gelindiğinde ünü Selanik'i aşan "Mütalaa" ve 1897'de yayımlanmaya başlayan "Çocuklara Rehber" dergisi ses getirmiştir. Yayım hayatına 1905 yılında çocuk yayını olarak başlayan ama çok kısa bir süre sonra bunu değiştirip yetişkinlere yönelik bir yayım haline alan "Çocuk Bahçesi" de önemli yayımlardandır. "Çocuk Bahçesi" nin ünü de tıpkı "Mütalaa" gibi kent sınırlarını aşmıştır. 1907'de ise amatör bir çabayla öğrencilerin çıkardığı "Mektepli" yayımlanmıştır (Aksu, 2018: 293).

1908 yılında II. Meşrutiyet'in sağladığı barış, güven ve özgürlük ortamıyla beraber kentte yayımlanmakta olan dergi, gazete ve kitap sayısında neredeyse patlama yaşanmıştır. Devrim sonrasında özellikle İttihatçı yayımlar ortaya çıkmıştır. 1908'de sırasıyla "İttihat ve Terakki", "Bahçe" ve Bahçe dergisinin eki olarak yayımlanan "Zıppır", "Kadın" ve "Zaman" süreli yayımlardır. Kadın dergisini çıkaran kişi Enis Avni Bey'di. Enis Avni Bey'i 1911'den itibaren nam-ı diğer Aka Gündüz olarak bilmekteyiz. Bu dönemde çıkmış bir başka kadın dergisi de "Kadınlar Dünyası" dır. Selanik'te yayım hayatına başlayan bu dergi de kadın eğitimine çok büyük değer vermiştir. Çakır (1996: 234)'ın aktardığına göre derginin bir yazısında;

Osmanlı'da Müslüman çocuklar hocaların sopaları altında titrer ve esnerken, Balkanlar'da ilk olarak eğitim kurumlarının ıslah edildiği, milliyet duygusunun okullarda kazandırıldığı” belirtiliyordu.

Meşrutiyet döneminde kadınların eğitimine verilen bu büyük önemin altında kadınlara yüklenen “iyi, eğitilmiş anne ve eş” rolleri olmuştur. “Eğitilmiş bir kadın, tek başına bir ordu, bir meşaledir”, sözüyle kadınlar toplumun yükselmesi, gelişmesi, ilerlemesi için olmazsa olmazlar bir konuma yerleştirilmekteydi (Doğan, 2015: 124). O dönem Selanik'te çıkan Kadın dergisi ya da dönem gazetelerinden Yeni Asır, Rumeli ve Zaman'da kadın temaları ve sorunlarıyla alakalı yazılar sıklaşmıştı. Kadınlar artık evden uzaklaşıp yavaş yavaş sosyal ve kültürel etkinliklere yönelmeye başlamıştı (Doğan, 2015: 69).

1909'un ilk yayını “Füyuzat” olmuştur. Bu yayının sonrasında iki özel sayı olan “Şura-yı Ümmet” ve “Tanin” yayımlanmıştır. Hasan Tahsin'in İttihatçı anlayıştaki yayını olan “Silah” Selanik basın hayatında önemli bir yere sahiptir. Silah gazetesi İttihat ve Terakki Cemiyeti merkezleriyle iletişim halinde olmuştur. Hatta Hasan Tahsin bu merkezlerde konferanslar vermiştir. Genel anlamda halkı bilinçlendirme hedefinde olan Silah Gazetesi ve Hasan Tahsin aynı zamanda halkı kendi düşünceleri bağlamında yönlendirmeye çalışmıştır. Bu yolda aykırı bir ses olmaktan çekinmeden sonuna kadar mücadele vermiştir (Ayaz, 2014: 109). Hasan Tahsin, Mustafa Kemal Atatürk'ün Harbiye'den arkadaşıydı. Diğer değerli arkadaşları arasında Ali Fuat Cebesoy, Ali Fethi Okyar, Enver Paşa, Cafer Tayyar Paşa, Halil Paşa, Nuri Conker, Selahattin Adil Paşa, Ömer Naci, Asım Gündüz, Fahrettin Altay ve Ali İhsan Sabis gibi isimler vardı . O dönemde II. Abdülhamid'in baskıcı politikalarına maruz kalan bu gençler okul yaşamlarını bu rejimden nasıl kurtuluruz planları yaparak geçirmişlerdi. Eğitimi sonrası Van'a göreve giden Hasan Tahsin daha sonra Van'dan ayrılarak İstanbul Kuleli Askeri Lisesi'ne öğretmen olarak gitmiş ve padişah hakkında yaptığı eleştiriler sertleşince baskılar sonucu Mısır'a gitmek zorunda kalmıştı. Ama orada da fazla kalamayan Hasan Tahsin önce İstanbul'a en sonunda Selanik'e geri dönmüştü (Topuz, 2007: 163-164).

Afet İnan (1999: 87-88)'ın aktardığına göre askeri okul yıllarından arkadaşı olan Hasan Tahsin hakkında Mustafa Kemal şöyle demiştir;

Tahsin Efendi benim sınıf arkadaşım idi. Yüzbaşı iken istifa etmiş veya tekaüd edilmiş ve Selanik'te Silah gazetesini çıkarıyordu. Bu gazete okuyanlarca malum olduğu üzere mahalle

kahvehaneleri müdavimlerini galeyana getiren mahiyette manalı manasız sözler, fikirlerle mali idi. Tahsin Efendi (Silahçı Tahsin) lakabını almıştı. Köylerde, kasabalarda, hatta büyük şehirlerde avam için Tahsin, milliyet ve vatanperverliğin bir sembolü idi.

Drama'daki yayımına son verip Selanik'te yayıma başlayan "Kainat" ve Genç Kalemler'in başlangıcı olan "Hüsün ve Şiir" 1909'da yayıma başlamıştır. 1910'a gelindiğinde İttihatçı yayınları çokluğu göze çarparken yeni bir filizlenme de sosyalizmi hissettiren yayınlarda olmuştur. Örneğin 1910 yılında yayımlanan "Vatandaş" ve de "Tercüman-ı Müstahdem" sosyalizm kokan yayınlardır. 11 Nisan 1911'de "Genç Kalemler" fırtınası *Yeni Lisan* davasıyla esmeye başlamıştır. II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlükçü ortamda Selanik'te çıkan Genç Kalemler dergisi edebiyat, sanat, tarih, estetik, felsefe ve sosyolojiyle ilgili yazılarıyla dikkat çekmiştir. 11 Nisan 1911'den itibaren 27 sayılık yayın hayatı 18 ay sürmüş ve 15 Ekim 1912'de son bulmuştur. Bu kısa süren yayın hayatına rağmen dile ve edebiyata getirdiği ilkeler dönem yazarlarınca ilgiyle karşılanmış ve *Milli Edebiyat* yolunu başlatmıştır (Sazyek, 2012: 118). Milli Edebiyat sözü de ilk kez Genç Kalemler dergisinde Ali Canip'in kaleminden şu şekilde çıkmıştır; "Bizim bir edebiyât-ı milliyyemiz yoktur; bu bir ihtiyaçtır ki mazhar olmazsak çok yazık olur." (Parlatır-Çetin, 1999: 26-27).

Orhan Okay (1991: 41), temeli 1908'e kadar dayanmakla birlikte Millî Edebiyat'ı, Ali Canip, Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin'in 1911'de Selanik'te beraber çıkardıkları Genç Kalemler (Çelik, 1995: 218) dergisiyle başlatır:

Edebiyat hakkında 'milli' tabirinin şuurlu olarak kullanılmasının 1908 Meşrutiyet hareketinden sonra başladığını düşünmekteyim. 1911'de, Selanik'te Ali Canip, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'in Genç Kalemler dergisindeki faaliyetleriyle 'milli' sıfatının adeta bir benzin alevi gibi basın hayatımızı sardığı görülür. Gerçekten de bu tarihten sonra Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar birçok kitapların isimlerinin hemen altına "milli roman", "milli hikaye", "milli tiyatro" gibi alt başlıklara rastlanır.

Temelinde dilde sadelik olan Genç Kalemler'in yazarlarından Ziya Gökalp (1990: 13), yıllar sonra bu konu hakkında "Türkçülüğün Esasları" başlıklı başyapıtında bahsediyordu;

Selanik'te Genç Kalemler adında bir mecmua çıkıyordu. Mecmuanın başyazarı Ali Canip Bey ile, bir gece, Beyaz Kule bahçesinde konuşuyorduk. Bu genç bana, mecmuanın dilde sâdeliğe doğru bir inkılâp yapmağa çalıştığını; Ömer Seyfeddin'in bu fikir savaşında,

öncü olduğunu anlattı. Ömer Seyfeddin'in dil hakkındaki bu fikirleri tamamıyla benim kanaatlerime uyuyordu.

Odabaşı (2006: 133)'nın aktardığına göre ise Selanik'te Ziya Gökalp ve Genç Kalemler çevresindeki gençlerden olan Zekeriya Sertel (2001: 33-35) anılarında Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki ve Genç Kalemler üçgenindeki anılarında şöyle demektedir.

Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki'nin ideolojisini yapmaya ve yaymaya başlamıştı. İttihat ve Terakki, Büyük Fransız ihtilalinin hürriyet, eşitlik, adalet ilkeleri ile ortaya çıkmıştı. ... İttihat ve Terakki'nin ideolojisine bilimsel yoldan ilk biçim vermeye çalışan Ziya Gökalp olmuştur. ... Ziya Gökalp kendi fikirlerini yaymak için bir organa muhtaçtı. Bu maksatla Selanik'te Genç Kalemler dergisini çıkardı. Burada Ömer Seyfettin, Aka Gündüz, Emin Bülent, Ali Canip ve başkaları onun çevresinde toplanmışlardı. Bu dergide bir yandan Ziya Gökalp teorilerini anlatıyor, bir yandan da Ömer Seyfettin, Ali Canip, Aka Gündüz ve arkadaşları sade halk diliyle yazılar, hikayeler ve şiirler yazarak bu teorileri hayata geçiriyorlardı. Bilinçli bir biçimde sade halk diliyle yayın yapan ilk dergi Genç Kalemler olmuştur.

O dönemlerde yayın hayatına başlayan bir başka gazete de “Hak” gazetesi olmuştur. 1911'de “Muhit Mesai”, “Rumeli”, “Yeni Felsefe Mecmuası” ve “Selamet ve Ziraat” ittihatchı anlayış devam ettiren yayınlar olmuştur. Yeni Felsefe Mecmuası ilk Türk felsefe dergisi olması yönüyle önemlidir. Zekeriya Sertel ve Ahmed Hamdi Bey'in çıkardığı dergi 15 günde bir çıkartılmış ve 1911 Ağustos'tan 1912 Nisan'ına kadar toplam 17 sayı yayımlanmıştır. Fiziksel olarak küçük olan bu dergi merkezinde Ziya Gökalp'in yer aldığı İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne bağlı *Yeni Hayat* çevresinin yayın organı olarak Genç Kalemler ile aynı doğrultuda bir yayın göstermiştir. Türkçü hareketin ilk yayın organlarından olan dergi Yeni Hayat ve Yeni Lisan'ın savunucusu olmuştur. Özellikle Yeni Hayat yazılarında Türk gençliğine eleştiri getiren dergi Batı'nın yanlış şekilde örnek alındığından dert yanmıştır. Batı'nın örf ve adeti yerine ilim ve irfanının örnek alınması gerektiğine değinmiştir. Dergide yer alan başka bir konuya Türk kadınlarının toplum içindeki yeri ve feminizmdir. Kadınların Selanik gibi bir özgür, açık fikirli bir kentte bile erkeklerden şiddet gördüğünden, ilkel şartlar içinde yaşadığından, toplum içinde yerlerinin çok üzüntü verici olduğundan bahsetmiştir. Türk kadınının bu durumdan çıkması için gençlerin görevlerini hatırlatmıştır (Arslan, 2015: 14-15).

Kentin Yunan kontrolüne geçtiği 1912 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti yayınlarını sürdürmüş ve sırasıyla “Türk İli”, “Türk Dili Yerine Vatandaş” ve “Türk Dili” yayınları çıkartılmıştır (Aksu, 2018: 294). Zaman geçtikçe Yunan hakimiyeti kentte güçlenmiş, gazete ve dergiler kapanmaya başlamıştır. Günümüzde Selanik’te Türkçe yayın yapan çevirimiçi gazeteler bulunmaktadır. Bunların yanında Türkiye’den sınırlı sayıda giden Türk gazetelerine kentin belli noktalarında ulaşmak mümkündür.

2.2 Dil, Toplum ve Kültür

Bir toplumu, toplum içindeki kimlik farklılıklarını ve barındırdığı özellikleri, kültür ve dili birinden bağımsız görerek incelemeye çalışmak çok büyük hata olacaktır (Cengiz, 2006: 9).

2.2.1 Dil

İnsanı yeryüzündeki tüm canlılardan ayıran temel özellik düşünebilme ve konuşabilme yetisidir. Bu özelliğini kullanan insan böylelikle doğaya ve doğadaki diğer canlılara hükmedebilmiştir. Dil insanlık içindeki her toplumun vazgeçilmez iletişim aracıdır. Toplumsal olarak gelişmiş ya da ilkel düzeyde olmak bu iletişim aracını kullanmaya bir engel veya destekleyici değildir. En gelişmiş toplumlarında dili olduğu gibi, en ilkel toplumlarında dili vardır (Günay, 2004: 9).

18. yüzyılın başından itibaren dilin ne olduğu, kapsamı, işlevi ve tanımları ortaya konmaya başlanmıştır. Holloway (1969: 396)’e göre dil evrensel olarak insanlığın kurduğu sosyal yapılar içindeki iletişimini, diğer canlılarla gerçekleşen ilişkilerindeki bilgi akışını sağlayan köprüdür. Ayrıca Holloway dilin bu sosyal araç görevini “alet yapımı” ile bir görmektedir ki alet yapımı medeniyetlerin yükselmesinde devrim niteliği taşır. Fox (1991: 273)’a göre ise dil sosyal değişimin etkili bir parçasıdır ve gerçeği yansıtan bir aynadan çok daha fazlasıdır. Bir başka tanım da Humboldt’tan gelmiştir. Humboldt’tan Akarsu (1998: 22)’nin aktardığına göre tarihin içinde gelişen dili insan kuşakları işlemiştir. Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğüne göre dil; ”İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” ve sözlükteki diğer bir tanıma göre “Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracıdır”. Doğan Aksan (2003: 11) tanımına göre insanın bir anda düşünemeyeceği kadar çok

yönlü, farklı açılardan bakıldığında çeşitli nitelikleri ortaya çıkan, bazı sınırları bugün bile çözülmeyen büyüklü bir varlıktır. Başka bir tanımda, dil anlamları ifade etmek amacıyla toplumlar tarafından paylaşılan, gelenekselleşmiş ve kullanımı kurallara bağlı olan semboller sistemidir (Ege, 2006: 4). Gelenekselleşmiş dil gibi bir araç olmamış olsaydı kültür aktarımı, toplumsal örgütlenme, planlama ve soyut düşünme olmazdı (Topbaş, 2007: 16)

2.2.1.1 Ana Dil ve Ana Dili

Ana dil ve ana dili birbirlerinden tek bir “i” sesiyle ayırırken anlam bakımından oldukça farklı sözcüklerdir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğündeki tanımlarla açıklamak gerekirse, ana dil; “kendisinden başka diller veya lehçeler türemiş olan dil”, ana dili; ”çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dildir”. Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü ise ana dil için “işleyiş biçimleri ve geçirdikleri değişimler karşılaştırılarak incelenen bir ya da birden çok dilin kendisinden türediği kabul edilen kökendir.” derken ana dili için “bireyin doğuştan getirdiği yeti ile başlangıçta annesinden ve yakın aile çevresinden edindiği, daha sonra ilişkide bulunduğu çevrelerde geliştirdiği, bilinçaltında yer alan ve toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil” tanımını yapmıştır. Araştırma konumuzun ilişkisi bağlamında “ana dili” bizim için önemlidir. Bu bağlamda ana dilinden biraz bahsetmek gerekecektir.

Ana dili sözcüğünün temelinde yer alan “ana” sözcüğü temel, esas, kaynak, asıl anlamında değil “anne” anlamındadır. Anne sözcüğü batı dillerindeki ana dili sözcüklerinde de görülmektedir. Anne sözcüğü İngilizcede mother, Almancada mutter, Fransızcada maternelle olarak geçer. Dil sözcüğüyse yine bu dillerde İngilizcede tongue, Almancada sprache, Fransızcada langue olarak geçmektedir. Tıpkı Türkçede olduğu gibi bu dillerdede bu iki sözcüğün birleşiminden ana dili kavramı ortaya çıkmaktadır. İngilizcede mother tongue, Almancada muttersprache ve Fransızcada langue maternelle gibi. Buradan da anlaşılacağı üzere ana dili kavramı tamamen anne ile ilişkilidir.

Bu tespiti çeşitli tanımlarla desteklemek gerekirse ana dili kavramını Zeynep Korkmaz (1992: 8) Gramer Terimleri Sözlüğünde “İnsanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına inen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil” olarak tanımlarken, Doğan Aksan’a (1975: 427) göre ana dili en başta anne ve yakın çevreden sonrasında ilişki içinde olunan çevreden öğrenilen,

insanın bilinç altına işleyen ve kişilerin toplumla bağlarını oluşturan dildir. Adından da anlaşılacağı üzere bu kavramın temelinde anne yatmaktadır. Bunun aksine bazı bilginler temele annenin alınmaması gerektiğini söylerken yakın çevrenin öneminden bahsederler. Ancak annenin o yakın çevrenin odağında olduğu da unutulmamalıdır.

Öztürk (2010: 747)'e göre, edinime (acquisition) dayalı anne dili ile öğrenme ve öğretmeye (learning-teaching) dayalı ana dil terimleri ayrı kavramlardır ve farklı gerçeklikleri dile getirirler. Öztürk farklı diyeleklerin kendisinden türediği kaynak dile başka incelemeciler gibi ana dil dememekte, karışıklığı önlemek için ata dil terimini önermektedir. Anadil ise ona göre kamusal alanın dilidir. Türkçe de kamusal alanın dili, yani anadildir. Ana dili için ise kişinin doğduğu yerde, özel alanda edindiği ana/anne dili (langue maternelle) demiştir. Böylece üç dil düzeyi belirlemektedir: Anne dili, anadil, ata dil.

Anne dilini anne sütüne benzeten Öztürk (2010: 749) “Anne dili anne sütüne benzer. Her türlü besinin yerine geçer. Sağılmaz. Paketlenmez. Satılmaz. Pastörize edilmez. Bekletilmez. En çok 2 yaşına dek anne sütü içilir. Zamanla zaten kaynağında azalır ve kesilir... Anneler çocukları ana okuluna ve ardından ilköğretime götürdüklerinde, nöbet öğretmene geçer. Artık anne sütü gibi olan anne dili değil, inek sütü gibi olan öğretmenin dili öne çıkar. Anadil öğrenimi bir ömür sürer. Bu dil aynı zamanda birinci dildir. Kendisiyle ikincil grup yaşamı sürdürülür” der.

Öztürk'ün sonuçta ulaştığı Türkçe açısından anadil tanımı şöyledir: “Aziz İstanbul” da tarih içinde oluşan ve Cumhuriyet ile birlikte bilim, sanat, felsefe, din dili olmaya çalışan; sözdizimi Oğuzcaya, söz varlığı bütün ilişkide bulunulan birincil ve ikincil grupların dilinden derlenen sözlük evrenine dayanan konuşma ve yazı diline, yani ulusal standart Türkçeye anadil diyoruz.” (Öztürk, 2007).

2.2.1.2 İki Dillilik

Alanyazında iki dillilik (Bilingualism) kavramı yalnızca bilimsel açıdan değil politik açılardan da tartışma konusudur. Politik tartışmaların merkezinde eğitim sorunları varken bilimsel tartışmalar ise iki dilliliği diyalektik bir yaklaşım içinde tartışmaktadır. İki dillilik kavramı dilbilim, sosyoloji, ruhbilim ve eğitim bilimleri gibi çeşitli bilim dallarının alanına girmekte, her disiplin tarafından farklı bir biçimde tanımlanmakta ve üzerinde uzlaşılmış bir

tanım bulunmamaktadır. Glaas ve Selinker (2008) iki dilliliğin 34 farklı tanımını olduğunu ve bu tanımların çoğunun birbirini kapsadığını söylemiştir. Lamcek (1984)'e göre tanımların tek bir ortak yanı bulunmaktadı o da “birden çok dilin olmasıdır” (Canbulat, 2016: 152).

İki dillilik sözcüğünün İngilizce karşılığı bilingualism, tıpkı ana dili gibi iki sözcüğün birleşimiyle oluşmuştur, bi ve lingualism. Latince “bi” iki, “lingualism” dilbilim anlamına gelmektedir. Kavramın adından da tahmin edileceği gibi ortamda en az iki dil olmak üzere birden fazla dil söz konusudur. İki dillilik kavramı İngilizcede Bilingualism, Almandada Zweisprachigkeit (Bilingualismus, Bilingualität) ve Fransızcada Bilinguisme olarak geçer.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte iki dilliliğin tanımı basit biçimde yapılmıştır. TDK'ye göre iki dillilik “İki dilli olma durumudur”. Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğüne göre ise “Bir ülkede, bir toplumsal kümede iki dilin aynı akıcılık ve yeterlikle okunup yazılması ya da bir kişinin, iki dili aynı anda öğrenip kullanmasıdır”. Almanca Duden Sözlüğünden aktaran Şerif Oruç (2016: 284)'a göre ise iki dillilik “iki dilin bir kişi tarafından ustaca kullanılmasıdır ve Lewandowski iki dillilik için, iki dile de aynı derecede hakim olma ve o dile aynı oranda hükmedebilme ayrıca iki dilde de başkalarını anlayabilme ve başkalarına kendini anlatabilme becerisidir der. Yine Oruç (2016: 284)'un aktardığına göre Kielhöfer ve Jonekeit iki dillilik hakkında “dönüşümlü kullanmak” ifadesini ortaya atmıştır. Dönüşümlü kullanmak ifadesiyle anlatmak istediği, kişinin her iki dili de doğru ve hızlı bir biçimde birbiri yerine ve sırasıyla kullanmasıdır. Başka bir deyişle iki dillilik, her defasında belirli amaçlara, konulara ve kişilere doğru dili kullanabilme, doğru dilde iletişim kurma, doğru dilde düşünebilme becerisidir. Buradan hareketle dilleri değiştirerek veya dönüşümlü kullanmanın önemine dikkat çeken Kielhöfer ve Jonekeit dil dönüşümünün iki dil arasında şaşırtıcı şekilde hızlı ve kolay olması gerektiğini, hatta ve hatta dilin yanında, dil kullanılırken yapılan jest ve mimiklerin, konuşma ritminin, konuşma hızının da dönüşmesi gerektiğinin altını çizer. Kısacası Kielhöfer ve Jonekeit'e göre iki dilli kişiler sahip olduğu diller arasında geçiş yaparken geçtiği dilin özelliklerini de bünyesinde barındırmalı, kendisini dönüştürmelidir. Löffler'e göre ise iki dillilik sürecinde farklı iki dillilik türlerinin olduğunu belirtmektedir. Buna göre dengeli iki dillilik her iki dilin varlığını bir bütün olarak sürdürmesiyken, ikinci dilin baskın olduğu iki dillilikte baskın olan dil diğer dilin hem söz varlığına hem de sözdizimine etki etmektedir ama bunun tam tersi olmamaktadır (akt. Canbulat, 2016).

İki dillilikle alakalı yapılmış bazı çalışmalarda bazı varsayımlar tartışma konusu olmuştur. Bunlardan birisi, kişilerin iki dilde de ana dilinde olduklarından daha az kontrol sahibi olmasıdır. Bu tartışmalar, akademik ve bilişsel güçlüklerin temelinde ana diline bağlı yetersizliklerin varlığı üzerinde yoğunlaşmıştır (Cummins, 1979: 197). Çocukların dil edinim süreçlerinde iki dile veya birden fazla dile maruz kalmaları sosyal şartlar içinde çeşitli sonuçlar doğurabilmektedir. İki dilin aynı anda edinimi çocukların üç yaş öncesinde yaşadığı deneyimlerinden ve iki dilin evde konuşulmasıyla kazanılmaktadır. Bu sebeple iki dilin sırayla ve eş zamanlı olarak kazanımıyla alakalı ayrımın yaklaşık üç yaşında yapılabileceği söylenmektedir (Erdil, 2012: 24). Çocukların üçüncü yaşları sonrasında ilk diline ikinci dilin eklenmesi bu dillerin ardışık veya sırayla kazanılması olarak adlandırılmaktadır (Gül Yazıcı, 2007: 20). Ardışık, aynı anda iki dillilik ayrımında yaş ortalaması 3 olarak belirtildiğinde iki dilliliği ardışık biçimde öğrenenlerin ikinci dili genellikle okuldaki sosyal tecrübeyle beraber öğrenmeye başladıkları belirtilmektedir. Birçok çocuk iki dilliliği ardışık biçimde edinirken aslında ikinci dil edinimi anadil ediniminden daha zordur. Göçmen çocuklar bu konudaki en temel örneklerdir. O çocuklar ev ortamında kendi dillerini konuşurken, çoğunluk dilini genellikle okul ortamında edinir. Bu süreçte çocukların daha fazla maruz kaldığı dil baskın gelmektedir (Erdil, 2012: 24).

Dil planlaması açısından iki dillilik tartışmalarına bakıldığında, azınlık dilleri tehdit olarak algılandığı çoğulcu ve katılımcı olduğunu iddia eden ülkelerdeki iki dilli uygulamaların arkasında, baskın dilde erime (asimilasyon) politikasının yer aldığı görülmektedir. Göçmenlerin baskın dilde erimesine ve sosyalleşmesine dayanan bu yaklaşımın belirlenmesinde siyaset kadar medya kuruluşlarının, iş dünyasının etkisi belirleyici düzeydedir. Bunun yanında azınlık dilinin varlığını ve öğretimini bir insani hak olarak kabul eden ve de azınlık dilini desteklenmesi gereken bir zenginlik olarak gören uygulamalar da bulunmaktadır. Çok dillilik, uluslararası saygınlığı olan diller söz konusu olduğu zaman toplum tarafından kabul görmektedir. Bunun tam tersi göçmen ve azınlık gruplarının baskısı ile oluşan çok dillilik toplumca tehdit olarak görülmektedir (akt. Canbulat, 2016). Çok dilli ortamlardan yetişen çocukların dil örüntüleri karmaşık olabilmektedir. Azınlık ailelerin çocuklarında ikinci dil ardışık olarak öğrenilmektedir. Ana dili kendi ev ortamlarında, kendi toplumundan insanların olduğu ortamlarda öğrenirken, ikinci dili genel olarak kitle iletişim araçları ve okul sosyal çevresinden öğrenmektedir. Dünyanın pek çok yerinde farklı etnik kökenden gelen azınlıklar gittikleri ülkenin eğitim müfredatlarıyla eğitim almaktadırlar. Bu

müfredatlarda genellikle ana dili arka plana atıp, çoğunluk dilini ön plana çıkaran bir anlayışa sahiptir (Verhoeven, 2001: 1-14). Dili ardışık olan çocuklar için baskın olan dil zaman içinde değişim gösterebilmektedir. Çünkü buldukları ülkenin dili çoğunluk dili olduğundan zaman içerisinde baskın dil olarak çocuktaki yerini almaktadır. Bu sebeple aynı iki dile sahip çocuklar açısından her iki dile kaç yaşından itibaren maruz kaldıkları, ne kadar maruz kaldıkları, baskın olan dil gibi çeşitli açılardan farklılık gösterebilmektedirler. Dilbilimsel performans açısından iki dilli çocuklar incelenirken, sahip oldukları dillerdeki sosyolinguistik durumları yani azınlık durumundalar mı yoksa çoğunluk durumundalar mı gibi etkenler göz önüne alınmalıdır (Erdil, 2012: 26).

Göçmen ve azınlık çocuklarda birinci ve ikinci dil gelişiminde bireysel farklılıklar da önemli rol almaktadır. Akademik dil beceri kazanımıyla alakalı olarak Cummins (1991: 88) dil aktarımının sadece birinci dilden ikinci dile doğru olmayacağını, aktarımda ikinci dilin de birinci dile aktarım yapabileceğini söyler. Bu aktarım başarılı gerçekleştiğinde de çocuk için bir ayrıcalık doğurmaktadır çünkü çocuk içine doğdu dili ve çevre dilini çaba sarf etmeden kendiliğinden edinerek iki dilli olur.

İki dillilikteki ayrıcalık dil karışması için geçerli değildir. Tersine kişinin sahip olmuş olduğu iki dili de iyi kullanamaması anlamına gelir. Dil karışması ve iki dilliliğin ortaya çıkma sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kişinin aile içinde iki dilli olarak yetişmesi

Farklı kimliklere sahip ve doğal olarak farklı diller konuşan ebeveynin çocukları iki dilli olabilmektedir. Günümüzde iki dilliliğin bir avantaj olduğunu düşünen anne ve babalar, çocuklarının iki dilli olarak yetişmesini desteklemektedirler. Bu durum bilinçli bir çabadır. Bunun haricinde istemsiz şekilde iki dilli olan çocuklar da vardır. Psikolog ve dilbilimcilerin tespitlerine göre kişi her ne kadar iki dili olsa da, bu dillerden birisi ana dili olarak gelişmekte, diğer dil ikincil kalmaktadır.

2. Anne ve baba aynı dili konuşan, ancak yabancı bir ülkede doğmuş veya uzun bir süre yabancı bir ülkede yaşamış olan kişilerde iki dillilik

Anne ve babası aynı kimliğe ve doğal olarak aynı anadiline sahip olan bireylerin yabancı bir ülkede dünyaya gelmesiyle veya aynı ebeveyn özelliklerine sahip kişinin memleketinde doğup uzun bir süre yabancı bir ülkede yaşamasıyla görülen durumdur.

3. İyi bir yabancı dil eğitimi veya daha iyi bir eğitim alma amacıyla geçici bir süre yabancı ülkelerde yaşayan kişilerde görülen iki dillilik

Doğdukları ülkede yabancı dillerini yeterince geliştiremediğini düşünen ve o dilin vatanına gitme gerekliliği hissedip oraya eğitim amaçlı giden veya ana eğitimlerini başka ülkede almak isteyen bireylerin eğitim sonrası daha iyi şartlarda iş bulduklarında veya orada yaşayan biriyle evlilik yapıp oraya yerleşmeleriyle görülen iki dillilik durumudur. Sonradan o ülkede yaşamaya başladıkları için, bunların dillerindeki iki dillilik genellikle sözcük kullanımındaki tercihler şeklinde sınırlı kalmaktadır. Çoğunluk dilinin varlığının yoğunluğu artsada durum ana dilleri Türkçe için bir tehdit oluşturacak düzeyde olmamaktadır.

4. Azınlık dili olarak varlığını sürdüren aynı zamanda baskın ve resmi bir dilin etkisinde kalan kişilerde oluşan iki dillilik

Çoğunluk dilin hayatın her alanda yer aldığı ve azınlık dilin kısıtlı topluluklar arasında konuşulduğu durumlarda görülen durumdur (Aşçı, 2013: 108-111).

Aynı toprak bütünlüğü içinde bir arada yaşayan toplumlarda çeşitli diller konuşulmaktadır. Balkan ülkesi Romanya üzerinden örnek vermek gerekirse Romanya’da halkın %85’i Romence’yi anadil olarak konuşurken Romence dışında içinde Türkçenin de bulunduğu 14 başka dil daha konuşulmaktadır. Ama resmi dil açısından birçok ülke tekdillidir. Örneğin Avrupa ülkelerinden İtalyanlar İtalyanca, Almanlar Almanca, İspanyollar İspanyolca konuşmaktadır. Aslında bu durum gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Çünkü günümüzde her ülke sınırları içinde dilsel azınlıklar bulunmaktadır. Dilsel azınlığın etkili olmadığı ülkelerde o dil resmi dil durumunda olamaz. İngiltere ve Fransa gibi Avrupa’nın pek çok ülkesinde bu durum söz konusudur (akt. İmer, 1990: 164). Yunanistan’da ise bu durum farklıdır. Lozan Antlaşması “Müslüman azınlığa” kendi dilinde eğitim hakkı ve din özgürlüğü vermiştir. Günümüzde Yunanistan sınırlar içinde başka soydan gelen, kökenleri Yunanlarla türdeş olmayan ve anadilleri Yunanca olmayan, dini bir topluluk olan Yahudilerin haricinde

etnik azınlık grupları olarak Makedonlar, Arnavutlar, Ulahlar ve Türkler yaşamaktadır (Baş, 2005: 62).

Yunan devleti 1923 yılında imzaladığı Lozan Antlaşması ile Trakya'daki “Müslüman” azınlığı tanımıştır. Bunun dışındaki azınlık grupların varlığını reddetmektedir. Bu kapsam içinde Türkler, Romanlar ve Pomaklar yer alır. Dolayısıyla Yunanistan'da Müslüman azınlığın konuştuğu diller dışındaki hiçbir azınlık dili resmen tanınmamaktadır. Yunan devleti hukuki olarak azınlık dillerinden sadece Türkçeyi tanısada Türkçe için antlaşmada verilen haklar da yerine getirilmemektedir (Gökdağ, 2012: 74).

Yunan sınırları içinde bu kadar çeşitli topluluklar varken Yunanistan kendi anayasasınının 28. maddesine aykırı gelerek Makedon, Arnavut, Ulah ve Türk etnik azınlıklarının varlığını kabul etmemekte, kültürlerini yaşatmalarını, dillerini öğrenmelerini, kimliklerini tanımlamalarını ve bu amaçlar doğrultusunda örgütlenip hak ve özgürlük arayışlarını kısıtlamaktadır (Çavuşoğlu, 2007: 17-18) Bu saydığımız farklı kültürlerin dışında Yunanistan'da 14 farklı anadil grubuna rastlanmakta, ülke sınırlarındaki etnik gruplar ve konuştukları diller şöyle tabloleştirilmektedir (akt. Osman, 2016: 29).

Tablo 2.9. Resmi Dil Yunanca Dışında Konuşulan Diller ve Konuşur Sayıları (Milas, 1994: 93)

Konuşulan Dil	Konuşanların Sayısı
Tsakonice	200.000
Makedonca	180.000
Arnavutça	140.000
Mased Rumencesi	50.000
Balkan Romancası	40.000
Bulgarca	30.000
Ermenice	20.000
Toplam	660.000

Devlet politikası gereği ülke sınırlarında etnik azınlığın bulunmadığını savunan Yunan Devleti; Makedon, Arnavut, Ulah ve Türkleri kültürel veya etnik değil “dini” azınlık diye tanımlamakta, çok az sayıdaki diğer etnik grupların zaten “Helenleştirildiği” kabul edilmektedir (Osman, 2016: 29-30).

Tablo 2.10. Ülkedeki Etnik Azınlık Grupları ve Ülke Nüfusuna Oranları (Minority Rights, 2018)

Etnik Grup	Etnik Grubun Nüfusu	Etnik Grubun Ülke Nüfusuna Oranı
Arnavutlar	443.550	% 4,05
Ulahlar	200.000	% 1,82
Arnavitesler	95.000	% 0,87
Etnik Makedonlar	100.000 – 200.000	% 0,91 – 1,82
Türkler	90.000	% 0,82
Pomaklar	35.000	% 0,32

Kültürel tarihin aktarılmasında ve yaşatılmasında çok önemli bir işlevi olan dil, insanların kendinden sonra gelecek nesillere kültürlerini aktardığı bir sanattır (Güvenç 1999:108).

İnsanları hayvanlardan ayıran en temel özelliğin dil olduğundan bahsetmiştik. İşte bu dilden simge ve sembolleri çıkartırsak insanların hayvanlardan bir farkı kalmayacaktır. Çünkü duygu ve düşünce aktarımı insanın sosyal yapılanmasının temel taşıdır. Bu sosyal yapılanmanın sözlü anlatımla olduğu düşünülürse bu yoklukta görgü ve ahlak kuralları, kanunlar, inanç veya bilim sistemleri, edebiyat, müzik, oyunlar hatta ekonomik, politik veya asker yapı da olmayacaktır (Hoebel 1966: 291). Özetle sözlü ve yazılı anlatım olmadan kültür de olmayacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi dil ve kültür ayrılmaz parçalardır. Özellikle dil ve kültürün iç içe geliştiği ortamda bir kültürün karakteristik özellikleriyle dil bilgisi arasında iç içe geçmiş ilişkiler bulunur. Hatta bu sebeple antropologlar bir toplumu incelemeye dillerinden başlarlar. Çünkü bir toplumun kültürel varlıkları dilleri içinde saklıdır. Bu konu hakkında Childe (1998: 16) dilin sadece gelenek aktarım aracı olmadığı, geleneği akla uygun kılan bir şey olduğundan bahseder. Akarsu (1998: 88) de Childe gibi düşünerek insanın yalnızca dil varlığıyla düşünebileceğini belirterek dil konusunda ileri gitmeyen bir toplumun düşüncelerinin de dar ve sınırlı kalacağını söyler. Ayrıca bunun toplumun kültürünü

de etkileyeceğini belirterek dil ve kültürün birbirinden asla ayrı tutulamayacağını ikisinin birlikte geliştiğini söyler.

Toplum içinde somut veya soyut olarak yaşayan her şey dil içinde de vardır. Toplumun mirası sadece ve sadece dil kullanılarak yen nesillere aktarılır. Dil adeta kültürel içeriğin bir sözlüğü, hazinesi gibidir (Cengiz, 2006 :10). Kültür içinde hayat bulan herhangi bir öge dilde de var olacaktır. Kısacası kültürde var olan her öge dilde, dilde var olan her öge de kültürde var olacaktır. Buradan da anlaşılacağı gibi kültür ve dil paralel gelişim ve hareket göstermektedir (Güvenç, 1999: 108). Kültürel bir öge sıfatıyla dil, içinde bulunduğu topluluğu ortak değerler ve kavramlar çatısında birleştirir. Ayrıca o topluluğun kimliği ve simgesi olmasıyla da önemlidir (Cengiz, 2006: 11)

2.2.1.3. Dil Kullanımı

Toplumsal ve bireysel bağlamlar kişilerin dil değişkenlerini farklı zamanlarda kullanmalarının önünü açmaktadır. Bu açıdan her kişinin dilinde değişkenlik bulunur ve bu durum kişilerin dil kullanımlarını etkilemektedir. Kişiler yaşadıkları toplum içinde cinsiyet, yaş, ulaştığı toplumsal katman veya yaşadığı bölge gibi çeşitli özellikleriyle beraber kendilerini toplum içerisinde belirli bir yere yerleştirirler ve dillerini de bu konum ve durumlarına göre ayarlamaktadırlar (König, 1991).

Kişilerin dil kullanımları toplumsal katmanlara göre ele alındığında alanyazında bu durumu anlatan iki kuram bulunmaktadır. Bunlardan birisi Bernstein'in Eksiklik Kuramı, diğeri ise Labov, Bailey, Stewart, Wolfram ve Baratz'ın öncülüğünde gelişen Ayrılık Kuramı'dır. Her şeyden önce toplumsal gruplara özgü bir dil kullanımı olduğundan hareket eden Bernstein, alt katman ile orta katman üyelerinin dil davranışlarının birbirinden farklı olduğunu belirtmektedir.

Bernstein Eksiklik kuramının dil kullanımı bakımından öne çıkan özellikleri içinde en çok kurallı dil ile halk dili arasındaki farklılaşmaya dikkat çekmektedir. Dil kullanımlarını kurallı dil ve halk dili diye ikiye ayıran Bernstein sonra eleştirilerin odak noktası olan genişlemiş kod ve daralmış kod terimlerini kullanmıştır. Alt katman gruplarının dil kullanımını sınırlanmış yani dar kod olarak anlatırken, orta katman gruplarının dil kullanımı geniş kod olarak tanımlamıştır (İmer, 1987: 216).

Dar ve geniş kod kavramları üzerinde artan eleştiriler sonrası Eksiklik Kuramına karşın Ayrılık Kuramını ortaya çıkarmıştır. Amerikan toplumdilbilim sahasında ortaya çıkan bu kuram için en dikkat çekici çalışmalar William Labov tarafından yürütülmüştür. Labov bu çalışmalarında Amerika Birleşik Devletlerin büyük kent merkezlerindeki ölçünlü İngilizce ile siyahi İngilizcesini incelemiştir. Ayrılık Kuramı Eksiklik Kuramından farklı olarak dil kullanımları arasında daha kötü veya daha iyi gibi bir ayrımın söz konusu olmadığını belirtmektedir. İmer'in (1990: 43) aktardığına göre Ayrılık Kuramında yeterli ya da yetersiz, eksiksiz veya eksiği olan gibi dil türleri bulunmamaktadır. Dil kullanımlarının tamamı ayrı bir dizgeyi yansıtmaktadır. Bu sebeple dil türlerinden birisi diğerine göre daha iyi veya kötü olarak nitelendirilemez.

2.2.1.4. Dilsel Tutum

Çok kültürlü toplumlarda genel olarak, toplumsal grupların ayırt edici gücü dilsel değişimlere ve bu değişimlere yönelik tutumlara yansımaktadır (Ryan, Giles ve Sebastian, 1982). Dile yönelik bu tutumlar toplumdilbilimin ilgi alanlarındandır. Tutum genel anlamda, bireyin yaşantısında yer alan belli olgu ve olaylar karşısında, gerçekleştirdiği ve geliştirdiği psikolojik örgütlenmenin kendi davranışlarını etkileyen bölümüdür (Güvenç 1976: 26). Dil tutumlarını kişinin kendi diline veya diğer dillere ilişkin düşünceleri olarak tanımlayan Crystal (1992: 357) bu düşüncelerin olumsuz ya da olumlu olabileceğini de belirtir. Ryan vd. (1981: 7) ise dilsel tutumları, kişilerin farklı dil değişkeleri ya da onların konuşucularına yönelik değerlendirmelerinin davranışsal, bilişsel veya duygusal göstergesi olarak tanımlamaktadır.

Dile yönelik tutum konu alanları; (a) yabancı bir dili öğrenme ve yabancı dile yönelik tutumun öğrenmeye etkisi, (b) komşu dillere yönelik dilsel tutumun sözcüksel düzeyde ödünçleme üzerindeki etkisi, (c) belli bir sosyal grubun diline yönelik tutum, (d) belirli bir soydan gelen grubun veya azınlığın kullandığı dillere yönelik tutum olarak sıralamak mümkündür (Papavlou 2005: 53-54). Çalışmamızı ilgilendiren kısmın iki ve çokdilli bağlamlarda azınlık ve baskın grupların dili arasındaki etkileşim dikkate alındığı zaman toplumdilbilimsel açıdan önemli bir çalışma alanı oluşturmaktadır. Dile yönelik tutumlar iki ya da çokdilli bağlamlarda dil seçimi, dilsel kayma veya dil sürdürümü gibi belirli dilsel çıktıların oluşmasında önemli bir etki gücüne sahiptir.

Dilsel tutumlar incelenirken içerik analizleri, doğrudan veya dolaylı ölçümlerden yararlanarak belirlenebilir (Garrett, Coupland ve Williams, 2003: 14-15). En çok kullanılan yöntem ise doğrudan ölçümlerdir. Bu doğrudan ölçümler algısal ağız araştırmaları, mülakatlar ve anketler aracılığı ile yapılmaktadır (Pehlivan, 2012: 136). Tutum ölçekleri anket tarzında en çok kullanılan değerlendirme araçları olarak veri toplamanın en kolay aracı olarak görülmektedir. Özellikle likert tip tutum ölçekleri dile ilişkin tutumların belirlenmesinde en kullanışlı araçlardandır.

1.2.1.5. Dil Seçimi

Dil düzenlemesinin ilk aşaması olan dil seçimi değişkenler ya da diller arasında seçim yapma girişimidir (İmer vd. 2011: 89). Kişiler farklı bağlamlarda bazen birinci dillerinin farklı değişkenlerini bazen de ana dillerinden farklı bir dili kullanabilmektedirler. Konuşurların konumu, konuşulan konu, katılımcılar ve iletişimin işlevi kişilerin sözel davranışlarındaki bu farklılıkta etkili unsurlardır (Ervin-Tripp, 1964). Kişilerin dil seçimlerini etkileyen faktörleri Grosjean (1982) şöyle sıralamaktadır;

a) Katılımcılar; Dil yeterliliği, Dil tercihi, Sosyo-ekonomik konum, Yaş, Cinsiyet, Meslek, Eğitim, Etnik köken, Konuşurların dilsel etkileşim geçmişi, Akrabalık ilişkisi, Samimiyet, Güç ilişkisi, Dillere ilişkin tutum, Dış baskı

b) Durum; Konum, Tek dilli yapı, Resmîyet derecesi, Samimiyet derecesi

c) Söylem içeriği; Konu, Sözcük türü

d) İletişim işlevi; Konum yükseltmek, Sosyal mesafe yaratmak, Birini dışlamak, İstekte bulunmak veya kontrol etmek

Bu bağlamda katılımcıların cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumları, sosyo-ekonomik konumları, etnik kökenleri, samimiyet ve güç ilişkileri ile dillere yönelik tutumları dil seçiminde etkilidir. Bunun yanında iletişimin gerçekleştiği ortamda belirleyici bir etkendir. İletişim ortamının tek dilli bir yapıyı zorunlu kılması ya da bağlamın samimiyet ve resmîyet dereceleri de dil seçimi üzerinde belirleyicidir. Ayrıca konuşulan konunun nasıl bir söylem içeriğinde olduğu ve iletişim bağlamının sosyal mesafe yaratmak veya konum yükseltmek,

istekte bulunmak ya da birini dışlamak gibi işlevlerden birisiyle oluşması dil seçimini farklılaştıracak etkenler arasında değerlendirilmektedir.

2.2.1.6. Dilsel Kayma

Çokdilli veya ikidilli ortamlarda en sık görülen dilsel çıktılardan birisi dil kaymasıdır. Dil kayması terimi ilk defa Uriel Weinreich tarafından kullanılmıştır (Mestherie vd. 2009). Dil kayması (language shift) bir kişi veya grubun bir dili bırakıp diğer dili kullanmaya başlaması durumu olarak tanımlanmaktadır Genellikle azınlık dilden çoğunluk dile kaymayı kapsayan dil kayması toplum içinde sosyalleşme ve iletişimin birincil aracı olan bir dilin diğer dil ile yer değiştirmesi anlamına gelmektedir (İmer, Kocaman, Özsoy, 2011: 88).

Dil kaymasına neden olabilecek en uygun ortamların başında ekonomik değişim gelmektedir. Sığınma, ticaret, işçi göçleri gibi olaylar yerel dilde iki dilliliğe neden olmaktadır. Bu durum diğer etkenlerle birleştiği zaman dil kayması kaçınılmazdır (Mestherie, 2009).

Başarılı bir dil sürdürümünün sağlanabilmesi adına en önemli etkenlerden birisi de demografik etkenlerdir. Küçük topluluklarda dil kayması tehdidi çok kuvvetlidir. Ama bir dilin hayatta kalabilmesi için kritik bir topluluk nüfusu belirtmek mümkün değildir (Mestherie, 2009).

Kayma çoğunluk dili lehine ise, azınlık dili daha az konuşulmaya başlanır ve değeri azalır. Bu da anadilini öğrenmek ve kullanmak isteyen genç insanların motivasyonu azaltacaktır (Appel ve Muysken, 1987).

2.2.1.7. Dil Sürdürümü

Kişilerin başka dillerin konuşulduğu ülkelerde yaşasalar da kendi anadillerini kullanmayı sürdürmelerine dil sürdürümü denmektedir. Göçmen gruplar yaşadıkları ülkenin dilinin hakimiyetine rağmen, sadakat duygularının dışına çıkarak azınlık kimliğini koruma ve anadiline bağlılık sebebiyle kendi dillerini kullanmaya devam edebilirler. (İmer, Kocaman,

Özsoy 2011: 89). Ayrıca bu kavram azınlık dillerini teşvik eden ve koruyan politikalara göndermede bulunmaktadır (Baker, 2011: 292). Myers-Scotton (2006: 90) dil sürdürümünü destekleyen etmenleri şu şekilde belirtmiştir (akt. Yalınkılıç, 2013: 54);

a. Toplumsal Düzeyde Sürdürümü Destekleyen Demografik Etmenler

- ✓ Geniş toplumlarda dikey çokdillilik yerine yatay çokdillilik
- ✓ Birlikte yaşayan konuşucuların çok sayıda oluşu, tercihen anavatan toplumlarda
- ✓ Diğer gruplardan fiziksel ayırım (homojen köy veya kendi kent alanı)
- ✓ Eğer göçmelerse, ana topluluğa yakınlık veya kolayca ziyaret edebilme yeteneği
- ✓ Birinci dilin uluslararası konumu

b. Toplumsal Düzeyde Sürdürümü Destekleyen Mesleki Etmenler

- ✓ Birinci dil konuşucusu kişilerle yürütülen işler
- ✓ Sosyo-ekonomik hareketliliği kısıtlayan düşük eğitim düzeyi
- ✓ Toplulukta maaşlı mesleklerin kalıcı kaynak oluşu

c. Toplumsal Düzeyde Sürdürümü Destekleyen Eğitsel Etmenler

- ✓ En azından ilköğretim düzeyinde birinci dilin öğretim aracı olarak kullanılmasına ilişkin resmi hükümler
- ✓ Birinci dilin bir ders olarak öğretilmesi
- ✓ Birinci dildeki edebiyatı kullanabilme
- ✓ Birinci dilde radyo ve televizyon yayınları için hükümler

d. Sürdürümü Destekleyen Grup İçi Etmenler

- ✓ Genel anlamda öznel etnikdilsel canlılık hissi
- ✓ Sosyal ağların türleri (yoğunluk ve içgrup üyeleri ile güçlü bağlar)
- ✓ Benzersiz özelliklere sahip bir grup kültürü
- ✓ Etnik bir sembol olarak grubun birinci dile ilişkin tutumları
- ✓ Grubun dini ve birinci dili arasındaki bağlar
- ✓ Grubun ayrı bir millet olabileceğine ilişkin inanışlar
- ✓ Grubun birbirine bağlılığının önemsenmesi

- ✓ Birinci dil için ölçünleştirilmiş bir ağız ve grup üyelerinin bu ağızı bilmesi
- ✓ Bir edebiyat geleneği
- ✓ Birinci dil topluluğuna ait kurumlar (dil okulları ve diğer kuruluşlar)

e. Sürdürümü Destekleyen Bireysel Görüş ve İstekler

- ✓ İç grup üyeleri ile hem güçlü hem zayıf bağlar
- ✓ İç grup ağlarındaki pozisyon (merkezilik)
- ✓ Öz kimlik için birinci dile psikolojik bağlanma
- ✓ Geniş toplum kimliğine karşı grup kimliğini yerleştirmenin önemi
- ✓ Aile bağlarına kişisel önem verme
- ✓ Düşük eğitim düzeyi
- ✓ Baskın dildeki eğitime düşük düzeyde önem verme
- ✓ Meslek değişimi için düşük potansiyel
- ✓ Dini istek ve grubun dini (Geniş toplumun dininden farklı ise)

2.2.1.8. Dil Ölümü

Dil ölümü (language death) bir dilin konuşurunun kalmaması demektir. Bir dili konuşan son kişi siz iseniz dil ölümü yine gerçekleşmiştir. Çünkü dil bir iletişim aracıdır ve diliniz ancak onunla konuşabilecek bir başkası varsa yaşıyordur (Crystal, 2007). İmer vd. (2011: 88) de bir dilin konuşurunun kalmamasını o dilin ölümü olarak tanımlamaktadır. Ek olarak dilin kendi kendini ayakta tutabilecek bir varlık olmadığını söyleyen Nettle ve Romain (2002) dil ancak o dili aktaran ve konuşan bir topluluk varsa yaşar demiştir.

Dillerin doğal yollarla ölmediğini, diğer diller tarafından öldürüldüğünü belirten dilbilimciler ise “dil intiharı” ve “dil öldürümü” terimlerini kullanmışlardır (Nettle ve Romaine, 2002).

Bunların yanında bir dili ölüme götüren etkenler arasında; göç, ekonomik koşullar, kötü iklim, doğal afetler, savaş ve hastalık gibi insanları tehlikeye sokan etkenlerle birlikte kültür asimilasyonu, azınlık durumuna düşme, çoğunluk dili kullanma baskısı, birinci dilden

vazgeçme ve ikidilliliğin başlaması gibi insanların kültürlerini tehdit eden etkenler de gösterilmektedir (Crystal, 2007).

Kültür çeşitliliğinin bir göstergesi olan dilin ölümü kültürel ölümün de belirtisidir. Bir dilin ölmesi demek bir yaşam biçiminin ortadan kalkması demektir. Dilbilimciler bugün dünya üzerinde 5000 ile 6700 arasında dil bulunduğunu hesaplamaktadırlar. Tahminlere göre bu dillerin en az yarısı gelecek yüzyılda ortadan kalmış olacaktır (Nettle ve Romaine, 2002).

Bir dilin ortadan kalkması demek o dili konuşan etnik kimliğin, kültürün, dilsel ve biyolojik çeşitliliğin yok olması demektir. Bu durum dünya açısından kaygı verici bir durumdur (Nettle ve Romaine 2002).

2.3 İlgili Araştırmalar

Yağmur'un (1997) "First language attrition among Turkish speakers in Sydney" adlı çalışmasında Avustralya'nın Sidney kentinde yaşayan Türk göçmenlerin dil durumları sosyodilbilimsel ve dilbilimsel bir bakış açısıyla incelenmiştir. Ana dili düzeyinde yıpranmanın iki yönü olan "neyi kaybetti" ve "neden kaybettiği" sorularına cevap aranmıştır. Birinci yön olan "neyi kaybetti" sorusu dilbilimsel bir çerçevede incelenmişken, diğer kısımda dilin yıpranmasının sosyodilbilimsel nedenleri Ethnolinguistic Vitality Theory (EVT) 'nin sosyal psikolojik çerçevesi içinde araştırılmıştır. Çalışmaya yirmi kişilik dört grupta toplam seksen kişi katılmıştır. Canlılık önlemleri ile genel olarak dil sürdürme / kayma arasındaki ilişki, daha önceki ethnolinguistic canlılık çalışmaları ve Avustralya İstatistik Bürosu (ABS) rakamlarına dayanarak incelenmiştir. Kısacası bu çalışmada Avustralya'daki Türklerin dil durumlarının "nesnel" bir profili çizilmiştir.

Yağmur vd. (1999) "Language Attrition, Language Shift and Ethnolinguistic Vitality of Turkish in Australia" adlı çalışmasında Avustralya'da yaşayan Türklerin anadili aşınma sürecini ayrıca bu süreçte yaşanan öznel etnikdilsel canlılık algısının etkisini araştırmıştır. Çalışmanın dilsel boyutu için, Sydney'deki 40 Türk-Avustralyalıya ve Türkiye'deki 40 referans gruba kendi kendini değerlendirmeleri için ölçeklerle birlikte bir dizi sözcüksel ve sözdizimsel test uygulanmıştır. Veriler Türk göçmenler arasında düşük canlılık algısı olduğunu göstermiştir. Ayrıca Sidney de ki Türk göçmenler ile Türkiye'deki konuşmacılar

arasındaki karşılaştırmalı sonuçlara göre Türkiye'deki göçmenler arasında sözcüksel ve sözdizimsel yıpranma olduğu saptanmıştır.

Yağmur ve Akıncı'nın (2003) "Language use, choice, maintenance and ethnolinguistic vitality of Turkish speakers in France: Intergenerational differences" adlı çalışmalarında Fransa'da yaşayan Türk göçmenlerin dil seçimi, dil kullanımı, dilsel sürdürüm ve etnikdilsel canlılık oranlarına bağlı görünümelerini nesiller arası farklılıklar açısından incelenmiştir. Çalışmaya 64'ü birinci kuşak, 111'i ikinci kuşak olmak üzere 175 katılımcı katılmıştır. Çalışmadan çıkan sonuca göre nesiller arasında dilsel davranışlar bakımından bazı farklılıklar vardır. Bu farklılıklara göre birinci nesil Türk göçmenler, ikinci nesil Türk göçmenlere göre Türk diline karşı daha olumlu bir tutum sergilemektedir.

Yağmur (2003) tarafından yapılan "Türkçenin Hollanda ve Almanya'daki Gücü" adlı çalışmada Hollanda ve Almanya'da yaşayan Türklerin dil kullanımları incelenerek Türkçenin gücü ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma için Hollanda'dan 8686 kişi ve Almanya'dan 4996 kişi olmak üzere toplam 13682 kişiden veri toplanmıştır. Çalışma sonuçları göstermiştir ki tüm yaş gruplarında anlama ve konuşma becerileri gayet iyi durumdadır. Okuma ve yazma becerileri biraz daha düşük seviyede olsada bu ülkelerdeki diğer göçmenlere göre üst seviyededir. İki ülkenin karşılaştırıldığı bölümde ise konuşma ve anlama becerileri bakımından iki ülke arasında fazla fark yoktur. Ama okuma ve yazma becerilerine bakıldığında Almanya'da ki Türklerin seviyesi Hollanda'ya göre daha düşük düzeydedir. Başka bir bulguya göre ise Almanya'da ki öğrenciler Hollanda yaşayanlara göre aile içinde daha az Türkçe konuşmaktadırlar. Sonuç olarak veriler özetlendiğinde Türkçenin Hollanda'da Almanya'ya oranla daha iyi korunduğu görülmüştür.

Yağmur (2009) "Language use and ethnolinguistic vitality of Turkish compared with the Dutch in the Netherlands" adlı çalışmasında Hollanda'da yaşayan Türklerin etnikdilsel canlılık algılarıyla dil seçimleri, dil kullanımları ve dilsel sürdürümleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 104 Hollandalı ve 89 Türk olmak üzere toplam 193 kişi katılmıştır. Çalışma sonucuna göre din ve eğitim dil değiştirimi ve dilsel sürdürüm noktasında çok aktif rol almaktadır. Özellikle Türklerin kendi aralarındaki dayanışmanın olumlu tutumu ve iyi organize olmaları Türkçenin grup içindeki önemini göstermiştir. Tüm bunlar Türkçenin dilsel sürdürümü ile dilsel canlılığı arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermiştir.

Yağmur ve Vijver (2011) "Acculturation and Language Orientations of Turkish Immigrants in Australia, France, Germany, and the Netherlands" adlı çalışmalarında Avustralya, Fransa, Almanya ve Hollanda olmak üzere bu dört ülkedeki Türk göçmenlerin dilsel yönelimlerini ve kültürel uyumlarını incelemişlerdir. Çalışmada Avustralya'dan 283, Fransa'dan 266, Almanya'dan 265 ve Hollanda'dan 271 olmak üzere toplam 1085 kişi yer almıştır. Sonuçlara göre düşük çoğulcu bir ortamı olan ülkelerde yaygın kimlik ve Türk kimliği arasında güçlü bir negatif korelasyon bulgulanmıştır. Çoğulculuğun hakim olduğu Avustralya'da ise Türklerin düşük oranda dilsel sürdürüme ve yüksek düzeyde kültürel uyuma sahip oldukları anlaşılmıştır.

Firdevs Karahan'ın (2001) "Sakarya İli Aralık Köyünde Yaşayan Boşnakların Etnikdilsel Canlılık Oranları, Dillerine ve Kimliklerine Karşı Tutumları, Toplumsal Ağları İçinde Dil Kullanımları" adlı çalışmasında Sakarya'nın Aralık köyünde yaşayan Boşnakların toplumsal ortamlarda dil kullanımları, kimlik tutumları ve etnikdilsel canlılıklarıyla beraber bu konulardaki algı ve düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. 71 erkek ve 74 kadın olmak üzere toplam 145 bireyin katıldığı çalışma sonucuna göre Aralık köyünde yaşayan Boşnakların dilleri ve kimliklerine karşı oldukça olumlu tutum sergiledikleri ve etnikdilsel canlılık algılarının orta üstü bir seviyede olduğu belirlenmiştir. Firdevs Karahan, çalışmasının sonucunda katılımcıların kültürel ve etnik özelliklerini gelecekte de korumak istediklerini ama üçüncü ve dördüncü kuşakta Boşnakçanın yerini Türkçeye bırakacağını belirtmiştir.

Dilek Yağcıoğlu (2003)'nin Kıbrıs'ta yaptığı "Kıbrıs'ta Çok Dillilik Olgusu" adlı çalışmasında Kıbrıs'ta tarihten bugüne olan zamandaki çok dillilik olgusu incelenmiştir. Özellikle çoğu öğretmen olan 20 ile 87 yaş aralığında bireyler araştırmaya katılmıştır. Sonuçlara bakıldığında resmi dillerde çeşitlilik yaşandığı, İngilizcenin tüm dönemlerde en gözde dil olduğu tespit edilmiştir. İngilizcenin bu kadar üstün olduğu yerde de iki dillilik açısından Türkçe-İngilizce iki dilliliği görülmüştür. Ayrıca Türk-Rum karışık köy yapılarından dolayı da Türkçe-Rumca iki dilliliği vardır. 1974 siyasi gelişmeleriyle bu Türkçe-Rumca iki dilliliği düşüş yaşamıştır. Yine aynı tarihin sonucu olarak İngilizce resmi dil statüsünü kaybetmiştir. Kullanımı azalmış olsada olumlu bakış ve tutum bu dile karşı devam etmiştir.

2005 yılında İmpaim Kelağa Achmet'in "Yunanistan'da (Batı Trakya) ikidilli eğitim veren azınlık okullarında Türkçe ve Yunanca öğrenim gören öğrencilerin okuduğunu anlama

ve yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi” adlı çalışmasında İskeçe Azınlık Ortaokulu ve Gümülcine Azınlık ortaokullarındaki toplam 248 birinci sınıf öğrenci arasından rastgele seçilen 109 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. Beceriler değerlendirilirken 100 üzerinden değerlendirilmiş ve ortalama 50 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin becerilerine bu ölçekler doğrultusunda bakıldığında Yunanca okuma becerileri 26.92 ve Yunanca yazma becerileri 37.87 puan ile ortalama altında kalmıştır. Türkçede de durum pek farklı değildir. Türkçe okuma becerilerinden 36.90 puan alan öğrenciler Türkçe yazma becerilerinden de 41.63 puan almışlardır. Veriler göstermiştir ki azınlık ilkokullarından mezun olup eğitime devam eden öğrencilerin okuma ve yazma becerileri ortalamanın altında kalmıştır.

Haksöz (2007) "Linguistic rights of the Turkish minority in Bulgaria" adlı tez çalışmasında Bulgaristan'ın Osmanlı, monarşi, komünizm ve komünizm sonrası dönemlerindeki dil politikalarını ve bu politikaların Bulgaristan'ın Işıklar (Samuil) bölgesinde yaşayan Türk azınlığındaki etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda da Işıklar'daki Türk azınlığının Türkçeyi etnikdilsel kimliğin temel bir ögesi olarak gördüğünü söylemiştir.

Sonia Lenk (2007) tarafından gerçekleştirilen “Can Minority Languages Survive In A Situation Of Sustained Bilingualism? Ethnolinguistic Vitality And Language Behavior Among Indigenous Speakers Of Quichua In Ecuador” adlı çalışmada Güney Amerika ülkesi olan Ekvator'da kentsel ve kırsal alanda yerel bir dil olan Keçuva dilini konuşan grupların sosyolojik, psikolojik ve sosyo-psikolojik anlamda dilsel durumları incelenmiştir. Çalışmaya toplam 100 yerli katılımcı dahil olurken yerli liderlerle de görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre ise kültürün, demografik etmenlerin ve ekonomik değişkenlerin Keçuva dilinin etnikdilsel canlılığı ve kullanımı üzerinde çok etkili olduğu anlaşılmıştır.

Aswegen (2008) “Language Maintenance and Shift In Ethiopia: The Case of Maale” adlı tez çalışmasında bir Afrika ülkesi olan Etiyopya'da kullanılan ve bir azınlık dili olan Maale diline ilişkin dil kayması ve dilsel sürdürüm durumunu araştırmıştır. Bölge üzerindeki siyasi ve politik baskıya rağmen araştırma sonucu bölgedeki milliyetçi anlayışın halkın dillerini koruma konusunda üstün geldiğini göstermiştir.

Killi (2011) “Altay Türklerinin Dil Durumu” adlı çalışmasında son dönemlerde dillerini geliştirme eğilimleri bulunan ve kendilerini bağımsız etnik bir grup olarak niteleyen Altayların dil durumlarını incelemiştir. Altay-Kiji, Kumandı,Çalkandu, Teleüt ve Tuba gibi

farklı gruplardan oluşan Altaylarda çokdilliliğin geniş bir yayılımında olduğu görülmüştür. Gruplar arasındaki dil durumlarında çok ciddi ayrımlar görülmesi de, bazen ikidilli (Rusça-Altayca, Altayca-Rusça) bazen de üçdilli (Rusça-Altayca-Şorca, Rusça-Altayca-Kazakça) görünüm Altaylardaki dil durumunun dengesiz çokdillilik durumu olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Çalışmanın öneri bölümünde Altay Türklerinin tek bir etnik çatı altında birleştirilmesi gerekliliğine kitle iletişim araçlarının yardımıyla, tiyatro oyunları ve benzer girişimlerle hizmet edilmesi vurgulanmıştır.

Hudyma (2012) “Language Maintenance and Shift: Case Study Of Ukrainian In Saskatchewan” adlı çalışmada Kanada’nın batı yakasında bir eyalet olan Saskatchewan’da Ukraynacanın dilsel sürdürümünde etkili olabilecek demografik ve sosyo-kültürel etmenler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Saskatchewan eyaletinde yaşayan 82 Ukraynalının katıldığı çalışma sonucuna göre bazı sosyokültürel etmenlerin dilsel yeterlilik ve dil kullanımı sıklığı ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında demografik etmenler ve Ukraynacaya ilişkin olumlu tutumlar arasında yüksek seviyede ilişki saptanmıştır.

İsmet Cemiloğlu ve Ülker Şen’in (2012) birlikte yürüttüğü “Belçika’da Yaşayan Türk Çocuklarının Demografik Özelliklerine Göre Türkçeye Yönelik Tutumları” adlı çalışmalarında 198 Türk çocuğuyla çalışılmıştır. Brüksel, Genk, Gent, Anvers bölgelerinde yaşayan bu çocuklar 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Türkçe ve Türk Kültürü dersi alana öğrencilerdir. Bu çocukların ana dili tutumları (hiç, az, orta, çok, tam aralıklarında) genel durumları “çok” seviyesinde olduğu görülmüştür. Bu verilerden yola çıkan araştırmacılar Türk çocuklarının Türkçe üzerine olumlu bir tutum geliştirdiklerini, Türkçeyi sevip günlük hayatta kullandıklarını belirtmişlerdir.

Kadir Yalınkılıç (2013) “Bulgaristan Kırcalı Türklerinin dil durumu-Toplumdilbilimsel bir inceleme” adlı çalışmada Bulgaristan Kırcalı Türklerinin öznel etnikdilsel canlılık algılarıyla dil kullanımları, kişisel ve duygusal etkinliklerindeki dil seçimleri ile Türkçe ve Bulgarcaya yönelik dilsel tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya Bulgaristan’ın Kırcalı ilinde yaşayan toplam 259 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonuçları Türkçenin Kırcalı’de hala en etkili iletişim dili olduğunu ve öznel etnikdilsel canlılık algısının katılımcıların dilsel davranışlarına Türkçenin lehine olarak olumlu yansıdığını göstermiştir.

Mert Bolver (2014) “Üsküp’te Yaşayan Türklerin Dil Durumu” adlı çalışmasında Makedonya’da yaşayan Türklerin dil kullanımları, kişisel ve duygusal etkinliklerindeki dil seçimleriyle Türkçe ve Makedoncaya yönelik dilsel tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 135 kişinin katıldığı çalışma sonuçlarına göre Üsküp’te yaşayan Türkler için Türkçe hala en etkili iletişim dilidir. Özellikle gençlerde görülen Türkçeye karşı olumlu tutum ve algı Türkçenin Üsküp’te yaşayan bir dil olmasında en büyük etkidir. Bu sonuçlar göstermiştir ki Türkçenin Üsküp’te ki geleceği olumludur.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Selanik'te yaşayan Türklerin Türkçe anadili sürdürümü, dil seçimi ve dil kullanımını saptamayı hedefleyen bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden olan tarama (survey) tekniğine dayalı betimsel bir araştırmadır. Sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan tarama (survey) araştırmaları belli bir grubun özelliklerini saptamak için verilerin toplanmasını ve verilerin yorumlanmasını hedefleyen çalışmalardır. Verileri toplamak için kullanılan sormacalar çok sayıdaki bireye e-posta, telefon veya yüz yüze sorulması şeklinde uygulanır. Daha sonra alınan cevaplar her bir soruyu cevaplamış kişilere ait yüzdeler ve sıklık dereceleri şeklinde tablo haline getirilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016: 14-15).

Gay, Mills ve Airasian (2006) tarafından tarama araştırmalarında ölçülen değişkenlerin arasındaki ilişkilerin incelenebileceği belirtilir. Bunun yanında tarama araştırmaları evrenin özellikleri arasındaki ilişkilerin betimlenmesi için de yapılabilir. Tarama araştırmalarında tıpkı nitel araştırmalarda kullanıldığı gibi görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılabilirken ayrıca araştırmanın konusu araştırmacının bakış açısıyla incelenir (akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016: 178) Bu çalışmada da değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde ki kare testlerinden yararlanılmıştır.

3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu

Tarihten bu yana dünyanın en kozmopolit kentlerinden ve Yunanistan'ın en büyük ikinci kenti olan Selanik'te yaşayan Türkler araştırmanın evreni olarak belirlenmiştir. Bu evrenden 31'i kadın ve 33'ü erkek olmak üzere farklı yaş ve eğitim gruplarından toplam 64

kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklem oluşturulurken seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Veriler, Yağmur (1997, 1999, 2003, 2009) tarafından geliştirilen ve farklı dönemlerde farklı coğrafyalarda yaşayan Türklerin dil tutumu, dil seçimi, dil değiştirimi ve dil sürdürümünü ölçen bir sormacadan yararlanılarak toplandı. Sormaca katılımcıların Türkçe ve diğer dildeki özyeterliliklerini, kişisel ve duygusal etkinliklerde ve toplumsal ağlarda hangi dili kullanmayı tercih ettiklerini, Türkçe ve diğer dile ilişkin tutumlarını sorgulamaktadır. Veri toplama aracı için gerekli izin alınmış olup Ek-2’de sunulmuştur.

Bir tarama aracı olarak geliştirilen Dil Kullanımı-Dil Seçimi Sormacası (Language Use-Choice Questionnaire) güvenilirlik, geçerliliği kanıtlanmış ve Türklerin azınlık konumunda oldukları bazı bölgelerde yapılan araştırmalarda da kullanılmıştır (Bolver 2014; Yalınkılıç 2013; Yağmur ve Akıncı 2003; Yağmur, de Bot ve Korzlius 1999 vd). Ölçek 3 ana başlık altındaki 7 alt başlıkta toplam 57 sorudan oluşmaktadır. Bu ana başlıklar; 1) dil kullanımı-seçiminde a) farklı kişilerle konuşurken kullanılan dil, (Annenizle genellikle hangi dilde konuşursunuz?) b) farklı kişilerin katılımcıyla konuşurken kullandıkları dil, (Örn. Kardeşleriniz sizinle hangi dilde konuşuyorlar?) c) dil seçimi, (güncel konular hakkında hangi dilde konuşursunuz?) 2) dil tercihinde a) kişisel etkinliklerde (düşünürken, sayı sayarken hangi dili tercih ediyorsunuz?) b) duygusal etkinliklerde (yorgunken, stresliyken hangi dili tercih edersiniz 3) dil tutumunda a) önem tutumu (arkadaş edinmek, para kazanmak için hangi dil daha önemlidir?) b) his tutumu (kulağa daha hoş, dostane gelen dil hangisidir?) sorularından oluşmaktadır. Sorular ve cevaplar beşli likert ölçek tipine uygun olarak 1 (her zaman Yunanca), 2 (çoğunlukla Yunanca), 3 (eşit derecede), 4 (çoğunlukla Türkçe), 5 (her zaman Türkçe) şeklindedir.

3.4 Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Sormacalar Selanik’te yaşayan Türklerden farklı yaş, cinsiyet ve eğitim durumundaki kişilere uygulanmıştır. Bu kişiler tamamen gönüllü bir şekilde araştırmaya katılmıştır. Sormacanın cevaplanmasına

başlamadan önce ölçeklerle ilgili yönergeler araştırmacı tarafından gönüllü katılımcılara gönderilmiştir ve cevaplamada içten davranılmasının sonuçlar açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılar sormacaların tamamını boş zamanlarında, e-posta veya online formlar aracılığıyla tamamladıktan sonra araştırmacıya göndermişlerdir.

3.5 Verilerin Analizi

Katılımcıların Türkçe-Yunanca dil kullanımı, dil tercihi, dil tutumu ve dil seçimine yönelik soruları cevaplamaları istenmiştir. Veriler bilgisayar ortamında bir istatistik programına girilmiş ve çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde dil kullanımı, dil tercihi, dil tutumu ve dil seçimlerini belirlemeye yönelik sorulan maddeler için frekans ve yüzde testinin yanında durum ve değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde ki kare testlerinden yararlanılmıştır. Ki kare testinde sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde, Selanik'te yaşayan Türklerdeki Türkçe ve Yunanca dil seçimleri, dil tutumları, dil sürdürümleri gibi dilsel çıktılar ile birlikte bu tespitlerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve kimlik algılarıyla ilişkisini kurmak amacıyla katılımcılardan alınan cevaplar tablo ve grafik şeklinde sunulacaktır.

4.1 Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlıkta öncelikle katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, dilsel yeterlilik düzeyleri gibi kişisel özellikleri verilmiştir. Ayrıca yaş, cinsiyet ve eğitim durumları değişkenleriyle kimlik ve anadil tanımlamaları gösterilmiştir.

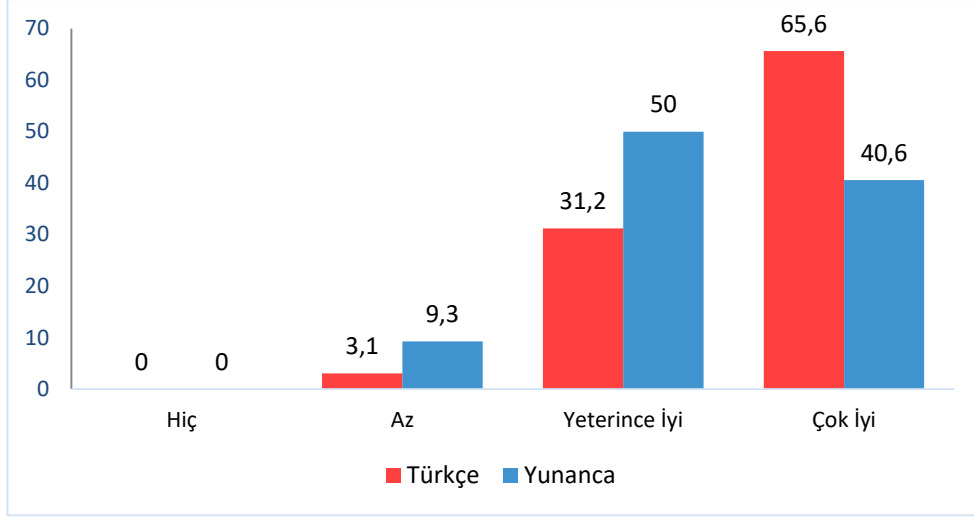
Katılımcıların yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına ait kişisel özelliklerini gösteren veriler tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Katılımcıların Kişisel Özellikleri

	Cinsiyet	f	%
Kadın		31	%48,44
Erkek		33	%51,56
	Yaş		
18-25		16	%25
26-35		21	%32,81
36-45		14	%21,88
46-60		8	%12,5
60+		5	%7,81
	Eğitim Durumu		
Okur yazar		0	%0
İlkokul mezunu		0	%0
Ortaokul mezunu		1	%1,56
Lise ve dengi mezunu		15	%23,44
Yüksekokul / üniversite mezunu		36	%56,25
Yüksek lisans / doktora mezunu		12	%18,75
Toplam		64	%100

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi çalışmamıza Selanik’te yaşayan 64 kişi katılmıştır. Katılımcıların 31’i (%48,44) kadın, 33’ü (%51,56) erkektir. Katılımcılar beş yaş aralığında değerlendirilmiştir. Buna göre 18-25 yaş aralığındaki 16 kişi katılımcı grubun %25’ini, 26-35 yaş aralığındaki 21 kişi 32,81’lik dilimi, 36-45 yaş aralığındaki 14 kişi 21,88’lik dilimi, 46-60 yaş aralığındaki 8 kişi 12,5’lik dilimi ve 60 yaş ve üzeri 5 kişi 7,81’lik dilime denk gelmektedir. Çalışmamıza katılan kişilerin yaş durumlarına bakacak olursak yaşlılara kıyasla gençler çalışmamıza daha büyük katılım göstermiştir. Katılımcılar eğitim durumları açısından da beş eğitim aralığında değerlendirilmiştir. Ancak çalışmamıza katılan kişiler arasında okur yazar eğitim düzeyinde ve ilkökul mezunu düzeyinde kimse olmadığından aralık üçlü olarak değerlendirilmiştir. Buna göre 64 katılımcının sadece 1’i (%1,56) ortaokul mezunuyken, lise ve dengi okul mezunu olan 15 kişi (%23,44), yüksekokul veya üniversite mezunu 36 kişi (%56,25), yüksek lisans veya doktora mezunu toplam 12 kişi (%18,75) vardır. Eğitim durumlarına ilişkin bulgularda en dikkat çekici özellik kuşkusuz eğitim seviyesinin yüksekliğidir. Selanik’te yaşayan Türkler arasından çalışmamıza katılan kişilerin tamamı en az ortaokul mezunuyken 15 kişi lise, 36 kişi üniversite mezunudur. Lisansüstü seviyede eğitim almış kişi sayısı ise 12’dir.

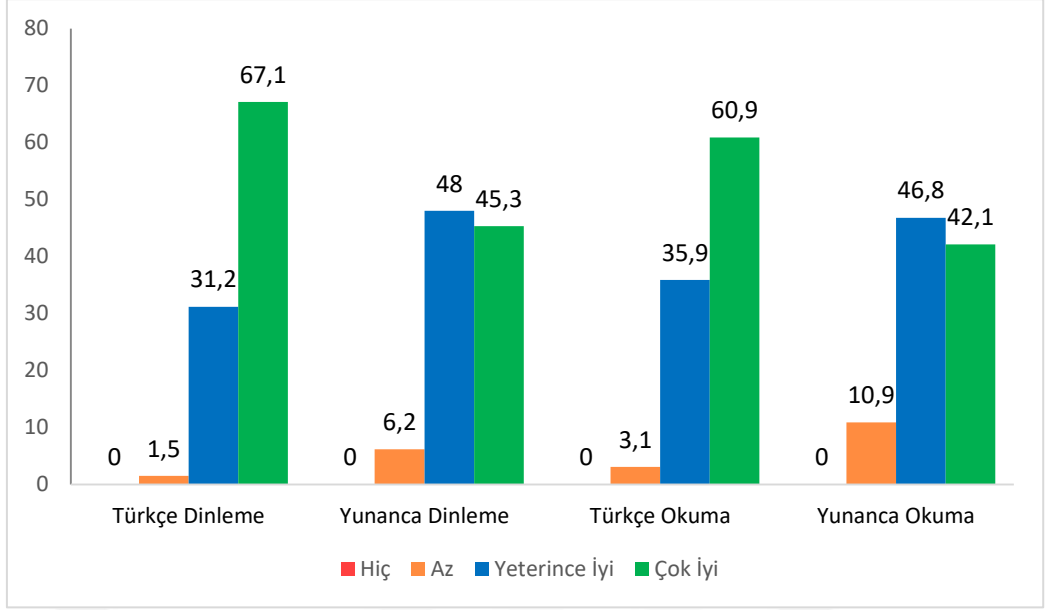
Günümüz dünyasında her ülkede farklı milletlerden insanların yaşadığından bahsetmiştik. Bu insanlar yaşadıkları toplumla iletişim içinde olmak için o ülkenin dilini bilmek zorundadırlar. Bu da kişinin anadilinden farklı başka bir dil bilmesi demektir. Bu çalışmada da katılımcılara Türkçe ve Yunanca dilsel yeterliliklerini bilmek için Türkçe ve Yunancada ne kadar yeterli oldukları sorulmuştur. Katılımcılara “çok iyi”, “yeterince iyi”, “az”, “hiç” seçenekleri sunulmuş ve kendilerine uygun olanı belirtmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar Grafik 4.1’de gösterilmiştir.

Grafik4.1. Katılımcıların Türkçe-Yunanca Dilsel Yeterlilik Düzeyleri

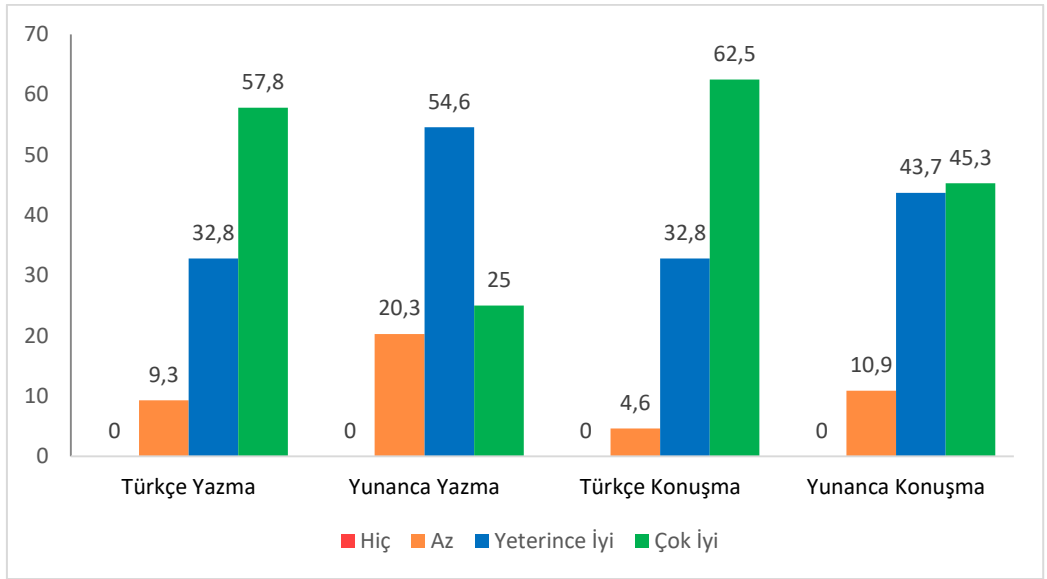
Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %31,2’lik bir diliminin Türkçede “yeterince iyi” oldukları, %50’lik bir dilimin de Yunancada “yeterince iyi” oldukları anlaşılmaktadır. Dilsel yeterlilik düzeyi anlamında katılımcıların %65,6’sı Türkçe için “çok iyi” seçeneğine yönelirken, %40,6’lık bir dilim Yunanca için “çok iyi” seçeneğine yönelmiştir. Bu durum Selanik’te yaşayan Türklerde Türkçenin Yunancaya kıyasla daha çok işlerlik kazandığı konusunda önemli bir ipucudur.

Bir veya birden çok dile hakim olmak şüphesiz o dillerin temel dil becerilerinde yeterli oranlarda başarılı olmayı gerektirir. Dil becerileri anlatımsal dil becerileri ve algısal dil becerileri olmak üzere ikiye ayrılır. Anlatımsal dil becerileri, konuşma ve yazma becerilerini kapsarken; algısal dil becerileri, dinleme ve okuma becerilerini kapsar. Türkçenin ve Yunancanın dilsel yeterlik düzeylerine ilişkin Türkçe üzerinde yoğunlaşan durumun daha iyi algılanabilmesi amacıyla katılımcıların iki dildeki anlatımsal ve algısal dil becerilerinin görünümü ortaya çıkarılmalıdır. Bu sebeple katılımcılara anlatımsal ve algısal dil becerilerindeki yeterlik düzeyleri sorulmuş ve Grafik 4.2.2’de gösterilmiştir.

Grafik4.2. Katılımcıların Türkçe-Yunanca Algısal Dil Becerilerindeki Yeterlilik Düzeyleri

Grafik 4.2’de görüldüğü gibi katılımcılar Türkçe dinleme ve Türkçe okuma becerilerinde Yunancaya göre daha başarılıdır. Katılımcıların %67,1’inin Türkçe dinleme ve %45,3’ünün Yunanca dinleme becerisinde çok iyi olduğu görülmektedir. Benzer biçimde katılımcıların %60,9’u Türkçe okuma becerisinin “çok iyi” olduğunu belirtirken Yunanca okuma becerisinin çok iyi olduğunu söyleyen dilim %42,1 oranındadır. Özetle katılımcıların Türkçe dinleme ve okuma düzeylerinin Yunanca dinleme ve okuma düzeylerine göre daha üst seviyede olduğu söylenebilir.

Grafik4.3. Katılımcıların Türkçe-Yunanca Anlatımsal Dil Becerilerindeki Yeterlilik Düzeyleri

Grafik 4.3'e göre tıpkı algısal dil becerilerinde olduğu gibi anlatımsal dil becerilerinde de katılımcıların Yunancaya kıyasla Türkçede daha etkin dil becerilerine sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların %57,8'i Türkçe yazma becerilerinin “çok iyi” olduğunu belirtirken bu oran Yunancada %25'te kalmıştır. Konuşma becerilerindeki yeterlilik düzeylerine bakıldığında Türkçe konuşma düzeyim “çok iyi” diyenlerin oranı %62,5 iken Yunanca konuşma düzeyim “çok iyi” diyenlerin oranı %45,3'tür.

Grafik 4.2 ve Grafik 4.3'ü özetlemek gerekirse katılımcıların algısal ve anlatımsal dil becerileri düzeylerinde Türkçenin önde olduğu görülmektedir. Oransal olarak en büyük farkın görüldüğü becerinin yazma olması dikkat çekicidir. %22,8'lik bir farkla “Türkçe yazmam çok iyi” öndedir.

4.1.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Kimlik ve dil iç içe geçmiş, birbiriyle paralel ilerleyen iki olgudur. Dil sürdürümü açısından kişinin kendini ait hissettiği kültür ve kimlik oldukça etkilidir. Hele ki kişi çok dilli veya ikidilli bir ortam içindeyse bu etki katlanarak artar. Bu kanıyı toplumdilbilimsel çalışmalar da desteklemektedir. Alanyazında yüksek kimlik algısının anadili sürdürümündeki önemine dikkat çekilir. Buradan yola çıkarak Selanik'te yaşayan Türklerin kimlik algılarını ve kültürel yönelimlerini belirlemek kentteki Türklerin dil sürdürümlerinin görünümünü anlamamız bakımından önemlidir. Çalışmamıza katılan kişilere kendilerini hangi kimliğe ait hissettikleri sorulmuş ve verilen “Türk”, “Yunan”, “Hem Türk Hem Yunan” cevapları cinsiyet, yaş ve eğitim durumlarına göre aşağıda tablolştırılmıştır.

Tablo 4.2. Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına Göre Kimlik Algısı

		Erkek	Kadın	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	Toplam
Türk	f	19	18	1	8	20	6	37
	%	57,5	58	100	53,3	55,5	50	57,8
Yunan	f	5	6	0	6	10	0	11
	%	15,1	19,3	0	40	27,7	0	17,1
Türk & Yunan	f	9	7	0	1	6	6	16
	%	27,2	22,5	0	6,6	16,6	50	25
Toplam	f	33	31	1	15	36	12	64
	%	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 4.2 incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlası (%57,8) kendisini Türk kimliğine ait hissederken, %17,1’lik dilim Yunan, %25’lik dilim ise kendisini hem Türk hem Yunan olarak görmektedir.

Cinsiyet açısından tablo incelendiğinde Türk kimliğine ait hissediyorum diyen 19 erkek varken 18 de kadın vardır. Kendimi Yunan kimliğine ait hissediyorum diyen 5 erkeğe 6 kadın eşlik etmiştir. Kimlik aitlik sorusuna hem Türk hem Yunan hissediyorum diyen 9 erkek, 7 kadın vardır.

Eğitim durumları açısından kimlik aitliği tablosuna bakıldığında ortaokul mezunu sadece 1 kişinin olması analiz açısından kayda değer bir veri olmayacaktır. Diğer eğitim seviyelerinden 15 lise mezununun 8’i Türk kimliğine ait hissederken 6 kişi Yunan ve 1 kişi de kendisini hem Türk hem Yunan hissettiğini belirtmiştir. 36 üniversite mezunu arasından 20 kişi kendisini Türk hissettiğini belirtirken, 10 kişi Yunan ve 6 kişi de kendisini hem Türk hem de Yunan olarak hissettiğini söylemiştir. Lisansüstü düzeyde eğitim almış 12 kişiden kendimi Yunan hissediyorum diyen hiç kimsenin olmaması dikkat çekicidir. 6 lisansüstü eğitim almış kişi kendimi Türk hissediyorum derken, diğer 6 kişi de kendimi hem Türk hem Yunan hissediyorum demiştir. Eğitim düzeyleri açısından kimlik algılarında en yüksek oran %55,5 ile üniversite mezunlarının kendisini Türk hissettiğini söylemesiyle, en düşük oran lisansüstü mezunu kişilerde görülmektedir ve bu kişilerden hiç kimse kendisini Yunan kimliğine ait hissetmemektedir.

Tablo 4.3. Yaşlara Göre Kimlik Algısı

		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	Toplam
		Yaş	Yaş	Yaş	Yaş	Yaş	
Türk	f	6	13	8	8	2	37
	%	37,5	61,9	57,1	100	40	57,8
Yunan	f	6	3	2	0	0	11
	%	37,5	14,2	14,2	0	0	17,1
Türk & Yunan	f	4	5	4	0	3	16
	%	25	23,8	28,6	0	60	25
Toplam	f	16	21	14	8	5	64
	%	100	100	100	100	100	100

Tablo 4.3’te kimlik algısının yaşlara göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre 18-25 yaş aralığındaki genç katılımcıların 6’sı kendimi Türk, 6’sı Yunan ve 4’ü de hem Türk hem Yunan hissediyorum demiştir. 26-35 yaş aralığına bakıldığında Türk kimlik algısı %61,9 ile

yüksektir. 13 kişi kendimi Türk, 3 kişi Yunan, 5 kişi de hem Türk hem Yunan kimliğine ait hissediyorum demiştir. 36-45 yaş aralığındaki kimlik algısı 26-35 yaş grubu oranlarıyla neredeyse aynıdır. Bu yaş aralığının %14,2’si Yunan kimliğine ait hissediyorum demiştir. %28,6 hem Türk hem Yunan ve %57,1 Türk kimliğine ait hissediyorum demiştir. 45-60 yaş aralığındaki katılımcıların tamamının kendimi Türk kimliğine ait hissediyorum demesi dikkat çekicidir. 60 yaş ve üzeri olan katılımcılarda da kendisini Yunan kimliğine ait hisseden kimsenin olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.4. Erkeklerin Türk Kültürüne Yönelim Sebepleri

Kendimi Türk hissediyorum çünkü;	Erkek Katılımcılar									
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ortada		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Türkçe konuşuyorum.	0	0	10	30,3	3	9	5	15,1	15	45,4
Türk gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum.	0	0	3	9	13	39,3	13	39,3	4	12,1
Türk anne babadan olmayım.	0	0	1	3	9	27,2	16	48,4	7	21,2
Türk gibi yetiştirildim.	0	0	3	9	8	24,2	13	39,3	9	27,2
Türk gibi görünüyorum.	0	0	7	21,2	5	15,1	17	51,5	4	12,1
Türklerin yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum.	0	0	4	12,1	10	30,3	12	36,3	7	21,2
Türklerle aramda bir bağ hissediyorum.	0	0	2	6	8	24,2	8	24,2	15	45,4
Türkler hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum.	0	0	1	3	11	33,3	9	27,2	12	36,3
Kendim Türkler hakkında konuşurken sıklıkla “biz Türkler” derim.	7	21,2	7	21,2	7	21,2	12	36,3	0	0

Tablo 4.4’e göre kendisini Türk hissetme sebeplerini açıklayan 33 erkek katılımcının %59,5’i kendilerini Türk hissetmelerinin başında Türkçe konuşuyor olmaları olduğunu söylemişlerdir. Kendimi Türk hissediyorum çünkü Türk ve geleneklerine uygun yaşıyorum cümlesine %12,1 oranında kesinlikle katılıyorum, %39,3 oranında katılıyorum ve yine %39,3 oranında ortada cevaplarının verildiğini görmekteyiz. Bu da bize katılımcıların yaklaşık %91’inin hayatlarında az veya çokta olsa Türk gelenek ve göreneklerinin devam ettiğini anlatmaktadır. Kendisini Türk hissetmesini Türk anne ve babadan olmaya bağlayanların

oranları kesinlikle katılıyorum cevabıyla %21,2, katılıyorum diyenler ile %48,4'tür. Ortada seçeneğine yönelenlerin oranı ise %27,2 ve katılmıyorum diyenler ise %3'tür. Ortada ve katılmıyorum seçeneğine yönelenlerin anne veya babalarından birisinin Türk olmama ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Türk gibi yetiştirildim seçeneğine kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyen sadece 3 kişinin olması 30 kişinin ailesi tarafından bir Türk gibi yetiştirildiğini bize göstermektedir. Türk gibi yetiştirilen bu 30 kişiden 8 kişi ortada, 13 kişi katılıyorum ve 9 kişi de kesinlikle katılıyorum cevaplarına yönelmiştir. Türk gibi yetiştirilmedim diyen 3 kişinin anne veya babasının Türk olmama ihtimali yine gözden kaçmamalıdır. Türk gibi görüldüğünü iddia eden 21 kişi katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabını seçerken 5 kişi ortada ve 7 kişi katılmıyorum demiştir. Türklerin yanında kendimi daha rahat hissediyorum diyen kişilerde kısmen dengeli bir dağılım görülmektedir. Kesinlikle katıldığını belirten 7 kişi varken, katılıyorum diyen 12, ortada diyen 10 kişi mevcuttur. Bu da Türk erkeklerinin kendisini Türklerin yanında daha rahat hissettiklerini bize anlatmaktadır. Kendimi Türk hissediyorum çünkü Türklerle aramda bir bağ hissediyorum cümlesine %45,4 oranında kesinlikle katılıyorum, %24,2 oranında katılıyorum ve yine %24,2 oranında ortada cevaplarının verildiğini görmekteyiz. Bu da bize katılımcıların yaklaşık %94'ünün az veya çokta olsa Türklerle arasında bir bağ hissettiğini bize anlatmaktadır. Türkler hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşuluyormuş gibi hissediyorum diyenlerin oranı %97'dir. %97'lik oranın %36,3'ü kesinlikle katılıyorum, %27,2 katılıyorum ve %33,3'ü de ortada diyerek Türkler hakkında konuşulunca kendileri hakkında konuşuluyormuş gibi hissettiklerini söylemiştir. Sohbet esnasında konu Türklerden açıldığında sıklıkla "biz Türkler" derim cümlesine kesinlikle katılıyorum diyen hiç kimsenin olmaması dikkat çekicidir. Bunun katılımcıların Türklük algılarıyla değil de konuşma tarzlarıyla bir ilişkisi olabilir. Kendim Türkler hakkında konuşurken sıklıkla "biz Türkler" derim cümlesine 7'şer kişi kesinlikle katılmıyorum, katılıyorum ve ortada derken 12 kişi katılıyorum demiştir.

Tablo 4.5. Kadınların Türk Kültürüne Yönelim Sebepleri

Kendimi Türk hissediyorum çünkü;	Kadın Katılımcılar									
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ortada		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Türkçe konuşuyorum.	0	0	9	29	2	6,4	11	35,4	9	29
Türk gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum.	0	0	6	19,3	10	32,2	12	38,7	3	9,6
Türk anne babadan olmayım.	0	0	0	0	3	9,6	20	64,5	8	25,8
Türk gibi yetiştirildim.	0	0	5	16,12	6	19,3	13	41,9	7	22,5
Türk gibi görünüyorum.	0	0	8	25,8	8	25,8	11	35,4	4	12,9
Türklerin yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum.	6	19,3	9	29	9	29	4	12,9	3	9,6
Türklerle aramda bir bağ hissediyorum.	0	0	3	9,6	9	29	8	25,8	11	35,4
Türkler hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum.	0	0	4	12,9	6	19,3	6	19,3	15	48,3
Kendim Türkler hakkında konuşurken sıklıkla “biz Türkler” derim.	7	22,5	10	32,2	5	16,12	9	29	0	0

Tablo 4.5’e göre kendisini Türk hissetme sebeplerini açıklayan 31 kadın katılımcının %64,4’ü kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevaplarını işaretleyerek kendisini Türk hissetmesinin başında Türkçe konuşuyor olmalarını göstermişlerdir. Kendimi Türk hissediyorum çünkü Türk ve geleneklerine uygun yaşıyorum cümlesine %9,6 oranında kesinlikle katılıyorum, %38,7 oranında katılıyorum ve %32,2 oranında ortada cevaplarının verildiğini görmekteyiz. Bu da bize katılımcıların yaklaşık %80,5’inin hayatlarında az veya çokta olsa Türk gelenek ve göreneklerinden izler olduğunu anlatmaktadır. Türk hissetmesini Türk anne ve babadan olmaya bağlayanların oranları kesinlikle katılıyorum cevabıyla %25,8, katılıyorum diyenler ile %64,5tir. Ortada seçeneğine yönelenlerin oranı ise %9,6’dır. Ortada ve katılmıyorum seçeneğine yönelen kimsenin olmaması anne veya babalarının ikisinin de Türk olma ihtimalini uyandırmaktadır. Türk gibi yetiştirildim seçeneğine kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyen sadece 5 kişinin olması 26 kişinin ailesi tarafından bir Türk gibi yetiştirildiğini bize göstermektedir. Türk gibi yetiştirilen bu 26 kişiden 6 kişi ortada,

13 kişi katılıyorum ve 7 kişi de kesinlikle katılıyorum cevaplarına yönelmiştir. Türk gibi yetiştirilmedim diyen 5 kişinin anne ve babasının Türk olduğunu biliyoruz. Bu da bize bazı Türk ailelerinin kızlarını Türk gibi yetiştirmediğini anlatmaktadır. Türk gibi göründüğünü iddia eden 15 kişi katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabını seçerken 8 kişi ortada ve yine 8 kişi de katılmıyorum demiştir. Türklerin yanında kendimi daha rahat hissediyorum önermesine kesinlikle katıldığımı belirten 3 kişi varken, katılıyorum diyen 4, ortada diyen 9 kişi mevcuttur. 9 kişinin katılmıyorum ve 6 kişinin de kesinlikle katılmıyorum demesi Selanik'te yaşayan Türk kadınlarının kendilerini Türklerin yanında çokta rahat hissetmediğini bizlere göstermektedir. Bu durum erkeklerde ise tam tersi bir görünümdeydi. Kendimi Türk hissediyorum çünkü Türklerle aramda bir bağ hissediyorum cümlesine %35,4 oranında kesinlikle katılıyorum, %25,8 oranında katılıyorum ve %29 oranında ortada cevaplarının verildiğini görmekteyiz. Bu da bize katılımcıların yaklaşık %90'ının çeşitli düzeylerde de olsa Türklerle arasında bir bağ hissettiğini bize anlatmaktadır. Türkler hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşuluyormuş gibi hissediyorum diyenlerin oranı yaklaşık %87'dir. %87'lik oranın %48,3'ü kesinlikle katılıyorum, %19,3'ü katılıyorum ve yine %19,3'ü de ortada diyerek Türkler hakkında konuşulunca kendileri hakkında konuşuluyormuş gibi hissettiklerini söylemiştir. Kendim Türkler hakkında konuşurken sıklıkla "biz Türkler" derim cümlesine tıpkı erkeklerde olduğu gibi kesinlikle katılıyorum diyen hiç kimsenin olmaması bir kez daha dikkat çekmiştir. Daha önceden dendiği gibi bu durumun katılımcıların Türklük algılarıyla değil de konuşma tarzlarıyla bir ilişkisi olabilir. Kendim Türkler hakkında konuşurken sıklıkla "biz Türkler" derim cümlesine 7 kişi kesinlikle katılmıyorum, 10 kişi katılmıyorum derken 5 kişi ortada ve 9 kişi katılıyorum demiştir.

Tablo 4.6. Erkeklerin Yunan Kültürüne Yönelim Sebepleri

Kendimi Yunan hissediyorum çünkü;	Erkek Katılımcılar									
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ortada		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yunanca konuşuyorum.	11	33,3	6	18,1	7	21,2	4	12,1	5	15,1
Yunan gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum.	4	12,1	8	24,4	11	33,3	8	24,4	2	6
Yunan gibi yetiştirildim.	3	9	12	36,3	9	27,7	6	18,1	3	9
Yunanlara benziyorum.	3	9	18	54,5	3	9	7	21,2	2	6
Diğer insanlar beni Yunan gibi görüyor.	4	12,1	9	27,7	12	36,3	6	18,8	2	6
Yunanların yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum.	0	0	5	15,1	15	45,4	7	21,2	6	18,1
Yunanlarla aramda bir bağ hissediyorum.	1	3	11	33,3	9	27,7	6	18,1	6	18,1
Yunanlar hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum.	4	12,1	14	42,2	5	15,1	8	24,4	2	6
Kendim Yunanlar hakkında konuşurken sıklıkla “biz Yunanlar” derim.	23	69,6	4	12,1	4	12,1	1	3	1	3

Tablo 4.6 incelendiğinde Yunanca konuştuğum için kendimi Yunan gibi hissediyorum cümlesine 33 erkek katılımcının verdiği cevaplara oransal olarak bakıldığında %51,4'lük dilim bu öneriye katılmazken %21,2'si de ortada demiştir. Yunan gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum cümlesine yalnızca %30,6'lık bir dilim katılmıştır. Yunan gibi yetiştirildim diyen de sadece %27,1'lik bir kesim varken Yunanlara benziyorum diyen de yine sadece %27,2'lik bir dilim vardır. Bu %27,1 ve %27,2'lik dilim içerisinde anneleri Yunan kökenli olan kişilerin olduğu da unutulmamalıdır. Diğer insanlar beni Yunan gibi görüyor cümlesine ortada cevabını da eklersek yaklaşık %61,1'lik bir oran elde edilir ki bu oranda kentin kozmopolit yapısından kaynaklı hoşgörüyü bize bir kez daha hatırlatmaktadır. Yunanların yanında kendimi daha rahat hissediyorum diyen erkeklerin oranı %39,2'tür. Yunanlarla aramda bir bağ hissediyorum diyenler ortada cevabı da dahil edildiğinde %63,9'luk bir orana denk gelmektedir Yunanlar hakkında kendim hakkında konuşuluyormuş gibi hissediyorum

önermesine %54,3'lük dilim karşı çıkarken %15,1'lik dilimde ortada cevabını vermiştir. Yunanlar hakkında konuşurken sıklıkla “biz Yunanlar” derim önermesini ise yalnızca %6'lık bir dilim kabul etmiştir.

Tablo 4.7. Kadınların Yunan Kültürüne Yönelim Sebepleri

Kendimi Yunan hissediyorum çünkü;	Kadın Katılımcılar									
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ortada		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yunanca konuşuyorum.	6	19,3	8	25,8	6	19,3	6	19,3	5	16,1
Yunan gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum.	2	6,4	7	22,5	11	35,4	7	22,5	4	12,9
Yunan gibi yetiştirildim.	2	6,4	14	45,1	7	22,5	4	12,9	4	12,9
Yunanlara benziyorum.	1	3,2	17	54,8	1	3,2	5	16,1	7	22,5
Diğer insanlar beni Yunan gibi görüyor.	3	9,6	7	22,5	16	51,6	2	6,4	3	9,6
Yunanların yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum.	0	0	4	12,9	12	38,7	8	25,8	7	22,5
Yunanlarla aramda bir bağ hissediyorum.	0	0	13	41,9	7	22,5	7	22,5	4	12,9
Yunanlar hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum.	6	19,3	11	35,4	4	12,9	8	25,8	2	6,4
Kendim Yunanlar hakkında konuşurken sıklıkla “biz Yunanlar” derim.	22	70,9	3	9,6	5	16,1	1	3,2	0	0

Tablo 4.7'ye bakıldığında Yunanca konuştuğum için kendimi Yunan gibi hissediyorum cümlesine 31 kadın katılımcının verdiği cevaplara oransal olarak bakıldığında %45,1'lik dilim bu öneriye katılmazken %19,3'ü de ortada demiştir. Yunan gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum cümlesine yalnızca %35,4'lük bir dilim katılmıştır. Yunan gibi yetiştirildim diyen de sadece %25,8'lik bir kesim varken Yunanlara benziyorum diyen de %38,6'lık bir oran vardır. Diğer insanlar beni Yunan gibi görüyor cümlesine ortada cevabını da eklersek yaklaşık %67,6'lık bir oran elde edilir ki bu oranda kentin kozmopolit yapısından kaynaklı hoşgörüyü bize bir kez daha hatırlatmaktadır. Yunanların yanında kendimi daha rahat hissediyorum diyen kadınların oranı %48,3'tür. Yunanlar hakkında konuşulurken

kendim hakkında konuşuluyormuş gibi hissediyorum önermesine %54,7'lik dilim karşı çıkarken %12,9'luk dilimde ortada cevabını vermiştir. Yunanlar hakkında konuşurken sıklıkla “biz Yunanlar” derim önermesini ise yalnızca %3,2'lik bir dilim kabul etmiştir.

Tüm bu cinsiyete göre kimlik algısı tabloları göz önüne alındığında katılımcıların cinsiyetleri fark etmeksizin büyük çoğunluğunun kendimi Türk hissediyorum cümlelerinde ortada, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevaplarıyla kendilerini Türk hissettiklerini göstermişlerdir.

Tablo 4.8. Cinsiyet ve Eğitim Durumlarına Göre Katılımcıların Belirttikleri Anadilleri

		Erkek	Kadın	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	Lisansüstü Mezunu	Toplam
Türkçe	f	18	20	1	8	21	8	38
	%	54,5	64,5	100	53,3	58,3	66,6	59,3
Yunanca	f	2	0	0	2	0	0	2
	%	6	0	0	13,3	0	0	3,1
Türkçe & Yunanca	f	13	11	0	5	15	4	24
	%	39,3	35,5	0	33,3	41,6	33,3	37,5
Toplam	f	33	31	1	15	36	12	64
	%	100	100	100	100	100	100	100

Katılımcılardan anadillerini tanımlamaları istenmiş ve bu doğrultuda cinsiyet ve eğitim durumlarına göre 4.8 numaralı tablo oluşturulmuştur. Tablo 4.8'ye göre anadilini Türkçe olarak belirten katılımcılarda erkeklerin %54,5 ve kadınların %64,5 olduğu görülmüştür. Anadilini Bulgarca olarak belirten yalnızca 2 erkek vardır. Anadilini hem Türkçe hem de Yunanca olarak belirtenlerde ise erkekler %39,3 ve kadınlar %35,5'tir. Cinsiyet bakımından tablo genel olarak değerlendirildiğinde cinsiyet değişkeninin anadili tanımlamasında bir farklılık yaratmadığı görülmektedir.

Anadili tercih sorusu eğitim durumları göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde eğitim değişkeninin de çok büyük bir fark yaratmadığı görülmektedir. Ancak daha önceden dediğimiz gibi katılımcıların eğitim seviyesi zaten yüksektir ve sadece birkaç eğitim kademesi ile birbirlerinden ayrılmaktadırlar ve bu farklılıkta sonuçta bir belirleyicilik yaratmamıştır. Tablo incelendiğinde ortaokul mezunu 1 kişi görülmektedir ve

kişi anadilini Türkçe olarak belirtmiştir. Ortaokul eğitim düzeyinden yalnızca 1 kişi olduğu için bu eğitim seviyesi tablo yorumlanırken göz ardı edilebilir. Lise düzeyinde eğitim görmüş katılımcıların anadilini Türkçe olarak belirtme oranları %53,3, üniversite mezunlarının %58,3 ve lisansüstü diploma sahiplerinin %66,6 olduğu görülmektedir. Buradan eğitim seviyesi yükseldikçe anadilini Türkçe olarak belirtme yüzdesinin de arttığı yorumu yapılabilir.

Tablo 4.9. Yaş Aralıklarına Göre Katılımcıların Belirttikleri Anadilleri

		18-25 Yaş	26-35 Yaş	36-45 Yaş	46-60 Yaş	60+ Yaş	Toplam
Türkçe	f	5	14	10	6	3	38
	%	31,2	66,6	71,4	75	60	59,3
Yunanca	f	2	0	0	0	0	2
	%	12,5	0	0	0	0	3,1
Türkçe & Yunanca	f	9	7	4	2	2	24
	%	56,2	33,3	28,5	25	40	37,5
Toplam	f	16	21	14	8	5	64
	%	100	100	100	100	100	100

Katılımcılardan anadillerini tanımlamaları istenmiş ve bu doğrultuda yaş aralıklarına göre 4.9 numaralı tablo oluşturulmuştur. 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların %31,2'si anadillerini Türkçe, %12,5'i Yunanca ve %56,2'si hem Türkçe hem Yunanca olarak tanımlamıştır. Bu yaş aralığında iki dillilik oranının oldukça yüksek olması dikkat çekicidir. 26-35 yaş aralığındaki kişiler ise anadillerini %66,6 oranında Türkçe, ve %33,3 oranında hem Türkçe hem Yunanca olarak tanımlamıştır. Yaş aralığı 36-45 olan kişilerde ise anadilim Türkçe diyenlerin oranı %71,4 iken hem Türkçe hem Yunanca diyenlerin oranı %28,5'tir. 46-60 yaş aralığındaki katılımcıların %75'i anadilim Türkçe, %25'i anadilim hem Türkçe hem Yunanca cevabını vermiştir. 60 yaş ve üstü katılımcılardan ise anadillerini Türkçe olarak tanımlayanlar %60'lık dilimi oluştururken %40'lık dilim anadilim hem Türkçe hem Yunanca demiştir. Yaş aralıklarına göre katılımcıların belirttikleri anadili tablosu genel olarak yorumlandığında yaşların arttıkça anadilini Türkçe olarak belirtme oranlarının arttığı görülmektedir. Ancak bu yükseliş 60 yaş ve üstü katılımcılarda son bulmaktadır. Sonuçlara göre en dikkat çekici noktaların başında gençlerin anadilini Türkçe olarak belirtmesindeki düşük oran gelmektedir. Bunun yanında 18-25 yaş aralığı dışında hiçbir yaş aralığında anadilini Yunanca olarak tanımlayan kimse bulunmazken 18-25 yaş aralığında %12,5

oranında anadilim Yunanca diyen katılımcılar vardır. Ayrıca her iki dili de anadili olarak görenlerin oranı %56,2 ile diğer tüm yaş aralıklarından oldukça fazladır.

Tüm bu bulgular tablo 4.2 ve 4.3'deki kimlik algısı bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bosnalı (2007) çalışmasında anadili yitiminin ve sürdürümünün doğru biçimde değerlendirilebilmesi için belirtilen anadili ile potansiyel anadilinin orantısına bakılması gerektiğini vurgulamıştır. Bosnalı dil yitimi ve dil sürdürümü sonuçlarına erişmek için şu yöntemin kullanılması gerektiğini söylemiştir (Bosnalı, 2007: 157):

$$\text{Anadili Sürdürümü} = \text{Belirtilen Anadili} : \text{Potansiyel Anadili}$$

$$\text{Dil Yitimi} = (\text{Potansiyel Anadili} - \text{Belirtilen Anadili}) : \text{Potansiyel Anadili}$$

Anadili grubunun bütün bireylerinin etnik dillerini anadili olarak görmeleri durumunda, yitim göstergesinin "0" ($Y = (\text{PAD} - \text{BAD}) : \text{PAD} = 0$), sürdürüm göstergesinin ise "1" ($S = \text{BAD} : \text{PAD} = 1$) olması gerekmektedir. Eğer bu grubun bireylerinin tamamı bu dili anadili olarak görmüyorsa yitim göstergesinin "1" ($Y = (\text{PAD} - \text{BAD}) : \text{PAD} = 1$), sürdürüm göstergesinin ise "0" olması gerekmektedir ($S = \text{BAD} : \text{PAD} = 0$). Dolayısıyla yitim göstergesi "1"e yaklaştıkça anadili yitimi sürecinin o kadar önemli olduğu anlamına gelmektedir.

Bu formüllerin uygulanabilmesi için katılımcıların belirttikleri anadilleri ve potansiyel anadillerinin belirlenmesi gerekmektedir. İlk aşamada katılımcılara anadilleri sorulmuş ve verdikleri cevap onların belirttikleri anadilini oluşturmaktadır. İkinci aşamada katılımcıların potansiyel anadillerini belirlemek için annelerinin dilleri göz önüne alınmış ve annelerinin konuştuğu dil onların potansiyel anadilleri olarak belirlenmiştir. Buna göre çalışmamızda şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır:

Tablo 4.10. Potansiyel ve Belirtilen Anadili Arasındaki Fark

	Potansiyel Anadili		Belirtilen Anadili		Fark	
	n	%	n	%	n	%
Türkçe	59	92,1	38	59,3	-21	-32,8
Yunanca	5	7,8	2	3,1	-3	-4,6

Tablo 4.10'a göre Türkçe 59 kişinin potansiyel anadilidir. Bu rakam katılımcıların %92,1'ine denk gelmektedir. Katılımcılar arasından 38 kişi, %59,3'lük bir dilim anadilini Türkçe olarak belirtmiştir. Ortaya çıkan bulgular Türkçe açısından potansiyel ve belirtilen

anadili arasında negatif yönde bir fark olduğunu ortaya koymuştur. 21 kişinin artık anadilini Türkçe olarak görmemeye başladığını böylelikle anadili sürdürümünün tam olarak gerçekleşmediğini söyleyebiliriz. Elde edilen veriler doğrultusunda Türkçenin yitimi ve sürdürümü formüllerle hesaplandığında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

$$\text{Anadili Sürdürümü} = 38 : 59 = 0,64$$

$$\text{Dil Yitimi} = (59-38) : 59 = 0,35$$

Dil sürdürümü oranının “1”e ne kadar yakınsa o kadar olumlu olduğunu söylemiştik. Çalışmamızda uygulanan dil sürdürüm formülleri sonucu Selanik’te yaşayan Türklerin dil sürdürüm oranı 0,64 çıkmıştı. Bu da Türkçenin sürdürümünün %64 oranında devam etsede tehdit altında olduğunu bizlere anlatmaktadır. Diğer yandan katılımcıların yaklaşık %35’inin belirttikleri anadillerinin ebeveynlerinin dillerinden farklı olduğunu ve yaklaşık %35 oranında dilsel kaymanın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak tüm bunlar değerlendirilirken bireylerin kendilerini ikidilli olarak tanımlamaları göz ardı edilmemelidir. Çünkü %35’lik dil yitimi var derken bu dil yitiminin direkt olarak Yunancaya değil de ana dilim hem Türkçe hem Yunanca seçeneğine kaydığı unutulmamalıdır.

4.2. Katılımcıların Toplumsal Ağlarda Kullandıkları İletişim Diline İlişkin Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların çevrelerindeki insanlarla konuşurken ve karşısındaki insanların kendileriyle konuşurken hangi dili ne kadar kullandıklarına yer verilmiştir.

4.2.1. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Katılımcılara çevrelerindeki farklı insanlarla konuşurken Türkçe ve Yunanca arasında hangi dili ne kadar kullandıkları sorulmuş ve Tablo 4.11’deki bulgular ortaya çıkmıştır. Tablo 4.11’de kardeşinizle, mahalledeki Türklerle, Türk iş yerlerinde ve camide durumlarında kişi sayısının eksikliği dikkat çekmektedir. Bunun sebebi kardeşi olmayan kişilerin kardeşlerinizle hangi dili konuşursunuz sorusuna, camiye gitmeyen kişilerin cami sorusuna, mahallesinde Türk yaşamayan kişilerin mahallede ve Türk iş yerlerine gitmeyen kişilerin Türk işyerlerinde konuştuğunuz dil sorularına cevap vermemesidir.

Tablo 4.11. Farklı Kişilerle Dil Kullanımına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları

Aşağıdaki kişilerle genellikle hangi dilde konuşursunuz?	Yunanca		Eşit derecede		Türkçe	
	f	%	f	%	f	%
Babanızla?	2	3,12	1	1,56	61	95,31
Annenizle?	6	9,37	0	0	58	90,62
Kardeşlerinizle?	0	0	5	7,81	50	78,12
Türk arkadaşlarınızla?	7	10,93	31	48,43	26	40,62
Mahalledeki Türklerle?	1	1,56	5	7,81	23	35,93
Türk iş yerlerinde?	0	0	11	17,18	25	39,06
Kafelerde?	26	40,62	33	51,56	5	7,81
Camide?	1	1,56	1	1,56	29	45,31
Telefondaki Türklerle?	0	0	11	17,18	53	82,81

Tablo 4.11'deki bulgular incelendiğinde soruları cevaplayan katılımcıların farklı kişilerle dil kullanımlarında Türkçeyi daha ağırlıklı olarak tercih ettikleri görülmektedir. Aile içi iletişim dilinin Türkçe olduğu net biçimde anlaşılmaktadır. Baba (%95,31), Anne (%90,62) ve kardeş (%78,12) ile dil kullanım oranlarının Türkçe lehine yüksekliği anadili sürdürümü açısından çok değerlidir. Bu aile içindeki veriyi telefondaki Türklerle (%82,81) konuşurken kullanılan dilin yüksek oranda Türkçe olması desteklemektedir. Katılımcıların telefondaki Türkleri akrabalarıyla yaptıkları telefon görüşmeleri olarak algılaması oldukça muhtemeldir. Ancak aile içinden sosyal ortama geçildiğinde Türkçe kullanım oranı yarı yarıya düşüş göstermektedir. Özellikle kafelerde (%51,56) ve Türk arkadaşlarla (%48,43) iki dilin eşit derecede kullanım oranları kentteki çok kültürlü yapıyı bir kez daha göstermektedir.

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kimlik özellikleri ile farklı kişilerle iletişime geçtiklerinde kullandıkları dil arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını saptamak için ki kare testi kullanılmıştır. Ki kare sonuçları %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir. Ki kare testine göre $p < 0.05$ ise durum ile değişken ilişkili, $p > 0.05$ ise ilişkili değil sonucuna ulaşılmaktadır. Bulgular tablo 4.12 ve 4.13'te gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Farklı Kişilerle Dil Kullanımında Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Cinsiyet		Pearson's χ^2	Yaş					Pearson's χ^2
		Erkek	Kadın		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	
1	Y	2	1	$\chi^2= ,288$	2	1	0	0	0	$\chi^2= 2,957$
	YT	0	0	$p> 0,05$	0	0	0	0	0	$p> 0,05$
	T	31	30	$Sd= 1$	14	20	14	8	5	$Sd= 2$
2	Y	3	3	$\chi^2= ,006$	2	0	3	1	0	$\chi^2= 5,360$
	YT	0	0	$p> 0,05$	0	0	0	0	0	$p> 0,05$
	T	30	28	$Sd= 1$	14	21	11	7	5	$Sd= 4$
3	Y	0	0	$\chi^2= ,262$	0	0	0	0	0	$\chi^2= 3,882$
	YT	3	2	$p> 0,05$	1	1	3	0	0	$p> 0,05$
	T	24	26	$Sd= 1$	12	17	11	6	4	$Sd= 4$
4	Y	4	3	$\chi^2= ,267$	3	1	2	1	0	$\chi^2= 8,068$
	YT	15	16	$p> 0,05$	6	10	5	6	4	$p> 0,05$
	T	14	12	$Sd= 2$	7	10	7	1	1	$Sd= 8$
5	Y	1	0	$\chi^2= ,943$	0	1	0	0	0	$\chi^2= 12,138$
	YT	3	2	$p> 0,05$	2	0	1	2	0	$p> 0,05$
	T	12	11	$Sd= 2$	6	4	9	1	3	$Sd= 8$
6	Y	0	0	$\chi^2= ,0$	0	0	0	0	0	$\chi^2= 5,006$
	YT	7	4	$p> 0,05$	5	3	1	1	1	$p> 0,05$
	T	16	9	$Sd= 1$	6	10	7	0	2	$Sd= 4$
7	Y	14	12	$\chi^2= 2,166$	11	6	2	1	4	$\chi^2= 17,062$
	YT	18	15	$p> 0,05$	4	13	11	6	1	$P< 0,05$
	T	1	4	$Sd= 2$	1	2	1	1	0	$Sd= 8$
8	Y	1	0	$\chi^2= 1,176$	0	1	0	0	0	$\chi^2= 3,244$
	YT	1	0	$p> 0,05$	1	0	0	0	0	$p> 0,05$
	T	18	11	$Sd= 2$	10	12	2	2	3	$Sd= 8$
9	Y	0	0	$\chi^2= 2,039$	0	0	0	0	0	$\chi^2= 2,426$
	YT	9	4	$p> 0,05$	4	2	4	2	1	$p> 0,05$
	T	24	27	$Sd= 1$	12	19	10	6	4	$Sd= 4$

Tablo 4.11, 4.12 ve 4.13'te gözlenen değerlerin beklenen değerlerden düşük olması anlamlılık testinin sonuçlarının yanlış yorumlanmasına sebep olabileceği için, “her zaman Türkçe” ve “çoğunlukla Türkçe” hücreleri ile “her zaman Yunanca” ve “çoğunlukla

Yunanca” hücreleri birleştirilmiştir. Hücrelerin birleştirilmesiyle ortaya çıkan tablo 4.12 verileri katılımcıların farklı kişilerle iletişim kurarlarken kullandıkları dil ile cinsiyetleri ve yaşları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Tablo 4.12 verileri yaş aralıkları açısından incelendiğinde sadece kafelerde kullanılan dilin [$\chi^2= 17,062, P< 0,05$] yaş değişkeni açısından anlamlılığı vardır. Buna göre yaş seviyesi arttıkça kafelerde Yunanca konuşma sıklığı azalmaktadır. Başka bir deyişle 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların kafelerde Türkçe konuşma oranı az iken, bu oran yaş ile paralel şekilde artış göstermektedir.

Tablo 4.13. Farklı Kişilerle Dil Kullanımında Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Eğitim Durumu			Pearson's χ^2	Kimlik			Pearson's χ^2
		Lise	Üniv.	L. Üstü		Türk	Yunan	T & Y	
1	Y	2	1	0	$\chi^2= 3,070$	2	1	0	$\chi^2= 1,307$
	YT	0	0	0	$p> 0,05$	0	0	0	$p> 0,05$
	T	14	35	12	$Sd= 2$	35	10	16	$Sd= 2$
2	Y	2	0	0	$\chi^2= 6,922$	4	1	1	$\chi^2= ,275$
	YT	0	1	0	$p>0,05$	0	0	0	$p> 0,05$
	T	14	35	12	$Sd= 4$	33	10	15	$Sd= 2$
3	Y	1	0	1	$\chi^2= 4,785$	0	1	0	$\chi^2= 19,692$
	YT	4	4	2	$p>0,05$	4	5	1	$p<0,05$
	T	9	27	7	$Sd= 4$	29	2	13	$Sd= 4$
4	Y	6	1	0	$\chi^2= 20,568$	5	2	0	$\chi^2= 2,997$
	YT	7	15	9	$p<0,05$	18	5	8	$p> 0,05$
	T	3	20	3	$Sd= 4$	14	4	8	$Sd= 4$
5	Y	0	1	0	$\chi^2= 4,350$	1	0	0	$\chi^2= 5,128$
	YT	3	2	0	$p> 0,05$	3	2	0	$p> 0,05$
	T	5	13	5	$Sd= 4$	14	2	7	$Sd= 4$
6	Y	0	0	0	$\chi^2= 17,792$	0	0	0	$\chi^2= 8,021$
	YT	6	5	0	$p<0,05$	9	2	0	$p<0,05$
	T	0	17	8	$Sd= 2$	10	3	12	$Sd= 2$
7	Y	8	9	0	$\chi^2= 8,152$	12	4	8	$\chi^2= 2,914$
	YT	8	22	5		23	6	6	

	T	0	5	0	p> 0,05 Sd= 4	2	1	2	p> 0,05 Sd= 4
	Y	0	1	0	x²= 6,057	1	0	0	x²= 1,544
8	YT	1	0	0	p> 0,05 Sd= 4	1	0	0	p> 0,05 Sd= 4
	T	4	17	8	x²= 31,094	16	7	6	x²= 6,136
	Y	0	0	0	p<0,05 Sd= 2	11	2	0	p<0,05 Sd= 2
9	YT	11	2	0		26	9	16	
	T	5	34	12					

Tablo 4.13 verileri eğitim durumu açısından incelendiğinde katılımcıların farklı kişilerle kurdukları iletişimde kullandıkları dille eğitim durumları açısından anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Türk arkadaşlarla [$x^2= 20,568$, $P< 0,05$], Türk iş yerlerinde [$x^2= 17,792$, $P< 0,05$] ve Telefondaki Türklerle [$x^2= 31,094$, $P< 0,05$] yapılan konuşmalarda eğitim düzeyi yükseldikçe Türkçe kullanım oranının arttığı görülmüştür. Kafelerde [$x^2= 8,152$, $P< 0,05$] özellikle üniversite eğitim düzeyindekilerin ikidili eşit derecede kullandıklarını belirtmeleri dikkat çekicidir. Ayrıca kafe [$x^2= 8,152$, $P< 0,05$] ve camilerde [$x^2= 6,057$, $P< 0,05$] eğitim seviyesinin arttıkça Türkçe kullanım oranında arttığı gözlemlenmektedir.

Farklı kişilerle kurulan iletişimde dil ve kimlik arasında bir bağ olduğu görülmüştür. Buna göre katılımcıların kardeşleriyle [$x^2= 19,692$, $P< 0,05$], Türk işyerlerinde [$x^2= 8,021$, $P< 0,05$]ve telefondaki Türklerle [$x^2= 6,136$, $P< 0,05$] konuşurken kullandıkları dille kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca kişilerin anne ve babalarıyla onların kimlikleri doğrultusunda edindikleri anadillerinde konuştuğu anlaşılmaktadır.

4.2.2. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Kişilerin çevrelerindeki insanlarla iletişim kurarken tercih ettikleri dilin belirlenmesinin yanı sıra, çevredeki insanların kişiyle iletişim kurarken hangi dili tercih ettiklerini belirlemek dil gelişim sürecini anlayabilmek adına önemlidir. Bu bakımdan katılımcılara "Kişiler sizle konuşurken genellikle hangi dilde konuşuyorlar?" diye sorulmuş ve verdikleri cevapların dağılımı Tablo 4.14'te gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Farklı Kişilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları

Aşağıdaki kişiler sizinle genellikle hangi dilde konuşuyorlar?	Çoğunlukla Yunanca		Eşit derecede		Çoğunlukla Türkçe	
	f	%	f	%	f	%
Baba	3	4,7	0	0	61	95,3
Anne	6	9,4	6	9,4	52	81,3
Kardeşler	0	0	6	9,4	58	90,6
Arkadaşlar	6	9,4	18	28,1	40	62,5
Akrabalar	0	0	4	6,3	60	93,8
Türk Komşular	0	0	0	0	64	100

Tablo 4.14'te ki bulguların Tablo 4.11 bulgularıyla uyum içinde olduğu anlaşılmaktadır. Anne (%81,3) ve babaların (95,3) çocuklarıyla konuşurken Türkçeyi tercih ettikleri görülmektedir. Aynı şekilde kardeşlerin birbirleri arasında geçen konuşmalarda da tercih edilen dilin yine Türkçe (%90,6) olması aile içinde Türkçenin en geçerli dil olduğunu göstermektedir. Anne ve babası Yunan olan kişilerin olduğu bilindiğinden baba (%4,7) ve annelerin (%9,4) çocuklarıyla kendi anadillerinde konuşmaları da iki dilli yetişme ve dil edinimi açısından önemlidir. Arkadaşların kendi aralarında iletişim kurarken kullandıkları dilde, Yunanlarla kurulmuş arkadaşlıkların da olduğu düşünülürse, iki dilin eşit derecede kullanımındaki artış (% 28,1) oldukça normaldir. Bu durum kişilerin aile dışı sosyal ağlarda ikinci dil olan Yunancayı kullanma eğilimlerinin yükseldiğini göstermektedir. Özellikle Türk komşular ve akrabalarla yapılan konuşmalarda ise Yunancanın neredeyse hiç tercih edilmeyen bir dil olduğu görülmektedir.

Diğer bireylerin katılımcılar ile iletişim kurarken kullandıkları dille katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve kimlik özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına ki kare testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.15 ve 4.16'da gösterilmiştir.

Tablo 4.15. Farklı Kişilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarında Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Cinsiyet		Pearson's x ²	Yaş					Pearson's x ²
		Erkek	Kadın		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	
1	Y	3	0	x ² = 2,957	2	1	0	0	0	x ² = 3,514
	YT	0	0	p> 0,05	0	0	0	0	0	p> 0,05
	T	30	31	Sd= 1	14	20	14	8	5	Sd= 4
2	Y	4	1	x ² = 6,007	4	0	1	0	0	x ² = 17,545
	YT	6	1	p> 0,05	4	3	0	0	0	P<0,05
	T	23	29	Sd= 2	8	18	13	8	5	Sd= 8
3	Y	0	0	x ² = ,605	0	0	0	0	0	x ² = 2,207
	YT	4	2	p> 0,05	2	3	1	0	0	p> 0,05
	T	29	29	Sd= 1	14	18	13	8	5	Sd= 4
4	Y	5	1	x ² = 2,707	2	0	0	2	2	x ² = 27,147
	YT	9	9	p> 0,05	10	6	2	0	0	p< 0,05
	T	19	21	Sd= 2	4	15	12	6	3	Sd= 8
5	Y	0	0	x ² = 2,957	0	0	0	0	0	x ² = 9,443
	YT	3	0	p> 0,05	3	0	0	0	0	p> 0,05
	T	30	31	Sd= 1	13	21	14	8	5	Sd= 4
6	Y	0	0	x ² = Ø	0	0	0	0	0	x ² = Ø
	YT	0	0	p> Ø	0	0	0	0	0	p> Ø
	T	33	31	Sd= Ø	16	21	14	8	5	Sd= Ø

Tablo 4.14, 4.15 ve 4.16'da gözlenen değerlerin beklenen değerlerden düşük olması anlamlılık testinin sonuçlarının yanlış yorumlanmasına sebep olabileceği için, "her zaman Türkçe" ve "çoğunlukla Türkçe" hücreleri ile "her zaman Yunanca" ve "çoğunlukla Yunanca" hücreleri birleştirilmiştir. Hücrelerin birleştirilmesiyle ortaya çıkan tablo 4.15 verilerine göre farklı kişilerin katılımcılarla iletişim kurarlarken kullandıkları dil ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bir başka deyişle katılımcıların cinsiyetlerinin farklı kişilerin katılımcılarla kurdukları iletişim dili üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Verilere yaş aralıkları açısından bakıldığında annesinin [x²= 17,545, P<0,05] ve arkadaşlarının [x²= 27,147, P<0,05] katılımcıya konuştuğu dil ile yaş değişkeni arasında

anlamli bir iliŒi söz konusudur. Buna göre frekans bakımından Türkçe daha önde olsada özellikle 18-25 yaŒ aralığındaki genç dilime konuŒan annelerin diğeri yaŒ aralıklarına oranla Yunancaya daha eğimli olduğu görölmektedir. Ayrıca katılımcılara karşı arkadaşlarının [$\chi^2=27,147$, $P<0,05$] kullandığı dilde ikidilliliğın öne çıktığı söylenebilir. Özellikle 18-25 yaŒ aralığındaki gençlere arkadaşlarının yüksek oranda ikidilli biçimde iletiŒim kurdukları görölmektedir. Bu veriler tıpkı tablo 4.11’de olduğu gibi kiŒilerin çevresiyle kurduğu iletiŒim diliyle paralellik göstermektedir. Özellikle bu paralellik 18-25 yaŒ aralığında daha belirgindir. Bu da bize bir kez daha 18-25 yaŒ aralığının yani genç dilimin diğeri tüm yaŒ gruplarına oranla Yunancaya daha eğilimli olduğunu göstermektedir

Tablo 4.16. Farklı KiŒilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarında Eğitim ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Eğitim Durumu			Pearson’s χ^2	Kimlik			Pearson’s χ^2
		Lise	Üniversite	Lisans Üstü		Türk	Yunan	T & Y	
1	Y	0	2	1	$\chi^2= 1,205$	2	0	1	$\chi^2= ,715$
	YT	0	0	0	$p> 0,05$	0	0	0	$p> 0,05$
	T	16	34	11	$Sd= 2$	35	11	11	$Sd= 2$
2	Y	2	3	0	$\chi^2= 6,278$	0	3	2	$\chi^2= 15,050$
	YT	4	2	1	$p> 0,05$	2	3	2	$p< 0,05$
	T	10	31	11	$Sd= 4$	35	5	12	$Sd= 4$
3	Y	0	0	0	$\chi^2= 1,205$	0	0	0	$\chi^2= 13,442$
	YT	2	3	1	$p> 0,05$	0	4	2	$p< 0,05$
	T	14	33	11	$Sd= 2$	37	7	14	$Sd= 2$
4	Y	1	3	2	$\chi^2= 13,591$	2	1	3	$\chi^2= 4,512$
	YT	10	7	1	$p< 0,05$	9	5	4	$p> 0,05$
	T	5	26	9	$Sd= 4$	26	5	9	$Sd= 4$
5	Y	0	0	0	$\chi^2= ,738$	0	0	0	$\chi^2= 4,483$
	YT	1	2	0	$p> 0,05$	0	1	2	$p> 0,05$
	T	15	34	12	$Sd= 2$	37	10	14	$Sd= 2$
6	Y	0	0	0	$\chi^2= \emptyset$	0	0	0	$\chi^2= \emptyset$
	YT	0	0	0	$p> \emptyset$	0	0	0	$p> \emptyset$
	T	16	36	12	$Sd= \emptyset$	37	11	16	$Sd= \emptyset$

Tablo 4.16’da gösterilen verilere eğitim durumları açısından bakıldığında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Katılımcıların eğitim durumlarının yüksekliği ve eğitim seviyelerinin birbirine yakın düzeyde olmasının bunda etkili olduğu düşünülebilir. Anlamlı bir ilişkinin görüldüğü tek bağlamsa arkadaşlarla [$\chi^2= 13,591$, $P<0,05$] olan iletişim dilinde olmuştur. Özellikle eğitim seviyesi lise olan katılımcılarla iletişime geçen arkadaşlarının hem Türkçe hem Yunanca ikidilli iletişim biçimini tercih etmesi dikkat çekici düzeydedir.

Kimlik açısından veriler değerlendirildiğinde farklı kişilerin katılımcılarla iletişim kurarken kullandıkları dil bakımından kimlik algısının belirleyici bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Yalnızca annenin [$\chi^2= 15,050$, $P<0,05$] ve kardeşlerin [$\chi^2= 13,442$, $P<0,05$] katılımcılara karşı tercih ettikleri dil ile katılımcıların kimlikleri arasında bir ilişki olduğu görülmüştür.

Veriler genel anlamda Türklerin birbirleriyle iletişim kurarken yüksek oranda Türkçeyi kullandıklarını ve Türkçenin Türkler arasında genel bir iletişim dili olduğunu açıklamaktadır.

4.3. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tercihi, Seçimi, Tutumuna İlişkin Bulgular

4.3.1. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Katılımcılara çevreleriyle kurdukları iletişimlerini hangi dil veya dillerde sağladıklarının yanında yazmak, radyo dinlemek, televizyon izlemek, gazete, kitap, dergi okumak, sayı saymak, hesap yapmak, rüya görmek ve düşünmek gibi duygusal ve kişisel etkinlikleri genellikle hangi dilde yerine getirdikleri de sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.17’de sunulmuştur.

Tablo 4.17. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları

Genellikle hangi dilde...	Çoğunlukla Yunanca		Eşit derecede		Çoğunlukla Türkçe	
	f	%	f	%	f	%
	Düşünürsünüz?	5	7,8	24	37,5	35
Rüya görürsünüz?	10	15,6	23	35,9	31	48,4
Sayı sayar-hesap yaparsınız?	6	9,4	21	32,8	37	57,8
Kitap okursunuz?	22	34,4	31	48,4	11	17,2
Gazete-dergi okursunuz?	45	70,3	14	21,9	5	7,8
Televizyon izlersiniz?	14	21,9	34	53,1	16	25
Film, dizi izlersiniz	11	17,2	38	59,4	15	23,4
Radyo dinlersiniz?	40	62,5	20	31,3	4	6,3
Yazarsınız?	7	10,9	25	39,1	32	50

Tablo 4.17, 4.18 ve 4.19’da gözlenen değerlerin beklenen değerlerden düşük olması anlamlılık testinin sonuçlarının yanlış yorumlanmasına sebep olabileceği için, “her zaman Türkçe” ve “çoğunlukla Türkçe” hücreleri ile “her zaman Yunanca” ve “çoğunlukla Yunanca” hücreleri birleştirilmiştir. Tablo 4.17’ye göre katılımcılar düşünürken (%54,7), rüya görürken (%48,4), sayı sayar ve hesap yaparken (%57,8) ve yazı yazarken (%50) Türkçeyi tercih ettikleri görülmektedir. Katılımcıların özellikle okumada Yunancayı kullandıkları görülmektedir. Türkçe kitap okumada %17,2 ve gazete-dergi okumadaysa sadece %7,8’de kalmıştır. Tıpkı okuma gibi radyo dinlemede de Yunanca ağır basmaktadır. Radyo dinlemede Türkçenin oranı yalnızca %6,3’te kalmıştır. İki dilin eşit derecede kullanıldığı televizyon (%53,1) ve film-dizi (%59,4) izlemede iki dillilik oranının yüksekliği dikkat çekicidir.

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kimlik algılarıyla kişisel etkinliklerde tercih ettikleri dil arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığına ki kare testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.18 ve Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Cinsiyet		Pearson's x ²	Yaş					Pearson's x ²
		Erkek	Kadın		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	
1	Y	3	2	x ² = ,562	4	1	0	0	0	x ² = 27,415
	YT	11	13	p> 0,05	10	9	1	1	3	P<0,05
	T	19	16	Sd= 2	2	11	13	7	2	Sd= 8
2	Y	8	2	x ² = 3,965	7	1	0	0	2	x ² = 30,855
	YT	10	13	p> 0,05	2	14	6	1	0	P<0,05
	T	15	16	Sd= 2	7	6	8	7	3	Sd= 8
3	Y	6	0	x ² = 14,376	2	2	0	0	2	x ² = 29,243
	YT	15	6	P<0,05	10	10	1	0	0	P<0,05
	T	12	25	Sd= 2	4	9	13	8	3	Sd= 8
4	Y	8	14	x ² = 4,141	6	6	5	5	0	x ² = 11,269
	YT	17	14	p> 0,05	8	10	5	3	5	p> 0,05
	T	8	3	Sd= 2	2	5	4	0	0	Sd= 8
5	Y	24	21	x ² = ,624	15	13	7	7	3	x ² = 10,957
	YT	6	8	p> 0,05	1	5	5	1	2	p> 0,05
	T	3	2	Sd= 2	0	3	2	0	0	Sd= 8
6	Y	3	11	x ² = 6,574	2	5	3	4	0	x ² = 8,773
	YT	20	14	P<0,05	10	9	7	4	4	p> 0,05
	T	10	6	Sd= 2	4	7	4	0	1	Sd= 8
7	Y	1	10	x ² = 11,168	1	1	4	3	2	x ² = 12,641
	YT	25	13	P<0,05	12	14	5	4	3	p> 0,05
	T	7	8	Sd= 2	3	6	5	1	0	Sd= 8
8	Y	17	23	x ² = 3,641	10	11	8	7	4	x ² = 11,141
	YT	13	7	p> 0,05	6	9	3	1	1	p> 0,05
	T	3	1	Sd= 2	0	1	3	0	0	Sd= 8
9	Y	7	0	x ² = 9,307	6	0	0	0	1	x ² = 30,597
	YT	14	11	P<0,05	3	13	2	6	1	P<0,05
	T	12	20	Sd= 2	7	8	12	2	3	Sd= 8

Hücrelerin birleştirilmesiyle ortaya çıkan tablo 4.18 verilerine göre katılımcıların bazı kişisel etkinliklerdeki dil tercihleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır.

Buna göre anlamlı bir ilişki sayı sayma-hesap yapma [$x^2= 14,376$, $P< 0,05$], yazma [$x^2= 9,307$, $P< 0,05$], film-dizi izleme [$x^2= 11,168$, $P< 0,05$] ve televizyon izlemede [$x^2= 6,574$, $P< 0,05$] görülmüştür. Erkek katılımcıların yazı yazma, sayı sayma-hesap yapma işlemlerinde kadınlara oranla Yunancayı daha çok tercih ettiği, kadınların ise televizyon, dizi-film izlemede Yunancayı erkeklere oranla daha çok tercih ettiği görülmüştür. Genel anlamda ise televizyon, dizi-film izlemede ikidillilik ön plandadır.

Tablo yaş aralıkları açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların yaş aralıklarının bazı kişisel etkinliklerdeki dil tercihlerinde etkili olurken bazılarında etkisiz kaldığı anlaşılmaktadır. Özellikle 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların diğer yaş aralıklarındaki katılımcılara oranla Yunancaya eğilimli oldukları gözlenmektedir. 18-25 yaş aralığında yalnızca 2 kişinin Türkçe düşünürüm demesi oldukça dikkat çekicidir [$x^2= 27,415$, $P< 0,05$]. Büyük yığılmanın iki dilde düşünürüm seçeneğinde olması katılımcıların hayatlarındaki ikidilliliğin ne kadar yüksek oranda olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Sayı sayar hesap yaparken her iki dilide kullanırım [$x^2= 29,243$, $P< 0,05$] diyenler özellikle 18-25 ve 26-30 yaş aralığıdır ve yaşlar yükseldikçe Türkçe ön plana çıkar. Ayrıca rüya görürüm [$x^2= 30,855$, $P< 0,05$] ve yazarım [$x^2= 30,597$, $P< 0,05$] seçeneklerinde 18-25 yaş aralığının diğer yaş aralıklarına oranla Yunancaya daha fazla eğilim gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4.19. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Eğitim Durumu			Pearson's x^2	Kimlik			Pearson's x^2
		Lise	Üniv.	L. Üstü		Türk	Yunan	T & Y	
1	Y	3	7	6	$x^2= 8,033$	1	3	1	$x^2= 15,760$
	YT	7	15	19	$p> 0,05$	10	7	7	$P<0,05$
	T	6	2	10	$Sd= 4$	26	1	8	$Sd= 4$
2	Y	3	5	2	$x^2= 4,156$	2	3	5	$x^2= 9,775$
	YT	4	12	7	$p> 0,05$	12	5	6	$P<0,05$
	T	9	19	3	$Sd= 4$	23	3	5	$Sd= 4$
3	Y	1	2	3	$x^2= 6,082$	0	1	5	$x^2= 17,097$
	YT	4	12	5	$p> 0,05$	10	6	5	$P<0,05$
	T	11	22	4	$Sd= 4$	27	4	6	$Sd= 4$
4	Y	6	14	2	$x^2= 5,925$	12	6	4	$x^2= 3,831$

	YT	6	19	6	p> 0,05	17	4	10	p> 0,05
	T	4	3	4	Sd= 4	8	1	2	Sd= 4
	Y	11	26	8	x²= 1,758	20	11	14	x²= 12,025
5	YT	4	8	2	p> 0,05	12	0	2	P<0,05
	T	1	2	2	Sd= 4	5	0	0	Sd= 4
	Y	6	8	0	x²= 9,504	10	2	2	x²= 7,494
6	YT	4	21	9	p> 0,05	16	5	13	p> 0,05
	T	6	7	3	Sd= 4	11	4	1	Sd= 4
	Y	6	4	1	x²= 8,783	8	1	2	x²= 5,785
7	YT	5	24	9	p> 0,05	19	6	13	p> 0,05
	T	5	8	2	Sd= 4	10	4	1	Sd= 4
	Y	11	23	6	x²= 4,344	19	8	13	x²= 5,589
8	YT	3	11	6	p> 0,05	15	2	3	p> 0,05
	T	2	2	0	Sd= 4	3	1	0	Sd= 4
	Y	2	4	1	x²= 7,298	0	2	5	x²= 13,953
9	YT	2	16	7	p> 0,05	17	2	6	P<0,05
	T	12	16	4	Sd= 4	20	7	5	Sd= 4

Tablo 4.19'un verileri eğitim durumları açısından incelendiğinde kişisel etkinliklerde tercih ettikleri dil ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Katılımcıların eğitim durumlarının yüksekliği ve eğitim seviyelerinin birbirine yakın düzeyde olmasının bunda etkili olduğu düşünülebilir.

Kimlik açısından veriler değerlendirildiğinde katılımcıların kişisel etkinliklerde tercih ettikleri dil ile kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre kendisini Türk hisseden kişilerin neredeyse tamamı düşünürken Türkçe düşünmektedir [$x^2= 15,760$, $P< 0,05$] ve Türkçe yazmaktadır [$x^2= 13,953$, $P< 0,05$]. Yine aynı şekilde kendisini Türk hisseden kişiler rüyalarını büyük oranda Türkçe görmekte [$x^2= 9,775$, $P< 0,05$], hesap yapıp-sayı sayarken yine büyük oranda Türkçeyi tercih etmektedir [$x^2= 17,097$, $P< 0,05$]. Kendilerini Yunan hisseden kişilerin tamamının Yunanca gazete-dergi okuması [$x^2= 12,025$, $P< 0,05$] dikkat çekici bir veridir.

Katılımcılara yazmak, radyo dinlemek, televizyon izlemek, gazete, kitap, dergi okumak, sayı saymak, hesap yapmak, rüya görmek ve düşünmek gibi duygusal ve kişisel etkinlikleri genellikle hangi dilde yerine getirdiklerini sormanın yanında duygusal etkinliklerdeki dil tercihleri de sorulmuştur. Yorgunken, stresliyken, kızgınken, telaşlıyken,

tartışırken, mutluyken ve şaşkınen hangi dilde konuşmayı tercih edersiniz sorusu yöneltmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.20’de sunulmuştur.

Tablo 4.20. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihine İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları

Aşağıdaki durumlarda hangi dilde konuşmayı tercih edersiniz?	Çoğunlukla Yunanca		Eşit derecede		Çoğunlukla Türkçe	
	f	%	f	%	f	%
Yorgunken	4	6,3	18	28,1	42	65,6
Stresliyken	8	12,5	14	21,9	42	65,6
Kızginken	6	9,4	18	28,1	40	62,5
Telaşlyken	11	17,2	34	53,1	19	29,7
Tartışırken	8	12,5	42	65,6	14	21,9
Mutluyken	13	20,3	25	39,1	26	40,6
Şaşkınen	12	18,8	14	21,9	38	59,4

Tablo 4.20, 4.21 ve 4.22’de gözlenen değerlerin beklenen değerlerden düşük olması anlamlılık testinin sonuçlarının yanlış yorumlanmasına sebep olabileceği için, “her zaman Türkçe” ve “çoğunlukla Türkçe” hücreleri ile “her zaman Yunanca” ve “çoğunlukla Yunanca” hücreleri birleştirilmiştir. Birleştirilen hücreler sonucu oluşan yüzde frekans tablosuna göre duygusal etkinliklerde kullanılan diller arasında Türkçenin Yunancaya oranla her durumda daha yüksek oranda kullanıldığı gözlenmektedir. Katılımcıların yorgunken ve stresliyken %65,6, kızginken %62,5 ve şaşkınen %59,4 oranında Türkçeyi kullandıkları saptanmıştır. Türkçenin yanında iki dilin eşit derecede kullanımı da oldukça yaygındır. Katılımcılar telaşlyken %53,1 ve tartışırken %65,6 oranında iki dilide kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kimlik algılarıyla duygusal etkinliklerindeki dil tercihleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığına ki kare testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.21 ve Tablo 4.22’de gösterilmiştir.

Tablo 4.21. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihine İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Cinsiyet		Pearson's x ²	Yaş					Pearson's x ²
		Erkek	Kadın		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	
1	Y	4	0	x ² = 4,037	4	0	0	0	0	x ² = 23,199
	YT	9	9	p> 0,05	3	4	3	6	2	P<0,05
	T	20	22	Sd= 2	9	17	11	2	3	Sd= 8
2	Y	6	2	x ² = 3,941	4	3	1	0	0	x ² = 21,466
	YT	9	5	p> 0,05	3	2	1	6	2	P<0,05
	T	18	24	Sd= 2	9	16	12	2	3	Sd= 8
3	Y	4	2	x ² = ,927	4	1	1	0	0	x ² = 14,556
	YT	8	10	p> 0,05	3	7	1	5	2	p> 0,05
	T	21	16	Sd= 2	9	13	12	3	3	Sd= 8
4	Y	7	4	x ² = ,809	5	4	2	0	0	x ² = 20,586
	YT	17	17	p> 0,05	9	14	6	5	0	P<0,05
	T	9	10	Sd= 2	2	3	6	3	5	Sd= 8
5	Y	6	2	x ² = 2,035	4	3	1	0	0	x ² = 21,067
	YT	20	22	p> 0,05	9	18	6	7	2	P<0,05
	T	7	7	Sd= 2	3	0	7	1	3	Sd= 8
6	Y	8	5	x ² = 1,145	5	4	0	2	2	x ² = 19,339
	YT	11	14	p> 0,05	2	11	4	5	3	P<0,05
	T	14	12	Sd= 2	9	6	10	1	0	Sd= 8
7	Y	6	6	x ² = ,645	4	7	1	0	0	x ² = 16,052
	YT	6	8	p> 0,05	1	6	3	4	0	P<0,05
	T	21	17	Sd= 2	11	8	10	4	5	Sd= 8

Tablo 4.21 incelendiğinde katılımcıların duygusal etkinliklerdeki dil tercihleriyle cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Yaş aralıkları açısından bakıldığında katılımcıların duygusal etkinliklerdeki dil tercihleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre yaşlar yükseldikçe Türkçe kullanımı artmaktadır. Katılımcıların özellikle yorgunken [x²= 23,199, P< 0,05], stresliyen [x²= 21,466, P< 0,05] ve tartışırken [x²= 21,067, P< 0,05] yoğun biçimde Türkçeyi kullandıkları görülmüştür. Özellikle 18-25 yaş aralığındaki genç grubun telaşlıyken [x²= 17,097, P< 0,05] ve tartışırken [x²= 21,067, P< 0,05] diğer yaş aralıklarına

oranla ikidilliliğe yöneldiği saptanmıştır. Yaş aralıkları arasında en çok Yunancanın kullanımı yine 18-25 yaş aralığında görülmektedir. Daha önceki tablolarda olduğu gibi 18-25 yaş aralığının tekrar tekrar diğer yaş gruplarına oranla Yunancaya gösterdiği eğilim dikkat çekicidir. Sadece katılımcıların yaş aralıklarıyla yorgunken yaptıkları dil tercihleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir [$x^2= 14,556$, $P> 0,05$]. Veriler özetle yaş aralıklarıyla duygusal etkinliklerdeki dil tercihleri arasında anlamlı bir farkın olduğunu ve de orta yaş ve yaşlı katılımcıların Türkçeyi genç katılımcılara oranla daha çok tercih ettiğini göstermektedir.

Tablo 4.22. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihine İlişkin Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Eğitim Durumu			Pearson's x^2	Kimlik			Pearson's x^2
		Lise	Üniv.	L.Üstü		Türk	Yunan	T & Y	
1	Y	1	3	0	$x^2= 1,328$	0	1	3	$x^2= 9,227$
	YT	5	9	4	$p> 0,05$	12	1	5	$p> 0,05$
	T	10	24	8	$Sd= 4$	25	9	8	$Sd= 4$
2	Y	1	6	1	$x^2= 2,913$	0	3	5	$x^2= 13,782$
	YT	2	9	3	$p> 0,05$	9	1	4	$P<0,05$
	T	13	21	8	$Sd= 4$	28	7	7	$Sd= 4$
3	Y	2	4	0	$x^2= 2,974$	0	4	2	$x^2= 16,586$
	YT	3	12	3	$p> 0,05$	9	2	7	$P<0,05$
	T	11	20	9	$Sd= 4$	28	5	7	$Sd= 4$
4	Y	2	8	6	$x^2= 2,023$	1	4	6	$x^2= 15,850$
	YT	8	19	9	$p> 0,05$	26	3	5	$P<0,05$
	T	6	9	4	$Sd= 4$	10	4	5	$Sd= 4$
5	Y	1	6	1	$x^2= 7,294$	0	3	5	$x^2= 13,459$
	YT	8	24	10	$p> 0,05$	29	5	8	$P<0,05$
	T	7	6	1	$Sd= 4$	8	3	13	$Sd= 4$
6	Y	2	9	8	$x^2= 3,479$	5	2	6	$x^2= 8,058$
	YT	6	12	15	$p> 0,05$	16	2	7	$p> 0,05$
	T	8	15	3	$Sd= 4$	16	7	3	$Sd= 4$
7	Y	1	10	10	$x^2= 6,040$	3	3	6	$x^2= 7,883$
	YT	5	5	21	$p> 0,05$	10	1	3	$p> 0,05$
	T	10	21	7	$Sd= 4$	24	7	7	$Sd= 4$

Tablo 4.22 incelendiğinde katılımcıların eğitim durumlarının duygusal etkinliklerde tercih ettikleri dil üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu sonucun çıkmasında katılımcıların genel eğitim düzeyinin yüksek oluşu ve eğitim seviyeleri arasında küçük farklılıkların oluşu etkili olmuştur.

Kimlik açısından veriler değerlendirildiğinde duygusal etkinliklerdeki dil tercihleriyle kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Katılımcıların özellikle stresliyken [$x^2=13,782$, $P<0,05$], kızgınken [$x^2=16,586$, $P<0,05$], telaşlıyken [$x^2=15,850$, $P<0,05$] ve tartışırken [$x^2=13,459$, $P<0,05$] kullandıkları diller kendilerini hissettikleri kimlik algılarıyla uyum içindedir. İstisnaiyi oluşturan durum ise katılımcılardan kendilerini Yunan kimliğine ait hissedenler arasında yorgunken [$x^2=9,227$, $P>0,05$], mutluyken [$x^2=8,058$, $P>0,05$] ve şaşkınen [$x^2=7,883$, $P>0,05$] Türkçeyi daha çok kullanmalarındır.

4.3.2. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Katılımcılara çeşitli konular verilmiş ve bu konular hakkında konuşurken Türkçe ve Yunanca dillerinden hangi dili kullanmayı tercih ettikleri sorulmuştur ve verilen cevaplar tablo 4.23'te gösterilmiştir.

Tablo 4.23. Türkçe ve Yunanca Dil Seçimine İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları

Aşağıdaki konularda hangi dilde konuşmayı tercih edersiniz?	Çoğunlukla Yunanca		Eşit derecede		Çoğunlukla Türkçe	
	f	%	f	%	f	%
Güncel konular	22	34,4	30	46,9	12	18,8
Akademik konular	17	26,6	27	42,2	20	31,3
Sosyo-Politik konular	9	14,1	36	56,3	19	29,7
Müzik-aktüalite konuları	13	20,3	36	56,3	15	23,4
Dini konular	4	6,3	21	32,8	39	60,9
Kültür-eğitim konuları	9	14,1	39	60,9	16	25

Tablo 4.23, 4.24 ve 4.25'te, gözlemlenen değerlerin beklenen değerlerden düşük olması anlamlılık test sonuçlarının yanlış yorumlanmasına sebep olabileceği için, "her zaman

Türkçe” ve “çoğunlukla Türkçe” hücreleriyle “her zaman Yunanca” ve “çoğunlukla Yunanca” hücreleri birleştirilmiştir.

Hücreler birleştirildikten sonra elde edilen verilere göre oluşturulan Tablo 4.23 incelendiğinde katılımcıların verilen konularda genellikle ikidili birden kullandığı gözlenmiştir. Katılımcılar güncel konuları hakkında %46,9, akademik konularda %42,2, sosyo-politik konularda %56,3, müzik-aktüalite konularında %56,3 ve kültür-egitim konularında %60,9 oranlarıyla ikidili eşit derecede kullandığını bildirmiştir. Tek istisna durum dini konuları konuşmada görülmektedir. Katılımcılar dini konular hakkında konuşurken çoğunlukla Türkçeyi kullanırım (60,9) demiştir. Türkçe kullanım oranının yüksek olduğu diğer konular akademik (%31,3) ve sosyo-politik (%29,7) konularıdır. Yunanca kullanım oranının en yüksek olduğu konu ise güncel konulardır (%34,4).

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kimlik algılarıyla Yunanca ve Türkçe dil seçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığına ki kare testi ile bakılmış ve çıkan sonuçlar Tablo 4.24 ve 4.25’te gösterilmiştir.

Tablo 4.24. Türkçe ve Yunanca Dil Seçimine İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Cinsiyet		Pearson's χ^2	Yaş					Pearson's χ^2
		Erkek	Kadın		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	
1	Y	12	10	$\chi^2= 1,988$	5	7	5	5	0	$\chi^2= 14,919$
	YT	17	13	$p> 0,05$	11	10	5	2	2	$p> 0,05$
	T	4	9	$Sd= 2$	0	4	4	1	3	$Sd= 8$
2	Y	14	3	$\chi^2= 10,000$	8	7	2	0	0	$\chi^2= 25,717$
	YT	12	15	$P<0,05$	8	6	8	5	0	$P<0,05$
	T	7	13	$Sd= 2$	0	8	4	3	5	$Sd= 8$
3	Y	9	0	$\chi^2= 9,197$	5	4	0	0	0	$\chi^2= 12,956$
	YT	15	21	$P<0,05$	8	10	9	7	2	$p> 0,05$
	T	9	10	$Sd= 2$	3	7	5	1	3	$Sd= 8$
4	Y	11	2	$\chi^2= 7,242$	5	7	1	0	0	$\chi^2= 12,445$
	YT	15	21	$P<0,05$	8	10	9	7	2	$p> 0,05$
	T	7	8	$Sd= 2$	3	4	4	1	3	$Sd= 8$
5	Y	4	0	$\chi^2= 9,060$	0	4	0	0	0	$\chi^2= 18,414$

	YT	6	15	P<0,05	4	8	8	1	0	P<0,05
	T	23	16	Sd= 2	12	9	6	7	5	Sd= 8
	Y	7	2	x²= 2,994	1	7	1	0	0	x²= 31,178
6	YT	19	20	p> 0,05	15	10	9	5	0	P<0,05
	T	7	9	Sd= 2	0	4	4	3	5	Sd= 8

Tablo 4.24 incelendiğinde katılımcıların akademik konularla ilgili konuşurlarken yaptıkları dil seçimleriyle katılımcıların cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir [$x^2= 10,000$, $P<0,05$]. Erkek katılımcılar akademik konuları daha çok Yunanca ve her ikidilde birden konuştuklarını belirtirken kadın katılımcılar daha çok her ikidilde ve Türkçe olarak konuştuğunu belirtmişlerdir. Sosyo-politik konuların daha çok iki dilde konuşulduğu, erkeklerin kadınlara oranla sosyo-politik konuları konuşurken Yunancayı daha çok kullandıkları tespit edilmiştir [$x^2= 9,197$, $P<0,05$]. Benzer biçimde erkek katılımcılar müzik-aktüalite [$x^2= 7,272$, $P<0,05$] ve din [$x^2= 9,060$, $P<0,05$] konularında kadınlara oranla Yunancayı daha çok kullanırken, genel anlamda müzik-aktüalite konularında iki dilin kullanımı, din konusunda Türkçe ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların cinsiyetleriyle güncel [$x^2= 1,988$, $P>0,05$] ve kültür-egitim konularındaki [$x^2= 2,994$, $P>0,05$] dil seçimleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Güncel konular ve kültür-egitim konuları katılımcılar tarafından Türkçe-Yunanca eşit derecede kullanılarak konuşulmaktadır.

Tablo 4.24 katılımcıların yaş aralıklarıyla dil seçimleri arasındaki anlam bakımından değerlendirildiğinde katılımcıların yaş aralıklarının bazı konularda yapılan dil seçimlerinde etkili olurken bazılarında ise etkisiz kaldığı anlaşılmaktadır. Güncel [$x^2= 14,919$, $P>0,05$], sosyo-politik [$x^2= 12,956$, $P>0,05$] ve müzik-aktüalite [$x^2= 12,445$, $P>0,05$] konularında katılımcıların dil seçimleriyle yaş aralıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken; akademik [$x^2= 25,717$, $P<0,05$], dini [$x^2= 18,414$, $P<0,05$] ve kültür-egitim [$x^2= 31,178$, $P<0,05$] konularını konuşurken katılımcıların seçtikleri dilleriyle yaş aralıkları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. 18-25 yaş aralığındaki kişilerin akademik ve kültür-egitim konuları hakkında konuşurken Türkçeyi tercih etmemeleri önemli bir veridir. 18-25 yaş aralığının tam aksine 60+ yaş aralığındaki kişilerinde akademik ve kültür-egitim konularını konuşurken Yunancayı hiç tercih etmemesi iki yaş grubu arasındaki farklılığı gözler önüne sermektedir. Dini konuları konuşurken her yaş grubunda ağırlığın Türkçe olması oldukça doğaldır. Tek farklılığı yaratan yaş aralığı ise 26-35 yaş aralığıdır. Bu yaş aralığında dini

konuları Yunanca konuşan kişilerin varlığı dikkat çekmektedir. Özetle din, akademik ve kültür-egitim konularını konuşurken yaşlar yükseldikçe kişilerin Türkçe dilini seçme oranları artmaktadır.

Tablo 4.25. Türkçe ve Yunanca Dil Seçimine İlişkin Eğitim ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Eğitim Durumu			Pearson's χ^2	Kimlik			Pearson's χ^2
		Lise	Üniversite	Lisans Üstü		Türk	Yunan	T & Y	
1	Y	6	12	4	$\chi^2= ,905$	12	6	4	$\chi^2= 3,991$
	YT	6	18	6	$p> 0,05$	17	3	10	$p> 0,05$
	T	4	6	2	$Sd= 4$	8	2	2	$Sd= 4$
2	Y	5	8	4	$\chi^2= 1,137$	4	6	7	$\chi^2= 12,193$
	YT	7	16	4	$p> 0,05$	20	3	4	$P<0,05$
	T	4	12	4	$Sd= 4$	13	2	5	$Sd= 4$
3	Y	2	4	3	$\chi^2= 3,594$	3	2	4	$\chi^2= 7,789$
	YT	7	23	6	$p> 0,05$	25	3	8	$p> 0,05$
	T	7	9	3	$Sd= 4$	9	6	4	$Sd= 4$
4	Y	2	7	4	$\chi^2= 6,153$	3	4	6	$\chi^2= 10,644$
	YT	7	23	6	$p> 0,05$	25	3	8	$P<0,05$
	T	7	6	2	$Sd= 4$	9	4	2	$Sd= 4$
5	Y	0	1	3	$\chi^2= 9,195$	3	0	1	$\chi^2= 2,276$
	YT	5	13	3	$p> 0,05$	14	3	4	$p> 0,05$
	T	11	22	6	$Sd= 4$	20	8	11	$Sd= 4$
6	Y	1	4	4	$\chi^2= 6,386$	3	3	3	$\chi^2= 3,038$
	YT	11	24	4	$p> 0,05$	24	6	9	$p> 0,05$
	T	4	8	4	$Sd= 4$	10	2	4	$Sd= 4$

Tablo 4.25 incelendiğinde katılımcıların verilen konuları konuşurken seçtikleri dil ile eğitim durumları ve kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Sadece akademik [$\chi^2= 12,193$, $P<0,05$] ve müzik-aktüalite [$\chi^2= 10,646$, $P<0,05$] konularıyla ilgili yapılan konuşmalarda seçilen dil ile kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Buna göre akademik ve müzik-aktüalite konularında konuşan kişiler kendilerini Türk hissediyorsa Türkçe, Yunan hissediyorsa Yunancayı seçmektedirler.

4.3.3. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Selanik’te aşağıdaki işleri yapmak için Türkçe ve Yunanca ne kadar önemlidir?” sorusu sorulmuş ve verilen cevaplara göre tablo 4.26 oluşturulmuştur.

Tablo 4.26. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tutumlarına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları

Selanik’te aşağıdaki işleri yapmak için Türkçe ve Yunanca ne kadar önemlidir	Yunanca daha		İki dilde eşit		Türkçe daha	
	önemli		ederecede		önemli	
	f	%	f	%	f	%
Arkadaş edinmek için	51	79,7	10	15,6	3	4,7
Para kazanmak için	49	76,6	11	17,2	4	6,3
Eğitim almak için	62	96,6	1	1,6	1	1,6
İş bulmak için	52	81,3	9	14,1	3	4,7
Yunanistan’da yaşamak için	61	95,3	3	4,7	0	0
Çocuk yetiştirmek için	20	31,3	23	35,9	21	32,8
Arkadaşlarla konuşmak için	40	62,5	17	26,6	7	10,9
İş arkadaşlarıyla konuşmak için	54	84,4	6	9,4	4	6,3
Seyahat etmek için	48	75	12	18,8	4	6,3
Ticaret yapmak için	54	84,4	9	14,1	1	1,6
Türkler arasında söz sahibi olmak için	13	20,3	29	45,3	22	34,4
Türkler arasında kabul görmek için	1	1,6	27	42,2	36	56,3
Yunanlar arasında söz sahibi olmak için	56	87,5	4	6,3	4	6,3
Yunanlar arasında kabul görmek için	60	93,8	4	6,3	0	0

Tablo 4.26, 4.27 ve 4.28’de gözlenen değerlerin beklenen değerlerden düşük olması anlamlılık testinin sonuçlarının yanlış yorumlanmasına sebep olabileceği için, “sadece Türkçe önemli” ve “Türkçe daha önemli” hücreleri ile “sadece Yunanca önemli” ve “Yunanca daha önemli” hücreleri birleştirilmiştir.

Tablo 4.26’dan çıkan genel sonuca göre Selanik’te yukarıda söylenen işleri yapmak için geçerli dil Yunancadır. Özellikle eğitim almak (%96,6), Yunanistan’da yaşamak (%95,3), Yunanlar arasında söz sahibi olmak (%87,5) ve Yunanlar arasında kabul görmek (%93,8) için Yunancanın çok değerli olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca katılımcıların

arkadaş edinmek için (%79,7) ve arkadaşlarla konuşmak için (%62,5) Yunancayı daha sık kullandığı görülmektedir. Buna ek olarak katılımcılar para kazanmak için (%76,6), iş bulmak için (%81,3), iş arkadaşlarıyla konuşmak için (%84,4) ve ticaret yapmak için (%84,4) Yunancayı daha önemli gördüğünü belirtmişlerdir. Katılımcıların neredeyse tamamı Yunanistan'da yaşamak (%95,3) ve Yunanlar arasında kabul görmek (%93,8) için Yunancanın önemli olduğunu vurgulamıştır. Bundan farklı olarak ise Türkler arasında kabul görebilmek ve Türkler arasında söz sahibi olabilmek için Türkçenin yanında iki dilin de önemli olduğu vurgulanmıştır. Neredeyse tüm sorulara verilen cevaplardan Yunancanın Selanik'te daha geçerli bir dil olduğu anlaşılırken “Çocuk yetiştirmek”, “Türkler arasında söz sahibi olmak” ve “Türkler arasında kabul görmek” durumlarında Yunancanın yerini Türkçeye bıraktığı görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kimlik algılarıyla Yunanca ve Türkçe dil tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığına ki kare testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.27 ve Tablo 4.28'de gösterilmiştir.

Tablo 4.27. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tutumlarına İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Cinsiyet		Pearson's χ^2	Yaş					Pearson's χ^2
		Erkek	Kadın		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	
1	Y	25	26	$\chi^2 = ,691$	15	17	7	7	5	$\chi^2 = 19,086$
	YT	6	4	$p > 0,05$	0	2	7	1	0	$P < 0,05$
	T	2	1	$Sd = 2$	1	2	0	0	0	$Sd = 8$
2	Y	29	20	$\chi^2 = 4,868$	15	12	10	7	5	$\chi^2 = 18,859$
	YT	3	8	$p > 0,05$	0	9	2	0	0	$P < 0,05$
	T	1	3	$Sd = 2$	1	0	2	1	0	$Sd = 8$
3	Y	32	30	$\chi^2 = 2,004$	16	19	14	8	5	$\chi^2 = 4,227$
	YT	0	1	$p > 0,05$	0	1	0	0	0	$p > 0,05$
	T	1	0	$Sd = 2$	0	1	0	0	0	$Sd = 8$
4	Y	29	23	$\chi^2 = 3,745$	15	14	11	7	5	$\chi^2 = 8,447$
	YT	2	7	$p > 0,05$	0	5	3	1	0	$p > 0,05$
	T	2	1	$Sd = 2$	1	2	0	0	0	$Sd = 8$
5	Y	31	30	$\chi^2 = ,288$	16	18	14	8	5	$\chi^2 = 6,445$

	YT	2	1	p> 0,05	0	3	0	0	0	p> 0,05
	T	0	0	Sd= 1	0	0	0	0	0	Sd= 4
	Y	11	9	x²= 7,524	9	5	5	1	0	x²= 31,565
6	YT	16	7	P<0,05	6	10	7	0	0	P<0,05
	T	6	15	Sd= 2	1	6	2	7	5	Sd= 8
	Y	23	17	x²= 2,453	14	15	7	3	1	x²= 19,409
7	YT	6	11	p> 0,05	1	2	7	4	3	P<0,05
	T	4	3	Sd= 2	1	4	0	1	1	Sd= 8
	Y	26	28	x²= 7,018	15	14	14	7	4	x²= 16,620
8	YT	6	0	P<0,05	0	6	0	0	0	P<0,05
	T	1	3	Sd= 2	1	1	0	1	1	Sd= 8
	Y	28	20	x²= 5,610	16	17	11	2	2	x²= 43,898
9	YT	5	7	p> 0,05	0	0	3	5	0	P<0,05
	T	0	4	Sd= 2	0	0	0	1	3	Sd= 8
	Y	25	29	x²= 4,015	13	14	14	8	5	x²= 13,951
10	YT	7	2	p> 0,05	2	7	0	0	0	p> 0,05
	T	1	0	Sd= 2	1	0	0	0	0	Sd= 8
	Y	6	7	x²= 9,362	2	7	4	0	0	x²= 16,127
11	YT	10	19	P<0,05	6	12	6	2	3	P<0,05
	T	17	5	Sd= 2	8	2	4	6	2	Sd= 8
	Y	0	1	x²= 5,535	0	0	1	0	0	x²= 15,177
12	YT	10	17	p> 0,05	2	13	7	2	3	p> 0,05
	T	23	13	Sd= 2	14	8	6	6	2	Sd= 8
	Y	32	24	x²= 6,086	16	17	14	4	5	x²= 38,204
13	YT	0	4	p> 0,05	0	4	0	0	0	P<0,05
	T	1	3	Sd= 2	0	0	0	4	0	Sd= 8
	Y	33	27	x²= 4,542	16	17	14	8	5	x²= 8,737
14	YT	0	4	p> 0,05	0	4	0	0	0	p> 0,05
	T	0	0	Sd= 1	0	0	0	0	0	Sd= 4

Hücrelerin birleştirilmesiyle ortaya çıkan tablo 4.27 verilerine göre katılımcıların cinsiyetlerinin Yunanca ve Türkçe dil tutumları üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Buna istisna olarak anlamlı bir ilişki çocuk yetiştirmek [$x^2= 7,524$, $P<0,05$], iş arkadaşlarıyla konuşmak [$x^2= 7,018$, $P<0,05$] ve Türkler arasında söz sahibi olmak [$x^2= 9,362$, $P<0,05$] durumlarında görülmüştür. Buna göre çocuk yetiştirme durumunda kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre Türkçenin daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. İş arkadaşlarıyla konuşmada Yunancanın daha önemli olduğunda birleşilse bile kadınlar Türkçeyi ön plana

çıkartırken erkekler iki dilliliğin önemine vurgu yapmıştır. Türkler arasında söz sahibi olma konusunda erkekler Türkçenin daha önemli olduğunu söylerken kadın katılımcılar iki dilliliğe dikkat çekmiştir.

Tablo yaş aralıkları açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların yaş aralıklarının bazı dil tutumları üzerinde etkili olurken bazılarında etkisiz kaldığı anlaşılmaktadır. Buna göre 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar diğer yaş aralıklarındaki katılımcılara oranla Yunancanın verilen durumlarda çok daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. 18-25 yaş grubuna göre özellikle arkadaş edinmek, para kazanmak, eğitim almak, iş bulmak, Yunanistan'da yaşamak, arkadaşlarla konuşmak, Yunanlar arasında söz sahibi olmak ve Yunanlar arasında kabul görmek için Yunanca çok önemlidir. Ayrıca 18-25 yaş aralığına göre para kazanmak [$x^2= 18,859$, $P<0,05$] için neredeyse sadece Yunanca önemlidir. Oysa 26-35 yaş aralığı Yunancanın yanında Türkçenin de önemli olduğunu belirtmektedir. Çocuk yetiştirme [$x^2= 31,565$, $P<0,05$] konusunda da yine benzer bir tablo vardır. 18-25 yaş aralığındaki genç dilim çocuk yetiştirmede Yunancanın önemli olduğunu belirtirken katılımcı yaşlarının arttıkça çocuk yetiştirmede Türkçenin önemli olduğu vurgusu görülmektedir. Yine aynı şekilde arkadaş edinme [$x^2= 19,409$, $P<0,05$] konusunda 18-25 ve 26-35 yaş aralığındaki genç ve genç yetişkin dilim Yunancanın daha önemli olduğunu söylerken 36-45, 45-60 ve 60+ yaş aralığındaki yetişkin ve yaşlı kişiler ikidilin birden önemli olduğunu söylemektedir.

Tablo 4.28. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tutumlarına İlişkin Eğitim Durumu ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Eğitim Durumu			Pearson's x^2	Kimlik			Pearson's x^2
		Lise	Üniv.	L. Üstü		Türk	Yunan	T & Y	
1	Y	14	27	10	$x^2= 2,234$	24	11	16	$x^2= 11,905$
	YT	2	7	1	$p> 0,05$	10	0	0	$P<0,05$
	T	0	2	1	$Sd= 4$	3	0	0	$Sd= 4$
2	Y	13	27	9	$x^2= 3,849$	24	11	14	$x^2= 7,811$
	YT	3	5	3	$p> 0,05$	9	0	2	$p> 0,05$
	T	0	4	0	$Sd= 4$	4	0	0	$Sd= 4$
3	Y	16	34	12	$x^2= 1,606$	35	11	16	$x^2= 1,507$
	YT	0	1	0	$p> 0,05$	1	0	0	$p> 0,05$
	T	0	1	0	$Sd= 4$	1	0	0	$Sd= 4$

	Y	16	26	10	$\chi^2= 1,606$	26	11	15	$\chi^2= 7,267$
4	YT	0	8	1	$p> 0,05$	8	0	1	$p> 0,05$
	T	0	2	1	$Sd= 4$	3	0	0	$Sd= 4$
	Y	16	34	11	$\chi^2= 1,205$	34	11	16	$\chi^2= 2,297$
5	YT	0	2	1	$p> 0,05$	3	0	0	$p> 0,05$
	T	0	0	0	$Sd= 2$	0	0	0	$Sd= 2$
	Y	8	10	2	$\chi^2= 4,367$	9	6	5	$\chi^2= 9,276$
6	YT	4	13	6	$p> 0,05$	11	5	7	$p> 0,05$
	T	4	13	4	$Sd= 4$	17	0	4	$Sd= 4$
	Y	14	16	7	$\chi^2= 9,879$	19	10	11	$\chi^2= 6,482$
7	YT	1	14	2	$P<0,05$	12	1	4	$p> 0,05$
	T	1	3	3	$Sd= 4$	6	0	1	$Sd= 4$
	Y	15	32	7	$\chi^2= 10,737$	29	11	14	$\chi^2= 3,260$
8	YT	0	2	4	$P<0,05$	5	0	1	$p> 0,05$
	T	1	2	1	$Sd= 4$	3	0	1	$Sd= 4$
	Y	13	27	8	$\chi^2= 3,787$	23	11	14	$\chi^2= 8,730$
9	YT	1	8	3	$p> 0,05$	11	0	1	$p> 0,05$
	T	2	1	1	$Sd= 4$	3	0	1	$Sd= 4$
	Y	15	31	8	$\chi^2= 5,490$	29	10	15	$\chi^2= 2,618$
10	YT	1	4	4	$p> 0,05$	7	1	1	$p> 0,05$
	T	0	1	0	$Sd= 4$	1	0	0	$Sd= 4$
	Y	3	7	3	$\chi^2= 2,934$	6	2	5	$\chi^2= 4,967$
11	YT	5	19	5	$p> 0,05$	15	5	9	$p> 0,05$
	T	8	10	4	$Sd= 4$	16	4	2	$Sd= 4$
	Y	0	1	0	$\chi^2= 9,136$	0	0	1	$\chi^2= 4,105$
12	YT	2	18	7	$p> 0,05$	14	5	8	$p> 0,05$
	T	14	17	5	$Sd= 4$	23	6	7	$Sd= 4$
	Y	15	30	11	$\chi^2= 2,500$	32	9	15	$\chi^2= 6,286$
13	YT	0	3	1	$p> 0,05$	1	2	1	$p> 0,05$
	T	1	3	0	$Sd= 4$	4	0	0	$Sd= 4$
	Y	16	33	11	$\chi^2= 1,422$	36	9	15	$\chi^2= 3,467$
14	YT	0	3	1	$p> 0,05$	1	2	1	$p> 0,05$
	T	0	0	0	$Sd= 2$	0	0	0	$Sd= 2$

Tablo 4.28 incelendiğinde katılımcıların dil tutumları üzerinde eğitim seviyelerinin anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Genel anlamda katılımcıların çoğu Yunancanın Selanik’te verilen durumlarda kullanmak için daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bunun dışında katılımcıların çocuk yetiştirmek [$\chi^2= 4,367$, $P>0,05$] konusunda iki dilinde değerli

olduğunu söyledikleri görülmektedir. Ayrıca katılımcılar Türkler arasında kabul görmek için Türkçenin daha önemli olduğunu belirtirlerken, Türkler arasında söz sahibi olmak için ise Türkçenin yanında iki dili kullanmanın daha önemli olduğu söylenmiştir. İstisna olarak eğitim durumları ile dil tutumları arasında anlamlı bir ilişki arkadaşlarla konuşmak [$\chi^2= 10,737$, $P<0,05$] durumunda gözükmemektedir. Buna göre katılımcılardan lise düzeyinde eğitim almış kişiler arkadaşlarla konuşma konusunda Yunancanın önemli olduğunu söylerken, üniversite düzeyinde eğitim almış kişiler Yunancayla beraber aslında iki dilinde önemli olduğunu vurgulamış ve lisansüstü eğitim almış kişiler ise her bir dilin ayrı ayrı önemli olduğunu belirterek ortak bir dağılım göstermişlerdir.

Tabloya katılımcıların kimlik algıları açısından bakıldığında katılımcıların Yunanca-Türkçe dil tutumları ile kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanamamıştır. Sadece arkadaş edinme [$\chi^2= 11,905$, $P<0,05$] durumunda anlamlı bir ilişki görülmüştür. Buna göre kendisini Yunan kültürüne yakın hisseden kişiler arkadaş edinme konusunda Yunancanın daha önemli olduğunu söylerken, kendisini Türk olarak gören kişiler Yunancanın önemi konusunda şüphe duyulmazken arkadaş edinme konusunda Türkçenin de önemli olduğu görüşü vardır.

Katılımcıların Yunanca ve Türkçeye ilişkin dilsel tutumlarını belirlemek için bu iki dili nasıl algıladıkları “Türkçe ve Yunanca size ne hissettiriyor?” diye sorulmuş ve cevaplar Tablo 4.29’da gösterilmiştir.

Tablo 4.29. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Sıklık ve Yüzde Testi Sonuçları

Türkçe ve Yunanca size ne hissettiriyor?	Yunanca daha fazla		İki dilde eşit derecede		Türkçe daha fazla	
	f	%	f	%	f	%
Kulağa hoş gelen dil	17	26,6	36	56,3	11	17,2
Kulağa dostane gelen dil	13	20,3	41	64,1	10	15,6
Kulağa ayrıcalıklı gelen dil	30	46,9	22	34,4	12	18,8
Kulağa kibar gelen dil	28	43,8	17	26,6	19	29,7
Kulağa samimi gelen dil	9	14,1	29	45,3	26	40,6
Kulağa modern gelen dil	25	39,1	35	54,7	4	6,3

Tablo 4.29, 4.30 ve 4.31’de gözlenen değerlerin beklenen değerlerden düşük olması anlamlılık testinin sonuçlarının yanlış yorumlanmasına sebep olabileceği için, “sadece Türkçe” ve “daha fazla Türkçe” hücreleri ile “sadece Yunanca” ve “daha çok Yunanca” hücreleri birleştirilmiştir.

Tablo 4.29 incelendiğinde sorulan sorulara genel anlamda iki dilde eşit derecede cevabı verildiği görülmektedir. Kulağa hoş gelen dil %56,3, kulağa dostane gelen dil %64,1, kulağa samimi gelen dil %45,3 ve kulağa modern gelen dil %54,7 oranlarıyla iki dil eşit derecede denmiştir. Yunancanın üstün olduğu sorular ise kulağa ayrıcalıklı gelen dil (%46,9) ve kulağa kibar gelen dil (%43,8) sorularıdır. Türkçe ise sadece kulağa samimi gelen bir dil (%40,6) olarak cevaplara üstünlük kurmuştur.

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kimlik algılarıyla dil tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığına ki kare testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.30 ve Tablo 4.31’de gösterilmiştir.

Tablo 4.30. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Cinsiyet ve Yaşa Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Cinsiyet		Pearson's x ²	Yaş					Pearson's x ²
		Erkek	Kadın		18-25	26-35	36-45	46-60	60+	
1	Y	4	13	x ² = 12,189	2	7	4	1	3	x ² = 14,925 p> 0,05 Sd= 8
	YT	19	17	P<0,05	11	14	6	5	0	
	T	10	1	Sd= 2	3	0	4	2	2	
2	Y	4	9	x ² = 12,092	2	7	4	0	0	x ² = 21,178 P<0,05 Sd= 8
	YT	19	22	P<0,05	8	14	6	8	5	
	T	10	0	Sd= 2	6	0	4	0	0	
3	Y	20	10	x ² = 5,246	9	9	7	3	2	x ² = 29,691 P<0,05 Sd= 8
	YT	8	14	p> 0,05	7	12	3	0	0	
	T	5	7	Sd= 2	0	0	4	5	3	
4	Y	15	13	x ² = 1,085	7	13	4	1	3	x ² = 13,837 p> 0,05 Sd= 8
	YT	10	7	p> 0,05	6	4	3	2	2	
	T	8	11	Sd= 2	3	4	7	5	0	
5	Y	4	5	x ² = ,237	2	3	4	0	0	x ² = 17,120 P<0,05 Sd= 8
	YT	15	14	p> 0,05	8	14	3	1	3	
	T	14	12	Sd= 2	6	4	7	7	2	
6	Y	12	13	x ² = 4,010	4	13	7	1	0	x ² = 30,276 P<0,05 Sd= 8
	YT	17	18	p> 0,05	12	8	3	7	5	
	T	4	0	Sd= 2	0	0	4	0	0	

Tablo 4.30 incelendiğinde katılımcıların Yunanca ve Türkçeye yönelik dil tutumlarıyla cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Buna istisna olarak anlamlı bir ilişki kulağa hoş gelen [$x^2= 12,189$, $P<0,05$] ve kulağa dostane gelen [$x^2= 12,092$, $P<0,05$] dil sorularında ortaya çıkmıştır. Buna göre kadın katılımcılar kulağa daha hoş gelen dil hangisi sorusuna Türkçe yanıtını verirken erkeklerin yanıtı her iki dilde eşit derecede ve Türkçe olmuştur. Ayrıca kulağa dostane gelen dil sorusuna kadınların hiç Türkçe dememesi oldukça dikkat çekicidir. Hem erkekler hem de kadınlar bu soruya daha çok iki dilde eşit derecede cevabını vermiştir.

Yaş aralıkları açısından bakıldığında katılımcıların Yunanca ve Türkçeye yönelik dil tutumları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre yaşlar arttıkça Türkçeye olan olumlu tutum da artmaktadır. Bu durum kulağa ayrıcalıklı [$x^2= 29,691$, $P<0,05$], samimi [$x^2= 17,120$, $P<0,05$], modern [$x^2= 30,276$, $P<0,05$] gelen dil durumlarında net biçimde görülmektedir. Bunun dışında kalan kulağa hoş [$x^2= 14,925$, $P>0,05$] ve kibar [$x^2= 13,837$, $P>0,05$] gelen dil tutumlarıyla yaş aralıkları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Katılımcıların Yunanca ve Türkçeye yönelik dil tutumlarını yaş aralıkları değişkenine göre özetlemek gerekirse dil tutumlarıyla yaş aralıkları arasında olumlu yönde bir ilişki gözlemlenmiş ve yaşlar arttıkça katılımcıların dil tutumlarında Türkçe lehine bir artış görülmüştür.

Tablo 4.31. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Eğitim ve Kimliğe Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Durum	Dil	Eğitim Durumu			Pearson's x^2	Kimlik			Pearson's x^2
		Lise	Üniversite	Lisans Üstü		Türk	Yunan	T & Y	
1	Y	4	11	2	$x^2= 1,579$	6	5	6	$x^2= 10,068$
	YT	10	18	8	$p> 0,05$	25	6	5	$P<0,05$
	T	2	7	2	$Sd= 4$	6	0	5	$Sd= 4$
2	Y	2	10	1	$x^2= 8,525$	3	5	5	$x^2= 10,325$
	YT	9	21	11	$p> 0,05$	29	4	8	$P<0,05$
	T	5	5	0	$Sd=4$	5	2	3	$Sd= 4$
3	Y	4	19	7	$x^2= 4,914$	13	6	11	$x^2= 9,442$

	YT	7	11	4	p> 0,05	13	5	4	p> 0,05
	T	5	6	1	Sd=4	11	0	1	Sd=4
	Y	7	15	6	x²= 7,449	13	7	13	x²= 3,189
4	YT	6	6	5	p> 0,05	11	2	2	p> 0,05
	T	3	15	1	Sd=4	13	2	4	Sd=4
	Y	2	6	1	x²= 3,585	0	5	4	x²= 17,495
5	YT	8	13	8	p> 0,05	21	2	6	P<0,05
	T	6	17	3	Sd=4	16	4	6	Sd= 4
	Y	2	17	6	x²= 7,271	11	7	7	x²= 8,525
6	YT	12	17	6	p> 0,05	22	4	9	p> 0,05
	T	2	2	0	Sd=4	4	0	0	Sd=4

Tablo 4.31 incelendiğinde Yunanca-Türkçe dil tutumları ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Katılımcıların eğitim durumlarının yüksekliği ve eğitim seviyelerinin birbirine yakın düzeyde olmasının bunda etkili olduğu düşünülebilir. Her eğitim kademesindeki katılımcılar genel anlamda Yunanca-Türkçe dil tutumlarında iki dilin eşit derecede hissiyat verdiğini belirtmektedir. Tüm eğitim kademelerindeki katılımcıların ortak noktada bulunduğu durum ise Yunancanın kulağa kibar gelen bir dil olduğu kanısındadır [$x^2=7,449$, $P>0,05$].

Tablo 4.31 katılımcıların kimlik algılarıyla Yunanca-Türkçe dil tutumları arasındaki anlam bakımından değerlendirildiğinde katılımcıların kimlik algılarının bazı durumlardaki dil tutumlarında etkili olurken bazılarında ise etkisiz kaldığı anlaşılmaktadır. Buna göre kimlik algısı ile Yunanca-Türkçe dil tutumları arasında kulağa hoş [$x^2= 10,068$, $P<0,05$], dostane [$x^2= 10,325$, $P<0,05$] ve samimi [$x^2= 17,495$, $P<0,05$] gelen dil durumlarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Özetle kendisini Türk kimliğine ait hissedenler Türkçeyi daha kulağa hoş, dostane, samimi gelen dil olarak görürken kendisini Yunan kimliğine ait hissedenlerde aynı cevapları Yunanca adına vermektedir. Kulağa ayrıcalıklı [$x^2= 9,442$, $P>0,05$], kibar [$x^2= 3,189$, $P>0,05$], modern [$x^2= 8,525$, $P>0,05$] gelen dil durumlarındaysa anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına ilişkin yorumlar, sonuç gözlemleri ve önerilerle birlikte sunulmuştur.

5.1. Katılımcıların Kimlik ve Anadili Tanımlamalarına Ait Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların yarısından fazlası (%57,81) kendisini Türk kimliğine ait hissettiğini belirtmiştir. Ayrıca kendisini hem Türk hem Yunan olarak görenlerin oranı %25'tir. Yurt dışında yaşayan Türkler hakkında yapılan diğer çalışmalara (Yalınkılıç 2013, Bolver 2014, Osman 2016) oranla Selanik'te kendini Türk kimliğine ait hissetme yüzdesi düşük kalsa bile genel anlamda Türk kimlik algısı yüksektir. Selanik'te Türk kimlik algısının diğer çalışılan kentlere oranla düşük kalmasının en büyük sebebi yapılan diğer çalışmaların Türklerin yoğun ve bir arada yaşadığı Kırcaali, Batı Trakya, Üsküp gibi bölgelerde yapılmış olması olabilir. Bu bölgelerde Türkler sürekli birbirleriyle iletişim halindedir ve hatta Türk mahalleleri bulunmaktadır. Selanik'te ise durum farklıdır. Tarihten bu yana kozmopolit yapısını koruyan Selanik'te Türklerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalle bulunmazken kente dağılmış bir yerleşim mevcuttur.

Katılımcılara kendilerini hangi yönleriyle Türk ve Yunan hissettikleri sorulmuştur. Buna göre erkek katılımcıların kendilerini Türk hissetme sebepleri arasında en baskın gelen cevaplar; Türkçe konuşuyorum (%60,6), Türk anne-babadan olmayım (%69,9), Türk gibi yetiştirildim (%66,5), Türk gibi görünüyorum (%62,6), Türklerle aramda bir bağ hissediyorum (%69,6) ve Türkler hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum (%63,5) olmuştur. Kadın katılımcılar için de kendilerini Türk hissetme sebepleri pek farklılık göstermemektedir. Buna göre; Türkçe konuşuyorum (%64,4), Türk anne-babadan olmayım (%90,3), Türk gibi yetiştirildim (%64,4), Türklerle aramda bir bağ hissediyorum (%61,2) ve Türkler hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum (67,6) cevapları kadın katılımcıların kendilerini Türk hissetme sebepleridir.

Erkek katılımcıların kendilerini Yunan hissetme sebepleri arasında en baskın gelen cevaplar; Yunan gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum (%30,4), Yunanların yanında

kendimi çok daha rahat hissediyorum (%39,3) ve Yunanlarla aramda bir bağ hissediyorum (%36,2) olmuştur. Kadın katılımcıların kendilerini Yunan hissetme sebepleri; Yunanca konuşuyorum (%35,4), Yunan gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum (%35,4), Yunanlara benziyorum (%38,6), Yunanların yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum (%58,3) ve Yunanlarla aramda bir bağ hissediyorum (%35,4) olmuştur.

Kadın ve erkek katılımcıların tabloları karşılaştırıldığında neredeyse tüm yanıtlarda büyük bir benzeşme görülmektedir. Yunanlarla aramda bir bağ hissediyorum cevabı dikkat çekicidir ki bu çok doğaldır. Çünkü Selanik Yunanistan'ın bir kenti ve Yunan dilinin, kültürünün geçerli olduğu bir yerdir. Uzun yıllardır orada yaşayan insanların o kentin insanlarıyla aralarında bir bağ hissetmeleri oldukça normaldir. Ancak "Türklerin yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum" cümlesine verilen cevaplardaki cinsiyetler arası farklılık dikkat çekicidir. Erkeklerin Türklerin yanındayken kendilerini rahat hissetme oranları %57,5 iken bu oran kadınlarda yalnızca 22,5'tir. Kadınların kendilerini Türklere kıyasla Yunanların yanında rahat hissetmesi düşündürücüdür.

Katılımcıların kimlik algıları eğitim durumu ve yaş değişkenleri açısından değerlendirildiğinde eğitim durumlarının belirleyici bir değişken olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların yaş değişkeniyle kimlik algıları arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre özellikle 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların Türk kimlik algısının düşük olması endişe vericidir. Orada doğup büyümeleri ve sosyal çevrelerinin büyük çoğunluğunun Türk olmaması bu sonuçları doğurmuş olabilir. Özellikle daha önce de bahsettiğimiz gibi Türklerin yoğun olarak iç içe yaşamaması bu sonuçların çıkmasında etkilidir. Sadece aile içinde Türkçe iletişime geçen gençlerin, arkadaş ortamında, okulda, işte Türkçe ve Türk kültüründen uzak kaldığı düşünülebilir. Orta yaş grubunun Türk kimlik algısı yüksekken Türk kimlik algısının 60 yaş ve üzeri katılımcılara doğru gittikçe iki kimlikli bir algıya doğru evrildiği görülmektedir. Yıllarca iç içe geçmiş iki kültürle birlikte yaşanılması göz önüne alınırsa 60 yaş ve üzeri katılımcılarda bu sonucun çıkması doğal olarak karşılanabilir ve iki kimlikli algının artması, kültürel yönelimdeki farklılaşmanın belirtisi olarak değerlendirilebilir.

Kimliğin temel yapı taşlarından birisi anadilidir. Belirtilen anadili ile potansiyel anadili arasındaki farka bakılması için öncelikle belirtilen anadili ve potansiyel anadilinin

belirlenmesi gerekmektedir. Buna göre elde edilen bulgular, katılımcıların belirttikleri anadilleri ile potansiyel anadilleri bakımından incelendiğinde, Selanik'te Türkçenin sürdürümünün %64 oranında devam etsede tehdit altında olduğunu bizlere anlatmaktadır. Balkanlarda yapılan diğer çalışmalardan Üsküp örneğinde (Bolver, 2014) dil sürdürümü tamamıyla sağlanırken, Kırcaali örneğinde (Yalınkılıç, 2013) dil sürdürüm oranı %90 çıkmıştır. Diğer yandan katılımcıların yaklaşık %35'inin belirttikleri anadillerinin ebeveynlerinin dillerinden farklı olduğu ve yaklaşık %35 oranında dilsel kaymanın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak tüm bunlar değerlendirilirken bireylerin kendilerini ikidilli olarak tanımlamaları göz ardı edilmemelidir. Çünkü %35'lik dil yitimi var derken bu dil yitiminin direkt olarak Yunancaya değil de ana dilim hem Türkçe hem Yunanca seçeneğine kaydığı unutulmamalıdır.

Cinsiyet ve eğitim durumları değişkenlerinin anadili tanımlamasında bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Yaş değişkeni açısından bakıldığında yaşların arttıkça anadilini Türkçe olarak belirtme oranlarının arttığı görülmektedir. Burada en dikkat çekici nokta gençlerin diğer yaş aralıklarına oranla anadilini Türkçe olarak belirtmesindeki düşük oran gelmektedir. Bunun yanında 18-25 yaş aralığı dışında hiçbir yaş aralığında anadilini Yunanca olarak tanımlayan kimse bulunmamaktadır. Ayrıca 18-25 yaş aralığı katılımcılarında her iki dili de anadili olarak görenlerin oranı %56,2 ile diğer tüm yaş aralıklarından oldukça fazladır. Her iki dili de anadili olarak gören gençlere en yakın katılımcılar 60 yaş ve üzerindeki katılımcılardır. Bu sonuçlar da gençleri ve yaşlıları ortak bir noktada buluşturmaktadır. Yaşlıların uzun seneler boyunca Yunancanın anadili olduğu bir kentte yaşaması ve kendi aile içlerinde Türkçenin sıkça konuşulması sonucu her iki dili de anadili olarak kabul etmesi normal karşılanabilir. Aynı şekilde gençlerinde anadili Yunanca olan bir kentte yetişmeleri gençlerde de bu sonuçları ortaya çıkarmıştır. Ancak Türkçe açısından bu sonuçlara bakıldığında endişe verici bir durumun olduğu açıktır. Özellikle gelecekteki temsilcilerimiz olan genç nüfusun anadillerini düşük oranda Türkçe olarak belirtmeleri kaygı vericidir.

5.2. Katılımcıların Toplumsal Ağlarda Kullandıkları İletişim Diline İlişkin Sonuç ve Tartışma

Dil kullanım sonuçları katılımcıların dil kullanımı ve karşıdaki kişilerin katılımcılara kullandığı dil kullanımları olarak incelenmiş ayrıca cinsiyet, yaş, eğitim durumları ve kimlik özellikleri ile kullanılan dil arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını saptamak için ki

kare testi kullanılmıştır. Buna göre genel anlamda katılımcıların kullandığı dil aile içinde Türkçe (babanızla %95,31, annenizle %90,62, kardeşlerinize %78,12) iken sosyal ortamlarda Yunanca (kafelerde %40,62) ve ikidilliliğe (kafelerde %51,56) kaymaktadır.

5.2.1. Farklı Kişilerle Dil Kullanımına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların farklı kişilerle dil kullanımlarında Türkçeyi daha ağırlıklı olarak tercih ettikleri görülmektedir. Aile içi iletişim dilinin Türkçe olduğu net biçimde anlaşılmaktadır. Baba, Anne ve kardeş ile dil kullanım oranlarının Türkçe lehine yüksekliği anadili sürdürümü açısından çok değerlidir. Ancak aile içinden sosyal ortama geçildiğinde Türkçe kullanım oranı yarı yarıya düşüş göstermektedir. Özellikle kafelerde ve Türk arkadaşlarla iki dilin eşit derecede kullanım oranları kentteki çok kültürlü yapıyı bir kez daha göstermektedir.

Katılımcıların farklı kişilerle iletişim kurarken kullandıkları dil ile cinsiyetleri ve yaşları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Katılımcıların genel olarak Türkçeyi kullandıkları görülsede yaş aralıklarından genç sayılan grubun anne, baba, kardeşler gibi aile içi iletişimde Türkçe kullanımı ön plandayken sosyal ortamlara girildiğinde Türkçenin değer kaybettiği gözlenmektedir. Özellikle 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların kafelerde kullandığı dilin Yunanca ve ikidile döndüğü görülmektedir. Tabii ki bunda yaşanan kentin bir Yunan kenti olması ana etkindir ancak diğer yaş aralıklarında bu değer iki dillilikten yanayken 18-25 yaş aralığında Yunancadan yana olması düşündürücüdür.

Dil kullanımında katılımcıların farklı kişilerle iletişim kurarlarken kullandıkları dil ile eğitim durumları açısından anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Türk arkadaşlarla, Türk iş yerlerinde yapılan konuşmalarda eğitim düzeyi yükseldikçe Türkçe kullanım oranının arttığı gözlenmiştir. Ayrıca kafe ve camilerde eğitim seviyesinin arttıkça Türkçe kullanım oranında arttığı görülmüştür.

Kimlik değişkeni açısından bakıldığında katılımcıların kardeşleriyle ve Türk işyerlerinde konuşurken kullandıkları dille kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca kişilerin anne ve babalarıyla onların kimlikleri doğrultusunda edindikleri anadillerinde konuştuğu anlaşılmaktadır. Bu da eğitim seviyesi yüksek olan katılımcıların dil edinimi hakkında bilinçli olduklarını ve çocuklarını iki dilli yetiştirdiklerini göstermektedir.

5.2.2. Farklı Kişilerin Katılımcılara Karşı Dil Kullanımlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların farklı kişilerle dil kullanımları ile farklı kişilerin katılımcılarla iletişim kurarlarken kullandıkları dil sonuçları arasında bir uyum olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre aile içinde en geçerli dil Türkçedir ve bu dil sürdürümü açısından değerlidir. Bunun yanında sosyal ortamda kullanılan dile bakıldığında Türkçe kullanım oranı yarı yarıya düşüş göstermektedir. Bu sonuçta kentteki çok kültürlü yapıyı bir kez daha göstermektedir.

Farklı kişilerin katılımcılarla iletişim kurarlarken kullandıkları dil ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken yaş değişkeni açısından bakıldığında annesinin ve arkadaşlarının katılımcıya konuştuğu dil bakımından anlamlı bir ilişki söz konusudur. Buna göre frekans bakımından Türkçe daha önde olsada özellikle 18-25 yaş aralığındaki genç dilime konuşan annelerin diğer yaş aralıklarına oranla Yunancaya daha eğimli olduğu görülmektedir. Ayrıca yine 18-25 yaş aralığındaki gençlere arkadaşlarının yüksek oranda iki dilli biçimde iletişim kurdukları görülmektedir. Bu veriler tıpkı bir önceki başlıkta olduğu gibi kişilerin çevresiyle kurduğu iletişim diliyle paralellik göstermektedir. Özellikle bu paralellik 18-25 yaş aralığında daha belirgindir. Bu da bize bir kez daha 18-25 yaş aralığının yani genç dilimin diğer tüm yaş gruplarına oranla Yunancaya daha eğilimli olduğunu göstermektedir.

Farklı kişilerin katılımcılarla iletişim kurarlarken kullandıkları dil ile eğitim durumları ve kimlik değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Yalnızca annenin ve kardeşlerin katılımcılara karşı tercih ettikleri dil ile katılımcıların kimlikleri arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Bundaki en büyük payın annenin Yunan kimlikli olması ve çocuklarını da Yunan gelenek ve göreneklerine uygun biçimde yetiştirmesi olduğu düşünülebilir. Genel anlamda Türklerin birbirleriyle iletişim kurarken yüksek oranda Türkçeyi kullandıklarını ve Türkçenin Türkler arasında genel bir iletişim dili olduğunu görülmektedir.

5.3. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca Dil Tercihi, Tutumu ve Seçimine İlişkin Sonuç ve Tartışma

5.3.1. Dil Tercihlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

İnsanlar çeşitli etkinlikler gerçekleştirirken dil tercihleri yapabilirler ve bu dil tercihleri, çokdilli bağlamlarda çeşitli dilsel davranışlar ortaya çıkarır. Dilsel profilin

anlaşılabilmesi için katılımcıların duygusal ve kişisel etkinliklerinde hangi dili tercih ettiklerini belirlemek önemlidir.

5.3.1.1. Kişisel Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Katılımcılar düşünürken, rüya görürken, sayı sayar ve hesap yaparken ve yazı yazarken Türkçeyi tercih ettikleri görülmektedir. Yazı yazmada Yunancanın çok düşük oranlarda kalması Yunan abecesinin getirdiği bir zorluk olabilir. Katılımcıların özellikle okumada Yunancayı kullandıkları görülmektedir. Bu durumdan yola çıkarak katılımcıların Türkçe okuma becerilerinin gelişim göstermeyeceği düşünülebilir. Ayrıca bu veriler kentte Türkçe yazılı materyal sıkıntısı olduğunu da gösterebilir. Tıpkı gazete-dergi okuma gibi radyo dinlemede de Yunanca ağır basmaktadır. İki dilin eşit derecede kullanıldığı televizyon ve film-dizi izlemede iki dillilik oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Bunun temelinde sadece dil değişkenleri değil, ilgi çekici içeriğin etkisi de göz ardı edilmemelidir.

Katılımcıların kişisel etkinliklerdeki dil tercihleri ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken cinsiyet, kimlik ve yaş değişkeniyle bazı kişisel etkinliklerdeki dil tercihlerinin anlamlı ilişkisi görülmüştür. Buna göre erkek katılımcıların yazı yazma, sayı sayma-hesap yapma işlemlerinde kadınlara oranla Yunancayı daha çok tercih ettiği, kadınların ise televizyon, dizi-film izlemede Yunancayı erkeklere oranla daha çok tercih ettiği görülmüştür. Genel anlamda ise televizyon, dizi-film izlemede iki dillilik ön plandadır.

Yaş değişkeni açısından bakıldığında 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların diğer yaş aralıklarındaki katılımcılara oranla Yunancaya eğilimli oldukları gözlenmektedir. Özellikle düşünürken, rüya görürken, sayı sayar-hesap yaparken ve yazarken genel anlamda katılımcılar Türkçe kullanırken 18-25 yaş aralığında Yunancanın ve ikidilliliğin etkisi artmaktadır.

5.3.1.2. Duygusal Etkinliklerdeki Dil Tercihlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Duygusal etkinliklerde kullanılan diller arasında Türkçenin Yunancaya oranla her durumda daha yüksek oranda kullanıldığı gözlenmektedir. Katılımcıların yorgunken, stresliyken, kızginken ve şaşkıncan çoğunlukla Türkçeyi kullandıkları saptanmıştır. Türkçenin yanında iki dilin de kullanımı görülmektedir. Katılımcılar telaşlıyken ve tartışırken iki dilide kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların duygusal etkinliklerdeki dil tercihleri ile cinsiyetleri ve eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken kimlik ve yaş değişkeniyle bazı duygusal etkinliklerdeki dil tercihlerinde anlamlı ilişki görülmüştür. Buna yaşlar yükseldikçe Türkçe kullanım oranı artmaktadır. Yaş aralıkları arasında en çok Yunancanın kullanımı yine 18-25 yaş aralığında görülmektedir.

Ayrıca katılımcıların özellikle stresliyken, kızginken, telaşlıyken ve tartışırken kullandıkları diller kendilerini hissettikleri kimlik algılarıyla uyum içindedir. İstisnai oluşturan durum ise katılımcılardan kendilerini Yunan kimliğine ait hissedenenler arasında yorgunken, mutluyken ve şaşkıyken Türkçeyi daha çok kullanmalarındır. Bu veride göstermektedir ki katılımcılardan bazıları kendilerini her ne kadar Yunan kimliğine ait görsede bazı duygusal etkinliklerde Türkçeyi kullanma oranları Yunancaya kıyasla daha yüksek seviyededir.

5.3.2. Dil Seçimlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Katılımcılar verilen konularda genellikle ikidili birden kullandığını belirtmiştir. Tek istisna durum dini konuları konuşmada görülmektedir. Katılımcılar dini konular hakkında konuşurken çoğunlukla Türkçeyi kullanımlarını demiştir.

Dil seçimi sonuçlarında katılımcıların dil seçimleri ile eğitim durumları ve kimlik değişkenleri arasında bir ilişkiye rastlanmazken cinsiyet ve yaş değişkeninde anlamlı ilişki görülmüştür. Buna erkek katılımcılar akademik konuları daha çok Yunanca ve her ikidilde birden konuştuklarını belirtirken kadın katılımcılar daha çok her ikidilde ve Türkçe olarak konuştuğunu belirtmişlerdir. Erkek katılımcılar müzik-aktüalite, din ve sosyo-politik konularda kadınlara oranla Yunancayı daha çok kullandıklarını belirtmiştir.

Yaş değişkeni açısından bakıldığında ise akademik, dini ve kültür-eğitim konularını konuşurken katılımcıların seçtikleri dilleriyle yaş aralıkları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. 18-25 yaş aralığındaki kişilerin akademik konular hakkında konuşurken Türkçeyi tercih etmemeleri çok dikkat çekici bir veridir. Bundaki etken genç yaşta Yunan eğitim sistemine girmiş olmaları ve eğitim aldıkları kurumlarda Yunancanın hakim dil olması olabilir. 18-25 yaş aralığının tam aksine 60+ yaş aralığındaki kişilerin akademik konuları konuşurken Yunancayı hiç tercih etmemesi iki yaş grubu arasındaki farklılığı gözler önüne

sermektedir. Dini konuları konuşurken her yaş grubunda ağırlığın Türkçe olması oldukça doğaldır. Tek farklılığı yaratan yaş aralığı ise 26-35 yaş aralığıdır. Bu yaş aralığında dini konuları Yunanca konuşan kişilerin varlığı dikkat çekmektedir.

5.3.3. Dil Tutumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların Türkçe ve Yunancaya yönelik dil tutumları “Selanik’te aşağıdaki işleri yapmak için Türkçe ve Yunanca ne kadar önemlidir?” ve “Türkçe ve Yunanca size ne hissettiriyor?” sorularıyla ölçülmüştür. Ayrıca verilen cevapların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve kimlik algısı değişkenleriyle anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığına ki kare testi ile bakılmıştır.

5.3.3.1. Dile Ait Önem Tutumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Çıkan genel sonuca göre Selanik’te eğitim almak, yaşamak, Yunanlar arasında söz sahibi olmak ve Yunanlar arasında kabul görmek için geçerli dil Yunancadır. Ayrıca katılımcıların arkadaş edinmek için ve arkadaşlarla konuşmak için Yunancayı daha sık kullanması arkadaşlarının çoğunun Yunan olduğunu gösterirken iki millet arasındaki sosyal yakınlaşmayı bizlere anlatmaktadır. Bunların yanında Türkler arasında kabul görebilmek ve Türkler arasında söz sahibi olabilmek için Türkçenin yanında iki dilin de önemli olduğu vurgulanmıştır. Neredeyse tüm sorulara verilen cevaplardan Yunancanın Selanik’te daha geçerli bir dil olduğu anlaşılırken “Çocuk yetiştirmek”, “Türkler arasında söz sahibi olmak” ve “Türkler arasında kabul görmek” durumlarında Yunancanın yerini Türkçeye bıraktığı görülmektedir. Tablo genel anlamda Selanik’teki Türkçe adına olumsuz bir görüntü çizse de Türkçenin daha önemli olarak görüldüğü üç sorudan birisinin çocuk yetiştirme durumu olması sevindiricidir. Türk çocuklarını yetiştirmede Türkçenin daha değerli görülmesi Selanik’teki gelecek nesiller adına umut vericidir.

Katılımcıların Türkçe ve Yunancaya yönelik dil tutumları ile cinsiyetleri, eğitim durumları ve kimlik algıları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken sadece yaş değişkeniyle bazı dil tutumları arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Buna göre 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar diğer yaş aralıklarındaki katılımcılara oranla Yunancanın verilen durumlarda çok daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. 18-25 yaş grubuna göre özellikle arkadaş edinmek, para kazanmak, eğitim almak, iş bulmak, Yunanistan’da yaşamak, arkadaşlarla konuşmak, Yunanlar arasında söz sahibi olmak ve Yunanlar arasında kabul

görmek için Yunanca çok önemlidir. 18-25 yaş aralığına göre para kazanmak için neredeyse sadece Yunanca önemlidir. Oysa 26-35 yaş aralığı Yunancanın yanında Türkçenin de önemli olduğunu belirtmektedir. 26-45 yaş grubunun aktif olarak iş hayatında para kazandığı düşünülürse kentte para kazanma konusunda Türkçenin de önemli olduğu söylenebilir. Çocuk yetiştirme konusunda da yine benzer bir tablo vardır. 18-25 yaş aralığındaki genç dilim çocuk yetiştirmede Yunancanın önemli olduğunu belirtirken katılımcı yaşlarının arttıkça çocuk yetiştirmede Türkçenin önemli olduğu vurgusu görülmektedir. Yine aynı şekilde arkadaş edinme konusunda 18-25 ve 26-35 yaş aralığındaki genç ve genç yetişkin dilim Yunancanın daha önemli olduğunu söylerken 36-45, 45-60 ve 60+ yaş aralığındaki yetişkin ve yaşlı kişiler ikidilin birden önemli olduğunu söylemektedir. Buradan genç Türk neslin arkadaşlıklarını daha çok Yunanlarla yaptığı çıkarılabilir.

5.3.3.2. Dile Ait His Tutumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Katılımcılar iki dilinde kulağa hoş, dostane, samimi ve modern gelen dil olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca Yunancanın kulağa ayrıcalıklı ve kibar gelen dil olduğu düşünülmektedir. Türkçe ise katılımcılar tarafından kulağa samimi gelen bir dil olarak tanımlanmıştır.

Katılımcıların Türkçe ve Yunancaya yönelik dil tutumları ile cinsiyetleri ve eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken yaş ve kimlik değişkeniyle bazı dil tutumları arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Buna göre yaşlar arttıkça Türkçeye olan olumlu tutum da artmaktadır. Bu durum kulağa ayrıcalıklı, samimi, modern gelen dil durumlarında net biçimde görülmektedir.

Kimlik algısı ile Yunanca-Türkçe dil tutumları arasında kulağa hoş, dostane ve samimi gelen dil durumlarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Özetle kendisini Türk kimliğine ait hissedenler Türkçeyi daha kulağa hoş, dostane, samimi gelen dil olarak görürken kendisini Yunan kimliğine ait hissedenlerde aynı cevapları Yunanca adına vermektedir.

5.4 Öneriler

Bu çalışma ile geleceğimiz olan genç nüfusun Türkçe ve kimlik algılarına karşı ön yargılarını kaldıracak ve geliştirecek çalışmaların yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu

gerekçe ile araştırmamızın, özellikle genç nüfusu daha çok kapsayacak bir katılımcı kümesi ile farklı bölgelerde yaşayan Türkleri içererek üretilecek yeni araştırmalara ilham olacağı düşünölmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan Türkler hakkında gerçekleştirilecek benzer çalışmalarla Türklerin yaşadığı bölgelerdeki dil durumları ve Türkçe ile çoğunluk diline bakış açıları, dil sürdürümleri incelenerek Türkçenin göçmenler, gurbetçiler ve azınlıklardaki geleceğine dair ipuçları edinilebilir.

Bunun yanında 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar, hem diğer yaş aralıklarına, hem de diğer kentlerde yapılan çalışmalardaki yaşıtlarına kıyasla kimlik algıları ve Türkçe kullanım oranlarında olumsuz bir görüntü çizmiştir. Geleceğimiz olan bu gençlerin Türkçe ve Türk kimlik algısına yönelik olumlu tutum sergilemesi açısından yapılacak çalışmalar önemlidir. Bu doğrultuda öncelikle gençlerin Yunancaya (çoğunluk diline) yönelimlerinin ne düzeyde olduğunu belirlemek için nitel bir çalışma yapılabilir. Bu nitel çalışma doğrultusunda da gençlerin kimlik algılarını ve Türkçe kullanım oranlarını arttıracak politikalar izlenebilir.

Son söz olarak “Balkanlarda Türkçe atamızın yadigârıdır ve onu yaşatmak hepimizin görevidir” (Akalm, 2002).

KAYNAKÇA

- Achmet, İ. K. (2005). *Yunanistan'da (Batı Trakya) ikidilli eğitim veren azınlık okullarında Türkçe ve Yunanca öğrenim gören öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akalın, Ş. H. (2002). Makedonya'da eğitim dili olarak Türkçe. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. 13, 7-14.
- Akalın, Ş. H. (2004). Türk dili: Dünya Dili. 5. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 2*. içinde (196-198. ss.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akarsu, B. (1998), Dil - kültür bağlantısı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Aksan, D. (1975). *Ana dili*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dil bilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksu, E. (2018). *Selanik'te Türk edebî kültürü (1860-1912)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Çanakkale.
- Akyüz, Y. (1989). Tanzimat döneminde eğitim, öğretim, anlayış ve uygulamalarında görülen yenilikler. *Milli Eğitim*, Aralık 3-6.
- Alkan, M.Ö. (2003). *İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Selanik'ten İstanbul'a Terakki Vakfı ve Terakki Okulları 1877-2000*, Terakki Vakfı, İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Anastassiadou, M. (2001). *Tanzimat çağında bir Osmanlı şehri: Selanik*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Anonim, (1876). *Letters to my sister letter III: Turkey-Salonica*, 1839, Southern Literary Messenger (Temmuz 1840), 550; Kari Braun-Wiesbaden, Eine türkische Reise, ii, 96-97, 129-130.
- Appel, R., Muysken. P. (1987). *Language contact and bilingualism*. London: Edward Arnold.
- Arslan, D. (2015). *Selanik Gazetesi'ne göre "Yeni Felsefe Mecmuası Yeni Hayat Müdafidir yazısının" yranskripsyonu ve değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Gaziantep.

- Aswegen, J. (2008). *Language maintenance and shift in Ethiopia: the case of maale*. master of arts with specialisation in sociolinguistics. University of South Africa.
- Aşçı, U. D. (2013). İngiltere'deki Türkçe konuşan toplumda iki dillilik (bilingualism) ve dil karışması (interference), Bülent Gül (Ed.), *Bengü Bitig. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı* içinde (97-118. ss.). Ankara.
- Ayaz, H. (2014). *II. Meşrutiyet döneminde Hasan Tahsin ve gazeteciliği*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Baer, M. D. (2011). *Selanikli Dönmeler, Yahudilikten dönenler, Müslüman devrimciler ve seküler Türkler*, çev. Sevinç Kayır, İstanbul: Doğan Kitap Yayınevi.
- Baker, C. (2011). *İkidilli eğitim – anne-babalar ve öğretmenler için rehber*. Sezi Güvener (çev.), İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Balcı, M. (2010). *Selanik düştü-Selanik'in kaybediliş öyküsü*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Baş, H. (2005). *Unutulan batı trakya Türkleri*, İzmir: Umay Yayınevi.
- Bayram, S. (2009). *Osmanlı döneminde Selanik limanı 1869-1912*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- BCC. (2019). *Babylonia Cultural Center*. Erişim adresi: www.babylonia.gr/glosses/seminaria-toyrkikis-glossas adresinden 1 Mayıs 2019 tarihinde alınmıştır.
- Bolver, M. (2014). *Üsküp'te yaşayan Türklerin dil durumu*. Yüksek Lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.
- Bosnalı, S. (2007). *İran Azerbaycan Türkçesi: toplumdilbilimsel bir inceleme*. İstanbul: Kebikeç Yayınları.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2016), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Canbulat, M. (2010). Güncel tartışmalar bağlamında çok dillilik: toplum dilbilimsel yaklaşım. E. Esen. (Editör), *Bir çocuk - iki dil: Berlin örneğinde Türk-Alman okul öncesi eğitim koşulları ve fırsatlar* (s. 151-166). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Castellan, G. (1995). *Balkanların tarihi 14-20 yüzyıl*, İstanbul: Milliyet Yay.

- Cemiloğlu, İ. ve Şen, Ü. (2012). Belçika'da yaşayan Türk çocuklarının demografik özelliklerine göre Türkçeye yönelik tutumları. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(2), 7-26.
- Cengiz, A. K. (2006). *Dil-kültür ilişkisi açısından Hatay'da iki dillilik*, Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji Anabilim Dalı, Hatay.
- Childe, G. (1998). *Tarihte neler oldu*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Crystal, D. (1992). *An encyclopedic dictionary of language & languages*. Cambridge: Blackwell.
- Crystal, D. (2007). *How language works*. London: Penguin.
- Cummins, J. (1979). Cognitive/academic language proficiency, linguistic interdependence, the optimal age question and some other matters. *Working Papers on Bilingualism*, 19, 197-205.
- Cummins, J. (1991). The development of bilingual proficiency from home to school: A longitudinal study of Portuguese-speaking children. *Journal of Education*, 173, 85-98
- Çakılı D. (2017). Unutulmuş bir seyâhat-i hümâyûn: Sultan Abdülmecid'in Selanik ziyareti, *Tarih Dergisi*, 65(1), 75.
- Çakır, S. (1996). *Osmanlı kadın hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çavuşoğlu H. (2007). *Avrupa Birliği'nde etnik tabakalaşmaya kasıt-kanıt (kavramlarıyla - hükümleriyle - işlevleriyle) Yunan vatandaş(sız)lık kanunları*, Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Çelik, H. (1995). *Genç Kalemler Mecmuası üzerinde bir araştırma*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları.
- Dağlar Macar, O. (2010). Ottoman Greek education system and Greek girls schools in Istanbul (19th. ve 20th Centuries), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 771-812
- Dağlı, Y., Kahraman S.A., Dankoff R. (2003). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi VIII. Kitap*, 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Davis, F. (1986). *The Ottoman Lady: a social History from 1718-1918*, Greenwood Yayınevi, New York

- Deringil, S. (2002). *İktidarın sembolleri ve ideoloji, II. Abdülhamid dönemi*, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, N. (2015). *İkinci Abdülhamid döneminde Selanik'te gayrimüslim ve Müslim tebaada kadınların eğitimi: karşılaştırmalı bir analiz*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Ege, P. (2006). Baş makale: farklı engel gruplarının iletişim özellikleri ve öğretmenlere öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 1-23.
- Erdil, Z. (2012). *Hollanda'da yaşayan iki dilli ve Türkiye'de yaşayan tek dilli Türk çocukların dil özelliklerinin sohbet ve öyküleme dil örneği bağlamlarında karşılaştırılması*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi*. Cilt 1-2; 3-4; 5. İstanbul: Eser Kültür Yayıncılık
- Ervin-Tripp, S. (1964). An analysis of the interaction of language, topic and listener. In: Fishman, J. (ed). *Readings in the sociology of language*. The Hague: Mouton, 192-211.
- Faroqhi, S. (1997). Selanik. *The Encyclopaedia of Islam*. Vol. IX, 123-126. Leiden: E. J. Brill.
- Fox, R. (1991). *Encounter with anthropology*, New York: Transaction Publishers.
- Garett, P., Coupland N. and Williams A. (2003). *Investigating language attitudes: social meanings of dialect, ethnicity and performance*. Cardiff: University of Wales Press.
- Georgeon, F. (1992). *Selanik musulmane et deunmé , Salonique (1850-1918). La ville des Juifs et le reveil des Balkans, autrement, série memoires*. edi. Veinstein Gilles, Paris, janvier, p.105-118.
- Ginio, E. (2004). Neither Müslims nor Zimmis: the Gypsies (Roma) in the Ottoman State, *Romani Studies*, Cilt: 14, Sayı: 2
- Goffman, D. (1995). *İzmir ve levanten dünya*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Goumaris, B.C. (1994). *Selanik, Doğu Akdeniz'de liman kentleri*, Ed. Çağlar Keyder, Y. Eyüp Özveren ve Donald Quatert, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gökaçtı, M. A. (2001). *Yeniden keşfedilen Yunanistan*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökalp, Z. (1990). *Türkçülüğün esasları*, Mehmet Kaplan (hızl.), 2. Basım, İstanbul: MEB Yayınları

- Gökbilgin, M.T. (1996). *Selanik*, İslam ansiklopedisi, İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi Cilt: 10.
- Gökdağ, B. (2012). Balkan ülkelerinin anayasalarında dil kullanımı ile ilgili düzenlemeler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 69-97.
- Gökdağ, B. (2012). Balkanlar: Etnik karmaşanın dilsel boyutları. *Karadeniz Araştırmaları*, 32, 1-27.
- Grigoriou, A. X., Hekimoglou, E. A. (2008). *Thessaloniki two perigiton 1430- 1930*. Thessaloniki: Militos Ekdoseis
- Grosjean, F. (1982). *Life with two languages: an introduction to bilingualism*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gül Yazıcı, Z. (2007). *Birinci ve ikinci dili Türkçe olan iki dilli çocukların Türkçeyi kazanımlarına dil merkezli okul öncesi eğitim programının etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Günay, D. (2004). *Dil ve İletişim*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güvenç, B. (1976). *Değerler, tutumlar ve davranışlar toplum bilimlerinde araştırma ve yöntem*. (Der. R. Keleş). Ankara: TODAİE Yayınları.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haksöz, C. (2007). *Linguistic rights of the Turkish minority in Bulgaria*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hassiotis, I. K. (1997). *Armenian community in Thessaloniki, extract from Queen of the Worthy, Thessaloniki, History and Culture*, Cilt: 1, History and Society, ed. By I.K. Hassiotis, Paratiritisi
- Hazai, G. (1960). *Rumeli ağızlarının tarihi üzerine*. In: TDAYB 1960.205-211
- Hoebel, E. A. (1966). *Readings in anthropology*, New York: Mc Graw Hill Books.
- Holloway, R. L. (1969). Culture: a human domain, *Current Anthropology*, 10, 395-412.
- HSA. (2014). *Demographic and social characteristics of the resident population of greece according to the 2011 population - housing census revision of 20/3/2014*. Hellenic Statistical Authority: <http://www.statistics.gr/en/2011-census-pop-hous> adresinden 16 Mayıs 2019 tarihinde alınmıştır.

- HSA. (2014). *Estimated population on the 1st january for the years 2002-2018* . Hellenic Statistical Authority: <http://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/SPO18> adresinden 16 Mayıs 2019 tarihinde alınmıştır.
- Hudyma, K. (2012). *Language maintenance and shift: case study of Ukranian in Saskeatchewan*. Master of Arts in the Department of Languages and Linguistics. University of Saskeatchewan.
- Iliadou, D.H. (1961). Thessalonique en 1726: (La relation du moine russe Basile Barskij), *Balkan Studies*, 2(2), 293-298.
- IMXA (2019). *Institute for Balkan studies*: <http://www.imxa.gr> adresinden 16 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.
- İmer, K. (1987). Toplumdilbilimin kimi kavramlarına kuramsal bir bakış ve dil türleri. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cumhuriyetin 60 Yıldönümü Armağanı*, 213-230.
- İmer, K. (1990). *Dil ve toplum*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy, S.A. (2011). *Dilbilim sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İnalçık, H. ve Quataert, D. (2004). *Osmanlı İmparatorluğunun ekonomik ve sosyal tarihi*, İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İnan, A. (1999). *Mustafa Kemal Atatürk'ün Karlsbad hatıraları*, İstanbul: Cumhuriyet Yay.
- İsen, M. (2009). *Varayım gideyim Urumeli'ne*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Kahraman, S.A. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C. 1, 8. İstanbul: YKY.
- Karahan, F. (2001). Sakarya ili Aralık köyünde yaşayan Boşnakların etnikdilbilimsel canlılık oranları dile ve kimliklerine karşı tutumları toplumsal ağları içerisinde dil kullanımları. *Üniversitelerarası XV. Dilbilim Kurultayı 24-25 Mayıs 2001 Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayım Merkezi*, 17-18.
- Karal, E. Z. (1956). *Osmanlı tarihi*, Ankara. c.VII s. 98.
- Karpat, K. (2010). *Osmanlı nüfusu 1830-1914*, İkinci Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Keçeci Kurt, S. (2013). Osmanlı Devleti'nde Özel İslam Okulları (Selanik), *Ekev Akademi Dergisi*, 17(54), 187-204.
- Kemal, N. (1869). *Yeni İstikraz*. Hürriyet Gazetesi. No:38, 1 Zilhicce 1285-15 Mart 1869, 2.

- Keyder, Ç., Özveren, E., Quatert, D. (1994). *Doğu Akdeniz'de liman kentleri 1800-1914*. (Editörler: Ç. Keyder, Y. E.Özveren , D.Quatert) (Çev. Çağalı Güven), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kiel, M. (2009). Selanik. *İslam ansiklopedisi*, cilt 36. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Killi, Yılmaz G. (2011). Altay Türklerinin dil durumu. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. 8(3), 24-60.
- Koç, N. (1992). *Açıklamalı dilbilgisi terimleri sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- König, G. (1991). Toplumdilbilim açısından dil ve dil türleri kavramları üzerine, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2, 59-70.
- Lenk, S. (2007). *Can minority languages survive in a situation of sustained bilingualism? ethnolinguistic vitality and language behavior among indigenous speakers of Quichua In Ecuador*. University of Pittsburgh.
- Levy, A. (1994). *The Jews of The Ottoman Empire*, The Darwin Press, New Jersey
- Mazower, M. (2007). *Hayaletler şehri: Hristiyanlar, Müslümanlar ve Yahudiler*, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mercator Education. (2003). *The Turkish language in Education in Greece*. www.mercator-research.eu/fileadmin/mercator/documents/regional_dossiers/turkish_in_greece.pdf adresinden 5 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.
- Mesthrie, R., et al. (2009). *Introducing sociolinguistics* (2nd ed.). UK: Edinburgh University Press.
- Michailidis, I. (2008). *From Christians into ethnic members: Creating borders within the city of Thessaloniki (1800-1912)*, Aristotle University of Thessaloniki.
- Milas, H. (1994). *Yunan ulusunun doğuşu*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Minority rights minorities and indigenous peoples (2018, 06 Haziran). Erişim adresi <http://minorityrights.org/country/greece/>
- Molho, R. (2005). *Salonica and Istanbul: Social, political and cultural aspects Of Jewish life*, İstanbul: The Isis Yayınevi.

- Moutsopoulos, N. K. (ed.) (2002). *Thessaloniki history of the city and the municipality*. Thessaloniki: Alexandros Publishing.
- Myers-Scotton, C. (2006). *Multiple voices: An introduction to bilingualism*. Blackwell.
- Nettle, D., Romaine, S. (2002). *Kaybolan sesler dünya dillerinin yok oluş süreci*. Harun Özgür Turgan (çev.), İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Odabaşı, İ. A. (2006). *II. Meşrutiyet Dönemi basın ve fikir dünyasında Genç Kalemler Dergisi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Okay, M. O. (1991). *“Millî Edebiyata dair”, sanat ve edebiyat yazıları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Oruç, Ş. (2016). Ana dili, ikinci dil, iki dillilik, yabancı dil, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45(3), 279-290.
- Osman, N. (2016). *Batı trakya Türklerinin ana dili korunumu, dil kullanımı ve kimlik algıları*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Edirne.
- Özcan, U. (2013). 1878- 1912 Yılları Arasında Manastır Vilayetinde Okullaşma ve Okullaşmanın Milliyetçilik Üzerinde Etkisi, *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVAD)*, 2(1), 378.
- Özdemir, B. (1999). *Selanik'in 1840'lı yıllardaki nüfus yapısı üzerinde bir deneme*, Osmanlı, C. IV, Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Öztürk, E. (2018). *Selanik'te sosyo-ekonomik ve kültürel hayat (1908-1912)*, Yeditepe Üniversitesi Atatürk ilkeler ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Öztürk, N. (2007). Giriş. F. Bölükbaşı (Ed.), *Türkçe Öğretimi* (s. 9-24). İstanbul: Lisans Yayınları.
- Öztürk, N. (2010). Türkçede anadil tartışmaları üzerinde bir değerlendirme. İ. Yazar (Ed.), III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu 2010 içinde (747-753 ss.). İzmir.
- Pala, Ayhan. (1991). *XV ve XVI yüzyıllarda Selanik şehri*, Doktora tezi Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Papapavlou, A. (2005). *Attitudes toward the Greek Cypriot dialect: sociolinguistic implications*. Contemporary sociolinguistic issues in Cyprus. Thessaloniki: University Studio Press. 53-64.

- Parlatır, İ., Çetin, N. (1999). *Genç Kalemler Dergisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Pehlivan, A. (2009). *Kuzey Kıbrıs'taki gurbetlerin Türkçe ve gurbetçeye yönelik tutumları ile dil kullanımları*. Millî Folklor, Yıl: 21, Sayı: 82, 146-157.
- Quataert, D. (2002). *Osmanlı İmparatorluğu 1700–1922*, Çev. Ayşe Berktaş, İstanbul: İletişim Yay.
- Rodrigue, A. (1997). *Türkiye Yahudilerinin batılılaşması: Alliance Okulları 1860-1925*, çev. İbrahim Yıldız, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Rodrigue, A. ve Benbassa, E. (2003). *Türkiye ve Balkan Yahudileri tarihi*, çev. Ayşe Atasoy, İstanbul: İletişim Yay.
- Ryan, E. B. (1982). Howard Giles, and Richard J. Sebastian. An integrative perspective for the study of attitudes toward language variation. *Attitudes towards Language Variation (1-19)*. Bouchard E., Giles R. and H. (eds.). London: Edward Arnold
- Sarı, H. İ. (2017). *Yunanistan ekonomisinde turizmin yeri ve önemi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Coğrafya Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Sazyek, H. (2012). Türk edebiyatının ilk avangart hareketi “Yeni Lisan”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 113-136
- Sertel, Z. (2001). *Hatırladıklarım*. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Somel, A. (2000). Osmanlı modernleşme döneminde kız eğitimi, *Kebikeç Dergisi*, 10, 223-238
- Somel, A. (2005). Maarif müdürü Radovişli Mustafa Bey'in raporları ve Müslim ve gayrimüslim eğitimi: II. Abdülhamid devri Selanik taşrasında maarif meselesi (1885-1886), *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(2), 118-120.
- Somel, A. (2010). *Osmanlı'da eğitimin modernleşmesi (1839-1908)*, çev. Osman Yener, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Somel, A. (2013). *Gayrimüslim okulları nasıl “azınlık okulu” oldu*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi. Erişim Adresi: http://research.sabanciuniv.edu/21969/1/Gayr%C4%B1_Muslim_Okullar%C4%B1_Nas%C4%B1_Az%C4%B1nl%C4%B1k_Okullar%C4%B1na_D%C3%B6n%C3%BCn%C5%9Ft%C3%BC_Somel.pdf

- Stoianovich, T. (1960). The conquering Balkan Orthodox Merchant, *The Journal of Economic History*, 20(2), 234-313.
- Şahin, H. H. (2018). Müslüman Türk Devletinin tek kadın sultanı “Belkîs-i Cihan Raziye Begüm”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5(16), 362-377.
- Şar, O. (2010). *Alliance Israelite Universelle Schools within the Existing School Networks in the Ottoman Empire*. Yüksek Lisans Tezi Boğaziçi Üniversitesi, Tarih Anabilimdalıy, İstanbul.
- Şaşmaz, M. (1994). Analysis of the population table of the census of Salonica of 1903-4, *OTAM*, 5(5), 358-367. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000219
- Tabakoğlu, A. (2005). *İktisat tarihi toplu makaleler I*, İstanbul: Kitapevi Yay.
- Taşdemirci, E. (2001). Türk eğitim tarihinde azınlık okulları ve yabancı okullar, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 13-28.
- Theologou K. ve Michaelides G. P. (2010). The role of the Jews in the late Ottoman and early Greek Salonica, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 12(3), 307-320.
- Topaloğlu, A. (1989), *Dil bilgisi terimleri sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Topbaş, S. (2007). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Topuz H. (2007). *Özgürlüğe kurşun*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Trendy Learning. (2019). *Yabancı diller öğrenme merkezi*. Erişim adresi: www.trendylearning.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=100 adresinden 11 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu. (2018). Güncel Türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/> 11 Mayıs 2019 tarihinde alınmıştır.
- Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, <http://www.tubaterim.gov.tr> 11 Mayıs 2019 tarihinde alınmıştır.
- Türker, O. (2012). *Selanik'ten Thessaloniki'ye-unutulan bir kentin hikâyesi 1912-2012*, İstanbul: SEL Yayıncılık.
- Ulusoy, Ö. (2012). Tanzimat sonrası Osmanlı arşiv belgeleri temelinde Balkanlarda çingene algısı, *Bulgaria and Turkey at the Intercultural Crossroads: Language, History and Literature*. Published Conference Presentation, 1, 6-144.
- Ünal, N. (2015). *İki Osmanlı liman kenti İzmir ve Selanik*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Vacalopoulos A. E. (1973). *History Of Macedonia 1345- 1833*, Çev. Peter Megen, İnstitute For Balkan Studies, Thessaloniki.
- Vacalopoulos, A. E. (1963). *History of Thessaloniki*. Greece: IMXA. çev. T.F. Carney, İnstitute For Balkan Studies.
- Veinstein, G. (1999). *Selanik 1850-1918 "Yahudilerin kenti" ve Balkanlar'ın uyanışı*, çev. Cüneyt Akalın, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vlami, D. (2009). Entrepreneurship and relational capital in a Levantine context: Bartolomew Edward Abbott, the "father of the Levant Company in Thessaloniki (Eighteenth-Nineteenth Centuries). *The Historical Review*. <http://dx.doi.org/10.12681/hr.242>
- Wiener, W.M. (1990). *Bizanstan Osmanlı'ya İstanbul limanı*, Çev. Erol Özbek, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Yağcıoğlu, D. (2003). Kıbrıs'ta çokdillilik olgusu. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 14, 27-39.
- Yağmur, K. (1997). First language attrition among Turkish speakers in Sydney. Tilburg: *Tilburg University Press*.
- Yağmur, K. (2003). *Türkçenin Hollanda ve Almanya'daki gücü*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 51 (2003/2), 139-155.
- Yağmur, K. (2006). Batı Avrupa'da Türkçe öğretiminin sorunları ve çözüm önerileri, *Dil Dergisi*. Sayı:134, 26-41.
- Yağmur, K. (2009). Language use and ethnolinguistic vitality of Turkish compared with the Dutch in the Netherlands. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 30 (3), 219-233.
- Yağmur, K. Akıncı, M. A. (2003). Language use, choice, maintenance, and ethnolinguistic vitality of Turkish speakers in France: intergenerational differences. *International Journal of The Sociology of Language*, 164, 107-128.
- Yağmur, K. De Bot, K., Korzilius, H. (1999). Language attrition, language shift and ethnolinguistic vitality of Turkish in Australia. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 20 (1), 51-69.
- Yağmur, K. van de Vijver, F. J. R. (2011). Acculturation and Language orientations of Turkish immigrants in Australia, France, Germany, and the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 20(10), 1-21.

- Yalınkılıç, K. (2013). *Bulgaristan Kırcaali Türklerinin dil durumu Toplumdilbilimsel bir inceleme*. Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.
- Yerolympos, A. (2000). *XIX. yüzyıl sonunda Selanik'te kentlilik bilinci ve belediyeye ilgi, Osmanlı İmparatorluğunda yaşamak-toplumsallık biçimleri ve cemaatlerarası ilişkiler (18.-20.yüzyıllar)-*, der. François Georgeon-Paul Dumont, çev. Maide Selen, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldız, Ö. (2012). *20. Yüzyıl başlarında Selanik limanında deniz ticareti*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Yorgo K. (2017, Ağustos 29). Atatürk Evi rekor kırıyor: 370 bin ziyaretçi. *Hürriyet*, Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/ataturk-evi-rekor-kiriyor-370-bin-ziyaretci-40564425/> adresinden 10 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır.
- Yörük, D. (2007). XVI. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Gayrimüslimlerin nüfusu, *S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 625-652.
- Zillioğlu, M. (1985). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Cilt 8. İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Ziougou- Karastergiou, S. (1997). Education in Thessaloniki; the Ottoman Empire, (ed. I.K. Hassiotis), *Queen of the Worthy Thessaloniki, History and Culture*, 2, 239- 259.

EKLER

Ek-1 Akdeniz Üniversitesi Etik Kurul Onayı

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KARAR

Toplantı Tarihi : 05/04/2019

Karar Sayısı : 72

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Mehmet CANBULAT**'ın danışmanlığını, **Devrim DİVRİK**'in araştırmacılığını üstlendiği, "*Selanik'te Yaşayan Türklerin Dil Durumu*" başlıklı tez çalışması kapsamında kullanılacak olan anket çalışmasının uygunluğunun görüşülmesi istemi.

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Mehmet CANBULAT**'ın danışmanlığını, **Devrim DİVRİK**'in araştırmacılığını üstlendiği, "*Selanik'te Yaşayan Türklerin Dil Durumu*" konulu anket çalışmasının, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçөгüne ilişkin sorumluluğun başvuruca ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Başkan
**Prof. Dr.
Osman ERAVŞAR**
(imza)

Üye
**Prof. Dr.
Ahmet BAYANER**
(imza)

Üye
**Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA**
(imza)

Üye
**Prof. Dr.
Mustafa ŞEKER**
(imza)

Üye
**Prof. Dr.
Bahattin ÖZDEMİR**
(imza)

Üye
**Prof. Dr.
Adnan DÖNMEZ**
(imza)

Üye
**Prof. Dr.
Abdullah KARAÇAĞ**
(imza)

05.04.2019
A.A. Dikiş
Bil.İşl.

Ek- 2 Ölçek İzni

Selanik Çalışması İçin İzin İsteği Gelen Kutusu X

Devrim DİVRİK <devrimdivrik@gmail.com>
Alıcı: k.yagmur

Saygıdeğer Kutlay YAĞMUR Hocam

Ben Doç. Dr. Hakan ÜLPER'in lisans, Akdeniz Üniversitesinden Prof. Dr. Mehmet CANBULAT'ın Türkçe eğitimi tezi yüksek lisans öğrencisi Devrim DİVRİK Yunanistan/Selanik'te yaşayan Türkler üzerine gerçekleştireceğim çalışmam için sizden ölçeğinizi kullanabilmek adına izin istiyorum.

Çalışmam için gerekli hazırlıkları yaparken mart sonunda Selanik'te olacağım. Bu alanda tecrübesi olan Dr. Kadir Yalınkılıç hocamla da malleserek gerekli tavsiyeleri aldım. Umarım alana katkı sağlayacak bir çalışma ortaya koyabilirim.

İyi çalışmalar. Saygılar.

17.03 (10 dakika önce)

K. Yagmur
Alıcı: bana

Merhaba Devrim,
Araştırmadan elde edeceğin verileri sadece kendi adına yazacağın bilimsel çalışmalarda kullanmak kaydıyla elbette ölçeği kullanabilirsin. Üçüncü şahısların senin verilerini kendi ürünleri gibi kullanmaması şartıyla anketi dilediğin gibi kullan lutfen.
Basarılar dilerim.

Kutlay Yagmur
Professor of Language, Identity & Education
Tilburg University, TSH
Telephone 0031-13-466 2930
E-mail k.yagmur@tilburguniversity.edu
<http://www.tilburguniversity.edu/webwijs/show/?uid=k.yagmur>

17.07 (6 dakika önce)

TILBURG UNIVERSITY

Understanding Society

Ek-3 Kişisel Bilgi Formu

SELANİK'TE YAŞAYAN TÜRKLERİN DİL DURUMU

Bu çalışma Selanik'te yaşayan Türk kökenli nüfusun dil durumunu betimlemek amacıyla yapılmaktadır. Ankete isminizi yazmanıza gerek yoktur. Anket sonucundan elde edilecek veriler çalışmanın kapsamı dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Araştırmanın başarılı olabilmesi açısından vereceğiniz cevapların gerçeği yansıtmaları büyük önem taşımaktadır. Bu konuda gerekli duyarlılığı göstereceğinize inanıyorum, katkılarınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Devrim DİVRİK
Akdeniz Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Bölümü
Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyet:

Kadın / Erkek

2. Yaş:

3. Nüfus:

Hangi ülkede doğdunuz?

Kaç yıldır Yunanistan'da yaşıyorsunuz?

Ne sıklıkla Türkiye'ye gidiyorsunuz?

4. Meslek:

5. Eğitim Durumunuz:

Okur-yazarım	
İlkokul mezunuyum	
Ortaokul mezunuyum	
Li se ve dengi okul mezunuyum	
Yüksek okul / üniversite mezunuyum	
Yüksek lisans / doktora mezunuyum	

5. Ebeveyn Eğitim Durumu:

	Anne	Baba
Okuma-yazma bilmiyor		
Okur-yazar		
İlkokul mezunu		
Ortaokul mezunu		
Li se ve dengi okul mezunu		
Yüksek okul / üniversite mezunu		
Yüksek lisans / doktora mezunu		

6. Kendinizi hangi kimliğe ait hissediyorsunuz.

Türk	
Yunan	
Hem Türk hem Yunan	
Diğer(.....)	

7. Anne, baba ve eşinizin hangi kimliğe ait olduklarını belirtiniz.

	Anne	Baba	Eş
Türk			
Yunan			
Diğer			

8. Anadilinizi tanımlayınız.

Türkçe	
Yunanca	
Hem Türkçe hem Yunanca	
Diğer(.....)	

9. Anadil düzeyinizi (1'den 5'e doğru) tanımlayınız ve tabloya yazınız.

	Türkçe	Yunanca	Diğer
Genel Yeterlilik			
Yazma			
Okuma			
Konuşma			
Dinleme			

1:Hiç 2:Az 3:Orta 4:İyi 5:Çok iyi

10. Anne, baba ve eşinizin anadilini belirtiniz.

	Anne	Baba	Eş
Türkçe			
Yunanca			
Diğer			

Ek-4 Dil Kullanım Ölçeği

Aşağıdaki kişilerle genellikle hangi dilde konuşursunuz?	Her zaman Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	İki dilde eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her Zaman Türkçe
Babanızla?	1	2	3	4	5
Annenizle?	1	2	3	4	5
Kardeşlerinle?	1	2	3	4	5
Türk Arkadaşlarınızla?	1	2	3	4	5
Mahalledeki Türklerle?	1	2	3	4	5
Türk işyerlerinde?	1	2	3	4	5
Kahvehanede?	1	2	3	4	5
Camide?	1	2	3	4	5
Telefondaki Türklerle?	1	2	3	4	5

Aşağıdaki kişiler size konuşurken hangi dilde konuşuyorlar?	Her zaman Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	İki dilde eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her Zaman Türkçe
Baba	1	2	3	4	5
Anne	1	2	3	4	5
Kardeşler	1	2	3	4	5
Arkadaşlar	1	2	3	4	5
Akrabalar	1	2	3	4	5
Türk Komşular	1	2	3	4	5

Genellikle hangi dilde.....?	Her zaman Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	İki dilde eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her Zaman Türkçe
Düşünürsünüz	1	2	3	4	5
Rüya görürsünüz	1	2	3	4	5
Sayı sayar, hesap yaparsınız	1	2	3	4	5
Kitap okursunuz	1	2	3	4	5
Gazete-dergi okursunuz	1	2	3	4	5
Televizyon izlersiniz	1	2	3	4	5
Film, dizi izlersiniz	1	2	3	4	5
Radyo dinlersiniz	1	2	3	4	5
Yazarınız	1	2	3	4	5
Telefondaki Türklerle?	1	2	3	4	5

Aşağıdaki durumlarda genellikle hangi dilde konuşmayı tercih edersiniz?	Her zaman Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	İki dilde eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her Zaman Türkçe
Yorgunken	1	2	3	4	5
Stresliyken	1	2	3	4	5
Kızgınken	1	2	3	4	5
Telaşliyken	1	2	3	4	5
Tartışırken	1	2	3	4	5
Mutlu olduğunuz zaman	1	2	3	4	5
Şaşırınca	1	2	3	4	5

Aşağıdaki konularla ilgili konuşurken hangi dili tercih ediyorsunuz?	Her zaman Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	İki dilde eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her Zaman Türkçe
Güncel konularla ilgili	1	2	3	4	5
Akademik konularla ilgili	1	2	3	4	5
Sosyo-politik konularla ilgili	1	2	3	4	5
Müzik-aktüalite konularıyla ilgili	1	2	3	4	5
Diini konularla ilgili	1	2	3	4	5
Kültür-eğitim konularıyla ilgili	1	2	3	4	5

Selanik'te aşağıdaki işleri yapmak için Türkçe ve Yunanca ne kadar önemlidir?	Sadece Yunanca	Yunanca daha önemli	İki dilde eşit derecede	Türkçe daha önemli	Sadece Türkçe
Arkadaş edinmek için	1	2	3	4	5
Para kazanmak için	1	2	3	4	5
Eğitim almak için	1	2	3	4	5
İş bulmak için	1	2	3	4	5
Yunanistan'da yaşamak için	1	2	3	4	5
Çocuk yetiştirmek için	1	2	3	4	5
Arkadaşlarla konuşmak için	1	2	3	4	5
İş arkadaşlarıyla konuşmak için	1	2	3	4	5
Seyahat etmek için	1	2	3	4	5
Ticaret yapmak için	1	2	3	4	5
Türkler arasında söz sahibi olmak için	1	2	3	4	5
Türkler arasında kabul görmek için	1	2	3	4	5
Yunanlar arasında söz sahibi olmak için	1	2	3	4	5
Yunanlar arasında kabul görmek için	1	2	3	4	5

Yunanca ve Türkçe hakkında ne düşünüyorsunuz?	Sadece Yunanca	Yunanca daha fazla	İki dilde eşit derecede	Türkçe daha fazla	Sadece Türkçe
Kulağa hoş gelen dil	1	2	3	4	5
Kulağa dostane gelen dil	1	2	3	4	5
Kulağa ayrıcalıklı gelen dil	1	2	3	4	5
Kulağa kibar gelen dil	1	2	3	4	5
Kulağa samimi gelen dil	1	2	3	4	5
Kulağa modern gelen dil	1	2	3	4	5

Kendimi Yunan kültürüne ait hissediyorum çünkü;	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ortada	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Yunanca Konuşuyorum.	1	2	3	4	5
Yunan gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
Yunan gibi yetiştirildim.	1	2	3	4	5
Yunanlara benziyorum.	1	2	3	4	5
Diğer insanlar beni Yunan gibi görüyor.	1	2	3	4	5
Yunanların yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum.	1	2	3	4	5
Yunanlarla aramda bir bağ hissediyorum.	1	2	3	4	5
Yunanlar hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
Kendim Yunanlar hakkında konuşurken sıklıkla "biz Yunanlar" derim.	1	2	3	4	5

Kendimi Türk kültürüne ait hissediyorum çünkü;	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ortada	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Türkçe Konuşuyorum.	1	2	3	4	5
Türk gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
Türk anne-babadan olmayım.	1	2	3	4	5
Türk gibi yetiştirildim.	1	2	3	4	5
Türk gibi görünüyorum.	1	2	3	4	5
Türklerin yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum.	1	2	3	4	5
Türklerle aramda bir bağ hissediyorum.	1	2	3	4	5
Türkler hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
Kendim Türkler hakkında konuşurken sıklıkla "biz Türkler" derim.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Devrim DİVRİK
Doğum Yeri ve Tarihi : Sivas – 24.11.1992
E-Posta Adresi : devrimdivrik@gmail.com

Eğitim Bilgileri

Ön Lisans Öğrenimi : Atatürk Üniversitesi – Bilgisayar Programcılığı
Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi – Türkçe Öğretmenliği
Yüksek Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi – Türkçe Eğitimi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Sertifikalar : Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi – Çanakkale 18 Mart Üni.

Bilimsel Faaliyetler

- ✓ Kanatlı, N., Canbulat, M., Divrik, D. (2017, Ekim). Rus ve Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğrenme Motivasyonları. UTEOK, İstanbul, Türkiye.
- ✓ Canbulat, M., Divrik, D., Çağlar, M. Ç. (2017, Ekim). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen B1 Düzeyindeki Öğrencilerin Özetleme Becerileri. UTEOK, İstanbul, Türkiye.
- ✓ Divrik, D., Canbulat, M., Çağlar, M. Ç. (2018, Mayıs). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sabahattin Ali'nin Sırça Köşk Adlı Hikayesinin A1-A2 Seviyesine Uyarlanması. International EJER Congress. Antalya, Türkiye.
- ✓ Güven, Ö., Canbulat, M., Divrik, D. (2018, Mayıs). Türkçe Eğitiminde Diksiyon ve Etkili Konuşma Becerisinin Öğretimi Üzerine Bir İnceleme. International EJER Congress. Antalya, Türkiye.
- ✓ Canbulat M., Divrik D., Güven, Ö. (2018, Mayıs). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen B1 Seviyesi Öğrencilerin Yazma Kaygısıyla Özetleme Becerileri Arası İlişkisi. International EJER Congress, Antalya, Türkiye.

İş Deneyimleri

Stajlar : Burdur Hüsnü Bayer Ortaokulu - Türkçe Öğretmeni
Çalıştığı Kurumlar : Alanya Sema Eray Erdem Ortaokulu- Türkçe Öğretmeni

Yüksek Lisans

ORIJINALLIK RAPORU

%7

BENZERLIK ENDEKSİ

%5

İNTERNET
KAYNAKLARI

%4

YAYINLAR

%

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	DUMAN, Betül and ALACAHAN, Osman. "Etniklik ve sosyal kaynaşma ilişkisi: Adana örneği", Tubitak, 2011. Yayın	%1
2	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<%1
3	www.osmanlimirasi.net İnternet Kaynağı	<%1
4	yayinlar.yesevi.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
5	es.scribd.com İnternet Kaynağı	<%1
6	issuu.com İnternet Kaynağı	<%1
7	sbd.ogu.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
8	www.hapsc.org İnternet Kaynağı	<%1

g. Gulum

